

รายงานการวิจัย

กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้าน
นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึง
กลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

STRATEGIES FOR DRIVING BUDDHISM PROPAGATION IN THE CHANGING
CONTEXT OF INNOVATION AND MODERN INFORMATION TECHNOLOGY
FOR REACHING DIVERSE TARGET GROUPS SURAT THANI PROVINCE

ปิ่นณพงค์ วงศ์ณาศรี

วีรนุช พรหมจักร์

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2566

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ใช้ระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างเพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ จำนวน 306 คน ได้มาจากการคำนวณตามการคำนวณของ Krejcie & Morgan ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 55 คน ได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจงโดยใช้เกณฑ์คุณสมบัติและความเหมาะสมด้านความรู้ ความสามารถ ความชำนาญหรือการมีประสบการณ์ที่ตรงกับปรากฏการณ์ที่ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า การสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วยตัวแปร 7 ด้าน คือ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ด้านการเผยแผ่ศาสนา ด้านหลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต ด้านบทบาท หน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระจาริกหรือพระธรรมทูตธรรม ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 และด้านความสำเร็จแห่งกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น ตัวแปรทั้ง 7 มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และตัวแปรอิสระ 7 ตัว มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในตัวแปร มีค่าอยู่ระหว่าง .402 ถึง .528 มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ 3 ระดับ พบว่า ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น = 6.624 ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ = 6.420 ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 = .250

ข้อค้นพบใหม่จากการวิจัย คือ ควรใช้แอปพลิเคชันบนมือถือเพื่อเผยแผ่คำสอนทางพุทธศาสนา และเชื่อมโยงกับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย สร้างการนำเสนอที่น่าสนใจและเป็นมิตรต่อผู้ใช้ สร้างเนื้อหาที่มีเดียที่น่าดึงดูดใจที่หลากหลายเพื่อให้คำสอนทางพุทธศาสนาเข้าถึงได้มากขึ้น และการมีส่วนร่วมกับผู้เข้ามาศึกษาในวงกว้าง รวมทั้งการปลูกฝังชุมชนท้องถิ่น การจัดตั้งและสนับสนุนชุมชนชาวพุทธในท้องถิ่นที่ตอบสนองความต้องการและความสนใจของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย สะดวกต่อการเข้าถึงของทุกเพศ ทุกวัย และมีความร่วมสมัยอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : 1.การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลง 2.กลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย, 3.นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่

ABSTRACT

The objective of this research is to study and develop strategies for promoting the dissemination of Buddhism in the context of innovation and modern information technology among diverse target groups within the monkhood community in Surat Thani Province. The research employed quantitative data collection methods, involving a sample group of 306 individuals determined through Krejcie & Morgan's calculation. A questionnaire was utilized to collect quantitative data, and qualitative data were gathered from a targeted group of 55 individuals selected based on criteria such as knowledge, skills, expertise, or experience relevant to the phenomenon under investigation. Statistical methods used in the research include percentages, means, standard deviations, Pearson correlation coefficients, and multiple regression analysis.

The research findings indicate that the development of strategies to promote the dissemination of Buddhism in the context of innovation and modern information technology for accessing diverse target groups within the monkhood community in Surat Thani Province encompasses seven factors. These factors include: New Information Technology, Religious Propagation, Aggressive Dissemination Strategies of Dhamma Teachers or Dhamma Ambassadors, Roles, Duties, and Methods of Dhamma Teachers or Dhamma Ambassadors Information Technology, Communication in the 21st Century, and Success in the Dissemination of Teachings of Dhamma and Other Religions. All seven variables exhibited statistically significant positive relationships at the .05 level, and the independent variables demonstrated inter-variable correlation coefficients ranging from .402 to .528, indicating significant positive relationships at the .01 level. In the multiple regression analysis conducted at three levels, the findings revealed the following standardized regression coefficients: Success in the Dissemination of Teachings of Dhamma and Other Religions = .624, New Information Technology = .420, Communication in the 21st Century = .250.

New insights derived from the research suggest the importance of utilizing mobile applications for disseminating Buddhist teachings and connecting with diverse target groups. Recommendations include creating engaging and user-friendly presentations, developing diverse multimedia content to enhance accessibility of Buddhist teachings, fostering community participation, establishing and supporting local Buddhist communities that cater to the needs and interests of a diverse audience, and ensuring accessibility for all genders and age groups.

Keywords : 1.Propagation of Buddhism in the context of change 2.Various target groups
3.Innovation and modern information technology.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลงได้เพราะได้รับความอนุเคราะห์และการให้ความช่วยเหลือจาก มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และสถาบันวิจัยญาณสังวรที่ได้จัดสรรงบประมาณเพื่อให้ดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนางานประจำ พร้อมทั้งเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามกรอบภาระงานของมหาวิทยาลัย คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัยและพัฒนาการบริการทางวิชาการ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และการพัฒนานักศึกษา

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามเครื่องมือวิจัยที่ได้สละเวลาอันมีค่าให้ความอนุเคราะห์ช่วยตรวจแบบสอบถาม ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาจนงานวิจัยเกิดความสมบูรณ์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.วีรนุช พรหมจักร ที่ช่วยเป็นธุระในการศึกษา ค้นคว้า หาข้อมูลที่เกี่ยวข้องและได้ช่วยประสานงานกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้

คุณงามความดีและคุณค่าของงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาต่อคุณพระศรีรัตนตรัย พ่อ แม่ ครูบาอาจารย์ทุกรูป/ท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ ประสาทวิชาความรู้ให้กับข้าพเจ้าด้วยดีเสมอมา อนึ่ง ผู้วิจัยมีความมุ่งมั่นที่จะนำเอาจุดบกพร่องที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอนไปพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช ศูนย์การศึกษาสุราษฎร์ธานี นักศึกษา และประชาชนต่อไป

ผศ.ดร.ปัทมพงศ์ วงศ์ณาศรี

หัวหน้าโครงการวิจัย

14 มีนาคม 2567

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ณ
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 ปัญหาวิจัย	6
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	7
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	7
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	8
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	9
1.7 หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้	10
2 แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
2.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแผ่ศาสนา	11
2.2 หลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริก	23
2.3 บทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระธรรมจาริก	29
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับพระธรรมทูต	35
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ	41
2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารในศตวรรษที่ 21	54
2.7 รูปแบบความสำเร็จจากกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น	62
2.8 พื้นที่ที่ศึกษา	66
2.9 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	68
2.10 สรุปกรอบแนวความคิด	72
3 วิธีดำเนินการวิจัย	73
3.1 ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย	73
3.2 ตัวแปร	76
3.3 ประเภทของข้อมูล	77

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.4 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย	77
3.5 วิธีการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย	82
3.6 การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล	84
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	85
3.8 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	86
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	88
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	88
4.2 ลำดับการวิเคราะห์ข้อมูล	88
4.3 การสร้างและการประเมินกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี	109
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	118
5.1 ผลการวิจัย	118
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	121
5.3 ข้อเสนอแนะ	126
บรรณานุกรม	127
ภาคผนวก	132
ภาคผนวก ก : แบบสอบถามการวิจัยชุดที่ 1 ข้อมูลเชิงปริมาณ	133
ภาคผนวก ข : แบบสอบถามการวิจัยชุดที่ 2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ	141
ภาคผนวก ค : แบบสอบถามการวิจัยชุดที่ 3 แบบประเมินคู่มือ	146
ภาคผนวก ง : เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน	151
ภาคผนวก จ : หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ	153
ภาคผนวก ฉ : หนังสือขออนุญาตลงพื้นที่เก็บข้อมูลการวิจัย	159
ภาคผนวก ช : หนังสือขออนุญาตลงพื้นที่เก็บข้อมูลการวิจัย	162
ภาคผนวก ซ : คู่มือกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี	165
ประวัตินักวิจัย	214

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ 3.1	การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ	74
ตารางที่ 4.1	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ	89
ตารางที่ 4.2	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ	89
ตารางที่ 4.3	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานะ	90
ตารางที่ 4.4	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.) เกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ด้านสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่	91
ตารางที่ 4.5	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.) เกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ด้านการเผยแพร่ศาสนา	92
ตารางที่ 4.6	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.) เกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ด้านหลักการวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต	93
ตารางที่ 4.7	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.) เกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ด้านบทบาท หน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต	94
ตารางที่ 4.8	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.) เกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	95
ตารางที่ 4.9	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.) เกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21	96

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ 4.10	ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.) เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น	97
ตารางที่ 4.11	ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร	109
ตารางที่ 4.12	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ	110
ตารางที่ 4.13	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ	111
ตารางที่ 4.14	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานะ	111
ตารางที่ 4.15	ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือ/รูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรม (Innovation) และเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านการออกแบบรูปเล่ม	112
ตารางที่ 4.16	ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือ/รูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรม (Innovation) และเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านเนื้อหาในคู่มือ	112
ตารางที่ 4.17	ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือ/รูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรม (Innovation) และเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านการนำคู่มือไปใช้ประโยชน์	113
ตารางที่ 4.18	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความเหมาะสมของสมการถดถอยเชิงพหุคูณโดยรวมของสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน	114

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ 4.19	การตรวจสอบปัจจัยแต่ละข้อที่สามารถทำนายการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะ สงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน	114
ตารางที่ 4.20	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยส่งผลต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทความ เปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัด สุราษฎร์ธานีในสถานการณ์ปัจจุบัน	115
ตารางที่ 5.1	สรุปผลการวิจัยเรื่องกลยุทธ์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทความ เปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัด สุราษฎร์ธานีในสถานการณ์ปัจจุบัน	118

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 2.1	Rogers, E. M. (1962). Diffusion of innovations	45
ภาพที่ 2.2	Rogers, E. M. (1962). Diffusion of innovations.	46
ภาพที่ 2.3	กระบวนการแพร่กระจายเทคโนโลยีในสังคม (S-Curve of Technology's Everett)	46
ภาพที่ 2.4	ทฤษฎีหุบเหวแห่งการดับของนวัตกรรม (The Chasm Model) หุบเหวแห่งการยอมรับนวัตกรรมเทคโนโลยีในสังคมของ Moore (1991)	47
ภาพที่ 2.5	แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM)	50
ภาพที่ 2.6	กรอบแนวคิดการวิจัย	72

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิถีชีวิตกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในยุคสมัยปัจจุบัน (Globalization) ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่เกิดความผันผวนอย่างรวดเร็วและรุนแรง (Disruption) โดยมีเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นตัวกลางระหว่างชีวิตความเป็นอยู่ของคนกับดิจิทัลหรือการเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizen) ประเทศไทยในปัจจุบันก้าวเข้าสู่ยุคแห่งเศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) ที่มีการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) หรือการใช้สื่อออนไลน์ (Online) เข้ามาแก้ปัญหาและช่วยอำนวยความสะดวกทางเศรษฐกิจในทุกภาคส่วน ส่งผลโดยตรงกับวิถีชีวิตกับคนในสังคมยุคสมัยใหม่ที่จำเป็นต้องปรับตัวไปพร้อมกับเทคโนโลยีดิจิทัลและความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizen) โดยมีเทคโนโลยีเป็นฐานความรู้คอยอำนวยความสะดวกและปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตในสิ่งแวดล้อมดิจิทัล (ยีน ภูววรรณ, 2562) รวมทั้งเทคโนโลยีดิจิทัลส่งผลให้คนในสังคมต้องปรับตัวเข้าสู่สิ่งแวดล้อมดิจิทัลซึ่งสะท้อนถึงวิธีการเรียนรู้ในปัจจุบันที่มีอิทธิพลจากเทคโนโลยีดิจิทัล การเรียนการสอนได้สร้างรอยต่อเชื่อมจากห้องเรียนสู่การเรียนรู้ในบริบทจริง (Real Context) ผ่านช่องทางการสื่อสารผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์และโลกออนไลน์ (Online) และเป็นตัวผลักดันที่สำคัญในการสร้างแรงจูงใจที่สำคัญในการเรียนรู้ ในมุมมองภาคการศึกษาเทคโนโลยีดิจิทัลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการเรียนของผู้เรียนเป็นอย่างมากโดยตรง สามารถเป็นเครื่องมือในการขยายโอกาสทางการศึกษา การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับคนทุกเพศ ทุกวัย และทุกอาชีพ แต่ถึงกระนั้น แม้ว่าเทคโนโลยีดิจิทัลจะเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการในการเรียนรู้ทำให้งานที่ยุงยากง่ายขึ้น และปรับกระบวนการเรียนรู้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน แต่ก็ยังจะไม่สามารถแทนที่ครูหรืออาจารย์ผู้สอนได้ในอนาคตอันใกล้นี้ ดังนั้น การศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลง (Change) ในลักษณะต่าง ๆ ทั้งในด้านลักษณะของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไปอันเป็นผลมาจากเทคโนโลยีดิจิทัล รวมไปถึงเทคโนโลยีดิจิทัลส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนในยุคสมัยปัจจุบันและในอนาคตนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ได้ทราบถึงแนวทางในการปรับเปลี่ยนวิธีการรูปแบบในการเรียนการสอนและรวมไปถึงการปรับตัวของครูผู้สอนให้เหมาะสมตามรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนและทำความเข้าใจนวัตกรรมใหม่ ๆ ตัวผู้สอนเองจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตระหนักถึงการสอนคุณธรรมจริยธรรมและสร้างเสริมทักษะให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตและการเอาตัวรอดอยู่ในยุคดิจิทัลได้ (Digital) (ธานินทร์ อินทวิเศษ, 2562) ทั้งนี้เพราะการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์และการเผยแพร่หลักธรรม คำสอนทางพุทธศาสนาจะต้องมีความถูกต้องและเหมาะสมกับการเวลาโดยมีองค์ประกอบสงฆ์และพระสงฆ์เป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนบริบทดังกล่าว

หากเมื่อเราศึกษาถึงการเผยแพร่พุทธธรรมในสมัยพุทธกาลนั้นจะพบว่า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีวิธีดำเนินการในการประสานมนุษย์สัมพันธ์ (Dissemination) โดยทรงตระหนักในเหตุ 3 ประการ อยู่เสมอและในทุก ๆ กรณีที่พระพุทธองค์ทรงดำเนินการเป็นปฐมซึ่งประกอบด้วย (1) ทรงค้นหาพื้นเพเดิมของเขา (Finding of Origin) (2) ทรงวินิจฉัยถึงความต้องการของเขา (Diagnose of

Need) และ (3) ทรงหยั่งรู้อิทธิพลเข้าถึงจิตใจของเขา (Understanding of People) ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าทำกันหลายรูปแบบ เช่น การแสดงธรรมเทศนา การสนทนาธรรม การเสวนา การแนะนำสั่งสอน การปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใส และการตอบปัญหาข้อข้องใจข้อสงสัยของเหล่าเทวดาและมวลมนุษย เป็นต้น โดยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงประทานแม่แบบหลักในการปฏิบัติ (Principle) การแสดงธรรมให้มีเหตุผลต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจชัดเจนในแต่ละประเด็น แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา มุ่งให้ประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภ (Fortune) สักการะ (Respect) แสดงหลักธรรมคำสอนแบบยกตนข่มท่าน (Arrogant) และไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่นให้เกิดความกระทบกระเทือน (Concussion) ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนมุ่งประโยชน์ต่อมวลมหาชน สอนด้วยเหตุผลเป็นศาสนาที่มีในโลกที่องค์ผู้ประดิษฐ์ฐานและผู้เผยแผ่ ไม่ได้สอนให้เชื่ออย่างงมงาย พระพุทธเจ้าได้ตรัสอยู่เสมอว่าให้คิดตรองเสียให้ดีกว่าแล้วจึงเชื่อให้เชื่อภายหลังที่เข้าใจเหตุผลดี ไม่ใช่ให้เชื่อเสียก่อนแล้วจึงเข้าใจภายหลังหลักใหญ่ของพระพุทธศาสนานั้นอยู่ที่เหตุผลและผลทุกประการย่อมมาจากเหตุถ้าไม่มีเหตุก็ไม่มีผล ด้วยเหตุดังนี้บทบาทการเผยแผ่มีเหตุผลที่ดีจึงประกาศให้ทราบ มีลักษณะของการมีความอะลุ่มอล่วย (Compromise) แสดงถึงการมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตน อีกทั้งการเผยแผ่พุทธธรรมนับว่าเป็นหัวใจของการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้วัฒนาสถาพร งานเผยแผ่ที่พระสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมี ดังนี้ (ปิ่น มุทุกันต์, 2533) คือ

1) งานพระธรรมทูต (Missionary) เป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรม สามารถนำธรรมะมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างวิธีและถูกต้องรวมทั้งสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม การปกครองและสิ่งแวดล้อมประเทศชาติแนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศนาบรรยายธรรม การบรรยาย การสนทนาธรรมมีกถา การนำฝึกปฏิบัติ การนำเป็นพุทธมามกะ การเยี่ยมเยียนพุทธศาสนิกชน การนำพัฒนาท้องถิ่น การสาธิตและการเป็นผู้นำในกิจกรรมทางศาสนา

2) หน่วยงานอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทยตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยงานอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2518 มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้านโดยให้พระภิกษุในชนบทได้มีบทบาทเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น ๆ

3) งานอบรมจริยธรรมนักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อมุ่งให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมและน้อมนำหลักพุทธธรรมไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

4) การเผยแผ่ทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์ วารสาร (journal) หรือทางนิตยสารการเผยแผ่ธรรมและงานการอบรมเผยแผ่ในต่างประเทศ

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคือการทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไปให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเผยแผ่ออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสและมีศรัทธาในพระรัตนตรัย (Triple Gem/Rattana Tri) การน้อมนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกหัวใจสำคัญของการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกโดยให้เกิดประโยชน์สุขตามที่พระพุทธองค์ตรัสไว้พระภิกษุผู้เป็นเจ้าของอาวาสและเจ้าคณะทุก

ชั้นมีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องจัดทำอันเป็นภารกิจประจำ ตลอดเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส (The Abbot) หรือตำแหน่งที่สูงขึ้นไป แยกออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) ศาสนกิจการเป็นธุระในการจัดการศึกษา การอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และ (2) ศาสนกิจการเป็นธุระในการอบรมและสั่งสอนธรรมแก่คฤหัสถ์ (กรมการศาสนา, 2540)

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญฺโญ) กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้มีสาระคือกิจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดและคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มีทั้งแบบประเพณี แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันและแบบที่จัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเฉพาะจัดขึ้นมีการดำเนินการดังนี้ (สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญฺโญ), 2540)

1) การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และตามประเพณีไทย ได้แก่ การเทศนาอบรม สั่งสอนประชาชนตามความประสงค์และโอกาสต่าง ๆ ของพุทธศาสนิกชน

2) การเผยแผ่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรมในที่ประชุม ที่วัดหรือที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ หรือโดยทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ บันทึกลงแผ่นเสียงหรือแถบบันทึกเสียงนำไปเผยแผ่ในที่อื่น ในโอกาสต่าง ๆ รวมถึงตลอดถึงการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะออกเผยแพร่นในหนังสือพิมพ์

3) การเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเผยแผ่หรือเป็นสถานศึกษาเป็นการประจำหรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษภายในวัด หรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูตในแดนไกล งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) หน่วยงานสงเคราะห์ ชาวพุทธมามกะ ผู้เยาว์และโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น

4) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในด้านคฤหัสถ์ มีการจัดตั้งเป็นสมาคมเพื่อเผยแผ่ พระพุทธศาสนา เช่น พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย (ในพระบรมราชูปถัมภ์) ยูวพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย (ในพระบรมราชูปถัมภ์) สมาคมส่งเสริมพระพุทธศาสนาต่าง ๆ การบรรยายธรรมในที่ประชุมและทางสื่อมวลชนต่าง ๆ การตั้งชมรมพุทธศาสน์ในมหาวิทยาลัยและโรงเรียนต่าง ๆ ตลอดจนการรักษาพระพุทธศาสนาในสถานรักษาและในที่สาธารณะต่าง ๆ

5) การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ วัดบางวัดได้จัดให้มี ปาฐกถาธรรมเป็นประจำทุกสัปดาห์หรือจัดกิจกรรมหลายประการ เช่น การหล่อเทียนเข้าพรรษา อาจมีการประกวดกัน วันสงกรานต์จัดให้มีพิธีการสงฆ์น้ำพระ การแห่พระธาตุ การแห่พระ การขนทรายเข้าวัด และการก่อเจดีย์ทราย เป็นต้น

สังคมปัจจุบันคือยุคสมัยของโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ทุกประเทศต่างติดต่อสื่อสารด้วยเทคโนโลยีและระบบโทรคมนาคมอันทันสมัย คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตออนไลน์ (Online) จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องรับเอาไว้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สมาร์ทโฟน (Smartphone) และดิจิทัล (Digital) ได้เข้าครอบงำชีวิตและจิตใจของผู้คนทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับชาวพุทธที่ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก อันส่งผลสะท้อนต่อความเลื่อมใสศรัทธาที่ชาวพุทธมีต่อพระพุทธศาสนา เป็นเหตุทำให้พุทธศาสนิกชนปฏิบัติธรรมลดน้อยถอยลง และมีแนวโน้มที่น่าสะพรึงกลัวว่าเทคโนโลยีอันทันสมัยเหล่านั้นจะกัดกร่อนและทำลายวิถีชีวิต ตลอดจนวัฒนธรรมอันดีงามของชาวพุทธจนสูญสิ้นไปในที่สุด เพราะเหตุที่ชาวพุทธไม่ได้ยึดองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (Buddha) หรือการยึดถือพระเจ้า (God) องค์หนึ่งองค์ใดเป็นสรณะเหมือนอย่างศาสนาอื่น ชาวพุทธยึดหลักธรรมและการปฏิบัติทาน

ศีลและภาวนาเป็นสำคัญ การที่ศาสนาอื่นมีพระเจ้าเป็นที่ยึดทางจิตใจ พวกเขาจึงไม่รู้สึกทุกข์ร้อนใจต่ออิทธิพลและการครอบงำของเทคโนโลยี ไม่รู้สึกกังวลใจต่อการที่ผู้คนของเขาหลงใหลคลั่งไคล้ (Fanaticism) ในเทคโนโลยี ทั้งนี้เพราะพวกเขาเชื่อมั่นว่าพระเจ้าของพวกเขามีความยิ่งใหญ่และมีมหิทธานภาพ (Majesty) มากกว่าเทคโนโลยีทั้งหลายทั้งปวง ดังนั้นไม่ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศจะพัฒนาก้าวหน้าไปอย่างไรก็ตาม ผู้คนของเขายังคงเลื่อมใสศรัทธาต่อพระเจ้าของเขาเหมือนเดิมและเชื่อว่าพระเจ้าจะมารับดวงวิญญาณของเขาเมื่อความตายมาถึง แต่ศาสนาพุทธของเราเน้นการปฏิบัติธรรม ไม่ได้ยึดพระเจ้า แต่การปฏิบัติธรรมและการนั่งวิปัสสนากรรมฐานของชาวพุทธไม่ใช่เป็นเรื่องง่ายเหมือนอย่างการยึดในตัวของพระเจ้า (Clinging to God) เพราะต้องอาศัยความเพียรพยายาม (Perseverance) มีความมุมานะและอดทนอย่างมากเพื่อฟันฝ่าความยากลำบากในการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธจนเป็นที่น่าหวั่นเกรงว่าชาวพุทธจะแพ้ยัยจากการครอบงำของโลกดิจิทัลและเทคโนโลยี อันทันสมัยเหล่านั้นจะดูดกลืนวิถีชีวิตและจิตวิญญาณของชาวพุทธให้เสื่อมถอยไปจากศีล สมาธิ ปัญญาและจมหายไปในความมืดมนอนธการ (Darkness) ชาวพุทธที่ปฏิบัติธรรมและเข้าถึงธรรมะในระดับหนึ่งแล้ว ย่อมตระหนักดีว่าการสวดมนต์ไหว้พระจะทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดปีติสุขและความเอิบอิ่มทางใจ ปีติสุขจากการปฏิบัติธรรมดังว่านี้จะช่วยคุ้มครองและขัดเกลาจิตวิญญาณและนำพาตัวเขาให้รอดพ้นไปจากอิทธิพลและการครอบงำของเทคโนโลยีที่ลึกลับเข้ามาในยุคปัจจุบัน ผู้ปฏิบัติธรรมและผู้สวดมนต์ไหว้พระอยู่เสมอจะตระหนักดีว่าปีติสุขจากการสวดมนต์ย่อมดีเลิศประเสริฐกว่าความสุขจากการเล่นเกมหรือแชตไลน์ (Chat Line) ผู้สวดมนต์ไหว้พระจึงไม่ถูกครอบงำและไม่ลุ่มหลงไปในโลกดิจิทัลเหล่านั้น เหมือนดั่งองค์พระศาสดาและสงฆ์สาวกทั้งหลายที่ได้ละทิ้งความสุขทางโลกีย์ที่ได้จากบริษัท บริวารและภคทรัพย์ทั้งหลายเพื่อเข้าสู่เพศบรรพชิตและเพื่อปฏิบัติธรรม หลังจากนั้นพระองค์ไม่เคยหวนกลับไปใส่ใจหรือยินดีกับโลกีย์วิสัย (Mundane) ในสิ่งเหล่านั้นอีกเลย นี่เป็นเพราะความสุขสงบทางธรรมย่อมอยู่เหนือความสุขอื่นใดทั้งปวง จึงเป็นที่แน่ใจว่าปีติสุขจากการสวดมนต์ไหว้พระเป็นความสุขที่อยู่เหนือกว่าความสุขที่มาจากเทคโนโลยี (ประสิทธิ์ พุกษาจารย์สิริ, 2560, ออนไลน์)

พระพุทธศาสนา (Buddhism) ได้ดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกมาอย่างยาวนานถึง 2500 กว่าปี จนถึงยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารซึ่งเทคโนโลยีดังกล่าวได้เชื่อมโยง (Connect) ให้โลกมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน (Globalization) มวลมนุษยชาติสามารถเข้าถึงและรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว สำหรับในมิติของพระพุทธศาสนานั้นเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและด้านลบต่อพระพุทธศาสนา ตัวอย่างของผลกระทบด้านบวก เช่น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างรวดเร็ว กว้างขวางทั่วโลก ผู้คนสามารถเข้าถึงพระธรรม คำสอนผ่านทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้โดยสะดวกทุกที่และทุกเวลา ในขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบด้านลบ เช่น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสมและการดูหมิ่นพระพุทธศาสนาโดยกลุ่มคนต่างศาสนา รวมทั้งเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่จับต้องได้ แก้ปัญหาในชีวิตให้พวกเขาได้และมีความล่อตาล่อใจมากกว่าจนช่องว่าง (Gap) ระหว่าง “คน” กับ “ศาสนา” ยิ่งอยู่ห่างกันมากขึ้น เนื่องจากเป็นยุคสมัยแห่งการไร้พรหมแดนแห่งการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสารสนเทศ มีส่วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับมนุษย์เป็นอย่างมาก ดังนั้น เมื่อนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ย่อมเกิดผลกระทบจากเทคโนโลยี

ดังกล่าวทั้งในแง่บวกและแง่ลบ ซึ่งประโยชน์ของเทคโนโลยีสารสนเทศในด้านอำนวยความสะดวกให้กับชีวิตของมนุษย์นั้นมีมากมาย ทั้งในเรื่องการติดต่อสื่อสารระหว่างกันและเรื่องอื่น ๆ แต่ประเด็นสำคัญคือเรื่องจริยธรรม (Ethics) ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพราะในโลกของการสื่อสารที่ไร้พรมแดน (Borderless Communication) อาจทำให้ข้อมูลสารสนเทศที่แต่ละท่านได้รับอาจมีเนื้อหาทั้งแบบเหมาะสมและไม่เหมาะสม ทั้งนี้จะพบว่าการส่งผ่านข้อมูลระหว่างกันนั้นจะเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล และข้อมูลดังกล่าวอาจทำให้บุคคลที่สามเกิดความเสียหายได้ แม้กระทั่งเนื้อหาสารสนเทศที่ปรากฏอยู่ในเครือข่ายอินเทอร์เน็ตออนไลน์นั้น อันเป็นเรื่องยากเกินจะควบคุมที่มีให้มีเนื้อหาอันไม่เหมาะสม เพราะปัจจุบันกลไกของรัฐ มีความพยายามเข้าไปจัดการปัญหาดังกล่าว แต่ก็มีข้อจำกัดในหลาย ๆ ประการที่ไม่อาจสามารถเข้าไปจัดการได้ทั้งหมด ทางออกของการแก้ไขปัญหาดังกล่าวดูเหมือนหนึ่งว่าจะต้องหันกลับมาให้ความสำคัญกับประเด็นทางจริยธรรมทางด้านศาสนาในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสร้างสรรค์มากกว่าที่จะทำลาย เพราะฉะนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงต้องปลูกฝังจิตสำนึกในเรื่องทางจริยธรรมด้านศาสนา จึงเป็นสิ่งที่ช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ในระยะยาว และผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศต่อพุทธศาสนาและกระแสจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น มีผลกระทบ (Effect) ทั้งต่อพุทธศาสนาและสังคมโลกโดยรวมอันสืบเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างไม่ระมัดระวัง (Unlawful Use of the Media) ย่อมจะซึ่งเกิดผลดังต่อไปนี้ (สุภาพรณ กลิ่นนาค, 2557, ออนไลน์)

1) ย่อมเกิดผลกระทบด้านศีลธรรม ยุคสมัยการติดต่อสื่อสารแบบรวดเร็วของระบบเครือข่ายมีผลก่อให้เกิดโลกที่ไร้พรมแดน หากเมื่อพิจารณาศีลธรรมของแต่ละประเทศพบว่ามีความแตกต่างกัน ประเทศต่าง ๆ บุคคลผู้อยู่ร่วมกันได้ด้วยจารีตประเพณี (Tradition) โดยมีศีลธรรมความดีงามของแต่ละประเทศนั้น ๆ มีการแพร่ภาพหรือข้อมูลข่าวสารที่ไม่ดีไปยังประเทศต่าง ๆ ย่อมมีผลกระทบต่อความรู้สึกของบุคคลในประเทศนั้น ๆ ที่นับถือศาสนาอันแตกต่างกันออกไป

2) ย่อมเกิดผลกระทบการละเมิดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล เพราะการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลหรือรูปภาพต่อสาธารณะชนอาจเป็นข้อมูลที่ไม่เป็นจริง หรือยังไม่สามารถพิสูจน์ความถูกต้องออกสู่สาธารณะชนได้ ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลโดยไม่สามารถป้องกันตนเองได้ ซึ่งการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลเช่นนี้ จึงได้มีกฎหมายออกมาให้ความคุ้มครองและควบคุมการเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง

3) ย่อมเกิดผลกระทบการมีส่วนร่วมของบุคคลในสังคมลดน้อยลง ในปัจจุบันการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสามารถทำให้เกิดความสะดวก รวดเร็วจากกระบวนการสื่อสารและจากการทำงานในระบบต่าง ๆ ที่สำคัญยังมีอีกด้านหนึ่งกับการมีส่วนร่วมของกิจกรรมทางด้านสังคม ย่อมมีการพบปะสังสรรค์กันนั้นโอกาสอาจน้อยลงไปเรื่อย ๆ เพราะบุคคลเหล่านั้นย่อมอยู่แต่ในอินเทอร์เน็ตในโทรศัพท์มือถือ (Phone) Facebook Line เป็นต้น

4) ย่อมเกิดผลการก่ออาชญากรรมบนระบบเครือข่าย (Cyber Threat) จะเห็นได้ว่าความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ย่อมก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมรูปแบบใหม่ เช่น อาชญากรรมทางการขโมยข้อมูลสารสนเทศ การขโมยความลับ การหลอกลวง การกลั่นแกล้งบนสื่อออนไลน์ รวมถึงการบ่อนทำลายข้อมูลจากการใช้โปรแกรมไวรัสหลากหลายรูปแบบ เป็นต้น

5) ย่อมเกิดผลต่อการยอมรับวัฒนธรรม โดยการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของบุคคลในสังคมโลก ย่อมทำให้การแสดงออกทางพฤติกรรม ด้านการแต่งกาย ด้านการบริโภคด้วยการมอมเมาเยาวชนใน

รูปแบบของการเล่นเกมอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งส่งผลกระทบการพัฒนาอารมณ์ด้านจิตใจของเยาวชน ทำให้เกิดการกลืนวัฒนธรรมวิถีเดิมของแต่ละประเทศซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ของสังคมนั้น ๆ

กล่าวโดยสรุป พระพุทธศาสนาได้ดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกมายาวนานถึง 2500 กว่าปี จนถึงยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแบบไร้พรหมแดนแห่งการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสารสนเทศมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับมนุษย์เป็นอย่างมาก เมื่อนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ ย่อมเกิดผลกระทบจากเทคโนโลยีดังกล่าวทั้งในแง่บวกและแง่ลบ ประเด็นในแง่ลบมีผลกระทบพุทธศาสนาด้ลบล คือ (1) ย่อมเกิดผลกระทบด้านศีลธรรม (2) ย่อมเกิดผลกระทบการละเมิดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล (3) ย่อมเกิดผลกระทบการมีส่วนร่วมของบุคคลในสังคมลดน้อยลง (4) ย่อมเกิดผลต่อการก่ออาชญากรรมบนระบบเครือข่าย และ (5) ย่อมเกิดผลต่อการรับวัฒนธรรม โดยการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของบุคคลในสังคมโลก ส่วนคุณค่าทางพุทธศาสนาควรมานำปรับใช้ คือ (1) ความพอดีและความสันโดษ คือใช้เทคโนโลยีหรือเสพวัตถุแต่พอดี ทั้งในแง่เวลาและปริมาณ (2) มีสติสติช่วยให้เราไม่หลงเพลินกับการเสพเทคโนโลยี รู้จักหยุดเมื่อถึงเวลา ถ้าไม่มีสติ ก็จะหลงจนเพลิน จนเสียงานเสียการ (3) ต้องรู้คุณค่าและโทษของทุกสิ่งทั้งคุณและโทษ ใช้ให้มันเป็นคุณมากกว่าโทษ และ (4) แยกแยะระหว่างคุณค่าแท้กับคุณค่าเทียม ใช้หรือบริโภคสิ่งต่าง ๆ โดยมุ่งคุณค่าแท้มากกว่าคุณค่าเทียม ย่อมแสดงให้เห็นว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างไม่ถูกต้องแล้วย่อมเกิดผลด้ลบลไม่ว่าจะเป็นโดยส่วนตัวบุคคล (Personal) หรือโดยส่วนรวม (Public) ในวงกว้างโดยตรงกันข้ามหากบุคคลใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างถูกต้องหรือผิดพลาดน้อยที่สุดย่อมเกิดประโยชน์อย่างมหาศาล ดังนั้นจากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยและคณะมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัย เรื่อง “กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ทั้งนี้เพื่อสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเป็นส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความสอดคล้องกับสังคมยุคดิจิทัล (Digital Society) และการนำผลการวิจัยและข้อค้นพบใหม่ (New Finding) ไปประยุกต์ใช้ทางการศึกษาต่อไป

1.2 ปัญหาวิจัย

1.2.1 สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบันมีลักษณะเป็นอย่างไร ?

1.2.2 แนวทางการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ควรมีลักษณะเป็นอย่างไร ?

1.2.3 กลยุทธ์การถ่ายทอดกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ควรมีรูปแบบอย่างไร ?

1.2.4 รูปแบบหรือวิธีการหรือเครื่องมือในการถ่ายทอดกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ควรมีลักษณะอย่างไรบ้าง ?

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน

1.3.2 เพื่อสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.3.3 เพื่อถ่ายทอดกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.3.4 เพื่อนำผลการวิจัยไปสร้างคู่มือการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่และประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) พร้อมทั้งการใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในการสำรวจความต้องการจำเป็นซึ่งมีวิธีการดำเนินการดังนี้

การศึกษาข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Data) เป็นการศึกษาสภาพปัญหาปัจจุบันและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ในพื้นที่วิจัยคือ 13 ตำบล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากประชากร (Population) รวมทั้งสิ้น จำนวน 1,500 รูป/คน ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 306 รูป/คน โดยใช้วิธีการสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม จำนวน 306 ชุด เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็น (Need Assessment) และผู้วิจัยได้ข้อมูลเบื้องต้นจากการศึกษาเอกสาร (Literature Review) การสำรวจสถานการณ์ปัจจุบัน การลงพื้นที่สำรวจแบบสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ประชาชนในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานีแล้วนำปรากฏการณ์ที่ได้รับมาตีความ (Interpretation) วิเคราะห์ (Analyze) และสังเคราะห์ (Synthetic) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) หรือข้อมูลเชิงลึก (In-depth Interview) จนได้ข้อมูลที่อิมตัวแล้วสร้างรูปแบบจำลองกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี หลังจากนั้นผู้วิจัยการสร้างคู่มือรูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์ ด้วยการ

สังเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้วสร้างเครื่องมือการวิจัยในรูปของแบบสอบถาม (Questionnaire) นำไปศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์ นำไปทดลองใช้ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ขั้นสุดท้ายเป็นการนำคู่มือหรือรูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไปประยุกต์ใช้ในภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยและเผยแพร่ทางวิชาการต่อไป พื้นที่วิจัยคือพื้นที่การปกครองคณะสงฆ์และพื้นที่ที่ประชากรอาศัยอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี 11 ตำบล คือ ตำบลตลาด ตำบลมะขามเตี้ย ตำบลวัดประดู่ ตำบลขุนทะเล ตำบลบางไผ่ ตำบลบางชนะ ตำบลคลองน้อย ตำบลบางไทร ตำบลบางโพธิ์ ตำบลบางกุ้ง และคลองฉนาก กรอบระยะเวลาการวิจัยตามปีงบประมาณ 2566 (ตุลาคม 2566 – กันยายน 2567)

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดนิยามคำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

กลยุทธ์ หมายถึง แนวทางที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จหรือเกิดการได้เปรียบทางการแข่งขันและการวางแผนป้องกันเพื่อไม่ให้กลยุทธ์ล้มเหลวในระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาวในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี เท่านั้น

การเผยแผ่ตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง การประกาศพระพุทธศาสนาโดยยึดหลักประโยชน์และความสุขของมหาชนเป็นที่ตั้ง ถือเป็นวัตถุประสงค์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการศึกษาครั้งนี้ใช้พื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นกรณีศึกษา

พระธรรมจาริก หมายถึง พระภิกษุสามเณรชาวเขาหรือชาวพื้นราบในพระพุทธศาสนาที่ปฏิบัติงานอยู่ในหมู่บ้านชาวเขา ซึ่งอยู่ในท้องถิ่นทุรกันดารห่างไกลจากเส้นทางคมนาคมที่สะดวก ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาพัฒนาจิตใจชาวเขาให้ประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีงามส่งเสริมแนะนำให้ความรู้แก่ชาวเขาในด้านการศึกษา อนามัย การเกษตร และการความสงบสุขทางสังคม เป็นต้น โดยการศึกษาครั้งนี้ใช้พื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นกรณีศึกษา

พระธรรมทูต หมายถึง ภิกษุที่เดินทางไปแสดงธรรมในที่ต่าง ๆ ทำหน้าที่เหมือนทูตทางธรรมหรือทูตของพระศาสนา โดยการศึกษาครั้งนี้ใช้พื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นกรณีศึกษา

พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน หมายถึง พระสงฆ์ที่ทำการสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีหน้าที่และบทบาทด้านให้บริการวิชาการแก่สังคมมีคุณสมบัติที่ผ่านกระบวนการฝึกอบรมตามหลักสูตร ทำหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน เยาวชน และดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี เน้นทักษะด้านการปฏิบัติบูรณาการพระพุทธศาสนา การเข้าถึงศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนพิธี สู่บ้าน วัด โรงเรียน (บวร.) ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

นวัตกรรม หมายถึง ความคิด การปฏิบัติหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยมีใช้มาก่อน หรือเป็นการพัฒนา ดัดแปลงมาจากของเดิมที่มีอยู่แล้วให้ทันสมัยและใช้ได้ผลดียิ่งขึ้น เมื่อนำนวัตกรรมมาใช้ จะช่วยให้การทำงานนั้นได้ผลดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่าเดิม ทั้งยังช่วย ประหยัดเวลา และแรงงานได้

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หมายถึง ผู้ที่ได้รับผลกระทบ ทั้งทางบวกและทางลบ ทั้งทางตรงและทางอ้อม จากการดำเนินการขององค์กรนั้นหรือการกระทำต่าง ๆ เช่น ประชาชน ชุมชนในท้องถิ่น บุคลากร ในส่วนราชการ ผู้ส่งมอบงาน รวมทั้งผู้รับบริการในการศึกษาครั้งนี้เท่านั้น

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน หมายถึง ผู้บริหารคณะสงฆ์ คณะสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศูนย์การศึกษาสุราษฎร์ธานี พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ไวยาวัจกรของวัด และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมทั้งการใช้ความหมายเฉพาะการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เท่านั้น

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก หมายถึง (1) ประชาชนทั่วไป (2) โรงเรียน/สถานศึกษาที่พระสอนศีลธรรมเข้าไปบรรยาย (3) บุคลากรครูและนักเรียนที่พระสอนศีลธรรมเข้าไปบรรยาย และ (4) หน่วยงานราชการในอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมทั้งการใช้ความหมายเฉพาะการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เท่านั้น

การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง เสริมสร้างให้สถาบันและกิจการทางพระพุทธศาสนามีความมั่นคงยั่งยืน สนับสนุนส่งเสริมและจัดการการศึกษาสงฆ์และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาให้มีความรู้คู่คุณธรรม จัดการศึกษาสงฆ์เพื่อผลิตและการพัฒนาศาสนทายาทที่เปี่ยมด้วยปัญญาพุทธธรรมเผยแผ่ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญงอกงาม และร่วมสร้างสังคมพุทธธรรมที่มีความเข้มแข็ง ดำเนินการให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาโลก

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยมีประโยชน์ต่อฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1.6.1 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1) ได้ทราบถึงสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (Need Assessment) ของการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2) ได้รูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3) สามารถสร้างกิจกรรมการถ่ายทอดและขับเคลื่อนกิจกรรมการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี และการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

4) สามารถสร้างและนำคู่มือ (Handbook) หรือรูปแบบการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.6.2 ประโยชน์ด้านการเผยแพร่

- 1) สามารถนำผลงานวิจัยไปเขียนบทความวิจัยเพื่อลงในเว็บไซต์ (Website) มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต วิทยาลัย และหน่วยงานการศึกษาต่าง ๆ เป็นต้น
- 2) สามารถผลงานวิจัยไปเขียนบทความวิจัยลงตีพิมพ์ในวารสารต่าง ๆ
- 3) สามารถผลงานวิจัยไปเสนอบนเวทีสัมมนาวิชาการ หรือ Symposium เป็นต้น
- 4) สามารถนำผลงานวิจัยไปเผยแพร่บนสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ
- 5) สามารถนำผลงานวิจัยไปเผยแพร่ในชุมชน สถานศึกษา/โรงเรียนต่าง ๆ
- 6) สามารถนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

1.7 หน่วยงานที่นำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 1) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต และวิทยาลัย
- 2) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
- 3) สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- 4) ส่วนงานราชการ องค์กรภาครัฐ และองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 5) องค์กรคณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
- 6) นักวิจัย นักวิชาการและนักการศึกษา
- 7) นักเรียน นักศึกษาและประชาชนผู้ที่มีความสนใจทั่วไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยในรูปแบบของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเบื้องต้น (Survey) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) ทางวิชาการที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งการนำไปตีความ (Interpretation) วิเคราะห์ (Analyze) สังเคราะห์ (Synthetic) และการนำไปประยุกต์ใช้ (Apply) ในการสร้างเครื่องมือวิจัย และกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแพร่ศาสนา
- 2.2 หลักการวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริก
- 2.3 บทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของพระธรรมจาริก
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับพระธรรมทูต
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ
- 2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารในศตวรรษที่ 21
- 2.7 รูปแบบความสำเร็จกลวิธีเผยแพร่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น
- 2.8 พื้นที่ที่ศึกษาวิจัย
- 2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.10 สรุปรอบแนวความคิด

2.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแพร่ศาสนา

ประวัติศาสตร์ของโลกมนุษย์ไม่มียุคสมัยใดและไม่ว่าจะเป็นยุคสมัยใดไม่มีชนเผ่าใดที่มนุษย์ไม่นับถือศาสนา เนื่องจากศาสนาคือวิถีชีวิตและเป็นปรากฏการณ์อันเก่าแก่ที่สุดอย่างหนึ่งของสังคมมนุษย์เกิดขึ้นตั้งแต่มนุษย์นั้นเริ่มที่จะแสวงหาความสุขให้แก่ตนเองและสังคมโดยเป้าหมายของทุกศาสนาคือการพ้นจากความทุกข์ทรมานเพื่อการพบกับความสุข สิ่งที่ทำให้มนุษย์เริ่มแสวงหาศาสนาหรือความสุขนั้น เกิดจากความกลัวธรรมชาติที่นำไปสู่การเคารพบูชา นอกจากความกลัว ความจำเป็นในการบูชาศาสนาเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดซึ่งเกิดขึ้นเพื่อลดความแตกแยกจากกลุ่มของสังคม ชาติพันธุ์หรือความแตกแยกภายในประเทศ และการมีความรู้ที่บกพร่องในทางภูมิศาสตร์คืออีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดศาสนา (Religion) ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มาจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มนุษย์ไม่เข้าใจปรากฏการณ์นั้น ๆ ว่ามีสาเหตุการเกิดมาจากอะไร เช่น ชาวอารยันในลุ่มแม่น้ำคงคาและสินธุในประเทศอินเดีย ไม่เข้าใจภูมิศาสตร์บนขุนเขาหิมาลัย เมื่อหิมะละลายและกลายเป็นแอ่งน้ำใหญ่เหมือนทะเลสาบและไหลลงสู่ที่ราบเป็นแม่น้ำมนุษย์มีความเข้าใจกันว่าเป็นน้ำไหลลงมาจากสระอโนดาตที่เป็นสวรรค์อันเป็นที่อยู่อาศัยของเทพมีมหาเทพองค์หนึ่งพระนามว่า “อิศวร” ประทานน้ำลงมา แม่น้ำคงคาในประเทศอินเดียจึงกลายเป็นน้ำจากสวรรค์ มีความขลังมีความศักดิ์สิทธิ์จนกลายเป็นแม่น้ำที่สามารถล้างบาปให้มนุษย์ได้ เป็นต้น ความเชื่อนี้จึงเป็นความบกพร่องทางภูมิศาสตร์และเป็นต้นเหตุให้เกิดศาสนาอื่นดู ส่วนการหาเหตุผลเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ ทำ

ให้เกิดการศึกษาถึงการเกิดและสาเหตุแห่งการเกิดของศาสนารวมถึงวิธีการศึกษาศาสนาต่าง ๆ ทั้ง การศึกษาศาสนาเชิงวิชาการเพื่อให้รู้ถึงความเป็นมาและกระบวนการของศาสนาซึ่งจำเป็นต้องอาศัย ทฤษฎีต่าง ๆ โดยเฉพาะทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่ถือว่ามีหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ได้และเป็น การศึกษาข้อเท็จจริงทางสังคมดังต่อไปนี้ (พุทธรักษ์ ปรานอก, 2562, ออนไลน์)

1. ทฤษฎีความกลัวภัย (Fear Theory) ความกลัวเป็นสิ่งที่มนุษย์ตอบสนองออกมาจากความรู้สึก เป็นสัญชาตญาณติดตัวของมนุษย์ที่มีมาตั้งแต่เกิด เริ่มต้นจากการกลัวปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มนุษย์ ไม่มีความเข้าใจทำให้เกิดความหวาดหวั่น ถึงความไม่ปลอดภัยในชีวิตนำไปสู่การคิดหาทางออกเพื่อ แก้ไขปัญหาความกลัว การหาทางออกของมนุษย์มีมาตั้งแต่ในสมัยของบรรพบุรุษ เนื่องด้วยการขาด ความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแก้ไขปัญหาจึงเป็นการจำนน (Submission) ยอมสยบหรือกราบไหว้ทำ ให้เป็นสาเหตุของการเกิดขึ้นของศาสนา โดยความกลัวจากภายในจิตใจมนุษย์เกิดมาจากกิเลสและ มนุษย์ได้แสดงออกมาเป็นความโลภ ความโกรธ และความหลงทำให้จิตใจของมนุษย์นั้นมีแต่ความ ทุกข์ วิตกและหวาดหวั่นต่ออันตรายในชีวิตทำให้ต้องหาที่พึ่งทางจิตใจอย่างศาสนา

2. ทฤษฎีการชดเชย (Compensation Theory) เป็นการสร้างภาพจำลองภาพลวง (Scenario) ขึ้นมาชดเชยความกลัวของมนุษย์ หรือความอ่อนแอภายในจิตใจของมนุษย์ ซึ่งภาพที่ถูกจำลองขึ้นมา ก็เป็นเทพเจ้าที่มนุษย์มีความเชื่อว่ามีลักษณะที่ยิ่งใหญ่ เข้มแข็ง พลังอำนาจและมีเมตตาแก่มนุษย์ สามารถปกป้องดูแลมนุษย์จากความทุกข์ทั้งหมด ตามทฤษฎีของ ฟรอยด์ (Freud) นักจิตวิเคราะห์ (Psycho-analysis) อธิบายไว้ว่าการสร้างภาพจำลองขึ้นในจิตใจได้สำนึกของมนุษย์ก็เพื่อชดเชยในสิ่งที่ ตนขาดไปในชีวิตที่ทำให้มนุษย์รู้สึกว่าเขาบางสิ่งบางอย่างและความบกพร่องของชีวิตจึงเป็นบ่อเกิด ของศาสนา (เดื่อน คำดี, 2545)

3. ทฤษฎีอาถรรพณ์วิทยา (Paranormal Theory) ทฤษฎีนี้ยอร์จ ทอมสัน (George Thomson) นักสังคมนิยมในกลุ่มมาร์กซิสม์ (Marxism) อธิบายว่า ศาสนาเกิดจากอาถรรพณ์วิทยา (Homeopathic Magic) ที่ตั้งอยู่บนหลักการที่ว่ามนุษย์สามารถสร้างภาพลวงขึ้น สามารถควบคุม ความเป็นจริงได้ ซึ่งแท้จริงเป็นเทคนิคการลวงอย่างหนึ่งที่ใช้ในสังคมบุรพกาลที่อาศัยอาถรรพณ์วิทยา เพื่อบงการความปรารถนาของตนแก่ธรรมชาติ เพราะมนุษย์ต้องต่อสู้กับธรรมชาติด้วยเทคนิคการผลิต และการควบคุมที่ล่าช้า อาถรรพณ์วิทยาจึงเกิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์เพื่อเสริมสร้างเทคนิคและความ บกพร่อง (Defect) ต่าง ๆ ดังนั้น ศาสนาจึงถูกชนชั้นปกครอง (Elite) ใช้เป็นเครื่องมือรักษาอำนาจ ของตนด้วยการอ้างถึงความศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้ใดจะไม่สามารถละเมิดได้และถูกใช้ลอบโยนสำหรับชนชั้น แร่งงานและผู้ยากจน โดยการยื่นความหวังในความผาสุกอันนิรันดร์ให้ในชาติหน้าจึงเปรียบได้ว่า ศาสนาคือเครื่องลอบใจของสัตว์โลกผู้ถูกกดขี่ที่เกิดจากอาถรรพณ์วิทยา (เดื่อน คำดี, 2545)

4. ทฤษฎีความไม่รู้ระเบียบกฎเกณฑ์ในธรรมชาติ (The Theory of Chaos in Nature) มนุษย์ ในสมัยดึกดำบรรพ์ไม่สามารถรู้ถึงสภาวะของธรรมชาติได้ เนื่องจากขาดความรู้ทางวิทยาศาสตร์ (Science) ซึ่งความจริงแล้วธรรมชาตินั้นเป็นไปตามระเบียบเกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยของตัวมันเอง ดังนั้น การจินตนาการ (Imagination) ตามสัญชาตญาณ (Instinct) ของมนุษย์ที่มองว่าปรากฏการณ์ ธรรมชาติที่เกิดขึ้นต่าง ๆ ล้วนมีผู้ยิ่งใหญ่มีอำนาจคอยบันดาล (Inspiration) ให้เป็นไปอยู่เบื้องหลังทำ ให้มนุษย์มีความรู้สึกที่ต้องยอมจำนนยอมรับด้วยความภักดีหรือการมอบตนโดยความเชื่อเหล่านี้ เกิดขึ้นตามสามัญสำนึกและจินตนาการ และพัฒนากลายเป็นความเชื่อในอำนาจธรรมชาติและศาสนา

เทวนิยมในที่สุด ซึ่งศาสนาคริสต์นิกายรัสเซียออร์ทอดอกซ์ (Russian Orthodox) ก็เช่นกัน (เดือน
คำดี, 2545)

2.1.1 คำจำกัดความของศาสนา

พุทธรักษ์ ปราบนอก (2558) อธิบายว่า คำว่า “ศาสนา” มาจากคำในภาษาสันสกฤต คือ
“ศาสน” ในภาษาบาลี คือ “สาสน” แปลว่า คำสั่งสอนหรือการปกครองโดยคำสั่งสอนแยกเป็น คำสั่ง
หมายถึง ข้อห้ามทำความชั่ว เรียกว่า “ศีลหรือวินัย” คำสอน หมายถึง คำแนะนำให้ทำความดีที่
เรียกว่า “ธรรม” ดังนั้น คำสั่งและคำสอนจึงหมายถึงศีลธรรมหรือศีลกับธรรม มีทั้งข้อห้ามทำความชั่ว
และข้อแนะนำให้ทำความดี ส่วนการปกครอง หมายถึง การปกครองควบคุม จิตใจตนเองอยู่เสมอและ
รับผิดชอบการกระทำของตนเอง ความหมายในภาษาอังกฤษ คำว่า ศาสนา หมายถึง ความสัมพันธ์
หรือความผูกพันระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าโดยมีการยอมมอบกาย ถวายชีวิตของตนให้พระเจ้าด้วยความ
จงรักภักดี ต้องมีหลักความเชื่อเรื่องพระเจ้าหรืออำนาจที่อยู่เหนือการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสใน
ฐานะเป็นแหล่งกำเนิดของสรรพสิ่งในโลก

เสฐียร พันธังสี (2546) กล่าวว่า ความหมายในภาษาอังกฤษ คำว่า “ศาสนา” ตรงกับคำว่า
“Religion” มาจากภาษาละตินว่า “Religion” ตรงกับคำว่า “Together” คือการรวมเข้าด้วยกัน
ระหว่างสิ่งหนึ่งกับสิ่งหนึ่ง หมายความว่า ความผูกพันหรือสัมพันธ์ระหว่างสิ่งสองสิ่งให้เป็นสิ่งเดียวกัน
หรือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับอำนาจเหนือมนุษย์ซึ่งศาสนาโลกมีความหมายโดยตรงในที่นี้คือ
ความสัมพันธ์ทางวิญญาณระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า

แสง จันทร์งาม (2545) อธิบายว่า ความหมายตามทัศนะของชาวตะวันออก ศาสนาคือลัทธิ
ความเชื่อถือของมนุษย์ที่จะกระทำตามความเห็นหรือตามคำสั่งสอนในความเชื่อถือนั้น ๆ ศาสนาจึง
เป็นเรื่องที่ถือว่ามีศักดิ์สิทธิ์มีคำสั่งสอนทางจรรยา มีศาสนดา มีคณะบุคคลที่รักษาความศักดิ์สิทธิ์จาก
คำสั่งสอนไว้ เช่น พระหรือนักบวชและมีการกวดขันเรื่องความจงรักภักดี ศาสนาตามความหมายของ
ชาวตะวันออกอย่างชาวอินเดียไม่ว่าจะแฝงตัวอยู่ในคำว่า ธรรมหรือศาสนา (Dharma or Religion)
หมายถึงหลักการอันถูกต้องและสอดคล้องกับกฎจักรวาลที่พระศาสดาค้นพบและสั่งสอนไว้ให้คน
ปฏิบัติตามเพื่อจะได้ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขในโลกนี้ ความหมายตามทัศนะของชาวตะวันตก ชาว
โรมันและชาวกรีก โดยเฉพาะอาณาจักรกรีกและโรมันโบราณเป็นแหล่งอารยธรรมอันยิ่งใหญ่ของ
ชาวตะวันตกและของโลก ชาวโรมันและชาวกรีกมีทัศนะเกี่ยวกับศาสนาดังต่อไปนี้ชาวโรมันเรียก
ศาสนาว่าความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า เพราะศาสนาดั้งเดิมของชาวโรมันเป็นศาสนาแบบ
พหุเทวนิยม (Polytheism) ซึ่งนับถือเทพเจ้าหลายองค์ เทพเจ้าบางองค์ก็ตรงกับเทพของศาสนากรีก
เมื่อคริสต์ศาสนาเผยแผ่เข้าไปสู่กรุงโรมและได้กลายเป็นศาสนาของอาณาจักรโรมัน เมื่อประมาณ 400
ปีต่อมา ชาวโรมันก็ยังใช้คำว่า “Religion” กับคริสต์ศาสนาเพราะคริสต์ศาสนามีลักษณะเป็น
ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้าอยู่นั่นเอง ต่างกันแต่เพียงว่าศาสนาดั้งเดิมนับถือเทพเจ้าหลาย
องค์ แต่คริสต์ศาสนานับถือเทพเจ้าองค์เดียว

ความหมายตามทัศนะของชาวกรีกสมัยโบราณเรียกศาสนาว่า “Threskeia” แปลว่า การ
แสวงหา การค้นหาหรือการสอบถาม หมายถึง การแสวงหาพระเจ้าหรืออำนาจเบื้องบน ศาสนา คริสต์
เกิดขึ้นระหว่างชนชาติยิว (Jewish) และพระเยซู (Jesus) ผู้ให้กำเนิดศาสนาก็เป็นคนชาติยิว และชน
ชาติยิวใช้ภาษาฮีบรูวู คือ คำว่า “อะโบห์ดาห์” (Abohdah) ซึ่งแปลว่า “การรับใช้” แทนคำว่า

“ศาสนา” หมายถึง การรับใช้เทพเจ้านั่นเองเพราะศาสนายูดาห์ (Judaism) ซึ่งเป็นศาสนาดั้งเดิมของชนชาติยิวเป็น “ศาสนาประเภทเอกเทวนิยม” ซึ่งบูชาเทพเจ้าองค์เดียว

ความหมายตามทัศนะของชาวตะวันตก ศาสนิกชนต้องมอบการเอาใจรักใช้พระเจ้าโดยวิธีการต่าง ๆ เป็นระบบความเชื่อและการปฏิบัติต่อพระเจ้าอย่างจงรักภักดีหรือความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างมนุษย์กับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ศาสนาโลกเหนือธรรมชาตินั่นคือพระเจ้า โดยศาสนาจะต้องมีลักษณะของความเชื่อ 4 ประการ คือ (1) พระเจ้าเป็นผู้สร้างโลกและสร้างสรรพสิ่ง (2) รวมคำสอนทั้งหมดมาจากโองการของพระเจ้า (3) หลักความเชื่อบางอย่างที่อยู่เหนือการพิสูจน์นั้นเหล่าศาสนิกชนจะต้องเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัย เพราะเป็นหลักคำสอนที่บริสุทธิ์ของพระเจ้า และ (4) การยอมมอบตนและการกระทำของตนและสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกัตนเองให้พระเจ้าด้วยความจงรักภักดี (Loyal) โดยปราศจากข้อโต้แย้ง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ศาสนาคือลัทธิ (Doctrine) ความเชื่อถือ (Trust) ของมนุษย์ที่จะกระทำตามความเห็นหรือตามคำสั่งสอนในความเชื่อถือนั้น ๆ ศาสนาจึงเป็นเรื่องที่ถือว่ามีศักดิ์สิทธิ์มีคำสอนทางจรรยา มีศาสดา มีคณะบุคคลที่รักษาความศักดิ์สิทธิ์จากคำสอนไว้

2.1.2 ศาสนากับชีวิตมนุษย์

ศาสนา (Religion) เป็นปรากฏการณ์เก่าแก่อีกประการหนึ่งในบรรดาปรากฏการณ์ทางความคิดและความเชื่อทั้งหลายของมนุษย์ที่ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน วิทยาศาสตร์เพิ่งเกิดได้ประมาณสองพันปีที่ผ่านมา หากยอมรับว่าวิทยาศาสตร์เกิดขึ้นครั้งแรกในหมู่ชนชาวกรีก เทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างจริงจังเมื่อศตวรรษที่ 16 หากเมื่อตีความถึงเครื่องจักรกลที่ใช้ในงานอุตสาหกรรมนั้น เช่น อุปกรณ์การลำเลียง แต่ศาสนานั้นมีหลักฐานมาพอสมควรที่จะระบุว่าเกิดมาอย่างยาวนาน ซึ่งอาจนานพอๆกับเรื่องราวประวัติศาสตร์ของมนุษย์ ประวัติศาสตร์ของมนุษย์นั้นมีมาจากการค้นพบทางโบราณคดี (Archeology) จากการค้นพบซากศพของมนุษย์ในสมัยโบราณประกอบกับการค้นพบเครื่องบูชา (Sacrifice) ของซากศพ (Remains) เป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่าพิธีกรรมทางศาสนา (Religious Ceremony) หรือศาสนาอยู่คู่กับมนุษย์มาอย่างยาวนาน ชีวิตมนุษย์เกือบค่อนโลกเกี่ยวข้องกับศาสนา และมีบางคนเกี่ยวข้องกับศาสนาตั้งแต่เกิดจนตาย ในขณะที่บางคนตอนอยู่บนโลกมนุษย์ห่างเหินจากศาสนาแต่เมื่อตายไปบุคคลผู้นั้นไม่สามารถพ้นจากศาสนาได้จากพิธีศาสนาที่กระทำขึ้นโดยญาติมิตร ตามหลักความเชื่อของศาสนา (Religious Beliefs) การนับถือศาสนาสามารถช่วยขัดเกลากุณิสัยของบุคคลผู้เลื่อมใสให้มีความละเอียดอ่อน หลักคำสอนของศาสนาสอนให้มนุษย์มีความเอื้ออารีต่อเพื่อนมนุษย์ มีความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ตกยากในสังคม ดังนั้น เป็นเหตุสนับสนุนได้ว่าศาสนาเป็นหนึ่งในสถาบันหนึ่งที่ค้ำจุน (Maintain) สังคมมนุษย์ เมื่อมนุษย์ประสบความสำเร็จหรือไม่ที่พึงทางจิตใจจะหันเข้าสู่ศาสนา (สมภาร พรหมทา, 2546)

หลักคำสอนของศาสนาได้บอกวามมนุษย์ไม่ใช่สิ่งที่มีค่าในตัวเองแต่ชีวิตมนุษย์จะมีค่าเมื่อเชื่อมโยงไปหาสิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่านั้น ซึ่งสิ่งที่ยิ่งใหญ่ของแต่ละศาสนาอาจไม่เหมือนกัน บางศาสนาสอนว่าสิ่งนั้นคือพระเจ้า บางศาสนาอาจสอนไว้ว่าสิ่งนั้นคือนิพพาน สิ่งที่ยิ่งใหญ่นี้แม้จะมีความแตกต่างกันในแง่คำสอนหรือความเชื่อแต่มีความเหมือนกันเมื่อมนุษย์ได้สัมผัส การสัมผัสนั้นจะให้ความรู้สึกหลุดพ้นออกมาจากชีวิตที่คับแคบตันที่ คนที่เข้าถึงพระเจ้าจะรักเพื่อนมนุษย์ ไม่ทำร้ายใครและคนที่เข้าถึงนิพพานก็เช่นเดียวกัน ทั้งหมดนี้คือหัวใจสำคัญของศาสนาที่ไม่สามารถพบได้ในวิทยาศาสตร์ศาสนา

เป็นสิ่งที่ซับซ้อนการมองศาสนาสามารถมองได้ 2 แง่มุม คือ (1) ศาสนาเป็นเรื่องราวของความเชื่อ ความศรัทธาในจิตใจ ในแง่นี้ศาสนาจะเกี่ยวข้องกับคนแต่ละคนในฐานะแนวทางการดำเนินชีวิต และ (2) ศาสนาในแง่ที่เป็นสถาบันจะเกี่ยวข้องกับสังคมและผู้คนในวงกว้างและมักมีผลต่อวัฒนธรรม จารีต ประเพณีหรือแม้กระทั่งกฎหมาย ลักษณะทั้งสองประการที่กล่าวมาของศาสนานี้เป็นผลมาจากการพัฒนาการ

ศาสนาตามมุมมองของนักวิทยาศาสตร์นิวตัน (Newton) พูดถึงเรื่องของศาสนาว่าทุกศาสนานั้น แม้จะต่างกันในเรื่องรายละเอียดแต่ทั้งหมดก็คล้ายกันอย่างหนึ่งตรงที่ทุกศาสนาจะพูดถึงจักรวาลทั้งหมดซึ่งวิทยาศาสตร์ก็พูดถึงจักรวาล (Universe) ทั้งหมดเช่นกัน แต่วิธีการพูดถึงจักรวาลของวิทยาศาสตร์กับศาสนาแตกต่างกันไม่เหมือนกัน เมื่อศึกษาตามทัศนะของวิทยาศาสตร์ หน้าที่ของนักวิทยาศาสตร์คือการสำรวจดูชิ้นส่วนย่อย ๆ ของจักรวาล ส่วนตามทัศนะของศาสนานั้นจักรวาลประกอบด้วยสสารและจิต (Matter and Mind) สิ่งที่ศาสนาให้ความสนใจคือจิต หน้าที่ของวิทยาศาสตร์จะต้องสามารถตอบเรื่องของมนุษย์ได้เนื่องจากศาสนาเป็นเรื่องว่าด้วยมนุษย์และวิถีทางแห่งชีวิตมนุษย์รวมทั้งอุดมคติของชีวิตนั้นหมายความว่าศาสนาจำเป็นที่จะต้องตอบปัญหาชีวิตมนุษย์ได้ในทุกแง่มุมอย่างชัดเจน ศาสนาใดที่ไม่สามารถจะตอบปัญหาของมนุษย์ได้ หรือไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ ศาสนานั้นจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้และจะกลายเป็นศาสนาที่ตายจากความนับถือของมนุษย์ ทุกศาสนาเสนอแนวทางในการดำรงชีวิตแก่มนุษย์อธิบายวิถีชีวิตที่เหมาะสมหรือที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ ทุกคนส่วนสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตมนุษย์นั้นในศาสนาจะมีคำตอบที่แตกต่างกันออกไป โดยขึ้นอยู่กับลักษณะของศาสนานั้น ๆ หรือหลักคำสอนของศาสนานั้น (สมภาร พรหมทา, 2546)

2.1.3 อิทธิพลของศาสนาต่อชีวิตมนุษย์

ศาสนามีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมาก มีบทบาทต่อวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์มา ยาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อิทธิพลของศาสนาซึ่งเป็นเหตุจากความเชื่อของมนุษย์นำไปสู่การ ปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นความเชื่อทางศาสนาหรือเรียกว่า “พิธีกรรมทางศาสนา” การกระทำของมนุษย์ ในความเชื่อทางศาสนานั้นกระทำเพื่อต้องการมีที่พึ่งทางจิตใจและการกระทำเพื่อสงบจิตใจในการ ต่อสู้กับอุปสรรคที่ล้วนเข้ามาครอบงำของชีวิตมนุษย์ มนุษย์ทุกคนล้วนแต่มีการพบเจอกับความทุกข์ หรืออุปสรรคซึ่งความเชื่อภายใต้จิตวิญญาณของมนุษย์นั้น มีอิทธิพลให้มนุษย์มีแรงบันดาลใจให้จิต มั่นคงสามารถนำตนเองไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางได้ในที่สุด ชีวิตมนุษย์เป็นสัตว์สังคม การอยู่ร่วมกัน อย่างเป็นปึกแผ่น มีเอกลักษณ์ร่วมกันแสดงออกถึงความเชื่อชาติหรือเอกลักษณ์ทางสังคม การมี ค่านิยมในทางเดียวกันส่งผลให้มนุษย์นั้นมีความเห็นอกเห็นใจกันซึ่งมนุษย์ไม่สามารถอยู่ได้เพียงลำพัง ศาสนาจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อชีวิตมนุษย์บทบาทของศาสนาช่วยให้สังคมมนุษย์ดำรงอยู่อย่างมั่นคง ชีวิต ของปัจเจกบุคคลในสังคมจึงมีความสำคัญกับศาสนา และศาสนาจึงไม่สามารถแยกออกจากสังคมได้ เนื่องจากการแสดงออกของพฤติกรรมในทางศาสนาของมนุษย์นั้นเป็นพฤติกรรมทางสังคมชนิดหนึ่ง และกลายเป็นสิ่งที่สำคัญมากต่อสังคมมนุษย์ในทุกๆระดับ ตั้งแต่ตัวบุคคล สังคมกลุ่มเล็กหรือภายใน ครอบครัวไปจนถึงสังคมภายนอกหรือสถาบันต่าง ๆ จนถึงระดับชาติดังนี้ (นงเยาว์ ชาญณรงค์, 2539)

1) ความสำคัญระดับบุคคล (Personal Level) ศาสนามีความสำคัญในระดับปัจเจกบุคคล อย่างมาก เนื่องจากเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวหรือเป็นที่พึ่งจิตใจ ทำให้เกิดความอบอุ่น ผ่อนคลายจาก ความกลัว ความวิตกกังวลความทุกข์ และเป็นสิ่งนำทางชีวิตมนุษย์สู่เป้าหมาย ศาสนานั้นสามารถชี้แนะ

ในระดับบุคคลได้ ทำให้สามารถชี้แนะในระดับสังคมหรือชาติบ้านเมืองได้เช่นกัน เพราะชาติบ้านเมืองเป็นที่มาของการรวมของปัจเจกบุคคล ศาสนาทุกศาสนาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทางจิตใจของมนุษย์ ด้วยหลักคำสอนของแต่ละศาสนาที่ต้องการให้มนุษย์ประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้องเพื่อประโยชน์ของตัวบุคคลและสังคมประเทศชาติ การชี้แนะทางในการดำเนินชีวิตที่ดีของมนุษย์ก็มีมาจากหลักคำสอนทางศาสนาหรือหลักศรัทธาที่ทุกศาสนานั้นมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือการละความชั่ว ประพฤติตนเป็นคนดีนับเป็นเป้าหมายสูงสุดของแต่ละศาสนา

2) ความสำคัญระดับชาติ (National Level) ศาสนาถือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ในสังคมให้มีการเข้ามาอยู่รวมกันเป็นสังคม พิธีกรรมต่าง ๆ ในทางศาสนาล้วนมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะกระชับความสัมพันธ์ความกลมเกลียวและการทำงานของสมาชิกในสังคมก็เพื่อแต่เป็นประโยชน์สุขในทางสังคมส่วนรวม ศาสนาจึงเป็นดังสายเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์ให้มนุษย์ในสังคมสามารถอยู่รวมกลุ่มกันได้ในทุกระดับหน่วยของสังคม เนื่องจากความศรัทธาในศาสนาจะช่วยสร้างมนุษย์เอื้ออาทรต่อกัน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันให้เป็นรากฐานแห่งความสามัคคีซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากในสังคมมนุษย์ การมีศรัทธาในศาสนาทำทางให้บุคคลปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาที่มีคำสอนให้ผู้นับถือนั้นเป็นคนดีส่งผลต่อการอยู่รวมกันภายในสังคม

3) ความสำคัญระดับประเทศ (Country Level) ศาสนาในระดับประเทศมีบทบาทอิทธิพลที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของแต่ละประเทศนั้นเป็นพื้นฐานของขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ซึ่งศาสนา มีอิทธิพลต่อการกำหนดรูปแบบวัฒนธรรมของแต่ละสังคมนั้น ๆ ขึ้น เพราะวัฒนธรรมของมนุษย์ส่วนใหญ่เกิดขึ้นมาจากศาสนา เช่น ประเทศรัสเซียมีคริสต์ศาสนาเป็นพื้นฐานความเชื่ออันนำไปสู่ประเพณีขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมของประชาชนชาวรัสเซีย คนภายนอกไม่สามารถเข้าใจวัฒนธรรมของประเทศรัสเซียหรือประเทศต่าง ๆ ได้ดีเท่ากับเจ้าของวัฒนธรรมนั้น ๆ หากไม่ทำความเข้าใจคริสต์ศาสนา หรือศาสนาของแต่ละประเทศมาก่อน นอกจากวัฒนธรรมประเพณีภาษา วรรณกรรม วรรณคดีสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมและประติมากรรมทั้งหลายเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นมาจากศาสนาโดยความศรัทธาของมนุษย์ผู้สร้างเพื่อเป็นการสร้างเอกลักษณ์ของสังคมของมนุษย์ในแต่ละชนชาติต่าง ๆ และยิ่งเพื่อบ่งบอกถึงความเชื่อในศาสนาของประเทศนั้น ๆ

4) ความสำคัญในระดับสากล (International Level) ศาสนาในระดับสากลได้มีการเปรียบเทียบเป็นมรดกอันล้ำค่าของมนุษยชาติ เนื่องจากศาสนาทำให้คริสตชนทุกหนแห่งบนโลกเคารพซึ่งกันและกัน เอื้อเฟื้อต่อเพื่อนมนุษย์ร่วมโลกโดยไม่แบ่งแยกสีผิวหรือสัญชาติใด ๆ และมนุษย์ทุกคนล้วนมีสิทธิในการนับถือศาสนาตามความเชื่อ ความศรัทธาของตัวเองและศาสนาควรให้ความเคารพในสิทธิขั้นพื้นฐานนี้ (ภัทรพร สิริกาญจน์, 2546)

2.1.4 การเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก

บรรดาศาสนาสำคัญที่มีผู้นับถือเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน พระพุทธศาสนา (Buddhist) นับว่าเป็นศาสนาที่มีอายุเก่าแก่เป็นอันดับสอง รองจากศาสนาพราหมณ์ที่ดำรงอยู่ในรูปของศาสนาฮินดู พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นในโลกเมื่อ 45 ปีก่อนพุทธศักราช (พุทธศักราชเริ่มนับ 1 ถัดจากปีที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน) ในดินแดนชมพูทวีปซึ่งในปัจจุบัน ได้แก่ ประเทศอินเดีย และเนปาล โดยเริ่มขึ้นในวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนาแก่พวกปัญจวัคคีย์ ซึ่งตรงกับวันเพ็ญเดือนอาสาฬหะ (ขึ้น 15 ค่ำเดือน 8) จากวันนั้นเป็นต้นมา พระพุทธเจ้าได้เสด็จจาริกออกเผยแผ่

พระพุทธศาสนาไปทั่วชมพูทวีป โดยในระยะแรกพระองค์เสด็จออกเผยแผ่พระองค์เดียว เมื่อมีสาวกมากขึ้นก็ให้พุทธสาวกออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย ทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองและแผ่ขยายไปในชมพูทวีปอย่างรวดเร็ว ชาวชมพูทวีปพากันละทิ้งลัทธิเดิมแล้วหันมานับถือเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนามากขึ้นเป็นลำดับ เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ต่อมาประมาณพุทธศตวรรษที่ 3 พระเจ้าอโศกมหาราชผู้ปกครองประเทศอินเดียในสมัยนั้น มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามาก พระองค์ได้ทรงให้ความอุปถัมภ์โดยทรงจัดให้มีการสังคายนาพระไตรปิฎก ครั้งที่ 3 ขึ้นในปี พ.ศ. 236 ณ วัดอโศการาม นครปาฏลิบุตร แคว้นมคธ (ปัจจุบันคือเมืองปัตนะ เมืองหลวงของรัฐพิหาร ประเทศอินเดีย) ทรงอาราธนาให้พระโมคคัลลีสบุตรตีสสเถระมาเป็นประธาน หลังจากสังคายนาร้อยกรองพระธรรมวินัยเสร็จสิ้นแล้ว พระโมคคัลลีสบุตรตีสสเถระ ได้จัดคณะพระธรรมทูตออกเป็น 9 คณะแล้วส่งไปประกาศพระพุทธศาสนาในดินแดนต่าง ๆ ดังนี้ (ธรรมะไทย, 2565, ออนไลน์)

สายที่ 1 มีพระมัทสน์ตักเถระเป็นหัวหน้าคณะ ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ แคว้นกัมมิระ คือ รัฐแคชเมียร์ ประเทศอินเดียปัจจุบัน และแคว้นคันธาระในปัจจุบัน คือ รัฐปัญจาบทั้งของประเทศอินเดียและประเทศปากีสถาน

สายที่ 2 พระมหาเทวเถระ เป็นหัวหน้าคณะไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแคว้นมทิสสมณฑล ปัจจุบัน ได้แก่ รัฐไมเซอร์และดินแดนแถบกลุ่มแม่น้ำโคธาวารี ซึ่งอยู่ในตอนใต้ประเทศอินเดีย

สายที่ 3 พระรักขิตเถระ เป็นหัวหน้าคณะไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ วนวาสีประเทศ ในปัจจุบัน ได้แก่ ดินแดนทางตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศอินเดีย

สายที่ 4 พระธรรมรักขิตเถระหรือพระโยนภธรรมรักขิตเถระ (ซึ่งเข้าใจกันว่าเป็นฝรั่งคนแรกในชาติกรีกที่ได้เข้ามาขอในพระพุทธศาสนา) เป็นหัวหน้าคณะไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ เมืองอปรินตกชนบท ปัจจุบันสันนิษฐานว่าเป็นดินแดนแถบชายทะเลเหนือเมืองบอมเบย์ (Bombay)

สายที่ 5 พระมหาธรรมรักขิตเถระ เป็นหัวหน้าคณะไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ แคว้นมหาราชปุระ ปัจจุบัน ได้แก่ รัฐมหาราษฏร์ของประเทศอินเดีย

สายที่ 6 พระมหารักขิตเถระ เป็นหัวหน้าคณะไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเอเชียกลาง ปัจจุบัน ได้แก่ ดินแดนที่เป็นประเทศอิหร่านและตุรกี

สายที่ 7 พระมัทสนิมเถระ พร้อมด้วยคณะคือพระกัสสปโคตรเถระ พระมูลกเทวเถระ พระทนต์ภิสสระเถระ และพระเทวเถระไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ ดินแดนแถบภูเขาหิมาลัย สันนิษฐานว่าเป็นประเทศเนปาล

สายที่ 8 พระโสณเถระและพระอุตตรเถระ เป็นหัวหน้าของคณะสงฆ์ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ ดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งปัจจุบันคือประเทศในคาบสมุทรอินโดจีน เช่น พม่า ไทย ลาว และเขมร เป็นต้น

สายที่ 9 พระมหินทเถระ (โอรสพระเจ้าอโศกมหาราช) พร้อมด้วยคณะคือพระอริกฐเถระ พระอุทริยเถระ พระสัมพลเถระและพระหัททสารเถระ ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ ลังกาทวีป ในรัชสมัยของพระเจ้าทวานัมปิยติสสะ กษัตริย์แห่งลังกาทวีป ในปัจจุบันคือประเทศศรีลังกา

ถาปนกรณ์ กำเนิดศิริ (2565) กล่าวว่า พระพุทธศาสนาดำรงผ่านกาลเวลามาเนิ่นนานนับเป็นเวลาพันปีจนกลายเป็นศาสนาหลักศาสนาหนึ่งของโลกได้ นอกจากจะอาศัยพระธรรมอันลึกซึ้งคัมภีร์ภาพแล้ว ยังเป็นเพราะการจัดการคำสอนในพระพุทธศาสนาอันเยี่ยมยอดและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ด้วยความเพียรของพุทธสาวกทั้งหลายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอีกด้วย พระพุทธศาสนาถือกำเนิดขึ้นในดินแดนชมพูทวีปในราว 2,500 กว่าปีที่แล้ว โดยพระพุทธศาสนาถือเป็นศาสนาหลักที่สำคัญของชมพูทวีปในช่วงเวลานั้น ภายหลังจากพระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพาน ภิกษุบางพวกถือพระวินัยผิดแผกไปจากคำสอนของพระพุทธองค์ พระมหากัสสปะ จึงเป็นประธานในการชำระพระธรรมและวินัยให้บริสุทธิ์ ตรงและเป็นระบบระเบียบ หรือเรียกว่าการทำสังคายนาพระธรรมวินัยซึ่งนับเป็นครั้งแรก ต่อมาภายหลังจึงมีการบันทึกพระธรรมวินัยเป็นลายลักษณ์อักษร และได้มีการเผยแผ่พระธรรมวินัยนี้ให้ขยายไปสู่อาณาจักรน้อยใหญ่รอบชมพูทวีป การเผยแผ่พระพุทธศาสนาออกจากชมพูทวีปไปยังดินแดนต่าง ๆ นั้น ได้รับการอุปถัมภ์จากพระเจ้าอโศกมหาราช เมื่อช่วงพุทธศตวรรษที่ 3 การเดินทางเพื่อเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้าแบ่งออกเป็น 9 สาย โดยพระโสณะและพระอุตตระได้จาริกมายังดินแดนสุวรรณภูมิซึ่งเชื่อกันว่าเป็นดินแดนอันประกอบไปด้วย ประเทศไทย ลาว เขมร พม่า มาเลเซีย และศรีลังกาในปัจจุบัน ในส่วนของประเทศไทยมีความเห็นว่า “เมืองนครปฐม” น่าจะเป็นดินแดนศูนย์กลางของสุวรรณภูมิ เนื่องด้วยมีการค้นพบโบราณวัตถุ ซึ่งขุดขึ้นถึงช่วงสมัยแรกเริ่มของพระพุทธศาสนา เช่น รูปปั้นกวางหมอบและธรรมจักร (ล้อเกวียน) และองค์พระปฐมเจดีย์ ส่วนทางประเทศพม่าก็ได้เสนอว่าจุดศูนย์กลางของอาณาจักรสุวรรณภูมิที่ซึ่งพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองนั้นน่าจะอยู่ที่เมือง “สะเทิม” ทางภาคใต้ของประเทศพม่าในปัจจุบันมากกว่าในปัจจุบัน ประเทศไทยมีผู้นับถือศาสนาพุทธเป็นประชากรกลุ่มหลักของประเทศ จึงนับว่าประเทศไทยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ศาสนาพุทธถือว่าเป็นหนึ่งในสถาบันหลักของชาติเคียงคู่กับสถาบันชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์

2.1.5 การเผยแผ่พระพุทธศาสนากับเทคโนโลยีสารสนเทศ

พจนารถ สุพรรณกุล (2557) กล่าวว่า พระพุทธศาสนามีอายุยืนยาวมาได้หลายพันปีซึ่งแสดงถึงว่ามีการสืบทอด การสอน การเผยแผ่หรือการสื่อสารคำสอนของพระพุทธศาสนาไปยังพุทธศาสนิกชนด้วยวิธีการท่องจำ (Memorization) แบบดั้งเดิม จนมาถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) อินเทอร์เน็ต (Internet) เครือข่ายสังคมออนไลน์ในยุคนี้เพื่อช่วยเผยแผ่พระธรรมของพระพุทธศาสนาในโลกยุคปัจจุบัน ดังนี้

1) หลักการสอนของพระพุทธเจ้า

พระพุทธศาสนากำหนดจุดมุ่งหมายในการสอนให้ถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งต้องมีเนื้อหาเรื่องที่จะสอน มีตัวผู้รับหรือผู้ฟังและวิธีการสอนอย่างครบถ้วน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

(1) ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น หมายความว่า ทรงสอนให้รู้แจ้งเห็นจริงเฉพาะเท่าที่จำเป็นสำหรับสาวกนั้น ๆ สิ่งที่ทรงรู้แล้ว แต่เห็นว่าไม่จำเป็นสำหรับผู้ฟังหรือผู้รับการสอนก็จะไม่สอนสิ่งนั้น ตัวอย่างเช่น “พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ สีลปาวัน เขตกรุงโกสัมพี ครั้งนั้นพระผู้มีพระภาคทรงหยิบใบประดู่ลาย 2-3 ใบขึ้นมาแล้วรับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมา ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะเข้าใจความหมายข้อนั้นว่าอย่างไร ใบประดู่ลาย 2-3 ใบที่เราหยิบขึ้นมากับใบที่อยู่บนต้น อย่างไหนจะมากกว่ากัน” ลำดับนั้นภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ใบไม้ที่อยู่บนต้นไม้นั้นแลมากกว่าใบประดู่ลาย (Padauk Pattern) 2-3 ใบ ที่พระองค์ทรงหยิบขึ้นมา มีเพียงเล็กน้อย พระพุทธเจ้าข้า” “ภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่เรารู้แล้วแต่ไม่ได้บอกเธอทั้งหลายก็มีมากเหมือนกัน เพราะเหตุไรเราจึงมิได้บอกเพราะสิ่งนี้ไม่มีประโยชน์ ไม่ใช่จุดเริ่มต้นแห่งพรหมจรรย์ ไม่เป็นไปเพื่อ

ความเชื่อหน่าย ไม่เป็นไป เพื่อความคลายกำหนด ไม่เป็นไปเพื่อดับ ไม่เป็นไปเพื่อสงบระงับไม่เป็นไป เพื่อรู้อย่าง ไม่เป็นไปเพื่อตรัสรู้ ไม่เป็นไปเพื่อนิพพาน เพราะเหตุนี้เราจึงมิได้บอก”

(2) ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังเห็นจริงได้ ทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผลที่ผู้ฟังพอตรองตามให้เห็น ด้วยตนเอง ตัวอย่างเช่น “ภิกษุทั้งหลาย แม้ว่าภิกษุจะพึงจับชายสังฆาฏิกของเราติดตามรอยเท้าเรา ติดตามไปข้างหลัง แต่ภิกษุนั้นมีความละโมภ กำหนดยินดีอย่างแรงกล้าในกาม มีจิตพยาบาท คิด ประทุษร้าย หลงลืมสติไม่รู้ตัว มีจิตไม่ตั้งมั่น กระสับกระส่าย ไม่สำรวมอินทรีย์ แท้จริงแล้วภิกษุนั้นก็ ยังชื่อว่าอยู่ห่างไกลเรา เราก้ห่างไกลภิกษุนั้น นั่นเป็นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุนั้นยังไม่เห็นธรรม เมื่อ ไม่เห็นธรรม ชื่อว่าไม่เห็นเรา ภิกษุทั้งหลาย แม้ถ้าภิกษุอยู่ไกลเราถึง 100 โยชน์ แต่ภิกษุนั้นไม่มีความ ละโมภ มีจิตตั้งมั่นแน่วแน่ สำรวมอินทรีย์ แท้จริงแล้วภิกษุนั้นก็ชื่อว่าอยู่ใกล้เรา เราก้อยู่ใกล้ภิกษุนั้น นั่นเป็นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุนั้นเห็นธรรม แม้เห็นธรรมชื่อว่าเห็นเรา”

(3) ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควร ทรงแสดงธรรมมีคุณเป็น มหัศจรรย์ สามารถยังผู้ปฏิบัติตามให้ได้รับผลตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตน ตัวอย่างเช่น “การทำบูชาอย่างนั้นไม่ชื่อว่าบูชาพระองค์ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง แต่ผู้ใดจะเป็นภิกษุหรือภิกษุณี อุบาสกอุบาสิกาก็ตาม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบ ผู้นั้นแหละชื่อว่าบูชาพระองค์ด้วยการ บูชาอย่างยิ่ง เราจะพยายามเพื่อบรรลอรหัตผลในช่วงเวลาที่พระศาสดายังทรงพระชนม์อยู่นั้นเอง เพื่อเป็นการบูชาพระองค์” ท่านธรรมมารามคิดดังนี้แล้วก็เป็นผู้เดียวเท่านั้น ครั้นอยู่ในอิริยาบถต่าง ๆ ก็นึกคิด ระลึกถึงธรรมที่พระศาสดาทรงแสดงอยู่ตลอดเวลา ไม่คลุกคลีด้วยภิกษุหลายรูป อยู่รูปเดียว ในที่สุด ครั้นพระองค์ทรงทราบก็ทรงอนุโมทนาสาธุการว่า “ดีแล้ว ๆ ผู้ที่มีความรักเคารพในเราจึง ประพฤติอย่างธรรมมารามเถิด ภิกษุทั้งหลาย ผู้ที่บูชาเราด้วยของหอม ระเบียบ ดอกไม้หาชื่อว่าบูชาเรา จริงไม่ ส่วนผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมจึงชื่อว่าบูชาเราอย่างแท้จริง”

2) หลักการเผยแผ่ตามหลักพระพุทธศาสนา

การเผยแผ่คือการทำให้ขยายออกไป การทำให้ขยายวงกว้างออกไปทำให้แพร่หลายออกไป การ เผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงได้แก่การดำเนินงานเพื่อให้หลักธรรมคำสั่งสอนใน พระพุทธศาสนา แพร่หลายออกไปในทุกสารทิศ มีผู้ศรัทธาเลื่อมใส เคารพ ยำเกรงในพระรัตนตรัยน้อมนำเอา หลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ มีหลักการใหญ่ ๆ ดังนี้

(1) หลักประโยชน์ 3 คือการประกาศพระพุทธศาสนาโดยยึดหลักประโยชน์และความสุขของ มหาชนเป็นที่ตั้ง ถือเป็นวัตถุประสงค์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังที่พระพุทธเจ้าทรง ประทานโอวาทให้แก่เหล่าพระสาวกชุดแรกที่ทรงส่งให้ไปประกาศพรหมจรรย์ว่า “พวกเธอจงเที่ยว จาริกเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุข แก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปร่วมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามใน ท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์ บริสุทธ์”

(2) หลักไตรสิกขา หลักการที่สำคัญอีกประการ คือ ไตรสิกขา คือสิ่งที่เรียกว่าความงามใน เบื้องต้น ได้แก่ ศีลงามในท่ามกลาง ได้แก่ สมาธิงามในที่สุด ได้แก่ ปัญญาปรากฏในพระดำรัสที่ส่ง สาวกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนารุ่นแรกซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา การ ดำเนินงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ฟังได้นั้น หลักนี้ถือเป็นหลักใหญ่ที่ครอบคลุมการปฏิบัติให้ บรรลุประโยชน์ที่ตนพึงปรารถนา ดังปรากฏในเมตตาสูตฺร ขุททกนิกาย ว่า “ผู้ฉลาดในประโยชน์

มุ่งหวังบรรลุสันตบพ ควรบำเพ็ญกรณียกิจ ควรเป็นผู้อาจหาญ ชื่อตรง เคร่งครัดว่าง่าย อ่อนโยนและ ไม่เย่อหยิ่งควรเป็นผู้สันโดษ เลี้ยงง่าย มีกิจน้อย มีความประพุดิเบา มีอินทรีย์สงบ มีปัญญารักษาตน ไม่คะนอง ไม่ติดในตระกูลทั้งหลายอนึ่ง ไม่ควรประพุดิความเสียหายใด ๆ ที่จะเป็นสาเหตุให้วิญญูชน เหล่าอื่นตำหนิเอาได้”

(3) ศักยภาพของมนุษย์ พระพุทธเจ้าถือหลักว่ามนุษย์เป็นผู้ฝึกได้ มนุษย์สามารถที่จะรู้ตามได้ ถ้าเขาได้ฝึกฝนตนตามหลักการที่แสดง การมองเช่นนี้ เป็นการมองที่ศักยภาพทางปัญญา ของมนุษย์ มากกว่ามองในแง่ความแตกต่างในด้านทางร่างกาย ซึ่งถือเป็นหลักใหญ่หลักหนึ่งที่น่าไปสู่การรับ สมาชิก การพยายามที่จะทำให้เห็นอุดมการณ์ที่เป็นเหมือนการมองมนุษย์ทุกคนที่จิตใจ มากกว่ามอง รูปลักษณะที่แสดงออกมาภายนอกอันจะนำไปสู่การรับฟังคำสอนและนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ สูงสุดตามที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้โดยใช้วิธีวิเคราะห์ผู้ฟัง

3) หลักการวิเคราะห์ผู้รับสารตามแนวพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าทรงแยกวิเคราะห์ผู้รับสารตามระดับปัญญา ซึ่งแตกต่างไปจากหลักการสื่อสาร ของ นักวิชาการตะวันตกที่วิเคราะห์ผู้รับสารตามหลักพื้นฐานง่าย ๆ เช่น ลักษณะทางกายภาพ จิตใจ เช่น หลักทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคลที่ให้ข้อคิดว่าบุคคลมีความแตกต่างกันในด้าน บุคลิกภาพ สภาพจิตวิทยา ทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อที่แตกต่างกัน เนื่องจากการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมที่ แตกต่างกัน แต่สำหรับพระพุทธองค์ทรงแบ่งบุคคลที่จะสั่งสอนตามระดับปัญญาซึ่งลึกซึ้งกว่า นักวิชาการตะวันตก พระองค์จะทรงแสดงธรรม (หรือสื่อสาร) ตามความเหมาะสมของบุคคล

1) ความแตกต่างของบุคคล 4 ประเภท ทรงมองเห็นว่าบุคคลมีความสามารถทางปัญญา แตกต่างกันเป็น 4 ระดับ คือ

(1) อุคฆตัตถัญญ ได้แก่ ผู้มีภูมิปัญญาที่สามารถเรียนรู้และเข้าใจพระธรรมคำสอนได้ทันที เมื่อได้ฟัง เปรียบเสมือนดอกบัวเจริญเต็มที่ ผลิผลเหนือระดับน้ำ เติริมที่จะบานได้ทันทีเมื่อได้รับ แสงจากดวงอาทิตย์

(2) วิปจิตถัญญ ได้แก่ ผู้สามารถเรียนรู้ได้เมื่อมีการอธิบายขยายความเพิ่มเติม เปรียบเสมือน ดอกบัวที่ชูก้านมาถึงระดับพื้นน้ำรอที่จะโผล่พื้นน้ำในวันรุ่งขึ้นและเตรียมบานเมื่อได้รับ แสงตะวัน

(3) เนยยะ คือ ผู้ที่อาจเรียนรู้ธรรมด้วยอาศัยความเพียรอย่างยิ่งยวดทั้งด้วยการฟัง การ คิด การถาม การท่องบ่น เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำ ต้องการเวลาในการโผล่ขึ้นสู่พื้นผิวน้ำ เพื่อ เบ่งบานในโอกาสต่อไป

(4) ปทปรมะ ได้แก่ ผู้ซึ่งไม่อาจเรียนรู้และเข้าใจในพระธรรมวิเศษ แม้จะฟัง คิดและท่อง บ่น อย่างไรก็ตาม เปรียบเสมือนบัวที่จมติดอยู่ใต้น้ำ

2) ความแตกต่างของบุคคลโดยจริตนิสัย บุคคลย่อมมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน เนื่องจาก สาเหตุภายใน คือ จริตนิสัย 6 ประการ ได้แก่ บางคนชอบสวยงาม (ราคจริต) บางคนชอบใช้อารมณ์ หุนหัน พลันแล่น มักโกรธ (โทสจริต) บางคนก็ปกติลุ่มหลงเร็ว (โมหจริต) บางคนก็มีความเชื่อความ ศรัทธาโดยขาดปัญญา (ศรัทธาจริต) บางคนก็มีปกตិใช้วิจารณ์ญาณ ก่อนรับฟัง (พุทธิจริต) บางคนก็ จัดอยู่ในพวกคิดมาก กังวลมาก หาข้อยุติได้ยาก (วิตกจริต)

3) วิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

วิธีการที่ 1 อนุปวาโท ไม่ว่าจะร้ายใคร ไม่โจมตีใคร ไม่โจมตีศาสนาอื่น แต่ใช้ปัญญาบอกว่าพระพุทธศาสนาดีอย่างไร

วิธีการที่ 2 อนุปฆาโต ไม่ทำร้ายใคร ไม่ใช้กำลังเพื่อไปบังคับให้ใครเชื่อ ไม่ทำร้าย ยึดหลักอหิงสาธรรมคือ ไม่เบียดเบียน ใช้ปัญญาในการอ้างเหตุผลจนกระทั่งผู้ฟังอยากลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

วิธีการที่ 3 ปาฏิโมกฺเข จ ส่วโร มีความสำรวมในศีลและมารยาทให้ดี

วิธีการที่ 4 มตตถนฺนุตา จ ฆตฺตสมฺมึ รู้จักประมาณในการรับประทาน รวมไปถึงการใช้สอยปัจจัยสี่ จะได้เป็นทางมาแห่งความเคารพเลื่อมใสของผู้ได้พบเห็น

วิธีการที่ 5 ปนฺตถจฺ สยนาสนํ นิ่งนอนในที่สงบ นักปฏิบัติธรรมต้องรักความสงบและรักในการอยู่ในที่สงบ

วิธีการที่ 6 อธิจิตเต จ อาโยโค ประกอบความเพียรในอธิจิต ต้องหมั่นฝึกสมาธิเพราะสมาธิ คือ แก่นของการได้บรรลุมรรคผลนิพพาน

4) หลักการเกี่ยวกับเนื้อหาที่เผยแพร่

หลักการที่ 1 สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม สอนจากสิ่งที่รู้เห็นได้ง่าย เข้าใจกันอยู่แล้วไปยังสิ่งที่รู้ เห็นได้ยากหรือยังไม่เข้าใจ เช่น สอนหลักอริยสัจ 4 ทรงนำเอาทุกข์ เป็นตัวปัญหาขึ้นแสดงก่อน เพราะเห็นได้ง่าย เข้าใจง่าย จากนั้นก็สาวไปหาเหตุของทุกข์แล้วโยงเข้าถึงการดับทุกข์ พร้อมทั้งบอกหนทางว่าจะดับทุกข์ได้อย่างไร

หลักการที่ 2 สอนลุ่มลึกลงตามลำดับ การสอนเรื่องจริงที่เคยรู้ ไปสู่เรื่องจริงที่ผู้ฟังไม่เคยรู้มาก่อน ได้แก่ สอนแบบอนุปพุทฺธิกา ไตรสิกขา 3 เป็นต้น โดยท่านเปรียบเทียบเหมือนการเดินทางลงสู่ทะเล

หลักการที่ 3 สอนด้วยอุปกรณ์เสริม ยกเรื่องที่มาแสดงให้ดูเพื่อผู้ฟังเห็นด้วยตา ด้วยหู เช่น สอนพระนันทะ โดยทรงนำไปชมนางฟ้า นางอัปสรที่สวยงาม เนื่องจากท่านเป็นคนรักสวย รักงาม เป็นต้น

หลักการที่ 4 สอนตรงจุด ตรงประเด็น ไม่วกไปวนมาหรือสอนออกนอกเรื่อง

หลักการที่ 5 สอนแต่พอดีเท่าที่จำเป็น สิ่งที่เขาอยากรู้ ไม่ได้สอนทุกเรื่อง

หลักการที่ 6 สอนมีเหตุมีผล ผู้ฟังตรงเห็นจริงตามได้

หลักการที่ 7 สอนสิ่งที่มีความหมาย เป็นประโยชน์ มีสาระแก่ผู้ฟัง

5) เทคโนโลยีสารสนเทศกับการเผยแพร่พุทธศาสนา

ในปัจจุบันการสื่อสารมีการพัฒนาไปถึงระดับเครือข่ายทั่วโลก (Internet) การส่งข้อมูลไปทั่วโลกอย่างไร้พรมแดน แต่การเผยแพร่พระพุทธศาสนาต้องอาศัยสื่อทางสารสนเทศโดยเฉพาะทางเอกสาร หนังสือต่าง ๆ ยังจำเป็นต้องใช้เป็นหลัก เพราะให้ประโยชน์แบบประโยชน์สูง ประหยัดสุดทั้งยังเป็นหลักฐานเก็บรักษาไว้ได้ในระยะเวลานานและเหมาะสมแก่ผู้ศึกษา (ผู้รับข้อมูลสารสนเทศ) และสะดวกในการผลิต การเผยแพร่ได้อย่างกว้างไกลมากยิ่งขึ้น การเผยแพร่พระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ตออนไลน์เข้าถึงคนได้เป็นจำนวนมากและในวงกว้าง แต่ประชาชนบางคนยังมองพระสงฆ์ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการใช้อินเทอร์เน็ตในทางที่น่าสงสัยว่าอาจจะไม่ใช้ในการจัดทำเนื้อหาทางศาสนาอย่างเดียว พระสงฆ์บางกลุ่มหากไม่มีกฎระเบียบในการใช้อินเทอร์เน็ตอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายได้ง่าย ดังนั้น คณะสงฆ์ควรมีองค์กรสนับสนุน ควบคุมดูแลการใช้อินเทอร์เน็ต (Internet) เพราะมีแนวโน้ม

ว่าวัดต่าง ๆ จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ตมากขึ้น เพราะจำนวนเว็บไซต์ของวัดเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนโดยในปีพ.ศ. 2549 มี 709 เว็บไซต์ แต่ปี พ.ศ. 2552 พบว่า มีถึง 1,026 เว็บไซต์ โลกยุคปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบอินเทอร์เน็ตจะเป็นปัจจัยสำคัญของการศึกษาในอนาคต มนุษย์ในโลกปัจจุบันจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ต้องการพึ่งพาเทคโนโลยีในการดำเนินชีวิตในการทำงานและสนองความต้องการเพื่อให้ได้มาซึ่งความสุข แม้คำสอนทางศาสนาบางอย่างก็พยายามตีความ (Interpretation) และอธิบายด้วยเทคโนโลยี มีนักคิดบางท่านพยายามอธิบายหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเพื่อให้เชื่อมโยงกับโลกแห่งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีการตีความให้เข้ายุคสมัยของ อนุช อภากริม (2545) เรื่องเทคโนโลยีกับสวรรค์ความว่า “ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีปัจจุบันสามารถสร้างสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ สำหรับผู้คนในโลกได้แล้ว เช่น อากาศของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ได้แก่ อากาศสายฟ้าซึ่งเป็นอาวุธประจำตัว มีอากาศพลาสมาสูงและมีรัศมีทำการไกล อาจเทียบได้กับปืนไฟ เครื่องบินรบ ซีปนาวุธและอาวุธนิวเคลียร์ สวรรค์อันสวยงามทั้งหลายดูได้จากสตรีที่แต่งกายด้วยพัสดราภรณ์อันหรูหราซึ่งพบได้ในงานสังสรรค์และสามารถเห็นตัวอย่างได้จากแฟชั่นโชว์ (Fashion) เป็นต้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงแยกวิเคราะห์ให้ผู้รับสารตามระดับปัญญาซึ่งแตกต่างกันไป จากหลักการสื่อสารและทรงแบ่งบุคคลที่จะสั่งสอนตามระดับปัญญา คือ (1) อุกษติตัญญู ได้แก่ ผู้มีภูมิปัญญาที่สามารถเรียนรู้และเข้าใจพระธรรมคำสอนได้ทันทีเมื่อได้ฟัง เปรียบเสมือนดอกบัวเจริญเต็มที่ผลิผลเหนือระดับน้ำ เตรียมที่จะบานได้ทันทีเมื่อได้รับแสงจากดวงอาทิตย์ (2) วิปจิตัญญู ได้แก่ ผู้สามารถเรียนรู้ได้เมื่อมีการอธิบายขยายความเพิ่มเติม เปรียบเสมือน ดอกบัวที่ชูก้านมาถึงระดับพื้นน้ำ รอที่จะผลิผลพื้นน้ำในวันรุ่งขึ้นและเตรียมบานเมื่อได้รับแสงตะวัน (3) เนยยะ คือ ผู้ที่อาจเรียนรู้ธรรมด้วยอาศัยความเพียรอย่างยิ่งยวดทั้งด้วยการฟัง การคิด การถาม การท่องบ่น เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำ ต้องการเวลาในการโผล่ขึ้นสู่พื้นผิวน้ำ เพื่อเบ่งบานในโอกาสต่อไป และ (4) ปทปรมะ ได้แก่ ผู้ซึ่งไม่อาจเรียนรู้และเข้าใจในพระธรรมวิเศษ แม้จะฟัง คิดและท่องบ่น อย่างไรก็ตาม เปรียบเสมือนบัวที่จมติดอยู่ใต้น้ำ

พร้อมนี้ หลังจากที่ได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแผ่ศาสนาแล้ว ผู้วิจัยและคณะจักนำประเด็นสาระสำคัญด้านการเผยแผ่ศาสนาและด้านสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ไปศึกษาตีความ (Interpretation) วิเคราะห์ (Analyze) สังเคราะห์ (Synthetic) และนำไปประยุกต์ใช้ (Apply) ในการสร้างเครื่องมือวิจัยคือแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) และสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายในจังหวัดสุราษฎร์ธานีต่อไป ส่วนประเด็นของรายละเอียดผู้วิจัยขอเข้าไปปรากฏในภาคผนวก เครื่องมือวิจัย

2.2 หลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริก

2.2.1 หลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริก

โครงการพระธรรมจาริกและการเผยแผ่ศาสนาได้เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2508 ที่วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม กรุงเทพมหานคร และได้ดำเนินงานอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (2565) การบริหารจัดการได้มีสำนักงานบริหารส่วนกลางอยู่ที่วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามและวัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร สำนักงานบริหารงานส่วนภูมิภาคอยู่ ณ วัดศรีโสธรา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค เป็นหน่วยงานปฏิบัติงานด้านการบริหารงานเกี่ยวกับคณะพระธรรมจาริกทั้งหมด พระธรรมจาริก (Dhammacarika) มีภารกิจหลักคือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่บ้านของชาวเขาทุกกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Group) ซึ่งรวมทั้งคนไทยที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงด้วย

แนวคิดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของโครงการพระธรรมจาริกก็คือการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์แก่พหุชนในหมู่บ้านให้มีความรู้ ความเข้าใจและสามารถนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองครอบครัวและผู้อื่นได้ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่บ้านของชาวเขานั้น พระธรรมจาริก (Dhammacarika) เป็นตัวแทนสำคัญของโครงการพระธรรมจาริกในการสื่อสารหรือถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาสู่บุคคล กลุ่ม และชุมชนโดยส่วนรวมพระธรรมจาริกมีบทบาทหน้าที่ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายหลายประการคือ ด้านศาสนา ด้านชาวเขาสัมพันธ์ และด้านการสนับสนุนงานสงเคราะห์และพัฒนาชาวเขาภารกิจด้านศาสนา เป็นแนวคิดที่กำหนดกรอบและแนวทางการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริกในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตรง ซึ่งได้วางไว้ ดังนี้ (ระเบียบคณะพระธรรมจาริกว่าด้วยการบริหารโครงการพระธรรมจาริก, 2539)

- 1) ปฏิบัติงานด้านพัฒนาจิตใจ ชักชวนให้ชาวเขานำคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน
- 2) สนับสนุนให้ชาวเขาแสดงตนเป็นพุทธมามกะ
- 3) เมื่อชาวเขาเกิดศรัทธาเลื่อมใสในบวรพระพุทธศาสนา ส่งบุตรหลานเข้าบรรพชาอุปสมบทให้อำนวยความสะดวกให้สำเร็จสมเจตนา โดยคัดเลือกกุลบุตรชาวเขาเหล่านั้นนำส่งรายชื่อที่สำนักงานบริหารงานโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค
- 4) ปฏิบัติศาสนกิจ ได้แก่การทำวัตรเช้า-เย็น สวดมนต์และเจริญสมณวิปัสสนากัมมัฏฐานแผ่เมตตาให้สรรพสัตว์ ออกบิณฑบาตตามแบบอย่างของพุทธบุตร เมื่อชาวเขานำอาหารมาถวายที่อาศรม แนะนำให้รู้ศาสนพิธี เช่น ไหว้พระ อาราธนาศีล รับศีล เป็นต้น
- 5) ชักชวนชาวเขาให้ร่วมมือกันบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะในอาศรม ปรับปรุงบริเวณพื้นที่อาศรมให้เป็นที่ร่มรื่นเพื่อสร้างศรัทธาแก่ผู้พบเห็น
- 6) จัดให้มีการทำบุญตักบาตร ฟังธรรมเป็นประจำทุกวันธรรมสวนะ
- 7) การจัดให้มีกิจกรรมการบำเพ็ญกุศลตามเทศกาลในวาระต่าง ๆ ตามประเพณีทางพระพุทธศาสนา

ส่วนภารกิจของพระธรรมจาริกด้านชาวเขาสัมพันธ์และด้านการสนับสนุนงานสงเคราะห์และพัฒนาชาวเขา แม้ว่าจะมิใช่ภารกิจหลัก แต่ก็มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะละลายเสียมิได้เพราะเป็น

ภารกิจที่จะสร้างความเชื่อถือ เลื่อมใสศรัทธาในตัวพระธรรมจาริกซึ่งจะมีผลทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ชาวเขามีคุณภาพชีวิตที่ดี ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาด้วยความเข้าใจ ยอมรับและมีความเลื่อมใสศรัทธาอย่างแท้จริง

2.2.2 การเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้า

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2542) อธิบายถึงรูปแบบและวิธีการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้าไว้ว่ากลวิธีและอุบายประกอบการสอนของพระพุทธเจ้า พอสรุปเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

- 1) การยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ
- 2) การเปรียบด้วยข้ออุปมา
- 3) การใช้อุปกรณ์การสอน
- 4) การทำเป็นตัวอย่าง
- 5) การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่
- 6) อุบายเลือกคนและการปฏิบัติรายบุคคล
- 7) การรู้จักจังหวะและโอกาส
- 8) ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ
- 9) การลงโทษและให้รางวัล
- 10) กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

บรรจบ บรรณรุจิ (2538) ได้กล่าวถึงวิธีการสอนและตัวอย่างการสอนของพระพุทธเจ้าพอสรุปเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1) วิธีการสอนแบบอธิบายเชิงวิเคราะห์ วิธีนี้ทรงใช้สอนพระปัญจวัคคีย์โดยทรงชี้ให้เห็นทางปฏิบัติที่ผิดและเสนอแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง ทรงวิเคราะห์ให้เข้าใจถึงสามัญลักษณะคือ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์และความไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริงของชั้น 5 (Five Aggregates)

2) วิธีการสอนแบบอธิบายธรรมขั้นต่ำขึ้นไปถึงธรรมขั้นสูง วิธีนี้ทรงใช้สอนพระยสะ กับทั้งสหายของท่าน โดยทรงชี้ให้เห็นว่าท่านและมีผลส่งให้ไปเกิดในสวรรค์ อันเป็นแดนที่พร้อมด้วยเบญจกามคุณ แต่เบญจกามคุณในสวรรค์นั้นก็ยังเป็นของต่ำช้าในโทษ เป็นทุกข์ สุดท้ายทรงชี้ให้เห็นว่าการออกบวชเป็นทางที่ดีที่สุด

3) วิธีสอนแบบให้ผู้ฟังตั้งปัญหาทุกถาม วิธีนี้ใช้สอนพระสาวก เช่น พระกุมารกัสสปะและพระสฤยะเป็นต้นโดยทรงเปิดโอกาสให้ท่านเหล่านั้นตั้งปัญหาต่าง ๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ทางพ้นทุกข์

4) วิธีสอนแบบยกเรื่องให้สอดคล้องกับประสบการณ์เดิมของผู้ฟัง วิธีนี้ทรงใช้สอนพระอรุเวลกัสสะ พระนทีกัสสปะ โดยทรงพิจารณาเห็นว่าพระสาวกทั้ง 3 รูปนี้คุ้นเคยกับการบูชาไฟ คือ รากะ โทสะ โมหะ มาสอนเพื่อทรงชี้ให้เห็นว่าไฟดังกล่าวมานี้เผาไหม้สัตว์ให้เร่าร้อน เช่นเดียวกับไฟที่ท่านทั้ง 3 เคยบูชามาแล้ว

5) วิธีสอนแบบแสดงธรรมตามใจผู้ฟัง วิธีนี้ทรงใช้สอนพระสาวกมี พระนาลกะ และพระอานนท์เป็นต้น พระนาลกะประสงค์จะฟังโมเนยยปฏิบัติ พระองค์ก็ทรงแสดงให้ฟังตามที่ทูลขอ และพระอานนท์ ประสงค์จะฟังธรรมทุกเรื่องก็ตรัสสอน พระองค์ก็แสดงให้ฟัง

6) วิธีสอนแบบตำหนิให้ตระหนัก วิธีนี้ทรงสอนพระสาวก มีพระยโสขะ พระสาคตะ เป็นต้น โดยทรงตำหนิพระยโสขะในเรื่องที่พระบริวารของท่านส่งเสียงดังและทรงตำหนิพระสาคตะ ในเรื่องที่ท่านดื่มเหล้าเมาหมดสติเมื่อพระสาวกถูกตำหนิก็ตระหนักและบำเพ็ญเพียรจนบรรลุอรหัตตผล

7) วิธีสอนแบบให้ความหวัง วิธีนี้ทรงสอนพระสาวก มี พระนันทะ และพระวังคิสะ เป็นต้น โดยทรงให้ความหวังแก่พระนันทะว่าหากบรรลุพระอรหัตตผลแล้วก็จะได้นางฟ้าตามที่ปรารถนา และทรงให้ความหวังพระวังคิสะว่าหากได้เรียนรู้อาการ 32 แล้วก็จะรู้ที่เกิดของพระอรหันต์ตามที่ต้องการ

8) วิธีสอนแบบให้ลองผิดแล้วจะสอนวิธีปฏิบัติที่ถูกภายหลัง วิธีนี้ทรงใช้สอนพระโสมโกฬิวิสะ และพระเมฆิยะ โดยทรงปล่อยให้พระโสมโกฬิวิสะบำเพ็ญเพียรอย่างหนักด้วยการเดินจงกรมจนกระทั่งเท้าแตก ได้รับทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัสแล้วจึงทรงสอนวิธีปฏิบัติที่ถูกต่อกับทรงปล่อยให้พระเมฆิยะ ไปอยู่ปฏิบัติธรรมตามลำพังแล้วไม่สามารถข่มจิตได้ จนต้องกลับมาหาพระองค์และทูลขอให้ตรัสบอกวิธีทำให้จิตให้สงบ

9) วิธีสอนแบบตรัสแนะเสริม วิธีนี้ทรงใช้สอนพระ อนุรุทธะโดยทรงพิจารณาเห็นว่าพระอนุรุทธะ กำลังตรึกถึงธรรมอย่างถูกต้อง แต่ยังไม่แจ่มแจ้ง จึงได้ตรัสแนะเสริมให้ติดต่อก่อนเข้าใจแจ่มแจ้ง

10) วิธีสอนแบบค่อยเป็นค่อยไป วิธีนี้ทรงใช้สอนพระราหุล และพระจุฬปันถกพระองค์ทรงสอนพระราหุล เมื่ออายุ 15 ขวบ เพิ่งบวชใหม่ให้สำรวมการพูดเมื่ออายุ 18 ปี ให้พิจารณารูปทั้งปวงไม่ใช่ของเรา เมื่ออายุ 20 ปี มีปัญญาแก้วกล้าแล้วจึงตรัสเตือนให้เร่งทำที่สุดของทุกขให้ได้ ส่วนพระจุฬปันถกพระองค์ทรงสอนให้ท่านนั่งมองดูดวงอาทิตย์กลางลูปผ้าขาว ครั้นเมื่อผ้าขาวเริ่มสกปรก พระองค์ก็ทรงสอนให้ท่านพิจารณาเปรียบเทียบจิตเหมือนผ้าขาวจนได้บรรลุธรรม

11) วิธีสอนแบบเลือกให้ศึกษา วิธีนี้ทรงใช้สอนพระอุบาลี โดยทรงพิจารณาเห็นว่าพระอุบาลี หากปฏิบัติธรรมตามลำพังก็จะชำนาญเฉพาะการเจริญวิปัสสนาไม่เชี่ยวชาญการพิจารณาการตัดสินพระวินัย จึงทรงเลือกให้พระอุบาลีปฏิบัติในสำนักของพระองค์ซึ่งท่านก็ทำตามตามที่ทรงเลือกให้

12) วิธีสอนแบบย่นคำพูดให้คิด วิธีนี้ทรงใช้สอนพระองค์สิมมาลพระองค์ทรงได้ตรัสย่นพระองค์สิมมาลว่า พระองค์หยุดแล้ว แต่พระองค์สิมมาลยังไม่หยุดซึ่งหมายความว่าพระองค์หยุดทำบาปแล้ว แต่พระองค์สิมมาลยังไม่หยุดพระองค์สิมมาลเข้าใจตามที่พระองค์ทรงหมายถึง จึงยอมทิ้งดาบแล้วทรงขอบวช

13) วิธีสอนแบบรอให้ผู้ฟังมีความพร้อมทั้งร่างกายและจิต วิธีนี้ทรงใช้สอนพระพาหิยะเมื่อทรงพิจารณาเห็นว่าพระพาหิยะเดินทางมาไกล เพิ่งมาถึงร่างกายยังเหนื่อยอ่อนและจิตก็ไม่สงบเพราะดีใจเกินที่ได้พบพระพุทธองค์ เมื่อเห็นว่าหายเหนื่อยจิตสงบแล้วจึงแสดงธรรมให้ฟัง

14) วิธีสอนแบบปลอบใจวิธีนี้ใช้สอนพระวัคกลี โดยในตอนแรกทรงขับไล่พระวัคกลีเพราะโทษฐานที่ละทิ้งการบำเพ็ญสมณธรรมมาเที่ยวติดตามดูพระรูปกายของพระองค์เป็นเหตุให้พระวัคกลีเสียใจ จะกระโดดเขม่าตัวตายพระองค์จึงเสด็จไปปลอบและให้กำลังใจจนพระวัคกลีเกิดความรู้แจ้งตามความเป็นจริงได้บรรลุอรหัตตผล

15) วิธีสอนแบบย่วยุให้แสดงความสามารถแล้วให้อวาท วิธีนี้ทรงใช้สอนพระโสมณุกุ๊กณะ โดยทรงให้พระโสมณุกุ๊กณะ ซึ่งเดินทางมาเฝ้าจากแคว้นอวันตีได้แสดงความสามารถด้วยการสวดสรภัญญะ ครั้นแล้วได้ตรัสชมท่านแล้วประทานโอวาท

16) วิธีสอนแบบแสดงธรรมโปรดคนทั่วไป แต่มีเป้าหมายอยู่คนๆหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่ง วิธีนี้ทรงใช้สอน พระมหากัจจายนะและพระกาฬุทายี โดยทรงทราบว่าจะพระมหากัจจายนะและพระกาฬุทายี

พร้อมด้วยบริวารกำลังเดินทางมาเฝ้าพระองค์และจะมาถึงในเวลาไม่นานจึงทรงแสดงธรรมรอนจนกระทั่งทั้ง 2 ท่านมาถึงและทันได้ฟัง

17) วิธีสอนแบบให้โอวาทเป็นข้อ ๆ วิธีนี้ทรงใช้สอนพระมหากัสสปะโดยพระองค์ทรงประทานโอวาทให้พระมหากัสสปะยึดถือปฏิบัติรวม 3 ข้อ และทรงประทานธุดงค์วัตรให้ยึดปฏิบัติเป็นข้อ ๆ อีก 13 ข้อ

2.2.3 พุทธวิธีการตอบปัญหาของพระพุทธเจ้า

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542) อธิบายว่า สมัยพระพุทธองค์นั้นงานตอบปัญหาเป็นงานหลักประการหนึ่งเพราะพระพุทธศาสนาอุบัติมาในท่ามกลางนักคิด นักปราชญ์ นักค้นคว้าหรือผู้ที่มีความรู้ลึกเป็นปึกแผ่น เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นทรงมีวิธีในการตอบปัญหา 4 วิธีด้วยกัน คือ

- 1) เอกังสพยากรณ์ คือ การตอบไปโดยส่วนเดียว เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว
- 2) ปฏิปุจฉาพยากรณ์ คือ การนำเอาคำตอบของเขา มาย้อนถามเขาให้เขาตอบเมื่อตอบเสร็จแล้วจะออกมาเป็นคำตอบที่ถูกต้องและเขายอมรับแบบอัญญาช้อยชนมมาย
- 3) วิภังชพยากรณ์ คือการแบ่งแยกตอบ เช่น ปัญหาว่าคนเราตายแล้วไปไหน
- 4) ฐปนีย ในบางกรณีเห็นว่าผู้ถามและปัญหาไม่ควรแก่การตอบ ก็นิ่งเสียไม่ตอบเพราะพระองค์มีหลักในการพูดมี 6 ประการ คือ

- (1) คำพูดที่ไม่จริงไม่ถูกต้อง ไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่นพระองค์ไม่ตรัสคำนั้น
- (2) คำพูดที่จริงถูกต้อง แต่ไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่รักและไม่เป็นที่ชอบใจของผู้อื่นพระองค์ไม่ตรัสคำนั้น
- (3) คำพูดที่จริง ถูกต้อง เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบใจของผู้อื่นพระองค์เลือกกาลตรัสคำนั้น
- (4) คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นประโยชน์ถึงเป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น พระองค์ไม่ตรัสคำนั้น
- (5) คำพูดที่จริง ถูกต้อง แต่ไม่เป็นประโยชน์ ถึงเป็นที่รักเป็นที่ชอบใจของผู้อื่นพระองค์ไม่ตรัสคำนั้น
- (6) คำพูดที่จริง ถูกต้อง เป็นประโยชน์ เป็นที่รักเป็นที่ชอบใจของผู้อื่นพระองค์เลือกกาลตรัสคำนั้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ลักษณะของพระพุทธเจ้าในเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงความที่พระองค์เป็นกาลวาที สัจจวาที ภูตวาที อุตถวาที ธัมมวาทีและวินยวาที พร้อมนี้วิธีสอนของพระพุทธเจ้ามีหลายแบบหลายอย่างที่น่าสังเกตหรือพบบ่อย คงจะได้แก่วิธีต่อไปนี้ คือ แบบสากัจฉาหรือสนทนา วิธีนี้น่าจะเป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยไม่น้อยกว่าวิธีใด ๆ โดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใสในพระศาสนา ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจหลักธรรม แบบบรรยาย วิธีสอนแบบนี้ น่าจะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ในการแสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมีประชาชนหรือพระสงฆ์จำนวนมากและส่วนมากเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจกับมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้วมาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมและหาความสงบสุขทางจิตใจ นับได้ว่าเป็นคนประเภทและระดับใกล้เคียงกัน พอจะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้าง ๆ ได้แบบตอบปัญหา ผู้ที่มากถามปัญหานั้นนอกจากผู้ที่มีความสงสัยข้องใจในข้อธรรมต่าง ๆ แล้วโดยมาก

เป็นผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่น บ้างก็มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทาง ฝ่ายพระพุทธศาสนาหรือเทียบเคียงกับคำสอนในลัทธิของตน บ้างก็มาถามเพื่อลองภูมิ บ้างก็เตรียมมาถามเพื่อข่มปราชญ์หรือให้ได้รับความอับอายและแบบวางกฎข้อบังคับ ในการสอนแบบนี้พึงสังเกตว่าพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทโดยความเห็นชอบของสงฆ์ หมายความว่า ทรงบัญญัติโดยชี้แจงให้เห็นแล้วว่าถ้าไม่รับจะเกิดผลเสียอย่างไร เมื่อรับจะมีผลดีอย่างไร จนสงฆ์รับคำของพระองค์ว่าดีแล้ว ไม่ทรงบังคับเอาโดยพลการ

2.2.4 เทคนิคการอธิบายธรรมะตามแบบพุทธวิธี 4 อย่าง

ครูที่ดีต้องดูนักเรียนตลอดเวลาว่า นักเรียนมีปฏิกริยาอย่างไร ต้องทำอะไรให้นักเรียนเบื่อหน่าย ต้องมีนิทานเล่าบ้างนอกจากนี้แล้วก็ต้องมีเกร็ดประวัติศาสตร์ ความรู้รอบตัวด้วย เพื่อบรรเทาความเบื่อหน่าย แต่ถ้าทำอย่างนี้แล้วก็ไม่ได้ผล ก็ต้องมีการพักสัก 5-10 นาที และต้องมุ่งทางภาคปฏิบัติด้วยโดยใช้วิธีการอธิบายธรรมะตามแบบพุทธวิธี 4 อย่าง คือ

1) สันทัสนา คือ การชี้แจงแสดงผล แสดงบาปบุญคุณโทษประโยชน์ ไม่ใช่ประโยชน์ผลได้ผลเสียของธรรมะข้อนั้น ๆ อย่างแจ่มชัด ทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้แจ้งเห็นจริง มีข้ออุปมา 4 ประการ คือ เหมือนปิดของที่ปิด เหมือนหนายของที่คว่ำ เหมือนบอกทางแก่คนหลงทาง และเหมือนตามประทีปไว้ในที่มืด เพื่อให้คนตาติ่มองเห็นสิ่งต่างได้

2) สมาทปนา คือ การชี้แจงแสดงเหตุผล แสดงบาป บุญ คุณ โทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ผลได้ ผลเสียของธรรมะข้อนั้น ๆ ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือ และยึดถือเป็นหลักประพฤติปฏิบัติ เป็นคุณธรรมประจำใจ เป็นหลักจำและเป็นหลักใจ เป็นอุตมคติ เป็นมโนคติของตนในการดำเนินชีวิตตลอดไป

3) สมุตเตชนา คือ การชี้แจงแสดงผลแสดงบาป บุญ คุณ โทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ผลได้ ผลเสียของธรรมะข้อนั้น ๆ ให้ผู้ฟังเกิดความองอาจกล้าหาญในการละเว้นความชั่วในการมุ่งทำความดีแบบมอภกายถวายชีวิต

4) สัมปหังสนา คือ การชี้แจงแสดงเหตุผลแสดงบาป บุญ คุณ โทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ผลได้ ผลเสียของธรรมะข้อนั้น ๆ ให้ผู้ฟังเกิดความร่าเริงบันเทิงใจเกิดความชุ่มชื่นเบิกบานใจไม่ง่วงเหงาหาวนอน

2.2.5 เผยแผ่เชิงรุกด้วยการศึกษาสงเคราะห์

การที่พระพุทธศาสนาครองความเป็นเสียงข้างมากในไทยมาได้ยาวนาน ก็เพราะพระสงฆ์ในอดีตได้ทำการเผยแผ่เชิงรุก ด้วยการทำหน้าที่เป็นครูสอนเด็กและเยาวชน วัดในอดีตทำหน้าที่เป็นโรงเรียน พระสงฆ์ไม่ได้สอนแต่วิชาพระพุทธศาสนาอย่างสมัยนี้ ท่านสอนหลายวิชา เด็กและเยาวชนเป็นศิษย์ของพระสงฆ์จึงเคารพเชื่อฟังพระสงฆ์ สมัยนี้เราเรียกการที่พระสงฆ์สอนเด็กในโรงเรียนว่าการศึกษาสงเคราะห์ เรียกการสอนพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณรว่า ศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอดีตใช้การศึกษาสงเคราะห์เป็นตัวนำ คือเปิดโรงเรียนในวัดและออกไปสอนตามโรงเรียน กล่าวได้ว่าโรงเรียนวิถิพุทธ คือโรงเรียนที่เปิดโอกาสให้พระไปสอนพระพุทธศาสนา เด็กและเยาวชนจะเห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนาเมื่อเด็กเรียนกับพระสงฆ์ แต่พระสงฆ์ต้องผ่านการอบรมในหลักสูตรใหม่ จึงจะสอนโรงเรียนวิถิพุทธได้ดี ปัจจุบันมีโรงเรียนวิถิพุทธประมาณ 14,000 แห่งทั่วประเทศ การที่พระสงฆ์เข้าไปสอนในโรงเรียนวิถิพุทธเป็นการเผยแผ่เชิงรุก การเผยแผ่เชิงรับทำให้ไม่

พันศาสนาอื่น ถ้ายังใช้วิธีตั้งรับต่อไป เราจะเสียพุทธศาสนิกชนให้แก่ศาสนาอื่นไปทุกวัน ในสมัยพุทธกาลศาสนาพราหมณ์เผยแผ่เชิงรับ เราจึงพอแข่งขันกับศาสนาพราหมณ์ในอินเดียได้ ต่อมาเมื่อศาสนาพราหมณ์ใช้วิธีเผยแผ่เชิงรุก พระพุทธศาสนาที่ต้องเสียพื้นที่ในอินเดียให้ศาสนาพราหมณ์ พระพุทธศาสนาย้ายมาลงหลักปักฐานในเมืองไทย แต่ก็พบคู่แข่งใหม่คือศาสนาคริสต์และอิสลาม เพราะทั้งสองศาสนานี้ใช้วิธีการเผยแผ่เชิงรุก นักเผยแผ่ธรรมมีหน้าที่แสดงธรรมบอกธรรมแก่ผู้อื่น เป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าในการประกาศธรรมให้ประชาชนได้รับทราบ จึงต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเป็นพิเศษและต้องมีคุณสมบัติ คือ (พิสิฐ เจริญสุข, 2543)

1) รูปลักษณ์ หมายความว่า จะต้องเป็นคนรูปหล่อแต่หมายถึง มีบุคลิกลักษณะดี มีอากัปกิริยาที่สำรวมระวัง เช่น การนุ่งห่ม ขบฉัน ยืน เดิน นั่ง นอน พูดจาเรียบร้อย คนที่เขามาฟังธรรม เขาต้องการได้อะไรจากธรรมไม่ใช่ต้องการจะมาดูรูปโฉมของผู้แสดง

2) สัททสมบัติคือ จะต้องพูดให้เสียงดังชัดเจน และสม่ำเสมออย่างธรรมชาติเหมือนอย่างที่เขาบอกว่่านักพูดนั้นจะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติคือ ปากไว หมายถึงว่า พูดไปได้เรื่อย ๆ ไม่ติดขัด ใจกล้า หมายถึงว่า ไม่ประหม่า หน้าด้าน หมายถึงว่า การกล่าวธรรมนั้นจะต้องกล่าวด้วยความสนทนใจ สัททสมบัตินี้ คือ เสียงในการแสดงธรรม ส่วนใดควรเน้นส่วนใดควรแผ่วบางลง และที่สำคัญคือเรื่องทีฆะ รัสสะ จังหวะในการพูด โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาไทยนี้ต้องให้ชัด

3) รสสมบัติ หมายถึงว่า ผู้แสดงจะต้องแสดงธรรมให้มีรสมีชาติในอันที่จะทำให้ผู้ฟังรู้สึกเอิบอิ่ม มีปิติ เกิดศรัทธาปราทะเลื่อมใส

(4) ธรรมสมบัติ คือ ผู้แสดงธรรมต้องมีศีลาจรรยาตรงดงาม และมีน้ำใจเสียสละต้องไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ ต้องแสดงธรรมด้วยมุ่งประโยชน์ของผู้ฟัง มีเมตตาคือความรักปรารถนาให้ผู้ฟังมีความสุข มีกรุณาหวังปลดเปลื้องทุกข์ให้กับผู้ฟังคือให้ผู้ฟังนั้นพ้นทุกข์

5) วาทสมบัติ คือ วาทศิลป์ มีความคมคายในการพูดธรรมหรือในการปาฐกถา ถ้าผู้แสดงธรรมท่านใดมีวาทสมบัติดี คนฟังก็เพลิดเพลินติดใจ ฟังแล้วไม่เบื่อ จบแล้วก็อยากฟังอีกและจะต้องมีลักษณะการสอนดังนี้

(1) สอนง่าย ๆ พูดง่าย ๆ ไม่ยืดเยื้อ ศิษย์ไม่รู้ทางก็ชี้ทาง สอนให้แตกต่างกันตามความละเอียดของจิตใจระหว่างพระเณรกับพระเถระให้โอกาสซักถามข้อวัตรที่สงสัย

(2) สอนด้วยการทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ทำเหมือนพูด พูดเหมือนทำ

(3) การส่งสาธุศิษย์ออกเผยแผ่ จากคนถึงคน จากธรรมถึงธรรม มีความคิดว่าครูบาอาจารย์สามารถแก้ไขปัญหาได้ ให้คำแนะนำได้ มีผลมากกว่าตำรา

(4) ไม่เน้นปริมาณ แต่เน้นคุณภาพ สอนพระสงฆ์เป็นหลักให้ความสำคัญแก่พระสงฆ์มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ โดยเหตุที่เห็นว่า เป็นบุคคลที่พร้อมกว่าผู้อื่น

(5) เน้นจิตใจมากกว่าวัตถุ สอนให้ศิษย์สร้างวัดในใจแล้วญาติโยมจะสร้างวัดภายนอกเอง

(5.6) ท่านเข้มงวดกวัดขันแม้เรื่องเล็กน้อยก็ไม่ละเว้น โดยเชื่อว่าเรื่องเล็ก ๆ ถ้าปล่อยไว้ก็จะเป็นเรื่องใหญ่ต่อมา

(7) การสอนจะดูอุปนิสัยของศิษย์ บางครั้งก็ดู บางครั้งก็เมตตา

(8) คัดเลือกสาธุศิษย์อายุ 5 พรรษา ขึ้นไป บริหารจัดการเทศนาสั่งสอนญาติโยมและประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้ จะคัดเลือกให้ออกไปอยู่ตามสาขา ฝึกให้ปกครองตนเอง

(9) สอนอย่างเฉียบขาดห้าวหาญ เช่น “ไม่ตีก็ให้มันตาย ไม่ตายก็ให้มันตี” ท่านคุณแต่ไม่โกรธเทศน์พระธรรมอย่างหนึ่ง เทศน์ญาติโยมธรรมดาก็อีกอย่างหนึ่ง

กล่าวได้ว่าเอกลักษณ์ในการเทศน์คือการสอนหลักความจริงด้วยภาษาที่ง่าย มีทฤษฎีน้อย มีคำอุปมาอุปไมย (Metaphor) ในสิ่งที่ผู้ฟังคุ้นเคยและอุทาหรณ์จากประสบการณ์ของท่าน สหธรรมิก ลูกศิษย์ ทำให้ผู้ฟังเพลิดเพลินกลุบายในการเผยแผ่ที่สำคัญของท่านอีกประการหนึ่งคือการให้พระฝรั่งสอนฝรั่งโดยท่านพิจารณาว่าน่าจะเป็นผลดีกว่าเพราะยอมเข้าใจในภาษา ภูมิหลัง ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับบุคคลและชุมชน ยึดหลักธรรมคือสังฆะ มีความซื่อตรง ไม่คดโกง รักษาวินัย ภูมูระเบียบ เป็นคนตรงต่อเวลา เป็นแนวทางปฏิบัติ เป็นผู้นำด้านการพัฒนาจิตใจและปัญญา ทำให้ผู้ปฏิบัติคือสมาชิกของชุมชนมีความเป็นอยู่อย่างมีความสุขตามอัตภาพทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

พร้อมนี้ หลังจากทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกแล้ว การเผยแผ่พุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ ตามพุทธวิธีแล้วผู้วิจัยและคณะจักนำประเด็นสาระสำคัญด้านด้านบทบาท หน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระจาริกหรือพระธรรมทูตธรรมไปศึกษาตีความ (Interpretation) วิเคราะห์ (Analyze) สังเคราะห์ (Synthetic) และประยุกต์ใช้ (Apply) ในการสร้างเครื่องมือวิจัยคือแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) และสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพด้านมุมมองเกี่ยวกับการเผยแผ่ศาสนาของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูตในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลายของสังคมต่อไป ส่วนรายละเอียดผู้วิจัยขอนำไปปรากฏในภาคผนวก เครื่องมือวิจัย

2.3 บทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระธรรมจาริก

2.3.1 บทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระธรรมจาริก

คำว่า “จาริก” เป็นศัพท์ในพระไตรปิฎก (Tripitaka) สื่อความหมายถึงการเดินทางไปเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งศัพท์นี้ถูกนำมาใช้บ่อยครั้งในประเทศไทยโดยมีความหมายเดียวกับในพระไตรปิฎก เช่น การจาริกธุดงค์ กิจกรรมโครงการธรรมจาริก เป็นต้น ปัจจุบันการจาริกขยายความหมายไปถึงการเดินทางเพื่อไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสังเวชนียสถานด้วย ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้คำว่า “การจาริกแสวงบุญ” ซึ่งการจาริกมีองค์ 4 เป็นบาทพระศาสดาว่า (1) ไม่ไปด้วยพาหนะ (2) ถ้าจำเป็นอาจสามารถขึ้นเรือโดยประสงค์ข้ามปากได้ (โดยไม่ประสงค์ล่องตามลำน้ำ) (3) ไม่ไปด้วยฤทธิ์และ (4) ไปด้วยกำลังแห่งปลีแข้ง (คือเดินเอา) ประสงค์ให้ถือเพื่อใช้ในการเผยแผ่แม้กัธริ่วมกับธุดงค์เพื่อประกาศพรหมจรรย์ เพราะการจาริกไปเยี่ยมพบเจอเข้าถึงผู้คนมากกว่า เช่น ถ้านั่งรถไปก็จะไม่ค่อยพบผู้คนหรือญาติโยมไม่กล้าเข้ามาพูดคุย อาจทอดทิ้งคนที่อาจอยากสนทนาด้วยและเพื่อให้ผู้พบมีจิตศรัทธาจากการประพฤติธรรมหรือการเผยแผ่ด้วยการไม่พูดสอน แต่ทำให้ดู ดังคำพุทธพจน์ที่ให้แก่พระภิกษุสงฆ์กลุ่มแรก (60 รูป) ในการส่งไปประกาศพระศาสนาว่า “จรธ ภิกขเว จาริกิ พุชฺชนหิตาย พุชฺชนสุขาย ธมฺมํ ภิกขเว เทเสถ” แปลว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป จงแสดงซึ่งธรรม (ประกาศพรหมจรรย์) เพื่อประโยชน์ เพื่ออนุเคราะห์ เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก”

การเผยแพร่หลักธรรมสมัยพุทธกาลนั้นพระพุทธองค์ได้ส่งพระอรหันตสาวก จำนวน 60 รูป เดินทางไปประกาศพรหมจรรย์หรือหลักธรรมคำสอน ซึ่งเป็นการเผยแพร่พระพุทธศาสนาครั้งแรก และหลังจากพระพุทธเจ้าทรงได้ตรัสรู้ เมื่อเสร็จพุทธกิจแสดงธรรมที่ถ้ำสุกกรชาตาแล้วก็เสด็จมาประทับที่ วัดเวฬุวัน เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ ประเทศอินเดียในปัจจุบัน วันนั้นตรงกับวันเพ็ญเดือนมาฆะหรือ เดือน 3 เวลาบ่าย พระอรหันตสาวกของพระองค์ จำนวน 1,250 รูป ได้มาประชุมพร้อมกัน ณ ที่ ประทับของพระพุทธเจ้า มีเหตุมหัศจรรย์เกิดขึ้นเป็นองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการคือ (1) เป็นวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 (2) พระสงฆ์ จำนวน 1,250 รูป มาประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมาย (3) พระสงฆ์ ทั้งหมดเป็นพระอรหันต์ผู้ได้อภิญญา 6 และ (4) พระสงฆ์ทั้งหมดได้รับการอุปสมบทโดยตรงจาก พระพุทธเจ้า (เอหิภิกขุอุปสัมปทา) วันสำคัญดังกล่าวมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “วันจาตุรงค สันนิบาต” โอกาสนี้พระพุทธเจ้าได้แสดงโอวาทปาติโมกข์ในที่ประชุมสงฆ์เหล่านั้นซึ่งโอวาทปาติโมกข์ หมายถึงคำสอนที่เป็นหลักสำคัญในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระอรหันต์ เพื่อให้ใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานต่อไป มีการกำหนดให้นิพพานหรือความหลุดพ้นจากทุกข์เป็น เป้าหมายสูงสุดในการปฏิบัติธรรมแนวทางปฏิบัติธรรมให้ยึดหลักธรรม แบ่งเป็น 3 ส่วนคือ หลักการ 3 อุดมการณ์ 4 วิธีการ 6 และหลักธรรมที่พระธรรมจาริกใช้เป็นแนวทางการเผยแพร่ ประกอบด้วยดังนี้ (พระเทพโสมภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2547)

1) หลักการ 3 อย่าง (Principles) คือ

(1) การไม่ทำบาปทั้งปวง ได้แก่ การงดเว้น การลด ละ เลิก ทำบาปทั้งปวงซึ่งได้แก่ อกุศลกรรมบถ ทางแห่งความชั่ว มี 10 ประการ อันเป็นความชั่วทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจ ความชั่วทางกาย ได้แก่ การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤตินอกใจ ความชั่วทางวาจา ได้แก่ การ พูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ การพูดเพ้อเจ้อความชั่วทางใจ ได้แก่ การอยากได้สมบัติของ ผู้อื่น การผูกพยาบาทและความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม

(2) การทำกุศลให้ถึงพร้อม ได้แก่ การทำความดีทุกอย่างซึ่ง ได้แก่ กุศลกรรมบถเป็นแบบของการ ทำฝ่ายดี 10 อย่าง อันเป็นความดีทางกาย ทางวาจาและทางใจความดีทางกาย ได้แก่ การไม่ฆ่า สัตว์ ไม่ทำร้ายเบียดเบียนผู้อื่น มีแต่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การไม่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้มา เป็นของตน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการไม่ประพฤตินอกใจความดีทางวาจา ได้แก่ การ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบและไม่พูดเพ้อเจ้อ พูดแต่คำจริง พูดคำอ่อนหวาน พูดคำให้ เกิดความสามัคคีและพูดถูกกาลเทศะความดีทางใจ ได้แก่ การไม่โลภอยากได้ของผู้อื่น มีแต่คิด เสียสละ การไม่ผูกอาฆาตพยาบาท มีแต่คิดเมตตาและปรารถนาดีและมีความเห็นความรู้ความเข้าใจที่ ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เช่น เห็นว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

(3) การทำจิตให้ผ่องใส ได้แก่การทำจิตของตนให้ผ่องใสปราศจากนิวรณ์ซึ่งเป็นเครื่องขัดขวาง จิตไม่ให้เข้าถึงความสงบนิวรณ์มี 5 ประการ ได้แก่ (1) ความพอใจในกาม (กามฉันทะ) (2) ความ อาฆาตพยาบาท (พยาบาท) (3) ความหดหู่ท้อแท้ ร่วงเหงาหาวนอน (ถีนมิทธะ) (4) ความฟุ้งซ่าน รำคาญ (อุทธัจจะกุกกุจจะ) และ (5) ความลังเลสงสัย (วิจิกิฉา) เช่น สงสัยในการทำความดี ความชั่ว ว่ามีผลจริงหรือไม่

หลักการ 3 ประกอบด้วยพุทธโอวาท 3 ประการ ที่ประมวลคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไว้เป็น หลักใหญ่สำหรับยึดถือเป็นหลักการสำคัญในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา คือ สัพพปาปสอกกรณิ คือ

ไม่ทำความชั่วทั้งปวง กุศลสสุปสมปทา คือ ทำแต่ความดี สจิตตปริโยทปนํ คือการกระทำใจของตนให้สะอาดและบริสุทธิ์

2) อุดมการณ์ 4 อย่าง (Ideology) คือ

- (1) ความอดทน ได้แก่ ความอดกลั้น ไม่ทำบาปทั้งทางกาย วาจาและใจ
- (2) ความไม่เบียดเบียน ได้แก่ การงดเว้นจากการทำร้าย รบกวนหรือเบียดเบียนผู้อื่น
- (3) ความสงบ ได้แก่ ปฏิบัติตนให้สงบทั้งกาย ทางวาจาและใจ
- (4) นิพพาน ได้แก่ การดับทุกข์ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นได้จากการ

ดำเนินชีวิตตามมรรคมืองค์ 8

อุดมการณ์ 4 ประกอบด้วย พระพุทธพจน์ 4 ประการ สำหรับยึดถือให้เป็นอุดมการณ์สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนี้

- (1) ขนฺตี ปรมํ ตโป ตีติกฺขา ความอดทนคือความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง
- (2) นิพพาน ปรม วทนฺติ พุทฺธา พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่านิพพานเป็นบรมธรรม
- (3) น หิ ปพฺพชิตํ ปรุสฺมาตี ผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิต
- (4) สมโณ โหติ ปรี วิหฺรฺยณฺโต ผู้เบียดเบียนผู้อื่นไม่ชื่อว่าเป็นสมณะ

3) วิธีการ 6 อย่าง (Instrumentality) คือ

- (1) ไม่ว่าร้าย ได้แก่ การไม่กล่าวให้ร้ายหรือกล่าวโจมตีใคร
- (2) ไม่ทำร้าย ได้แก่ การไม่เบียดเบียนผู้อื่น
- (3) สำรวมในปาติโมกข์ ได้แก่ ความเคารพระเบียบวินัย กฏ กติกา กฏหมาย รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคม
- (4) รู้จักประมาณ ได้แก่ การรู้จักความพอดี ความพอประมาณในการบริโภคอาหารหรือการใช้สอยสิ่งต่าง ๆ
- (5) อยู่ในสถานที่ที่สงัด ได้แก่ การอยู่ในสถานที่สงบมีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม
- (6) ฝึกหัดจิตใจให้สงบ ได้แก่ การฝึกหัดชำระจิตให้สงบมีสุขภาพ สุขภาวะ คุณภาพและประสิทธิภาพที่ดี

วิธีการ 6 ประกอบด้วยคาถาพุทธอุทาน 6 ประการ สำหรับยึดถือเป็นวิธีการสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนี้

- (1) อนุปวาโท คือการไม่กล่าวร้ายผู้อื่น
- (2) อนุปฆาโต คือการไม่เบียดเบียนผู้อื่น
- (3) ปาติโมกฺเข จ สํ วโร คือความสำรวมในปาฏิโมกข์
- (4) มตฺตถฺยญฺตา จ ภตฺตสฺมี คือความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร
- (5) ปนฺตถฺย จ สยนาสน คือการอยู่ในเสนาสนะที่สงัด
- (6) อธิจิตฺเต จ อาโยโค คือการประกอบความเพียรในอธิจิต

การแสดงโอวาทปาติโมกข์ มีหลักธรรมสรุปได้ว่า ให้ละเว้นชั่ว กระทำความดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใสซึ่งเป็นแนวทางประพฤติและแนวทางปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์ในการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชาวโลก ไม่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งหลักการ อุดมการณ์และวิธีการดังกล่าวและได้สืบทอดต่อ ๆ มา จากสมัยพุทธกาลถึงปัจจุบันจากแนวคิดเรื่องการ

เผยแผ่หลักธรรมสมัยพุทธกาล สำคัญคือโอวาทปาติโมกข์ของพระพุทธองค์นับว่าเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งสำหรับพระธรรมจาริกที่จะต้องศึกษาเรียนรู้ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้และนำมาเป็นหลักปฏิบัติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนระดับหมู่บ้าน

2.3.2 กลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระธรรมจาริก

สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสโม) ได้กล่าวถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีสาระใจความว่า พระสงฆ์ในฐานะเป็นพุทธศาสนทายาท ลำดับที่ 1 แห่งพุทธบริษัททั้ง 4 ได้อุบัติขึ้นในโลกในพระพุทธศาสนา เมื่อวันเสาร์ ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 ก่อนพุทธศก 45 ปี ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาถึงปัจจุบัน พระสงฆ์ได้ปฏิบัติภารกิจในฐานะพุทธศาสนทายาทอย่างครบถ้วนบริบูรณ์และไพบูรณ์ทั้ง 5 ประการ คือ (1) การศึกษาพระพุทธศาสนาธรรม (2) การปฏิบัติพระพุทธศาสนาธรรม (3) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาธรรม (4) การป้องกันภัยที่จะเกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนา (5) การดำรงพระพุทธศาสนา กล่าวเฉพาะในประเทศไทย พระสงฆ์ไทยฝ่ายเถรวาทได้สืบสานพระพุทธศาสนาด้วยการปฏิบัติภารกิจดังกล่าว และเกิดเป็นคุณประโยชน์แก่ชีวิตทั้งของปัจเจกชน มหาชนและนานาชาติในทุกภูมิภาคของโลกจนได้รับการยอมรับจากคณะสงฆ์และมวลชนในนานาชาติของโลกให้เป็นศูนย์กลางแห่งพระพุทธศาสนาของโลก ดังเป็นที่ทราบโดยทั่วกันประการหนึ่งแห่งภารกิจที่พระสงฆ์ไทยดังกล่าว ทั้งในและต่างประเทศในทุกระดับได้ปฏิบัติ จนเกิดเป็นคุณประโยชน์อันแผ่ไพศาลร่มเย็น ดังเช่นภารกิจอื่น ๆ ก็คือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาธรรม ที่มีความสมบูรณ์ทั้งด้านเนื้อหาและหลักปฏิบัติ มีความงดงาม ทั้งเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุด มุ่งประโยชน์ตนผู้อื่น และส่วนรวมทั้งในส่วนที่เป็นปัจจุบัน ภายหน้าและประโยชน์อันสูงสุดคือ “พระนิพพาน” โดยมีวิธีการเผยแผ่ 7 ประการ คือ (เฉลิมชัย เสียงใหญ่, 2555)

- 1) อุปนิสินนทกถา อันเป็นการเผยแผ่ธรรมด้วยวิธีการนั่งสนทนาธรรม
- 2) ธรรมิกถา อันเป็นการเผยแผ่ธรรมด้วยวิธีการกล่าวคำบรรยาย
- 3) โอวาทกถา อันเป็นการเผยแผ่ธรรมด้วยวิธีการกล่าวโอวาท
- 4) อนุสาสนีนัยกถา อันเป็นการเผยแผ่ธรรมด้วยวิธีการไม่ขาดคำพร่ำสอน
- 5) ธรรมสภาจฉกถา อันเป็นการเผยแผ่ธรรมด้วยวิธีการสนทนาธรรมสุนทรและความคิด
- 6) ปุจฉาวิสัชนากถา อันเป็นการเผยแผ่ธรรมด้วยวิธีการประติขันธ์เป็นคำถามและคำตอบ
- 7) ธรรมเทศนากถา อันเป็นเผยแผ่ธรรมด้วยวิธีการชี้แจงหลักธรรมอันชอบด้วยสัมมาปฏิบัติ

เพื่อได้มีอุปกรณ์สำหรับจะสืบสานและใช้ประโยชน์สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น หลักการเทศน์ทั้ง 7 ประการนี้ จึงถือว่าเป็นแบบอย่างให้พระสงฆ์นำไปเผยแผ่คำสอนทางพระพุทธศาสนาจนเท่าทุกวันนี้ พระธรรมจาริกได้นำเอายุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้บรรยายพิเศษในการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ โดยมีเนื้อหาสาระการไปเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น ความรู้ ความสามารถของเรามีด้วยกันทั้งนั้น แต่ที่ไม่ค่อยบรรลุผลตามที่เรากำลังต้องการ คงจะเกี่ยวกับปัญหาเรื่องยุทธศาสตร์ จึงทำให้มีปัญหาและอุปสรรคอื่น ๆ มาก ก่อนที่เราจะลงมือปฏิบัติการจริง (Take Action) ต้องทำการวิเคราะห์สถานการณ์ 4 ด้าน (SWOT ANALYSIS) ซึ่งประกอบด้วย จุดแข็ง (S = Strength) จุดอ่อน (W = Weakness) โอกาส (O = Opportunity) และสิ่งคุกคาม (T = Threat) ก่อนที่พระธรรมจาริกจะไปทำงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวเขาบนดอยต้องวิเคราะห์ประเด็นทั้งสิ้นนี้ให้เข้าใจก่อนว่าจะไปอยู่ตรงไหน อย่า

ไปแบบขอตายดาบหน้าเป็นอันขาด ซุน ฎู (Sun Tzu) กล่าวว่า “รู้เขารู้เรา รบร้อยครั้ง ชนะร้อยครา” (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548) อธิบายได้ดังนี้

(1) จุดแข็ง คือ ได้แก่ การวิเคราะห์ถึงความสามารถของตัวเอง เวลาที่จะลงไปในพื้นที่ใด ต้องหาข้อมูลให้ได้ก่อนว่าพื้นนั้นมีอะไรเป็นจุดแข็งที่ทำให้เราน่าจะทำงานก้าวหน้าไปด้วยดี มีความเป็นอิสระในการทำงาน สามารถออกแบบและพัฒนาระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ยืดหยุ่น คล่องตัว โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ภายใต้โครงการพระธรรมจาริกส่วนกลางและส่วนภูมิภาค มีชื่อเสียงในด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนา จนสามารถขยายโอกาสการปฏิบัติงานได้ทุกภาคให้การศึกษาวิชาการทางพระพุทธศาสนา โดยไม่จำกัดกลุ่มผู้สนใจ ทั้งเชื้อชาติ ศาสนา เพศ วัยมีวิสัยทัศน์ในการทำงานเผยแพร่ ตลอดทั้งมีเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจน มีระบบเครือข่ายที่สามารถเชื่อมโยงการทำงานด้าน ICT กับพระธรรมจาริกและหน่วยงานต่าง ๆ ได้

(2) จุดอ่อน คือ พระธรรมจาริกยังไม่สามารถตอบสนองงานให้ทันต่อความต้องการของผู้บริหารโครงการได้ บุคลากรยังขาดความเข้าใจ ความเชื่อมั่น ความร่วมมือด้านการปฏิบัติงาน ยังไม่มีความเป็นเอกภาพ ทำให้ไม่สามารถพัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีบุคลากรไม่เพียงพอ การปฏิบัติจึงไม่บรรลุเป้าหมายเท่าที่ควร อีกทั้งงบประมาณที่ได้รับจัดสรร ยังไม่เพียงกับโครงการต่าง ๆ ที่นำเสนอแต่ละปี

(3) โอกาส คือ การวิเคราะห์หาข้อมูลสภาพแวดล้อมภายนอก การทำงานแบบเชิงรุก ต้องวางแผนว่าจะไปเผยแพร่กับใคร หมายถึงความเป็นมืออาชีพในการทำงานและการสร้างโอกาสด้านเครือข่าย ติดต่อกับเพื่อนร่วมงานในท้องถิ่นนั้น สังคมชาวเขามีความสนใจในการศึกษาพระพุทธศาสนา ส่งผลให้การเผยแพร่ธรรมได้โดดเด่นมากขึ้น เป็นประโยชน์ต่อการขยายเครือข่ายได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ รวมทั้งเพิ่มการศึกษาพระพุทธศาสนาแบบตลอดชีวิตแก่ชาวเขา เพราะปัจจุบันนี้ถือเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ให้แก่เด็ก เยาวชนและคนรุ่นใหม่โดยใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet) เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ ด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้อย่างกว้างขวาง

(4) ภัยคุกคาม คือ ต้องรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่คุกคามเรา และตลอดทั้งสิ่งที่เป็นภัยต่อเราในการทำงาน ต้องมีการปรับปรุงนโยบายของพระธรรมจาริกให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้นี้ นโยบายของพระธรรมจาริกต้องมีความพร้อมด้านการบริหารจัดการ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีต้องจัดให้มีทุกหน่วยงานของพระธรรมจาริก และต้องพัฒนาพระธรรมจาริกให้มีความสามารถในการใช้ ICT ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทันต่อความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การแพร่หลายในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นการเพิ่มช่องทางการเข้าถึงแหล่งข้อมูลความรู้ด้านพระพุทธศาสนาจากแหล่งอื่น ๆ ซึ่งยังขาดการกลั่นกรองหรือรับรองความถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาทำให้พระธรรมจาริกจำเป็นต้องเร่งการพัฒนาแหล่งความรู้ด้านพระพุทธศาสนาให้ทันต่อสถานการณ์ต่าง ๆ

คณะพระธรรมจาริกได้ยึดพระพุทธพจน์ในการตามรอยบาทพระบรมศาสดา เผยแพร่ศาสนาแก่ชาวเขาในถิ่นกันดารมากกว่า 47 ปี จากพระพุทธพจน์ดังกล่าว แสดงถึงบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมดังนี้ แต่ละหน่วยงานหรือแต่ละอาศรมที่ปฏิบัติงานในหมู่บ้านชาวเขานั้น จะประกอบไปด้วยพระธรรมจาริก 2-3 รูป ปัจจุบันมีอาศรมพระธรรมจาริกรวมทั้งสิ้น 220 อาศรม (กุฎิ) พระธรรมจาริก 300 รูป ซึ่งมีหน้าที่และความรับผิดชอบดังต่อไปนี้ (โครงการพระธรรมจาริก, 2555)

- (1) เป็นแหล่งกลางช่วยติดต่อประสานงานที่เกี่ยวข้องกับชาวเขาในเขตรับผิดชอบ
 - (2) เป็นแกนนำในการพัฒนาจิตใจเพื่อชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องในเรื่องศาสนา ศีลธรรม ความเชื่อถือ ตลอดทั้งวัฒนธรรมประเพณีไทย
 - (3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวเขาได้เข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อันที่จะเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้านของตนเอง
 - (4) แนะนำและส่งเสริมอีกทั้งการสนับสนุนให้ชาวเขาได้มีการพัฒนาความรู้ด้านทางวิชาการ และการพัฒนาอาชีพต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์และโครงการของทางราชการ
 - (5) หากชาวบ้านมีปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ก็ต้องเข้ามาช่วยแก้ปัญหาเหล่านั้นโดยเฉพาะ ปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าของชาวเขา อีกทั้งให้การรักษาพยาบาลเบื้องต้นแก่ผู้เจ็บป่วย
 - (6) ช่วยเป็นสื่อกลางและให้ความร่วมมือในการนำบริการต่าง ๆ ที่มีอยู่ของรัฐทั้งนี้โดยประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและโดยเฉพาะกับหน่วยงานที่ได้เข้ามาส่งเสริมหรือพัฒนาในเขตที่รับผิดชอบ
 - (7) การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชาวเขา หน่วยงานราชการ ตลอดจนพระสังฆาธิการในเขตที่รับผิดชอบและการสอดส่องดูแลความเคลื่อนไหวต่าง ๆ อันจะเป็นอันตรายต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์
 - (8) การสำรวจ การรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ในเขตรับผิดชอบทั้งนี้เพื่อนำมาวิเคราะห์ และจะช่วยในการวางแผนพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาต่อไป นอกจากนั้นแล้วก็มีกรรายงานปฏิบัติงานต่อประธานคณะพระธรรมจาริกและศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาของจังหวัดนั้น ๆ
- นอกจากนี้กิจกรรมหลักขององค์กรที่นำไปสู่การนำธรรมะห่มดอยได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนได้แก่
- (1) อำนวยความสะดวกแก่พระธรรมจาริก ที่เดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจ ตามหมู่บ้านชาวเขาเพื่อทำหน้าที่อบรมศีลธรรม จริยธรรม ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบรรยายด้วยเสียงตามสายการเทศน์ในวันสำคัญ ค่ายคุณธรรม การสอนจริยธรรมในโรงเรียน การบวชป่า การสืบชะตาป่าไม้ การทำบุญสังฆจร การสวดมนต์สังฆจร การส่งเสริมอาชีพ รณรงค์เรื่องเอดส์ ธรรมจาริกสังฆจร การรณรงค์ ลดละ และเลิกอบายมุข เป็นต้น
 - (2) จัดการศึกษาสำหรับชาวเขาที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา เช่น ชั้นเรียนผู้ใหญ่ชาวเขาและชั้นเรียนสามเณรชาวเขาตามพื้นที่ต่าง ๆ โรงเรียนผู้ใหญ่ (ชาวเขา) วัดศรีโสดา ศูนย์พัฒนาศักยภาพเยาวชนสตรี วัดวิเวกวาราม โรงเรียนสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ โรงเรียนวัดวิเวกวาราม และการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยแม่โจ้ เป็นต้น
 - (3) การให้ความช่วยเหลือ เช่น ด้านอนามัย ได้แก่ การส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร การช่วยเหลือ ปฐมพยาบาลเบื้องต้น การแนะนำด้านสุขภาพ ด้านการส่งเสริมอาชีพ เช่น การจัดตั้งกลุ่มอาชีพในชุมชน การจัดหาพันธุ์พืชไปส่งเสริมให้ชาวเขาปลูกเพื่อเพิ่มผลผลิต เป็นต้น
- จากที่กล่าวมาสรุปประเด็นได้ว่าวิธีที่ดีที่สุดวิธีหนึ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคือการประพฤติตนให้เป็นแบบอย่าง ผู้ที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้นั้น ก่อนอื่นจะต้องเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี คือรู้และเข้าใจหลักธรรมถูกต้องและปฏิบัติตามหลักธรรมนั้นด้วย พระภิกษุมีหน้าที่ที่จะทำให้ชาวบ้านเห็นว่าการมีชีวิตตามที่พระพุทธองค์ ทรงสอนนั้นเป็นไปได้ หลักคำสอนนั้นเป็นนามธรรม การปฏิบัตินั้น

เห็นได้เป็นรูปธรรม พระภิกษุอย่างน้อยต้องมีชีวิตเรียบง่ายพึ่งเพียงปัจจัย 4 เลี้ยงชีพ ไม่สะสมทรัพย์สินเงินทอง ไม่ยึดติดในลาภสักการะ (Fortune to Worship) มีเมตตาไม่พยายาบาท ไม่คิดร้ายผู้อื่น เป็นต้น พระภิกษุที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ อาจเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดีโดยไม่ต้องสอนหลักธรรมด้วยวาจาเลยก็ได้ พร้อมนี้ หลังจากที่ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระธรรมจาริกนี้แล้วจะนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างเครื่องมือวิจัย (แบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์) เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยด้านด้านบทบาท หน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระจาริกหรือพระธรรมทูตธรรมต่อไป

พร้อมนี้ หลังจากที่ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระธรรมจาริกแล้ว ผู้วิจัยและคณะจักนำประเด็นสาระสำคัญเกี่ยวกับงานการเผยแผ่ของพระธรรมจาริกในพุทธศาสนาไปตีความ (Interpretation) วิเคราะห์ (Analyze) สังเคราะห์ (Synthetic) และประยุกต์ใช้ (Apply) ในการสร้างเครื่องมือวิจัยคือแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) และสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพด้านทัศนคติ/มุมมองเกี่ยวกับหลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระสงฆ์ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลายทางสังคมต่อไป ส่วนรายละเอียดผู้วิจัยขอเข้าไปปรากฏในภาคผนวก เครื่องมือวิจัย

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับพระธรรมทูต

พระธรรมทูต (Dhammaduta) หรือพระนักเผยแผ่ศาสนา (Missionary) มีหลักการและวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักพุทธโอวาทโดยได้ดำเนินตามแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการแสดงธรรมแก่เหล่าเวไนยสัตว์ตลอดพระชนมายุของพระองค์ได้ทรงประกาศหลักคำสอนซึ่งกระทำในหลายรูปแบบ เช่น โดยการแสดงธรรม การสนทนาธรรม การปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใสและการตอบปัญหาข้อข้องใจ เป็นต้น โดยที่พระองค์ได้ประทานหลักการและเทคนิคในการเผยแผ่ธรรมะให้พระสาวกยึดถือปฏิบัติเป็นหลักการในการแสดงธรรมให้เหมาะสมกาลเทศะ ให้เป็นผู้มีคุณธรรมมีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจในแต่ละประเด็น แสดงธรรมด้วยจิตเมตตาโดยมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ ไม่แสดงธรรมโดยยกตนข่มท่านและไม่เสียชื่อเสียงผู้อื่น เจตนาารมณ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระธรรมทูตสายต่างประเทศยังคงมีอุดมการณ์เหมือนเดิม ดังที่พระพุทธเจ้าแสดงแก่พระอรหันต์ 60 รูป ในคราวประกาศพระศาสนาครั้งแรกว่า “จรต ภิกขเว จาริกิ พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสานิ มา เอเกน เทว อคมิตถ เทเสถ ภิกขเว ฌมมึ อาทิกถยาณิ มชฺเฌกถยาณิ ปรีโยสานกถยาณิ สาคถิ สพยณชนิ เกวลปริปุณณิ ปริสุทฺธิ พรหมจิริยิ ปกาเสถ สนติ สตตวา อปฺปรชกขชาติกา อสฺสวนตา ฌมมสฺส ปรีหายนฺติภวิสสนฺติ ฌมมสฺส อญาตาโร อหฺมปิ ภิกขเว เยน อรุเวลา เสนานิกโม เตนุสสงกมิสฺสามิ ฌมมเทสนายาติ” แปลความว่า “พวกเธอจงเที่ยวจาริกเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น (Preliminary) งามในท่ามกลาง (Among) งามในที่สุด (Final) จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์ (Complete) บริสุทฺธิ

(Virtuous) สัตว์ทั้งหลาย จำพวกที่มีธูสคือกิเลสในจักขุเล็กน้อยอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักมี คุกรภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอรุเวลาเสนาสิกมเพื่อแสดงธรรม” (วินัยปิฎก มหาวรรค เล่มที่ 4 ข้อที่ 32)

2.4.1 ความหมายของพระธรรมทูต

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) (2548) ได้ให้ความหมายไว้ว่า พระธรรมทูตและพระธรรมจาริก หมายความว่า ภิกษุที่เดินทางไปแสดงธรรมในที่ต่าง ๆ ทำหน้าที่เหมือนทูตทางธรรมหรือทูตของพระศาสนา พระธรรมทูตเริ่มมีครั้งแรกเมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมจนมีพระสาวกมารูปแล้ว จึงส่งพระสาวกเหล่านั้นไปประกาศธรรมในที่ต่าง ๆ โดยตรัสว่า “เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชุมชนเพื่ออนุเคราะห์แก่ประชุมชน” ดังนี้ เป็นต้น พระธรรมจาริกมีความหมายเดียวเช่นเดียวกับพระธรรมทูต แต่เป็นคำบัญญัติที่เกิดทีหลังคำว่าพระธรรมทูต ปัจจุบันแบ่งพระธรรมทูตออกเป็น 2 ประเภท คือ พระธรรมทูตในประเทศกับพระธรรมทูตต่างประเทศ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2543) ได้กล่าวไว้ว่า พระธรรมทูต แปลว่า ทูตธรรมะ หมายถึง ผู้นำธรรมะไปเผยแผ่ เปรียบเทียบได้กับทางฝ่ายบ้านเมืองก็มีราชทูต มีรัฐทูต แต่ว่าทูตในทางธรรมะมีความหมายต่างจากทูตอื่นทูตในทางบ้านเมืองนั้นไปเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติเป็นเรื่องของโลกมนุษย์ที่มีการแบ่งกันเป็นหมู่ชนเป็นชนชาติหรือชาติพันธุ์ (Ethnicity) ต่าง ๆ แต่ละชนชาติก็ย่อมพิทักษ์ รักษาผลประโยชน์ของตนเอง ราชทูต รัฐทูตทำหน้าที่เป็นตัวแทนของแผ่นดินของชาติของประเทศนั้น ๆ มีหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของประเทศของตนเองไปเจรจากับประเทศที่ตัวไปทำหน้าที่นั้นต่างจากพระธรรมทูตที่ว่าพระธรรมทูตนั้นเป็นทูตธรรมะนำธรรมะไปเผยแผ่แก่ประชาชนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) (2538) ได้กล่าวไว้ว่า วิธีการเผยแผ่โอวาทปาฏิโมกข์ที่พระพุทธองค์ทรงใช้เป็นผลสำเร็จโดยเฉพาะส่วนสุดท้าย คือ อนุปวาโท อนุปชาโต ไม่ว่าร้ายใคร ไม่กระทบกระทั่งใคร พระธรรมทูตจะต้องเป็นมิตรกับทุกฝ่าย จงเป็นคนปากช้า แต่หูตาไว พูดน้อย ทำให้มาก ดูให้มาก นิ่งให้มาก ปาฏิโมกข์ เจ สวรรค์ สำรวมรักษาพระวินัย ให้มากที่สุด มตตถนุตา จ ภาตตสมิ รู่ประมาณในการรับ การบริโภคอาหาร ปนตถนุจ สยนาสนนี อยู่ง่ายและสุดท้ายสำคัญที่สุดคือ อธิจิตเต จ อาโยโค เป็นการทำความเพียรทางจิต อยู่ด้วยอารมณ์กรรมฐานอย่างเอาจริงเอาจัง ฝึกความอดทนให้มาก เพราะนั่นเป็นหนทางให้บรรลุเป้าหมายหรืออุดมการณ์อันสูงสุดของพระธรรมทูตสายต่างประเทศของคณะสงฆ์ไทยทั้งประเทศ

สรุปได้ว่า พระธรรมทูต คือ ผู้ที่ทำหน้าที่นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งปัจจุบันเรียกกันว่าพระพุทธศาสนาออกไปเผยแผ่ให้แก่คนทั้งหลายในโลกตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์ โดยยังคงยึดมั่นในอุดมการณ์ที่พระพุทธองค์ประทานให้แก่พระอรหันต์ 60 รูป ที่ถือว่าเป็นพระธรรมทูตรุ่นแรก ในครั้งพุทธกาลปัจจุบันแบ่งพระธรรมทูตออกเป็น 2 ประเภท คือ พระธรรมทูตในประเทศกับพระธรรมทูตต่างประเทศ

2.4.2 คุณสมบัติของพระธรรมทูต

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ) (2547) ได้กล่าวถึงพระธรรมทูตว่างานธรรมทูตต้องทำด้วยจิตรักและความอดทน เสียสละปัญหาต่าง ๆ จะพยายามให้ทุกฝ่ายเข้าใจและช่วยแก้ปัญหา สุดท้ายต้องมีวิธีการส่งเสริมและกำลังใจพระธรรมทูตให้ต่อเนื่อง แต่ขอให้ทุกท่านอย่าลืมพระธรรมวินัย อจา ระอันงดงาม และศรัทธาประชาชนที่อุปถัมภ์จึงพยายามสร้างรักษาและเจริญศรัทธาประชาชนให้คง อยู่ตลอดไปโดยมีคุณสมบัติของพระธรรมทูต ดังนี้

ก. คุณสมบัติภายนอก

คุณสมบัติภายนอก (External Properties) ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งเพราะเป็นคุณสมบัติ ที่จะทำใ้บุคคลผู้พบเห็น ได้ยิน ได้ฟังแล้วเกิดศรัทธา (Faith) และยอมปฏิบัติตามในคำสอนและ คุณสมบัติที่ปรากฏออกมาภายนอก ได้แก่

1) ด้านบุคลิกภาพ (Personality) ได้แก่ รูปร่าง หน้าตา เช่น มหาปริสลักษณ์ 32 ประการ ของพระพุทธองค์ในจังกีสสูตร ได้แสดงถึงพระสรีระแห่งพระพุทธองค์ไว้ว่า “พระสมณโคดม มีพระรูป งาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีพระฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนัก วรรณะและพระสรีระดุจพรหม น่าดู น่าชม นักหนา ส่วนในด้านเสียงที่เปล่งออกมาด้วย ก็มีความสำคัญยิ่งต่อการแสดงธรรม ดังคำที่พราหมณ์กล่าว สรรเสริญพระพุทธองค์ต่อไปอีกว่า เป็นผู้มีพระวาจาไพเราะ (Beautiful Speech) ตรัสถ้อยคำได้ งดงาม โดยพระสุรเสียงที่เปล่งออกมาจากพระโอษฐ์นั้น มีลักษณะพิเศษถึง 8 ประการ คือ ชัดเจน นุ่มนวล ชวนฟัง กลมกล่อม ไม่พรวด พราบซิ่ง กังวาน แม้ในด้านอากัปกิริยา คือการแสดงออกทางการ เคลื่อนไหว เป็นมารยาทที่งดงามสังคยยอมรับ มีความเป็นเสน่ห์ ผู้กมัดใจคนผู้ใดดูด้วยตา มีท่าทีสง่า ฝ่าเผย งามสง่า สงบเยือกเย็น จึงเป็นเหตุใ้ผู้ฟังเกิดศรัทธายิ่งขึ้น (พวกที่ถึงรูปเป็นประมาณ) ดังคำ สรรเสริญของพราหมณ์ในพราหมายสูตรว่า “ชนทั้งหลายที่ท่านสมณโคดม ทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง สมทานให้อาจหาญให้ร่าเริงด้วยธรรมิกถาแล้ว เมื่อลุกจากไปจากที่นั่งแล้วก็ยิ่งเหยียวล่วงกลับมามอง ด้วยไม่อยากจะละจากไป (สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ เล่มที่ 13)

2) คุณธรรมที่ผู้เผยแผ่ฟังปฏิบัติ (Virtue) เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมเพื่อ จะได้สอนให้ตรงประเด็นทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ผู้เผยแผ่พุทธธรรมพึงดำรงตนอยู่ในองค์คุณ ของนักเผยแผ่ที่ดีเพื่อยังศรัทธาความเลื่อมใสและทำให้การเผยแผ่มีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลสูงสุด คุณธรรมที่ผู้เผยแผ่ฟังมีและฟังปฏิบัติ มีดังนี้

(1) ปณิธาน ในการแสดงธรรมต่อผู้ฟัง นักเผยแผ่ฟังตั้งจิตไว้ในใจของตนก่อนแสดงว่าจัก กล่าวชี้แจงไปตามลำดับเหตุการณ์ พร้อมยกเหตุผลให้สมจริงมาประกอบ แสดงธรรมด้วยเมตตาจิต หวังอนุเคราะห์ ไม่ใช่เพื่อหวังลาภ สักการะ และไม่แสดงธรรมไปกระทบต่อผู้อื่นให้เสียหายหรือตำหนิ ตรง ๆ ทำให้ผู้ฟังธรรมนั้นเกิดความไม่พอใจ

(2) ปฏิสัมภิตา คือ มีความเข้าใจและมีปัญญาแตกฉานในอรรถ เข้าใจในธรรม เข้าใจใน หลักนิรุกติและเข้าใจในหลักปฏิภาณคือไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

(3) พหูสูตร คือ เป็นผู้คงแก่เรียน การได้ฟังมาก จำได้ คล่องปาก เพ่งพินิจให้ขึ้นในใจของ ตนและสามารถขบคิดได้ด้วยทฤษฎีคือเห็นตามได้ด้วยเหตุผลที่เป็นจริง

(4) การรู้จักแสดงธรรมไปตามขั้นตอน ผู้เผยแผ่จะต้องแสดงธรรมไปโดยคำนึงถึงภาวะของ ผู้ฟังเป็นหลัก โดยเริ่มจากสิ่งที่มองเห็นด้วยตาไปจนถึงพิจารณาเห็นด้วยปัญญาภายในของตน ได้แก่

เล่าเรื่องทานกถาให้ฟังก่อนแล้วชี้แจงผลดีของการเป็นคนมีศีลมีความประพฤติที่เรียบร้อยดีงาม จากนั้นก็เล่าเรื่องสวรรค์ คือ ความสุขใจให้ฟังถัดมาและโยงไปหาเรื่องโทษของกามที่ทำให้มนุษย์ที่ทนทุกข์กายทุกข์ใจอยู่ขณะนี้ ข้อสุดท้ายจึงชี้แจงทางออกจากกามหรือทางออกจากทุกข์นั้นโดยวิธีการสลัดทิ้งกาม

3) สีลาในการเผยแผ่ธรรม (Style) สีลาในการเผยแผ่ธรรมหรือพุทธลีลานั้นก็เพื่อช่วยให้ผู้ฟังธรรมเกิดความเลื่อมใสและเข้าใจต่ออรรถ (สาระสำคัญ) และธรรมที่ประกาศไปแล้วนั้น โดยมีหลัก 4 อย่าง ดังนี้ (สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค เล่มที่ 9 ข้อที่ 237)

(1) การชี้แจงให้เห็นชัด คือจะสอนอะไรก็ชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบายและแสดงเหตุผลให้ชัดเจนจนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นจริงเห็นจังเหมือนกับว่าจูงมือไปดูให้เห็นกับตา

(2) พูดชักชวนให้อยากจะนำไปปฏิบัติตาม คือสิ่งใดควรปฏิบัติหรือหัดทำก็แนะนำหรือบรรยายให้ซาบซึ้งในคุณค่า มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญจนใจยอมรับนับถือ อยากลงมือทำหรืออยากนำไปปฏิบัติ

(3) พูดให้เกิดความเข้าใจอาจหาญแกล้วกล้า คือปลุกเร้าให้เกิดขวัญและกำลังใจเพื่อต่อสู้ทำความพากเพียร ไม่ย่อท้อหรืออ่อนแอเพราะสาเหตุใดก็ตาม จิตใจเข้มแข็งไม่กลัวเหนียว ไม่กลัวความทุกข์ยากลำบาก

(4) พูดปลอบปลอบใจให้สดชื่นร่าเริง คือบำรุงจิตใจให้เข้มแข็ง เบิกบานโดยชี้ให้เห็นผลดีหรือคุณประโยชน์ที่เขาจะได้รับและทางที่จะก้าวหน้า บรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไปทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิกบานอยู่เสมอ

ข. คุณสมบัติภายใน

พระธรรมทูตควรมีคุณสมบัติภายใน (Internal Features) หลายประการ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นเครื่องพัฒนาจิตใจให้สมบูรณ์ ดังนี้ (สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัชฎกวรรค เล่มที่ 3 ข้อที่ 16)

1) หลักคุณธรรม 8 ประการ พระธรรมทูตนั้นเป็นงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่จะต้องช่วยกันทำให้สำเร็จโดยพระพุทธองค์ได้กำหนดคุณสมบัติจำเพาะของพระธรรมทูตไว้เพื่อให้พระสาวกใช้เทียบเคียงเป็นแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งพระพุทธดำรัสว่า “ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม 8 ประการ ควรทำหน้าที่ทูตได้ ดังนี้ (1) รู้จักฟัง เป็นผู้รู้จักฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติ (2) สามารถพูดให้ผู้อื่นฟังได้ เป็นผู้รู้สามารถพูดธรรมให้ผู้อื่นฟังได้ด้วยวิธีการแนะนำ (3) ใฝ่ศึกษา เป็นผู้รู้จักแสวงหาความรู้ด้านการศึกษายู่ตลอดเวลา (4) ทรงจำได้ดี เป็นผู้มีความจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างแม่นยำและถูกต้องตามความเป็นจริง (5) เป็นผู้รู้ได้เข้าใจชัด เป็นผู้รู้ความหมายของสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ (6) สามารถพูดให้ผู้อื่นเข้าใจ เป็นผู้รู้สามารถใช้ทักษะวิธีการให้ผู้อื่นฟังได้เข้าใจอย่างชัดเจน (7) ฉลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ มีความฉลาดในการทำงานนำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์มาสู่ประชาชน และ (8) ไม่ก่อความทะเลาะวิวาท เป็นผู้รู้หลักการสร้างความสัมพันธ์ให้แก่ชุมชนกับสังคมได้อย่างผสมกลมกลืน” และที่ทรงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย สารีบุตรประกอบด้วยธรรม 8 ประการนี้แล ควรทำหน้าที่ทูตได้ภิกษุผู้เข้าสู่ชุมชนที่ได้เถียงกันอย่างรุนแรง ก็ไม่สะทกสะท้าน ไม่ทำคำพูดให้เสียหาย ไม่ปกปิดข่าวสาส์นชี้แจงอย่างไม่มีข้อสงสัย ถูกย่อนถามก็ไม่โกรธ ภิกษุผู้มีลักษณะเช่นนั้นแลควรทำหน้าที่ทูตได้

2) หลักสัปปริสธรรม หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมของคนดี ธรรมของท่านผู้รู้พระสาวกผู้มีคุณธรรมเหล่านี้ ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 7 ประการ ได้แก่ (1) ฉัมมัญญุตตา รู้หลักและรู้จักเหตุคือรู้หลักความจริงของธรรมชาติ รู้หลักการ กฎเกณฑ์ แบบแผนหน้าที่ซึ่งจะเป็นเหตุให้กระทำการได้สำเร็จผลตามความมุ่งหมาย (2) อัตถัญญุตตา รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผลคือรู้ความหมายและความมุ่งหมายของหลักธรรมหรือหลักการ กฎเกณฑ์ หน้าที่รู้ผลที่ประสงค์ของกิจที่จะต้องทำ (3) อุตตัญญุตตา รู้จักตนคือรู้ฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ความถนัด ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ของตนตามเป็นจริง เพื่อประโยชน์ได้เหมาะสมและให้เกิดผลดี (4) มัตตัญญุตตา รู้จักประมาณคือรู้จักความเหมาะสมในงานที่ทำ (5) กาลัญญุตตา รู้จักกาลเช่นรู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร รู้จักเวลาทำงาน เวลาพักผ่อน เป็นต้น (6) ปริสัจญุตตา รู้จักชุมชนคือรู้จักถิ่น รู้จักที่ชุมชน รู้จักมารยาทระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณีและข้อควรรู้ ข้อควรปฏิบัติอื่น ๆ ต่อชุมชนนั้น ๆ และ (7) ปุคคสัจญุตตา รู้จักบุคคลคือรู้ความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยอภัยาศัยความสามารถและคุณธรรม เป็นต้น เพื่อปฏิบัติต่อผู้นั้นโดยถูกต้อง เช่น ควรจะคบหรือไม่ จะเกี่ยวข้องจะใช้จะยกย่อง จะตำหนิหรือจะแนะนำสั่งสอนอย่างไร จึงจะได้ผลดี เป็นต้น เมื่อกกล่าวโดยสรุป คือ รู้เหตุ ผล ตน ประมาณ กาล ชุมชน และบุคคล (สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค เล่มที่ 11 ข้อที่ 331)

3) หลักกัลยาณมิตร หมายถึง ความเป็นกัลยาณมิตรเป็นผู้แนะนำแนวทางดำเนินชีวิตแก่ประชาชน เป็นหน้าที่ของพระธรรมทูตจะต้องนำหลักธรรมมาเป็นแบบอย่างการดำเนินงาน พระธรรมทูตเป็นผู้นำแสงสว่างมาสู่ประชาชนในถิ่นต่าง ๆ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “เมื่อดวงอาทิตย์กำลังจะอุทัย ย่อมแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความเป็นผู้มีกัลยาณมิตรก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิตเพื่อความเกิดขึ้นแห่งอริยมรรคมีองค์ 8 ฉะนั้น” เมื่อพระธรรมทูตไปในสถานที่ใดแล้วจะต้องมีหลักธรรมแห่งกัลยาณมิตรเพื่อจะไปแนะนำประชาชนได้ทุกคนขึ้นทำหน้าที่เป็นพระสาวกเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งองค์ประกอบหลักกัลยาณมิตร มี 7 ประการ คือ (1) ปิโย เป็นผู้ที่น่ารัก (2) ครุ เป็นผู้นำเคารพเลื่อมใส (3) ภาวนีโย เป็นผู้นำยกย่อง (4) วตตยา จะเป็นผู้มีเหตุผล สามารถแนะนำเหตุผลแก่ประชาชนได้ทุกโอกาส เมื่อประชาชนสงสัยอะไร พระธรรมทูตสามารถนำเหตุผลมาชี้แจงได้ชัดเจน (5) วจนักขโม เป็นผู้ทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ ได้พร้อมจะรับฟังคำชี้แนะนำมาปรับปรุงให้เข้ากับชุมชนท้องถิ่น (6) คัมภีรญจ กถ กตตยา เป็นผู้มีความรู้แจ่มแจ้ง สามารถตอบข้อสงสัยให้แก่ประชาชนได้ (7) โน จัญญานเน นิโยชเย พระธรรมทูตไม่เป็นผู้แนะนำไปในทางเสียหายอันเป็นหนทางแห่งความเสื่อม (สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค เล่มที่ 11 ข้อที่ 331)

4) หลักพรหมวิหาร หมายถึง ธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐหรือผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่กว้างขวางดุจพระพรหม อันเป็นหลักความประพฤติของพระธรรมทูตที่จะต้องมียุติในใจตลอดเวลา มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ (1) เมตตา ความรักคือมีความปรารถนาดี มีไมตรี ต้องการช่วยเหลือให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าประสบประโยชน์และความสุข (2) กรุณา ความสงสารคืออยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ใฝ่ใจที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของประชาชน (3) มุทิตา ความเบิกบานพลอยยินดี เมื่อเห็นประชาชนอยู่ดีมีสุข ก็มีใจแจ่มชื่นเบิกบาน เมื่อเห็นเขาทำดีงามประสบความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ก็พลอยยินดีด้วยพร้อมส่งเสริมสนับสนุน และ (4) อุเบกขา ความมีใจเป็นกลางคือมองตามเป็นจริง โดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอ มั่นคง เทียงตรงมองเห็นการที่บุคคลจะได้รับผลดีหรือชั่ว

สมควรแก่เหตุที่ตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัย วางตนและปฏิบัติไปตามหลักการเหตุผลและความเที่ยงธรรม

ค. คุณสมบัติตามแนวโอวาทปาฏิโมกข์

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือเป็นหัวใจสำคัญที่พระสาวกจะต้องปฏิบัติตามซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสโอวาทปาฏิโมกข์แก่ภิกษุ ในวันมาฆบูชา ณ วัดเวฬุวันมหาวิหารในแคว้นมคธ โดยมีหลักการสำคัญอยู่ 3 ประการ ดังนี้

1) คุณสมบัติเฉพาะตัว ตามนัยพระบาลีพุทธพจน์ในพระโอวาทปาฏิโมกข์ พระคาถาที่ 1 ตรัสไว้ว่า “ชนตี ปรหม์ ตโป ตีติกขา นิพพานัง ปรหม์ วทนต์ พุทธาน ทิ ปพพชิต ปรุชฆาตี สมโณ โหติ ปรัง วิหเรญนโต” พระธรรมทูต นักเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องยึดมั่นอยู่ในอุดมการณ์ 4 ประการ ดังนี้ (1) มีขันติธรรม มีความอดทนต่อความลำบากความตรากตรำ ไม่บ่นจู้จี้จุกจิกมีความอดกลั้นต่อกิเลส ไม่แสดงกิเลสอวดชาวบ้าน เป็นคนใจเย็นสุขุมรอบคอบ เก็บอารมณ์เก่ง ดังคำพังเพยว่า “น้ำใจขุนเก็บไว้ข้างใน น้ำใจใส่นำออกมาใช้ข้างนอก” (2) ไม่นินทาใคร ถ้ามีความจำเป็นจะต้องพูดถึงความไม่ดีของคนอื่น ก็พูดเพื่อหาทางแก้ไข (3) ไม่เบียดเบียนใคร ไม่กระทบกระทั่งใคร บำเพ็ญตนเป็น “อรรถจารี บุคคล” ดังคำพังเพยว่า “เมื่อยามอยู่ เขาก็เข้าใจ เมื่อยามจากไป เขาก็คิดถึง”(4) มีสมณสัญญา คือ ความสำนึกรู้สึกตัวอยู่เสมอว่า “เราเป็นสมณะ เป็นผู้สงบระงับ เราเป็นพระ เป็นผู้ประเสริฐ เราเป็นปูชนียบุคคล เป็นผู้ที่ควรให้ศรัทธาเคารพนับถือบูชา”

2) เป้าหมายหรือกรอบในการเผยแผ่ตามนัยพระบาลีพุทธพจน์พระโอวาทปาฏิโมกข์พระคาถาที่ 2 ตรัสสอนไว้ว่า “สพฺพปาปสฺส อภินิหาร กุสลสฺสุปสมปทา สจฺจิตตปริโยทปนัง เอตํ พุทธานสาสนํ” พระธรรมทูต นักเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องประพฤติปฏิบัติตนดำรงมั่นอยู่ในวิธีการประกาศพระศาสนาของพุทธสาวก 6 ประการ คือ (1) ไม่ตำหนิไม่ติเตียนใคร (2) ไม่เบียดเบียนใคร (3) สำรวมระวังเครื่องครัดต่อพระวินัยพุทธบัญญัติแต่ไม่ใช่เครื่องเครียด (4) ไม่เป็นคนเห็นแก่ปากแก่ท้อง ไม่เป็นคนเห็นแก่กิน ยึดถือคำพังเพยว่า “กินเพื่ออยู่ ไม่ใช่อยู่เพื่อกิน” (5) ยินดีพอใจอยู่ ณ สถานที่สงบสงัด และ (6) มีความขยันหมั่นเพียรในการเจริญสมาธิภาวนา พระธรรมทูต นักเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องยึดหลักการ 3 ประการ ดังนี้ (1) การไม่ทำความชั่วทั้งปวง การละความชั่วทั้งปวง (2) การทำความดีให้เพียบพร้อม การทำความดีให้สมบูรณ์ (3) การทำจิตของตนให้บริสุทธิ์ให้ผ่องแผ้วให้ผ่องใส

3) หลักการในการสร้างสัมพันธ์ (Relationship) กับสังคมตามนัยพระบาลีพุทธพจน์ในพระโอวาทปาฏิโมกข์พระคาถาที่ 3 ตรัสสอนไว้ว่า “อนุปวาโท อนุปฆาโต ปาฏิโมกฺเข จ สํวโร มตตณฺญา จ ภตตสมิ ปนตณฺจ สยนาสนํ อธิจิตเต จ อาโยโค เอตํ พุทธานสาสนํ” โอวาทปาฏิโมกข์นี้ถือเป็นคุณสมบัติเป้าหมาย (Goal) หลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธองค์ที่ได้วางรากฐานไว้เพื่องานพระศาสนาอย่างแท้จริงวิธีการเผยแผ่โอวาทปาฏิโมกข์ที่พระพุทธองค์ทรงใช้เป็นผลสำเร็จ โดยเฉพาะส่วนสุดท้าย คือ อนุปวาโท อนุปฆาโต ไม่ว่าร้ายใคร ไม่กระทบกระทั่งใคร พระธรรมทูตจะต้องเป็นมิตรกับทุกฝ่าย จงเป็นคนปากช้า แต่หูตาไว พูดน้อย ทำให้มาก ดูให้มาก นิ่งให้มาก ปาฏิโมกฺเข จ สํวโร สำรวมรักษาพระวินัยให้มากที่สุด มตตณฺญา จ ภตตสมิ รู้ประมาณในการรับสารบริโภคาหาร ปนตณฺจ สยนาสนํ อยู่ง่ายและสุดท้าย สำคัญที่สุดคือ อธิจิตเต จ อาโยโค เป็นการทำความเพียรทางจิตอยู่ด้วยอารมณ์กรรมฐานอย่างเอาจริงเอาจังฝึกความอดทนให้มาก เพราะนั้น

เป็นหนทางให้บรรลุเป้าหมายหรืออุดมการณ์อันสูงสุดของพระธรรมทูตสายต่างประเทศของคณะสงฆ์ไทยทั้งประเทศ (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2538)

จากที่กล่าวมาสรุปประเด็นได้ว่า คุณสมบัติที่สำคัญของพระธรรมทูต 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านบุคลิกภาพ พระธรรมทูตจะต้องเป็นผู้มีความอดทนไม่แสดงกิริยาท่าทีอันจะทำให้เสียบุคลิกภาพ “ความอดทนคือความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง” เป็นผู้รู้จักข่มจิตใจการปฏิบัติหน้าที่ไม่เห็นแก่ความยากลำบาก ยอมตรากตรำทำงานเพื่อพระศาสนา (2) ด้านคุณธรรม พระธรรมทูตจะต้องเป็นผู้มีคุณธรรมเป็นอุดมคติประจำตัวซึ่งคุณธรรมลักษณะพื้นฐานของพระธรรมทูตในโอวาทปาฏิโมกข์ “การไม่ทำบาปทั้งปวงการทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว” ถือเป็นคติประจำตัวที่พระธรรมทูตไม่ทำบาปทั้งปวงด้วยกายวาจาและใจ เป็นผู้ทำแต่ความดีสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น เป็นผู้ มีจิตใจเบิกบาน มีความเมตตาปราณีต่อทุกคน มีความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ (3) ด้านการดำเนินชีวิต พระธรรมทูตจะต้องดำเนินชีวิตเป็นแบบอย่างแก่ประชาชน มีชีวิตแบบเรียบง่ายไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เป็นผู้สำรวมระวังในการบริโภคใช้สอยเสนาสนะเป็นผู้ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความสงบไม่เบียดเบียนใคร มีแต่แผ่เมตตาธรรมให้แก่บุคคลอื่น

พร้อมนี้ หลังจากที่ได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดพระธรรมทูตนี้แล้วก็นำแนวคิดด้านบทบาท (Role) หน้าที่ (Duty) และกลวิธีเผยแผ่ธรรม (Methods for Propagating Dhamma) ของพระจาริกหรือพระธรรมทูตธรรมไปตีความ (Interpretation) วิเคราะห์ (Analyze) สังเคราะห์ (Synthetic) แล้วประยุกต์ใช้ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยคือแบบสอบถามในประเด็นกลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระจาริกหรือพระธรรมทูตธรรมและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับเพื่อเก็บข้อมูลและรายละเอียดของข้อมูลที่สถิติ/มุมมองเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต เป็นต้น ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลายทางสังคมต่อไป

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ

2.5.1 เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารหรือไอซีที (ICT) มาจากคำในภาษาอังกฤษ คือ Information and Communication Technology หรือ ICT โดยมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (2545) อธิบายความว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารหมายถึงเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับข่าวสารข้อมูลและการสื่อสารนับตั้งแต่การสร้าง การนำมาวิเคราะห์หรือประมวลผล การรับและส่วนข้อมูล การจัดเก็บและการนำไปใช้งานใหม่ เทคโนโลยีเหล่านี้มักจะหมายถึงคอมพิวเตอร์ซึ่งประกอบด้วยส่วนฮาร์ดแวร์ (Hardware) ซอฟต์แวร์ (Software) และส่วนข้อมูล (Data) และระบบการสื่อสารต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโทรศัพท์ ระบบสื่อสารข้อมูล ดาวเทียมหรือเครื่องมือสื่อสารใด ๆ ทั้งมีสายและไร้สาย (Wireless)

กุลวิตรา กังคานนท์ และสุชาติา ไชยรัตน์ (2545) ได้ให้คำจำกัดความของไอซีที (ICT) ว่าไอซีทีหรือเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารคือการผสมผสานเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ากับระบบสื่อสารโทรคมนาคม ดังนั้น โดยนัยแห่งความหมายจึงครอบคลุมองค์ประกอบต่าง ๆ 3 ส่วน คือ

1) ระบบสื่อสาร หมายถึง เครือข่ายโทรคมนาคมที่เชื่อมต่อกันและใช้ร่วมกัน
กันได้เพื่อการเชื่อมต่อของข้อมูลและการเชื่อมต่อของเครือข่าย

2) อุปกรณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร อันได้แก่ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ โทรสาร โทรศัพท์ เครื่องมือและการสื่อสารอื่น ๆ และคอมพิวเตอร์

3) ซอฟต์แวร์ (Software) ที่ทำให้ระบบและอุปกรณ์ทำงานได้ เช่น โปรแกรมคอมพิวเตอร์ บริการสารสนเทศและฐานข้อมูล

กระทรวงศึกษาธิการ (2554) กล่าวว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communications Technology : ICT) เป็นเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับระบบคอมพิวเตอร์ ระบบซอฟต์แวร์ (Software) ระบบข้อมูลสารสนเทศ ระบบเครือข่าย ระบบโทรคมนาคม วิทยุและโทรทัศน์

กิตานันท์ มลิทอง (2548) กล่าวว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นส่วนผสมผสานระหว่างเทคโนโลยี 2 ประเภท คือ

1) เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology : IT) คือการทำงานร่วมกันระหว่าง ฮาร์ดแวร์ (Hardware) และซอฟต์แวร์ (Software) ในการประมวล การจัดเก็บ การเข้าถึง การค้นคืน การนำเสนอและการเผยแพร่สารสนเทศด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronics) สำหรับคอมพิวเตอร์ ที่มีสมรรถนะสูงมาก สามารถทำงานนอกเหนือจากการประมวลผลและจัดเก็บข้อมูลธรรมดาเข้ามาเป็น สื่อในการสร้างภาพ 3 มิติ (3D Image) การตัดต่อภาพยนตร์ การผสมเสียงและเป็นตัวกลางในการ นำเสนอสารสนเทศและรูปลักษณะต่าง ๆ ตัวอย่างของฮาร์ดแวร์ (Hardware) ได้แก่ อุปกรณ์ใด ๆ ที่มี ชิพคอมพิวเตอร์ (Computer Chip) เป็นส่วนประกอบ เช่น คอมพิวเตอร์ กล้องถ่ายภาพดิจิทัล (Digital Camera) โทรศัพท์เซลลูลาร์ (Cellular Phone) และรวมถึงวัสดุ เช่น สมาร์ทการ์ด (Smart Card) ตัวอย่างของซอฟต์แวร์ (Software) เช่น โปรแกรมกราฟิก (Graphics program) โปรแกรมตัดต่อ ภาพเคลื่อนไหว (Animation) เป็นต้น

2) เทคโนโลยีการสื่อสาร (Communication Technology : CT) คืออุปกรณ์และวิธีการในการ สื่อสารโทรคมนาคมเพื่อการเข้าถึง (Use) การค้นหา (Search) และรับส่งสารสนเทศด้วยความรวดเร็ว เช่น โมเด็ม (Modem) การส่งสัญญาณผ่านดาวเทียมและการประชุมทางไกล (Teleconferencing) เป็นต้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารหรือไอซีที (Information and Communications Technology: ICT) คือคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์การต่อพ่วงที่เกี่ยวข้องและ ซอฟต์แวร์ (Software) มาทำงานประมวลผลบันทึก จัดเก็บอย่างเป็นระบบ สามารถสืบค้น และ นำเสนอสารสนเทศ และยังรวมถึงการใช้เครือข่ายในการสื่อสารเพื่อรับส่งสารสนเทศ โดยไอซีที (ICT) แบบใหม่มุ่งเน้นไปที่คอมพิวเตอร์ การสื่อสารผ่านดาวเทียม (Satellite) เครือข่ายแบบมีสายและไร้ สาย (Wireless) อินเทอร์เน็ตออนไลน์ไม่ว่าจะเป็นการใช้อุปกรณ์ การประยุกต์ใช้งานหรือการบริการ

2.5.2 แนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสามารถแบ่งตามประเภทการนำมาใช้งานได้เป็น 5 ประเภท ดังต่อไปนี้ (ชาลินี บุญยาศัพท์, 2556)

1) เทคโนโลยีที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล

เทคโนโลยีที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล (Input Technology) หมายถึง เทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการ นำเสนอข้อมูลเข้าไว้ในสื่อจัดเก็บโดยการใช้เทคโนโลยีฮาร์ดแวร์ (Hardware) และเทคโนโลยี

ซอฟต์แวร์ (Software) ในการบันทึกข้อมูลประเภทต่าง ๆ และใช้ในการแปลงข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบที่คอมพิวเตอร์อ่านได้โดยทั่วไปการนำข้อมูลเข้าเป็นการป้อนข้อมูลเข้าโดยวิธีผ่านทางแป้นพิมพ์และอุปกรณ์อื่น ๆ วิธีเขียนหรือลากเส้นสแกนภาพ (Scan) และโดยทางเสียง เช่น ดาวเทียม กล้องดิจิทัล เครื่องเอกซเรย์ (X-ray Machine) เป็นต้น

2) เทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูล

เทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูล (Storage Technology) เป็นเทคโนโลยีที่ใช้จัดเก็บข้อมูลลงในสื่อที่จัดเก็บเฉพาะเพื่อสามารถนำข้อมูลหรือโปรแกรมกลับมาใช้ซ้ำได้เป็นการจัดเก็บข้อมูลไว้ในหน่วยความจำสำรอง (Secondary Storage) การจัดเก็บข้อมูลเข้าสู่หน่วยความจำ 2 ประเภท คือ การเก็บและอ่านข้อมูลแบบเรียงลำดับและแบบเข้าข้อมูลถึงโดยตรง เช่น ฟลอปปีดิสก์ (Floppy Disk), ฮาร์ดดิสก์ (Hard Disk), แผ่นซีดีรอม (CD-ROM Drive), ดีวีดี (DVD), แฟลชไดรฟ์ (USB), เทปแบ็คอัพ (Tape Backup), การ์ดเมมโมรี (Memory Card) เป็นต้น

3) เทคโนโลยีที่ใช้ในการประมวลผลข้อมูล

เทคโนโลยีที่ใช้ในการประมวลผลข้อมูล (Process) ด้วยระบบคอมพิวเตอร์หมายถึงการนำข้อมูลมาคำนวณทางคณิตศาสตร์เปรียบเทียบข้อมูลในทางตรรกะตามคำสั่ง และจัดเก็บข้อมูลและคำสั่งในหน่วยความจำหลักรวมทั้งควบคุมระบบเวลาของเครื่องอุปกรณ์ที่ทำหน้าที่ประมวลผลของคอมพิวเตอร์คือหน่วยประมวลผลกลางหรือซีพียู (Central Processing Unit-CPU) มีส่วนประกอบสำคัญคือหน่วยคำนวณและตรรกะทำหน้าที่ประมวลผลตามเงื่อนไขที่กำหนด และหน่วยควบคุมทำหน้าที่ควบคุมกระบวนการทำงานของคอมพิวเตอร์

4) เทคโนโลยีที่ใช้ในการแสดงผลข้อมูล

เทคโนโลยีที่ใช้ในการแสดงผลข้อมูล (Display Technology) หมายถึง เทคโนโลยีที่ทำหน้าที่แปลงข้อมูลที่เป็นผลลัพธ์จากการประมวลผลซึ่งอยู่ในรูปดิจิทัล (Digital) ให้อยู่ในรูปแบบที่ผู้ใช้นำไปใช้งานได้จริงต่อไป เช่น จอภาพ (Monitor), อุปกรณ์ฉายภาพ (Projector), เครื่องพิมพ์อักษร (Character Printer), ลำโพง (Speaker), หูฟัง (Headphone) เป็นต้น

5) เทคโนโลยีที่ใช้ในการสื่อสารข้อมูล

เทคโนโลยีที่ใช้ในการสื่อสารข้อมูล (Communication Technology) เป็นการนำเทคโนโลยีโทรคมนาคมมาใช้ในการสื่อสารข้อมูลผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์การสื่อสารข้อมูล (Data Communication) เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ที่มีองค์ประกอบพื้นฐานคือผู้ส่งหรือเครื่องส่งและผู้รับหรือเครื่องรับ สื่อที่ใช้ในการรับส่งและข้อมูลที่รับส่งผ่านสื่อในรูปของรหัสดิจิทัล สื่อที่ใช้ในการรับส่งข้อมูลจะเป็นสื่อสัญญาณซึ่งแบ่งได้ 2 ประเภท คือ เทคโนโลยีและการสื่อสารข้อมูลทางสายและไร้สาย

เนื่องจากไอซีที (ICT) มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว มีทั้งเทคโนโลยีรุ่นเก่าและเทคโนโลยีรุ่นใหม่และมีรูปแบบที่หลากหลาย ไอซีทีที่เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันเกือบจะเรียกได้ว่ามองไปทางไหน ๆ ก็ต้องพบเจอกับประโยชน์และความสะดวกสบายของสิ่งที่เรียกว่า “ไอซีที” (ICT) ปัจจุบันในวงการไอซีที (ICT) มีการแบ่งออกเป็น 2 ยุค ดังนี้

1) ยุคคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (PC Era)

คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (Personal Computer) หรือพีซี (PC) สำหรับใช้ส่วนบุคคลและยังรวมความหมายถึงคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ (Desktop Computer) คอมพิวเตอร์แบบพกพา (Laptop Computer) และคอมพิวเตอร์แบบรับ-ส่งข้อมูลด้วยการเขียนบนจอภาพ (Tablet computer) โปรแกรมระบบปฏิบัติการ (Operating Systems) ที่นิยมใช้ ได้แก่ โปรแกรม Microsoft Windows, โปรแกรม Mac OS X และ Linux โดยหน่วยประมวลผลกลาง (CPU) นิยมใช้ไมโครโปรเซสเซอร์ (Microprocessor) ตระกูล X86 (X86-Compatible CPUs), ARM architecture CPUs และ PowerPC CPUs โปรแกรมประยุกต์ (Application Software) ได้แก่ โปรแกรมประมวลผลคำ (Word Processing) โปรแกรมตารางคำนวณ (Spreadsheets) โปรแกรมฐานข้อมูล (Databases) โปรแกรมเกมส์และโปรแกรมสนับสนุน ผู้ใช้ PC ในยุคแรกต้องเขียนโปรแกรมขึ้นใช้งานเอง การทำงานส่วนบุคคลอีกมากมาย เครื่องพีซีที่ทันสมัยจะมาพร้อมกับอุปกรณ์เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตความเร็วสูง (High-speed Internet) หรือโมเด็ม (Modem) ให้ผู้ใช้ได้เข้าถึง World Wide Web และแหล่งข้อมูลมหาศาล (Big Data) เครื่องพีซี (PC) อาจเป็นเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้ประจำบ้าน (Home Computer) หรืออาจพบใช้ในงานสำนักงานที่มักจะเชื่อมต่อกันเป็นระบบเครือข่ายท้องถิ่น (Local Area Network) ลักษณะเด่นจะเป็นเครื่องที่ถูกใช้งานโดยคนเพียงคนเดียว ซึ่งต่างจากระบบประมวลผลแบบ Batch Processing หรือ Time-sharing ที่มีความซับซ้อน ราคาแพง มีการใช้งานจากคนหมู่มากพร้อม ๆ กัน หรือระบบประมวลผลข้อมูลขนาดใหญ่ที่ต้องการทีมทำงานเต็มเวลาคอยควบคุมการทำงาน แต่มาในปัจจุบันผู้ใช้มีโปรแกรมให้เลือกใช้ที่หลากหลายทั้งแบบที่ซื้อขายเชิงพาณิชย์และไม่เชิงพาณิชย์ซึ่งล้วนแล้วแต่ติดตั้งได้ง่าย ดังนั้น คำว่า “คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล” เริ่มมีใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2515 (ค.ศ. 1972) สำหรับกล่าวถึงเครื่อง Xerox PARC ของบริษัท Xerox Alto อย่างไรก็ตามจากความประสบความสำเร็จของไอบีเอ็มพีซี ทำให้การใช้คำว่า คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล หมายถึง เครื่องไอบีเอ็มพีซี (IBM PC) (ชลธิชา ชุ่มมงคล, 2557)

2) ยุคหลังคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (Post-PC)

ยุคหลังคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (Post-PC) คือ ในยุคที่คอมพิวเตอร์ PC กำลังจะถูกใช้น้อยลง และมีอุปกรณ์ (Devices) อื่น ๆ มาทดแทนเพิ่มมากขึ้น เช่น Tablet, Smart Phone, Smart TV, เครื่องเล่นเกม รวมไปถึงตัวรับสัญญาณโทรทัศน์และอินเทอร์เน็ต ซึ่งอุปกรณ์ (Devices) เหล่านี้สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและทำงานทดแทนการใช้คอมพิวเตอร์ได้ทำให้ผู้บริโภคที่ใช้พีซีบ้านกับทุกกิจกรรม เช่น เช็คเมล ดูเว็บ หรือแม้แต่กระทั่งฟังเพลง ย้ายขึ้นไปทำกิจกรรมดังกล่าวบนสมาร์ตโฟน (Smart Phone) หรือบนอุปกรณ์อื่นที่มีความสามารถเทียบเคียงและโดยตามสถิติแล้วอุปกรณ์ (Devices) มีความหลากหลายประเภทเข้ามามีบทบาทมากขึ้น บวกกับการที่มีผู้ใช้ Desktops และ Laptops ก็น้อยลง ทำให้ผู้คนส่วนใหญ่เข้าถึงข้อมูลทาง Internet ผ่านอุปกรณ์ (Devices) มากกว่าง่ายกว่าและสะดวกกว่าจนสามารถเรียกได้ว่าทุกที่ ทุกเวลา (อนิรุทธิ์ รัชตะวราห์, 2555)

สรุปประเด็นได้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นเครื่องมือที่ใช้คอมพิวเตอร์เป็นพื้นฐาน มีกระบวนการจัดเก็บ สร้างและสื่อสารข้อมูล เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จึงที่เกี่ยวข้องกับการจัดบันทึก จัดเก็บ ประมวลผล การสืบค้น การรับคืน การรับส่งข้อมูลซึ่งรวมถึงเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ

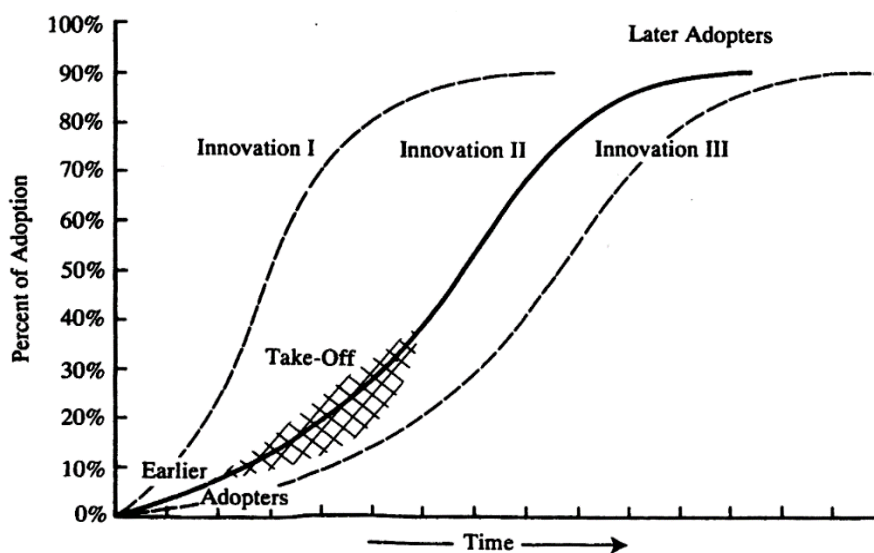
2.5.3 การแพร่กระจายนวัตกรรม

Rogers, E. M. (1962 อ้างถึงใน วัชรพล คงเจริญ, 2557) ได้อธิบายให้เห็นถึงพฤติกรรมและบุคลิกลักษณะของบุคคลแต่ละกลุ่มในสังคมเพื่อให้เข้าใจวิธีการรับเทคโนโลยีของคนแต่ละกลุ่มในสังคมเพื่อให้เข้าใจวิธีการรับเทคโนโลยีของคนแต่ละกลุ่มในสังคมได้ดังนี้

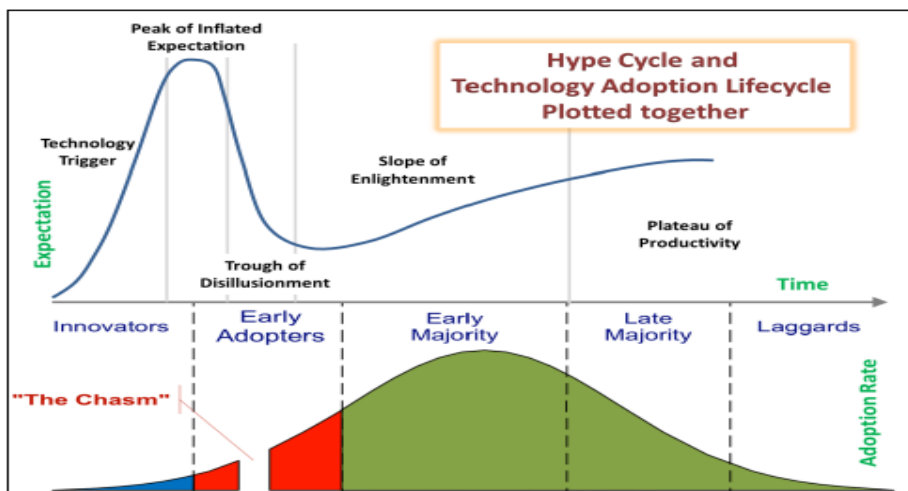
- 1) กลุ่มนักนวัตกรรม (Inventor) คือคนกลุ่มแรกในสังคมที่นอกจากเป็นทั้งผู้ประดิษฐ์คิดค้นแล้วยังรวมไปถึงผู้ใช้งานที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีและชอบติดตามเทคโนโลยีอยู่เสมอ
- 2) กลุ่มหัวก้าวหน้า (Early Adopters) เป็นกลุ่มที่ชอบลองอะไรใหม่ ๆ และค่อนข้างมีฐานะอาจเป็นนักวิชาการหรือคนดังในสังคม
- 3) กลุ่มคนทั่วไป (Early Majority) กลุ่มนี้กว่าจะตัดสินใจได้ต้องคิดหลายรอบแต่ต้องใช้งาน ๆ ได้ง่าย กลุ่มนี้มักดูจากการตัดสินใจของสองกลุ่มแรก
- 4) กลุ่มคนอนุรักษ์นิยม (Late Majority) กลุ่มนี้กว่าจะมีใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมอาจจะเริ่มตรู่นไปแล้ว และมีความจำเป็นต้องการใช้งานจริง ๆ จึงจะใช้
- 5) กลุ่มคนล่าหลัง (Laggards) เป็นกลุ่มที่มีใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมเมื่อตรู่นไปแล้ว และเป็นกลุ่มสุดท้ายในสังคม กลุ่มนี้จะเลือกซื้อโดยสอบถามข้อมูลจากคนรอบข้างโดยเฉพาะดูพฤติกรรมของคนในสังคมกลุ่มก่อน ๆ

กระบวนการและรูปแบบการแพร่กระจายนวัตกรรมได้มีนักวิชาการได้อธิบายดังภาพนี้

Figure 1-2. The Diffusion Process

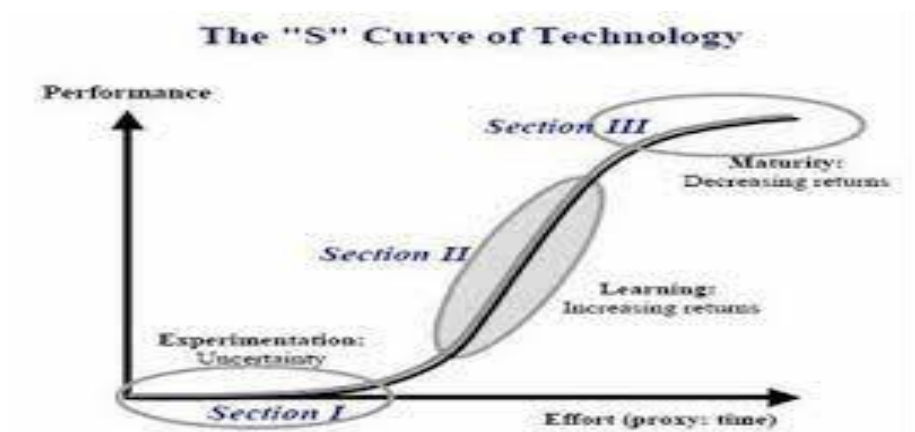

ภาพที่ 2.1 Rogers, E. M. (1962). Diffusion of innovations. New York: Free
ที่มาภาพ : <https://www.google.com/search?client>

ภาพที่ 2.2 Rogers, E. M. (1962). Diffusion of innovations. New York: Free
 ที่มาภาพ : <https://www.google.com/search?client>

Rogers, E. M. (1962 อ้างถึงใน วัชรพล คงเจริญ, 2557) ได้สร้าง S-curve เพื่ออธิบายกระบวนการแพร่กระจายของเทคโนโลยีในสังคมเป็นขั้นตอนให้เห็นภาพเข้าใจง่ายเพื่อที่จะสามารถคาดการณ์ (Predictable) ว่าช่วงเวลาใด สังคมจะเกิดการยอมรับเทคโนโลยีช่วงเวลาใด (When will Society accept Technology) เทคโนโลยีนั้นจะหมดความต้องการดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.3 กระบวนการแพร่กระจายเทคโนโลยีในสังคม (S-Curve of Technology's Everett)
 ที่มาภาพ : Rogers, E. M. (1962). Diffusion of innovations. New York: Free

ปรเมศวร์ กุมารบุญ (2550) ได้อธิบายการจุดกำเนิดของเทคโนโลยีในสังคม โดยแกน Y แทนประสิทธิภาพหรือเทียบจำนวนผู้ใช้ในสังคมก็ได้เช่นกัน ส่วนแกน X เป็นเวลาสถานะที่ 1 (Section I) เป็นช่วงเวลาของการประดิษฐ์คิดค้นจนประสบความสำเร็จออกมา และเริ่มทดสอบวางตลาด สถานะที่ 2 (Section II) เป็นช่วงเวลาที่เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมมีการปฏิสัมพันธ์กับคนในสังคมให้รับรู้ว่ามีเทคโนโลยีนี้แล้ว และสังคมเรียนรู้ถึงเทคโนโลยีนี้ไปจนถึงการได้รับความนิยมนจากคนในสังคม เกิดเป็น

ธุรกิจนวัตกรรมรุ่งเรืองอย่างรวดเร็ว และพร้อมกับการเติบโตของจำนวนผู้ใช้เป็นช่วงเวลาที่เหมาะกับการทำธุรกิจที่สุด และทุกคนอยากทำธุรกิจในช่วงเวลานี้ และแน่นอนที่สุดผู้ที่มีนวัตกรรมใหม่ควรจะเข้าสู่ตลาดในช่วงนี้ สถานะที่ 3 (Section III) เป็นช่วงเวลาที่เทคโนโลยีอ้อมตัว ประสิทธิภาพการพัฒนาของเทคโนโลยีนั้นถึงขีดสุดของทรัพยากรที่ใช้ผลิต ไม่สามารถพัฒนาต่อไปได้แล้ว ประสิทธิภาพของเทคโนโลยีจะมีใช้คงที่ โดยไม่สามารถพัฒนาต่อไปได้จนกว่าจะมีเทคโนโลยีใหม่มาทดแทน และเทคโนโลยีนี้ก็หายไจากสังคม

เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) มักนำมาใช้ดำเนินงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีบุคคลหรือหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันเป็นเครือข่ายเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกัน แลกเปลี่ยน แบ่งปัน ทรัพยากร ข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ ปัจจุบันคำว่า “Social Network” หมายความว่า ระบบเครือข่ายบนโลกออนไลน์หรือการติดต่อสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต ดังนั้น สังคมออนไลน์จึงหมายถึงรวมถึงการที่มนุษย์เชื่อมโยงถึงกัน ทำความรู้จักกัน ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตในรูปการให้บริการผ่านเว็บไซต์เชื่อมโยงบุคคลต่อบุคคลไว้ด้วยกัน โดยเว็บไซต์เหล่านี้จะมีพื้นที่ให้บุคคลเข้ามาทำความรู้จักกัน มีพื้นที่บริการเครื่องมือต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการสร้างเครือข่าย สร้างเนื้อหาตามความสนใจของผู้ใช้ และเชื่อมโยงอินเทอร์เน็ตที่ผู้ใช้คุ้นเคย จนกลายเป็นชุมชนที่ผู้ใช้สามารถแชร์ตัวตนและทุก ๆ สิ่งที่น่าสนใจ เชื่อมโยงกับคนในเน็ตเวิร์ก (Network) ด้วยวิธีการต่าง ๆ เมื่อเกิดความสนใจสามารถเชื่อมต่อกลับนอกจากสามารถติดต่อกับเพื่อนได้ยังสามารถติดต่อกับเพื่อนของเพื่อนได้

Rogers, E. M. (1962 อ้างถึงใน วัชรพล คงเจริญ, 2557) มีการนำมาวิจัยและเกิดเป็นทฤษฎีต่อยอดโดย Moor (1991) เป็นทฤษฎี The Chasm โดย Moore (1991) หรือทฤษฎี “หุบเหวแห่งการดับของนวัตกรรม” เป็นทฤษฎีที่ไม่มีวิศวกรการตลาดคนใดในโลกไม่รู้จักดังนี้

ภาพที่ 2.4 ทฤษฎีหุบเหวแห่งการดับของนวัตกรรม (The Chasm Model) หุบเหวแห่งการยอมรับนวัตกรรมเทคโนโลยีในสังคมของ Moore (1991)

ที่มา : Moore, G. A. (1991). Crossing the chasm: Marketing and selling high-tech products to mainstream customers. New York: HarperCollins

Rogers, E. M. (1962 อ้างถึงใน วัชรพล คงเจริญ, 2557) การเริ่มยอมรับนวัตกรรมนั้นจะเกิดขึ้น(Birth) เมื่อหลังจากผ่านสถานะแรกหรือผ่านคนกลุ่มแรก กลุ่มนักนวัตกรรม (Innovators) คือ การได้รับการยอมรับจากนักประดิษฐ์นวัตกรรมหรือผู้ชอบติดตามเทคโนโลยีใหม่จำนวนหนึ่ง ทดสอบ

ทดลองจนสิ้นสงสัยและยอมรับเทคโนโลยีนั้นแล้ว ถัดไปก็จะเกิดการยอมรับของกลุ่มหัวก้าวหน้า (Early Adopters) และกลุ่มคนทั่วไป (Early Majority) ได้ง่ายขึ้น แต่มัวร์ (Moore) ได้ให้ความสำคัญต่อการยอมรับนวัตกรรม (Innovation) ในกลุ่มหัวก้าวหน้า (Early Adopters) อย่างมากที่สุด และกลุ่มนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งว่านวัตกรรมนั้นจะมีอยู่หรือดับไปในสังคม มัวร์ (Moore) จึงเปรียบว่าในคนกลุ่มนี้จะมี “หุบเหว” ซึ่งคอยดักนวัตกรรมใด ๆ ที่จะอยู่หรือดับไป และนวัตกรรมใด ๆ จะมีปฏิสัมพันธ์ระหว่าง กลุ่มหัวก้าวหน้า (Early Adopters) กับผู้ผลิตจนกว่านวัตกรรมนั้น ๆ จะตรงกับอุปสงค์ในสังคมจนเกิดการยอมรับในที่สุดหากนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใดผ่านหุบเหวนี้ไปได้จนนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีนั้น ๆ จะเกิดการยอมรับและเกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์ในสังคมอย่างท่วมท้นเรียกว่าเป็นช่วงทะยานขึ้นสู่ฟ้าของธุรกิจ ซึ่งจะทำได้สูงสุด (ปรเมศวร์ กุมารบุญ, 2550)

กระบวนการตัดสินใจการรับนวัตกรรมเป็นกระบวนการโดยบุคคลต้องผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ตั้งแต่มีความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมเป็นขั้นตอนแรก จากนั้นจะทำให้เกิดทัศนคติต่อนวัตกรรม ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจรับหรือปฏิเสธนวัตกรรมแล้วจึงมีการนำไปใช้และจบลงด้วยการยืนยันในการตัดสินใจ Rogers, E. M. (1995) ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อความช้าหรือเร็วในการรับนวัตกรรมมี 3 ประการ คือ

1) สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม (Socioeconomic Status) ผู้ที่สามารถรับรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมได้ไว จะเป็นผู้ที่มีทักษะความรู้สูง มีระดับการศึกษาที่สูง มีสถานภาพทางสังคมสูงและมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าผู้ที่รับนวัตกรรมได้ช้า

2) บุคลิกภาพ (Personality) ผู้ที่ยอมรับนวัตกรรมได้เร็วจะเป็นผู้ที่สามารถเอาใจเขามาใส่ใจเราได้มากกว่าสามารถเข้าใจสิ่งที่เพื่อนามธรรมได้มากกว่า มีความเป็นเหตุเป็นผลกว่า มีความฉลาด มีทัศนคติที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลง สามารถยอมรับความไม่แน่นอนและความเสี่ยงได้มากกว่า มีทัศนคติที่ดีต่อ วิทยาศาสตร์มีความทะเยอทะยานสูงกว่า สามารถรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างไปจากตนได้มากกว่า และเป็นผู้ที่ควบคุมการดำเนินชีวิตของตนได้มากกว่าผู้ที่รับนวัตกรรมช้า

3) พฤติกรรมแห่งการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร (News Exposure Behavior) การยอมรับนวัตกรรมจะเกิดขึ้นได้เร็วกว่าถ้าเป็นผู้ที่มีการเข้าร่วมในกิจกรรมของสังคมต่าง ๆ มีประสบการณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ มีการเปิดรับต่อช่องทางการสื่อสารมวลชนและช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคลมากกว่ามีความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมมาก มีความเป็นผู้นำทางความคิดสูง มีการสื่อสารกับผู้อื่นมากกว่าสนใจในการแสวงหานวัตกรรมใหม่

สรุปการแพร่กระจายนวัตกรรมคือ การกระทำหรือสินค้าหรือบริการใหม่ที่ได้แพร่กระจายเข้าไปยังกลุ่มคนหรือสังคม ก่อนการเกิดการแพร่กระจายผู้ผลิตจะต้องมีรูปแบบการกระจายสินค้าหรือบริการต่าง ๆ ไปสู่ผู้ใช้เพื่อให้ผู้ใช้ได้ทดลองนวัตกรรมเหล่านั้นว่าตอบโจทย์ ตรงต่อความต้องการของผู้ใช้หรือไม่ ขั้นตอนนี้เรียกว่าการยอมรับซึ่งอาจต้องใช้ระยะเวลา ผู้ใช้อาจจะยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้

2.5.4 แนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยี

การยอมรับเทคโนโลยี เป็นการนำเทคโนโลยีที่ยอมรับมาใช้งานซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตัวบุคคลหรือการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัพฤติกรรมทัศนคติและการใช้งานเทคโนโลยีที่ง่ายขึ้น นอกจากนี้การนำเทคโนโลยีมาใช้งานทำให้แต่ละบุคคลมีประสบการณ์ ความรู้และทักษะในการใช้งานเพิ่มเติม (เกวรินทร์ ละเอียดตินันท์, 2557)

ภานุพงศ์ เสกทวีลาภ (2557) อธิบายว่า การยอมรับเทคโนโลยีเป็นขั้นตอน (Process) ที่เกิดขึ้นทางจิตใจภายในบุคคลเริ่มจากได้ยินในเรื่องวิทยการนั้น ๆ จนยอมรับนำไปใช้ในที่ที่สุดซึ่งกระบวนการนี้มีลักษณะคล้ายกับกระบวนการเรียนรู้และการตัดสินใจ (Decision Making) โดยได้แบ่งกระบวนการยอมรับออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นรับรู้หรือตื่นตน (Awareness Stage) เป็นขั้นเริ่มแรกที่น่าไปสู่การยอมรับหรือปฏิเสธสิ่งใหม่ หรือวิธีการใหม่ขั้นนี้เป็นขั้นที่ได้รับรู้เกี่ยวกับสิ่งใหม่ ๆ (นวัตกรรม) ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพหรือกิจกรรมของเขาแต่ยังได้รับข่าวสารไม่ครบถ้วนซึ่งการรับรู้ส่วนใหญ่เป็นการรับรู้โดยบังเอิญจะทำให้เกิดความอยากรู้อะไรและแก้ปัญหาที่ตนเองมีอยู่

2) ขั้นสนใจ (Interest Stage) เริ่มให้ความสนใจรายละเอียดเกี่ยวกับวิทยการใหม่ ๆ เป็นพฤติกรรมที่มีลักษณะตั้งใจ และในขั้นนี้ได้รับความรู้เกี่ยวกับวิธีการใหม่มากขึ้นและใช้วิธีการคิดมากกว่าขั้นแรกบุคลิกภาพและค่านิยมมีผลต่อการติดตามข่าวสารหรือรายละเอียดของสิ่งใหม่หรือวิทยการใหม่ด้วย

3) ขั้นประเมินค่า (Evaluation Stage) เริ่มคิดไตร่ตรองหาวิธีลองใช้วิธีการใหม่ ๆ โดยมีการเปรียบเทียบระหว่างข้อดีและข้อเสีย หากว่ามีข้อดีมากกว่าจะตัดสินใจใช้ โดยทั่วไปมักจะคิดว่าวิธีการนี้เป็นวิธีที่เสี่ยงไม่ทราบถึงผลลัพธ์ตามมาจึงต้องมีแรงผลักดัน (Reinforcement) เพื่อให้เกิดความแน่ใจโดยอาจมีคำแนะนำเพื่อใช้ประกอบในการตัดสินใจ

4) ขั้นทดลอง (Trial Stage) เป็นขั้นตอนที่เริ่มทดลองกับคนส่วนน้อยเพื่อตรวจสอบผลลัพธ์ดูก่อน โดยทดลองใช้วิธีการใหม่ ๆ ให้เข้ากับสถานการณ์ของตน ในขั้นนี้จะสรรหาข่าวสารที่มีความเฉพาะเกี่ยวกับวิทยการใหม่หรือนวัตกรรมนั้น

5) ขั้นตอนการยอมรับ (Adoption Stage) เป็นขั้นที่ปฏิบัตินำไปใช้จริงซึ่งบุคคลยอมรับวิทยการใหม่ ๆ ว่าเป็นประโยชน์ในสิ่งนั้น

อรทัย เลื่อนวัน (2555) กล่าวว่า การยอมรับเทคโนโลยีเป็นผลมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการดังนี้

1) ขั้นตระหนักหรือขั้นตื่นตัว (Awareness Stage) เป็นขั้นที่บุคคลรู้ว่ามีเทคโนโลยีใหม่เกิดขึ้นแต่ยังขาดความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีนั้น

2) ขั้นสนใจ (Interest Stage) บุคคลเริ่มมีความสนใจในเทคโนโลยีและพยายามแสวงหาข้อมูลหรือความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับเทคโนโลยีนั้น

3) ขั้นประเมินผล (Evaluation Stage) บุคคลจะประเมินผลในสมองของตนโดยลองคิดว่าถ้าการยอมรับเทคโนโลยีนั้นมาใช้แล้วจะเหมาะสมกับเหตุการณ์ในปัจจุบันหรืออนาคตหรือไม่จะส่งผลคุ้มค่าการเสี่ยงหรือไม่

4) ขั้นทดลอง (Trial stage) บุคคลจะนำเทคโนโลยีมาลองใช้หรือลองปฏิบัติในวงจำกัดก่อนเพื่อทดลองว่าเทคโนโลยีนั้นมีประโยชน์สามารถเข้ากับสถานการณ์ได้หรือไม่

5) ขั้นยอมรับ (Adoption Stage) บุคคลยอมรับเทคโนโลยีโดยนำเทคโนโลยีนั้นมาใช้อย่างเต็มที่สม่ำเสมอ

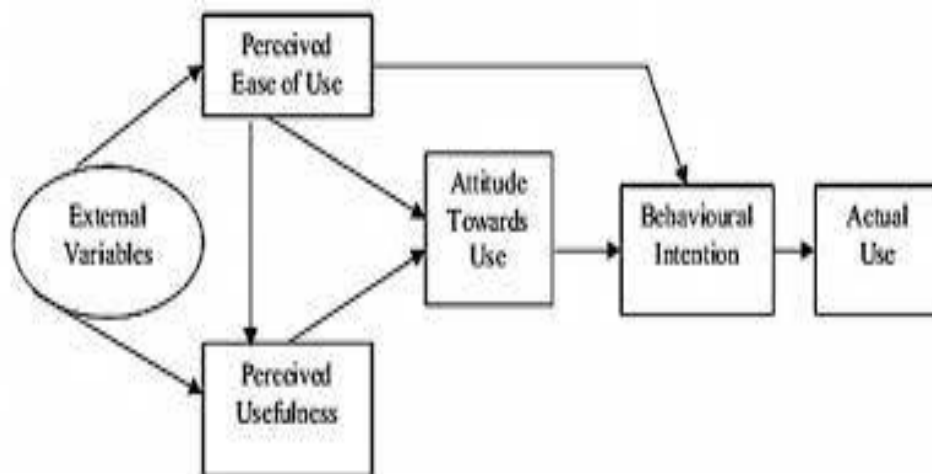
แนวคิดการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ถูกพัฒนามาจากทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of Reasoned Action) ของ Ajzen และ Fishbein เป็น

แบบจำลองที่อธิบายเกี่ยวกับการยอมรับการใช้เทคโนโลยีของผู้ใช้งาน โดยเสนอว่าเมื่อผู้ใช้งานได้รับการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้งานและระยะเวลาของการใช้งาน หรือการยอมรับเทคโนโลยี ซึ่งประกอบด้วย 2 ปัจจัย ดังนี้ (อรทัย เลื่อนลั่น, 2555)

- 1) การรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับ (Perceived Usefulness) ถูกจำกัดความโดย Fred Davis ว่าระดับความเชื่อของบุคคลต่อการใช้นั้น ๆ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของตนได้
- 2) การรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease of Use) Davis ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่าระดับความเชื่อว่าการใช้นั้นไม่ต้องการความพยายามในการใช้นั้นคือใช้งานง่ายนั่นเอง

ปัจจุบันได้มีการนำเอาแบบจำลอง (Model) และการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) เข้ามาใช้ศึกษาเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างแพร่หลาย เช่น เกี่ยวกับเกมออนไลน์ การเรียนออนไลน์ ซอปปิงออนไลน์ Vijayasathy (2004 อ้างถึงใน กนกวรรณ กาญจนธานี และคณะ, 2557) และการแบ่งปันข้อมูลท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ Salwa (2005 อ้างใน สงวนศักดิ์ แก้วมุงคุณ, 2554) เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยีเป็นแนวคิดหนึ่งที่ได้รับคามนิยมจากนักวิจัยด้านเทคโนโลยี ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใหม่ออกมาให้ผู้บริโภคได้ใช้งานและพัฒนาต่อยอดเทคโนโลยีต่อไป

หลักการของ TAM จะศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจแสดงพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยหลัก 4 ประการ ได้แก่ ตัวแปรภายนอก (External Variables) การรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากเทคโนโลยีสารสนเทศ (Perceived Usefulness หรือ PU) การรับรู้ว่าเป็นระบบที่ง่ายต่อการใช้งาน (Perceived Ease of Use หรือ PEOU) และทัศนคติที่มีต่อการใช้งาน (Attitude toward Using) (สิงหะ ฉวีสุข, 2555, ออนไลน์)

ภาพที่ 2.5 แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM)
ที่มาภาพ : <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q>

การรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากเทคโนโลยีคือปัจจัยที่กำหนดการรับรู้ในแต่ละบุคคลว่าเทคโนโลยีสารสนเทศมีส่วนช่วยพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานได้อย่างไร และเป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อความตั้งใจแสดงพฤติกรรมการใช้ด้วย ซึ่ง Davis และ Arbor (1989 อ้างถึงใน ภัทราวดี

วงศ์สุเมธ, 2556) อธิบายถึง การรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับคือระดับความเชื่อเฉพาะบุคคลต่อการใช้เทคโนโลยีนั้น ๆ ว่าจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของตนได้ ซึ่งคนที่จะใช้หรือไม่ใช้นั้นอยู่ที่ว่า สิ่งนั้นจะช่วยให้การทำงานของเขาดีขึ้นหรือไม่ และยังรวมไปถึงความรวดเร็วและความถูกต้องที่ทำให้งานมีประสิทธิภาพ Davis (1989 อ้างถึงใน ภัทราวดี วงศ์สุเมธ, 2556) นอกจากนี้ ยังต้องดูถึงการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานของแต่ละบุคคล ถ้าหากเทคโนโลยีที่มี การใช้งานที่ยากเกินไปก็จะมีผลต่อประสิทธิภาพและประโยชน์ต่องานไปด้วย การรับรู้ว่าเป็นระบบที่ง่ายต่อการใช้งาน คือ ปัจจัยที่กำหนดในแง่ปริมาณหรือความสำเร็จที่ได้รับว่าตรงกับความต้องการหรือที่คาดหวังไว้หรือไม่ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากเทคโนโลยีสารสนเทศด้วยทัศนคติที่มีต่อการใช้งาน ได้รับอิทธิพลจากการรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากเทคโนโลยีสารสนเทศ และการรับรู้ว่าเป็นระบบที่ง่ายต่อการใช้งานในขณะที่ความตั้งใจแสดงพฤติกรรมการใช้งานได้รับอิทธิพลจากทัศนคติ (Attitude) ที่มีต่อการใช้งานและการรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากเทคโนโลยีสารสนเทศและส่งผลให้เกิดการยอมรับการใช้งานจริงในที่สุดแต่อย่างไรก็ตาม จากผลการวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องเพิ่มตัวแปรอื่น ๆ ในแบบจำลอง TAM เพื่อสามารถสร้างความเข้าใจถึงวิธีการอธิบายการยอมรับการใช้เทคโนโลยีใหม่ของแต่ละบุคคลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และเพื่อให้สามารถอธิบายเหตุผลของบุคคลในการรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากระบบสารสนเทศ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คือการตัดสินใจที่จะกระทำการใด ๆ นั้นขึ้นอยู่กับเป้าหมายที่ต้องการนำไปสู่ความตั้งใจที่จะกระทำสิ่งนั้นให้บรรลุเป้าหมาย ก่อให้เกิดความต้องการที่จะทำและลงมือทำอย่างตั้งใจซึ่งเป็นพื้นฐานโดยธรรมชาติของการตัดสินใจเหตุผลหลัก และผลของการตัดสินใจคือการนำเอาศักยภาพที่เกี่ยวข้องกับบริบทนั้น ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจในการตัดสินใจที่ยังมีอีกหลายตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการยอมรับเทคโนโลยี อาทิ ด้านอารมณ์ความรู้สึกของกลุ่ม สังคม วัฒนธรรม ทัศนคติ ประสบการณ์และเป้าหมายหลักของการตัดสินใจแต่ละบุคคล จนก่อให้เกิดความเข้าใจถึงวิธีการการยอมรับการใช้เทคโนโลยีใหม่ของแต่ละบุคคลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.5.5 ประโยชน์และความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

การใช้ประโยชน์ หมายถึง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่นำไปใช้ประโยชน์อันก่อให้เกิดประโยชน์อย่างชัดเจนซึ่งการใช้ประโยชน์แบ่งออกเป็น 8 ด้าน ดังนี้ (ฉัฐมณชน ตั้งกิจถาวร, 2557)

1) ด้านการศึกษา (Education) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารถูกนำมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการบริหารด้านการบริหารด้านการศึกษา เช่น ระบบการลงทะเบียน และระบบการจัดตารางสอน นอกจากนี้ยังใช้เป็นเครื่องมือในการเพิ่มโอกาสทางด้านการศึกษาและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน

2) ด้านการแพทย์และสาธารณสุข (Medicine and Public Health) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารถูกนำมาใช้เริ่มตั้งแต่การทำทะเบียนคนไข้ การรักษาพยาบาลทั่วไป ตลอดจนการวินิจฉัยและรักษาโรคต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ นอกจากนี้ยังใช้ในห้องทดลอง การศึกษาและการวิจัยทางการแพทย์ งานศึกษาโมเลกุลสารเคมี สามารถค้นคว้าข้อมูลทางการแพทย์ รักษาคนไข้ด้วยระบบการรักษาทางไกลตลอดเวลาผ่านเครือข่ายการสื่อสาร เครื่องเอกซเรย์คอมพิวเตอร์ที่เรียกว่า อีเอ็มไอสแกนเนอร์ (EMI scanner) ถูกนำมาถ่ายภาพสมองมนุษย์เพื่อตรวจหาความผิดปกติในสมอง

3) ด้านการเกษตรและอุตสาหกรรม (Agriculture and Industry) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารถูกนำมาใช้ประโยชน์ในด้านเกษตรกรรม เช่น การจัดทำระบบข้อมูลเพื่อการเกษตรและพยากรณ์ผลผลิตด้านการเกษตร นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาความก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรม การประดิษฐ์หุ่นยนต์เพื่อใช้ทำงานบ้านและหุ่นยนต์เพื่องานอุตสาหกรรมที่ต้องเสี่ยงภัยและเป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น โรงงานสารเคมี โรงผลิตและการจ่ายไฟฟ้า รวมถึงงานที่ต้องทำซ้ำ ๆ

4) ด้านการเงินและการธนาคาร (Finance and Banking) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารถูกนำมาใช้ด้านการเงินและการธนาคาร โดยใช้ช่วยด้านการบัญชี การฝากถอนเงิน โอนเงิน บริการสินเชื่อและเปลี่ยนเงินตรา บริการข่าวสารของระบบธนาคาร การใช้คอมพิวเตอร์ด้านการเงิน การธนาคารที่รู้จักและนิยมใช้กันทั่วไป เช่น บริการฝาก-ถอนเงิน การโอนเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์

5) ด้านความมั่นคง (Stability) มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกันอย่างแพร่หลาย เช่น ใช้ในการควบคุมประสานงานวงจรสื่อสารทหาร การแปลรหัสลับในงานจารกรรมระหว่างประเทศ การส่งดาวเทียมและการคำนวณวิถีโคจรของจรวดไปสู่อวกาศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติของประเทศไทยมีศูนย์ประมวลข่าวสาร มีระบบจัดทำทะเบียนปืน ทะเบียนประวัติอาชญากร ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการสืบค้นข้อมูลเพื่อการสืบสวนคดีต่าง ๆ

6) ด้านการคมนาคม (Transportation) มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเดินทาง เช่น การเดินทางโดยรถไฟ มีการเชื่อมโยงข้อมูลการจองที่นั่งไปยังทุกสถานีทำให้สะดวกต่อผู้โดยสาร การเช็คอินของสายการบินได้จัดทำเครื่องมือที่สะดวกต่อลูกค้าในรูปแบบของการเช็คอินด้วยตนเอง

7) ด้านวิศวกรรมและสถาปัตยกรรม (Engineering and Architecture) มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการออกแบบหรือจำลองสภาพการณ์ต่าง ๆ เช่น การรับแรงสั่นสะเทือนของอาคารเมื่อเกิดแผ่นดินไหว โดยการคำนวณและแสดงภาพสถานการณ์ใกล้เคียงความจริง

8) ด้านการพาณิชย์ (Commerce) องค์กรในภาคธุรกิจใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการบริหารจัดการเพื่อช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นให้กับองค์กรในการทำงาน ทำให้การประสานงานหรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของแต่ละหน่วยงานในองค์กรหรือระหว่างองค์กรเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถใช้ปรับปรุงการให้บริการกับลูกค้าทั่วไป สิ่งเหล่านี้นับเป็นการสร้างโอกาสความได้เปรียบในการแข่งขันให้กับองค์กร

สุขุม เฉลยทรัพย์ และคณะ (2547) ได้อธิบายถึงความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไว้ 5 ประการ คือ

1) การสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ สิ่งสำคัญที่มีส่วนในการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ประกอบด้วยตัวกลางการสื่อสาร (Communication Medium) ข้อมูล (Communications Media) การสื่อสารโทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เช่น การสร้างภูมิคุ้มกันโรคให้พลเมืองจะมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น หากมีการบันทึกข้อมูลประวัติผู้ป่วยหรือข้อมูลอื่น ๆ ไว้ในฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์

2) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์หลากหลายที่มากไปกว่าโทรศัพท์และคอมพิวเตอร์ เช่น แฟกซ์ (Fax) อินเทอร์เน็ต (Internet) อีเมล (e-mail) ทำให้

สารสนเทศเผยแพร่หรือกระจายออกไปในที่ต่าง ๆ ได้สะดวก สิ่งเหล่านี้เป็นบริการสำคัญของการสื่อสารโทรคมนาคมที่ทำให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมากยิ่งขึ้น

3) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีผลให้การใช้งานด้านต่าง ๆ มีราคาถูกลง เช่น การใช้แฟกซ์ (Fax) และอีเมลล์ (e-mail) จะถูกกว่า น่าเชื่อถือกว่าและรวดเร็วกว่าการใช้บริการไปรษณีย์แบบเดิม ทั้งนี้หน่วยงานธุรกิจ รัฐบาล และบุคคลทั่วไปต่างนิยมใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมากขึ้น เพราะช่วยประหยัดเวลาและเงิน รวมทั้งทำให้มีผลผลิตภาพ (Productivity) เพิ่มขึ้น

4) เครือข่ายสื่อสาร (Communication Networks) ได้รับประโยชน์จากเครือข่ายภายนอกเนื่องจากจำนวนการใช้เครือข่าย จำนวนผู้เชื่อมต่อและจำนวนผู้ที่มีศักยภาพในการเข้าเชื่อมต่อกับเครือข่ายนับวันจะเพิ่มสูงขึ้น

5) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทำให้ฮาร์ดแวร์ (Hardware) คอมพิวเตอร์และต้นทุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีราคาถูกลงมาก แม้ว่าการเป็นเจ้าของคู่สายโทรศัพท์หรือคอมพิวเตอร์ ยังเป็นสิ่งฟุ่มเฟือยสำหรับคนในสังคมส่วนใหญ่ แต่คนจำนวนมากก็เริ่มมีกำลังหามาใช้ได้แล้ว เช่น เจ้าของธุรกิจขนาดเล็ก

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างกว้างขวางในทุกวงการก็เพราะเทคโนโลยีสารสนเทศกลายเป็นเครื่องมือสำคัญของการทำงานทุกด้าน นับตั้งแต่ด้านการศึกษาการพาณิชย์ธุรกิจ ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม ด้านสาธารณสุข ด้านการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ต่าง ๆ ตลอดจนด้านการเมืองและงานการบริหารราชการ (Public Administration) ซึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศเข้าไปช่วยให้การทำงานนั้น ๆ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สารสนเทศจึงนับได้ว่ามีประโยชน์ต่อการนำไปใช้บริหารงานต่าง ๆ เช่น ด้านการวางแผน สามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้ในการวางแผนเกี่ยวกับการจัดการองค์การ การบริหารงานทรัพยากรมนุษย์กระบวนการผลิตสินค้าการตลาด เป็นต้น ด้านการตัดสินใจสามารถนำสารสนเทศไปใช้ในการตัดสินใจเพื่อเลือกแนวทางหรือทางเลือกที่มีปัญหาน้อยที่สุดในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ซึ่งการที่มีสารสนเทศที่สมบูรณ์ทันสมัยและครบถ้วนจะช่วยให้การตัดสินใจถูกต้องรวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น หรือแม้กระทั่งด้านการดำเนินงานสามารถนำสารสนเทศไปใช้ในการดำเนินงานต่าง ๆ เช่น ใช้เพื่อควบคุมหรือติดตามผลการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับกฎระเบียบและวัตถุประสงค์ขององค์การ

พร้อมนี้ หลังจากที่ได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศนี้แล้วก็นำแนวคิดนี้ไปศึกษาตีความ (Interpretation) วิเคราะห์ (Analyze) สังเคราะห์ (Synthetic) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาแล้วประยุกต์ใช้ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยคือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในประเด็นทัศนคติ/มุมมองเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต พระภิกษุสงฆ์ เป็นต้น กับเทคโนโลยีสารสนเทศการเผยแพร่ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลายเพื่อเก็บข้อมูลและรายละเอียดของข้อมูลต่อไป

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารในศตวรรษที่ 21

2.6.1 ทักษะในศตวรรษที่ 21

ความท้าทายด้านการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (Education in the 21st Century) เป็นการเตรียมนักเรียนให้พร้อมสำหรับชีวิตในศตวรรษที่ 21 เป็นเรื่องสำคัญของกระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง ครู/อาจารย์/ผู้สอนจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกในศตวรรษที่ 21 ที่เปลี่ยนไปจากศตวรรษที่ 20 และ 19 โดยทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญที่สุดคือทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้ (Learning) เพื่อให้เด็กในศตวรรษที่ 21 นี้ มีความรู้ (Knowledge) ความสามารถ (Ability) และทักษะจำเป็น (Essential Skills) ซึ่งเป็นผลจากการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) วิจารณ์ พานิช (2555) ได้กล่าวถึงทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ดังนี้ (ประพิณศิริ อินทธีรา, 2565, ออนไลน์)

สาระวิชาที่มีความสำคัญ แต่ไม่เพียงพอสำหรับการเรียนรู้เพื่อมีชีวิตในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ปัจจุบันการเรียนรู้สาระวิชา (Content หรือ Subject Matter) ควรเป็นการเรียนจากการค้นคว้าเองของศิษย์โดยครูช่วยแนะนำและช่วยออกแบบกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนแต่ละคนสามารถประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเองได้ สาระวิชาหลัก (Core Subjects) ประกอบด้วย (1) ภาษาแม่และภาษาสำคัญของโลก ศิลปะ คณิตศาสตร์ การปกครองและหน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ โดยวิชาแกนหลักนี้จะนำมาสู่การกำหนดเป็นกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์สำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) หรือหัวข้อสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยการส่งเสริมความเข้าใจในเนื้อหาวิชาแกนหลัก และสอดแทรกทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เข้าไปในทุกวิชาแกนหลัก ดังนี้

1) ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

(1) ความรู้เกี่ยวกับโลก (Global Awareness)

(2) ความรู้เกี่ยวกับการเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ (Financial, Economics, Business and Entrepreneurial Literacy)

(3) ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี (Civic Literacy)

(4) ความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy)

(5) ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Literacy)

2) ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมจะเป็นตัวกำหนดความพร้อมของนักเรียนเข้าสู่โลกการทำงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน ได้แก่

(1) ความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม

(2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา

(3) การสื่อสารและการร่วมมือ

3) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี เนื่องด้วยในปัจจุบันมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อและเทคโนโลยีมากมาย ผู้เรียนจึงต้องมีความสามารถในการแสดงทักษะการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณและปฏิบัติงานได้หลากหลายโดยอาศัยความรู้ในหลายด้าน ดังนี้

- (1) ความรู้ด้านสารสนเทศ
- (2) ความรู้เกี่ยวกับสื่อ
- (3) ความรู้ด้านเทคโนโลยี

4) ทักษะด้านชีวิตและอาชีพในการดำรงชีวิตและทำงานในยุคปัจจุบันให้ประสบความสำเร็จจะต้องพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญดังต่อไปนี้

- (1) ความยืดหยุ่นและการปรับตัว
- (2) การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง
- (3) ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม
- (4) การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต (Productivity) และความรับผิดชอบเชื่อถือได้ (Accountability)
- (5) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Responsibility)

5) ทักษะของคนในศตวรรษที่ 21 ที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การเรียนรู้ 3R x 7C
3R คือ Reading (อ่านออก), (W) Riting (เขียนได้), และ (A) Rithematics (คิดเลขเป็น)
7C ได้แก่ Critical Thinking and Problem Solving หมายถึง ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณและทักษะในการแก้ปัญหา

(1) Critical Thinking and Problem Solving หมายถึง ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณและทักษะในการแก้ปัญหา

(2) Creativity and Innovation หมายถึง ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม)

(3) Cross-cultural Understanding หมายถึง ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรมและต่างกระบวนทัศน์

(4) Collaboration, Teamwork and Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ)

(5) Communications, Information, and Media Literacy หมายถึง ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ

(6) Computing and ICT Literacy หมายถึง ทักษะทางด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

(7) Career and Learning Skills หมายถึง ทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นการกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ โดยร่วมกันสร้างรูปแบบและแนวปฏิบัติในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นที่องค์ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญและสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียน เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน โดยจะอ้างถึงรูปแบบ (Model) ที่พัฒนามาจากเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership For 21st Century Skills) (www.p21.org) ที่มีชื่อย่อว่า “เครือข่าย P21” ซึ่งได้พัฒนากรอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ใน

ศตวรรษที่ 21 โดยผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะเฉพาะด้าน ความชำนาญการและความรู้เท่าทันด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อความสำเร็จของผู้เรียนทั้งด้านการงานและการดำเนินชีวิต

2.6.2 ความหมายและความสำคัญของการสื่อสาร

ในชีวิตประจำวันนั้นมนุษย์เราต้องอาศัยการสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดและความรู้สึก เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นในระดับของบุคคล กลุ่ม องค์กร สังคม ประเทศจนถึงระดับโลก ซึ่งในการสื่อสารนั้นมนุษย์ย่อมต้องใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยน และถ่ายทอดความหมายของสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องการจะสื่อออกไป ดังนั้น การที่มนุษย์จะสื่อสารให้ประสบผลสำเร็จนั้นจึงจำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องภาษาและการสื่อสาร เพื่อให้การสื่อสารนั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพประเทศไทยนั้นมีภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติเพื่อใช้ในการสื่อสาร ซึ่งหากคนในชาติสามารถใช้ภาษาไทยได้ดีการสื่อสารที่เกิดขึ้นย่อมมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลตามที่ต้องการได้

จอร์จ เกร็บเนอร์ (George Gerbner, 1996 อ้างถึงใน คณะกรรมการวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ศูนย์วิชาบูรณาการ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป, 2554) ได้นิยามความหมายของการสื่อสารไว้ว่าการสื่อสารคือการแสดงปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction) โดยใช้สัญลักษณ์และระบบสาร

จอร์จ เอ มิลเลอร์ (George A. Miller) (กิตติมา สุรสนธิ, 2544 อ้างถึงใน คณะกรรมการวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารศูนย์วิชาบูรณาการ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป, 2552) ถึงได้กล่าวการสื่อสารว่าเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อเหตุการณ์ต่างเหตุการณ์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันในด้านจิตวิทยาการสื่อสารนั้น การสื่อสารจะต้องเกี่ยวข้องกับสภาวะทางจิตใจกับเหตุการณ์ซึ่งแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกันและนอกจากจะหมายถึงการสื่อสารด้วยถ้อยคำแล้ว การสื่อสารยังหมายรวมถึงการศึกษาปฏิสัมพันธ์ (Interact) และการสื่อสารชนิดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างสัตว์อีกด้วย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2554) ให้ความหมายของคำว่าสื่อสารไว้ว่าสื่อสาร หมายถึง นำถ้อยคำ ข้อความหรือหนังสือ เป็นต้น ของฝ่ายหนึ่งส่งให้อีกฝ่ายหนึ่งโดยมีสื่อนำไป

วัลยา ช่างขวัญยืน (2540) กล่าวว่า การสื่อสารคือการติดต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลโดยมีจุดประสงค์ที่จะเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ได้แก่ ข่าวสาร ข้อมูล ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ ตลอดจนความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลรับรู้

จากคำอธิบายข้างต้นจึงกล่าวได้ว่าการสื่อสารหมายถึงกระบวนการในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร ความรู้สึกนึกคิดหรือความหมายของสิ่งต่าง ๆ จากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารโดยอาศัยสื่อหรือช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและเกิดการตอบสนองต่อกันอย่างถูกต้องระหว่างบุคคลที่เป็นผู้ส่งสารและบุคคลที่เป็นผู้รับสาร ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการสื่อสารมีประโยชน์อย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็นในแง่ของบุคคลหรือสังคม ซึ่งประโยชน์ในแง่ของบุคคลคือทำให้เรารู้ความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของผู้อื่น ทำให้เราได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิต ส่วนประโยชน์ในแง่สังคมก็คือการสื่อสารทำให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้าเพราะทำให้มนุษย์นั้นสามารถสืบทอดและพัฒนาวัฒนธรรมของตนเองไปจนถึงรับรู้วัฒนธรรมสังคมอื่น อีกทั้งยังสามารถนำมาปรับใช้และถ่ายทอดวัฒนธรรมของตนไปสู่คนรุ่นต่อ ๆ ไปอย่างไม่จบสิ้น ซึ่งหากสังคมมนุษย์ปราศจากการสื่อสารแล้วมนุษย์ก็ไม่อาจดำรงอยู่ได้มาจนถึงปัจจุบันและอาจสูญสิ้นเผ่าพันธุ์และอารยธรรมไปแล้วก็เป็นได้ ในกระบวนการสื่อสารนั้นจะประกอบไปด้วยส่วนสำคัญ 4 ส่วน เป็นอย่างน้อย ได้แก่ ผู้ส่งสาร

(Sender) สาร (Message) สื่อ (Channel) และผู้รับสาร (Receiver) ซึ่งในบางกรณีอาจมีเรื่องของ ปฏิกริยาตอบสนองหรือปฏิกริยาโต้ตอบ (Feedback) ดังนี้

1) ผู้ส่งสาร (Sender) คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูล แสดงความคิด ความรู้สึก ฯลฯ ไปยังผู้รับสารเพื่อก่อให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งต่อผู้รับสาร ซึ่งผู้ส่งสารนี้มีบทบาทสำคัญในการสื่อสาร เพราะเป็นผู้กำหนดจุดประสงค์ในการสื่อสาร นอกจากนี้ผู้ส่งสารยังสามารถเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้รับสารได้ในกรณีที่ผู้รับสารมีปฏิกริยาตอบสนองกลับมา

2) สาร (Message) คือ ถ้อยคำหรือข้อความที่เป็นเรื่องราวอันมีความหมาย โดยแสดงออกมาในรูปของภาษาหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถรับรู้ร่วมกันได้

3) สื่อ (Media) คือ สิ่งที่ทำหน้าที่นำสาร (Message) จากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารอาจจะเป็นด้านวจนภาษาหรืออวจนภาษาก็ได้ ซึ่งสื่อนี้มีบทบาทในการเป็นตัวกลางให้ผู้ส่งสารและผู้รับสารติดต่อกันได้โดยสื่อที่มนุษย์ใช้ในการสื่อสารมีหลายประเภท ดังนี้

(1) สื่อสามัญหรือสื่อธรรมชาติหมายถึงสื่อที่มีอยู่เองตามธรรมชาติ เช่น บรรยากาศรอบ ๆ ตัวเรา

(2) สื่อบุคคลหรือสื่อมนุษย์หมายถึงมนุษย์ที่เป็นตัวกลางในการสื่อสาร เช่น ผู้สื่อข่าว นักเล่านิทาน พิธีกร ครูอาจารย์ เป็นต้น

(3) สื่อสิ่งพิมพ์หมายถึงเอกสารทุกชนิดที่ผ่านกระบวนการพิมพ์ เช่น วารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์หนังสือ แผ่นพับ เป็นต้น

(4) สื่ออิเล็กทรอนิกส์หมายถึงสื่อที่ต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์โทรศัพท์โทรสาร และคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

(5) สื่อเฉพาะกิจหมายถึงสื่อที่ทำหน้าที่เรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น ป้ายโฆษณา ป้ายชื่อถนน และชื่อสิ่งของ เป็นต้น

(6) สื่อระคนหรือสื่อผสม (Mixed Media) หมายถึงสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ที่นำมาผสมผสานกันจนเป็นรูปแบบใหม่โดยมีเอกลักษณ์ของสื่อแต่ละแบบรวมกันอยู่ เช่น สื่อพื้นบ้านต่าง ๆ วัตถุจารึก เป็นต้น

4) ผู้รับสาร (Receiver) หมายถึงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลผู้รับข้อมูลด้านความคิด ความรู้สึก เป็นต้น ที่ผู้ส่งสารส่งมาโดยสามารถกำหนดรู้และเข้าใจความหมาย เนื้อหาของสารไม่ว่าจะเป็นวจนภาษาหรืออวจนภาษา นอกจากนี้ผู้รับสารยังสามารถเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ส่งสารได้ในกรณีที่ผู้รับสารมีปฏิกริยาตอบสนองกลับไปสู่ผู้ส่งสาร

5) ปฏิกริยาโต้ตอบ (Reaction) คือกระบวนการสื่อสารย้อนกลับในการสื่อสารครั้งหนึ่ง ๆ นั้น อาจมีปฏิกริยาตอบสนองหรือไม่ก็ได้ขึ้นอยู่กับว่าผู้รับสารต้องการตอบสนองสารและเจตนาของผู้ส่งสารหรือไม่ ปฏิกริยาโต้ตอบนี้ถือว่ามีส่วนสำคัญในการสื่อสารเพราะจะทำให้ผู้ส่งสารทราบว่าการสื่อสารของตนนั้นสัมฤทธิ์ผลหรือไม่

กล่าวสรุปโดยย่อได้ว่าการสื่อสารแต่ละครั้งจะบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทั้ง 4 ประการ ซึ่งได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร สื่อและผู้รับสาร รวมไปถึงการมีปฏิกริยาโต้ตอบดังกล่าวมาแล้วข้างต้นด้วย โดยทิศทางของการสื่อสารดังกล่าวนี้มี 2 ลักษณะ คือ การสื่อสารทางเดียว (One way communication) และการสื่อสารสองทิศทาง (Two way communication) ซึ่ง

ทิศทางของการสื่อสารดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับว่าการสื่อสารในครั้งนั้นมีปฏิริยาตอบสนองจากผู้รับสารหรือไม่

2.6.3 วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร

1) วัตถุประสงค์ของการส่งสาร

ในการสื่อสารนั้นผู้ส่งสารอาจส่งสารด้วยวัจนภาษาคือการพูดและการเขียนหรืออวัจนภาษา เช่น อากัปกริยาต่าง ๆ เครื่องแต่งกาย การจัดระยะห่าง ฯลฯ หรืออาจใช้ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา ประกอบกันก็ได้โดยการส่งสารมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ คณะกรรมการวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารศูนย์ วิชาบูรณาการ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป, 2552)

(1) เพื่อแจ้งให้ทราบหรือบอกให้รู้ (To inform or to tell) เป็นการส่งสารที่ผู้ส่งสารต้องการเล่าเรื่องหรือแจ้งเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองหรือในสังคมให้ผู้รับสารได้ทราบ

(2) เพื่อการสอนหรือให้การศึกษา (To teach or to education) เป็นการส่งสารเพื่อให้ผู้รับสารมีความรู้ความเข้าใจ สามารถนำความรู้ที่ไปใช้ประโยชน์สามารถวิเคราะห์สังเคราะห์และประเมินค่าสิ่งต่าง ๆ ได้

(3) เพื่อชักจูงหรือโน้มน้าวใจ (To propose or to persuade) เป็นการส่งสารที่มุ่งเน้นให้ผู้รับสารเปลี่ยนแปลงความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ทศนคติหรือพฤติกรรม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมักส่งผลกับผู้ส่งสาร

(4) เพื่อสร้างความพอใจหรือให้ความบันเทิง (To please or to entertain) เป็นการส่งสารที่มุ่งเน้นให้ผู้รับสารเกิดความพึงพอใจ เกิดความสนุกสนาน เพื่อเป็นการพักผ่อนและผ่อนคลายความตึงเครียดจากการเรียนหรือการทำงาน

(5) เพื่อสอบถามหรือขอความช่วยเหลือ (To inquire or to ask help) เป็นการสื่อสารที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนว่าต้องการข้อมูลข่าวสารความช่วยเหลือ ตลอดจนสอบถามความคิดเห็นจากผู้รับสาร

2) วัตถุประสงค์ของการรับสาร

ในการรับสารนั้นผู้รับสารอาจได้รับสารผ่านสื่อหรือประสาทสัมผัสทางร่างกาย โดยสามารถจำแนกวัตถุประสงค์ของการรับสารได้ดังนี้

(1) เพื่อรับทราบ (To know) เกิดจากการที่ผู้รับสารต้องการจะทราบเรื่องราว เหตุการณ์ ข่าวสารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมซึ่งเป็นการตอบสนองต่อความอยากรู้อยากเห็นของตนเอง

(2) เพื่อศึกษาเรียนรู้หรือทำความเข้าใจ (To learn or to understand) เกิดจากการที่ผู้รับสารต้องการมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของวิชาการต่าง ๆ เพิ่มพูนความสามารถของตนเองให้มีความเชี่ยวชาญและสามารถนำความรู้ที่ไปวิเคราะห์ (Analyze) สังเคราะห์ (Synthetic) หรือประเมินค่า (Appraise) เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์

(3) เพื่อกระทำหรือตัดสินใจ (To dispose or decide) เกิดจากการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจซึ่งข้อมูลที่ได้รับนั้นต้องมีมากพอที่จะทำให้เปลี่ยนแปลงความคิดทัศนคติพฤติกรรมเพื่อการตัดสินใจ

(4) เพื่อความพอใจหรือความรื่นเริง เกิดจากผู้รับสารต้องการผ่อนคลายความเครียดจากการดำเนินชีวิตประจำวัน

ดังนั้น เมื่อทราบวัตถุประสงค์ของการส่งสารและรับสารแล้วในฐานะผู้ส่งสารจำเป็นต้องทราบวัตถุประสงค์ของการสื่อสารให้ชัดเจนเพื่อเตรียมตนเองให้ดีและในฐานะของผู้รับสารหากมีความตั้งใจในการรับสารอย่างจริงจังและพยายามทำความเข้าใจก็จะสามารถตีความสารนั้นได้ใกล้เคียงและตรงกับสิ่งที่ผู้ส่งสารได้ตีซึ่งทำให้การสื่อสารในครั้งนั้นมีโอกาสสัมฤทธิ์ผลได้มากยิ่งขึ้น

2.6.4 ประเภทของการสื่อสาร

การจำแนกประเภทของการสื่อสารนั้นสามารถใช้เกณฑ์ต่าง ๆ จำแนกได้มากมาย เช่น จำนวนของผู้สื่อสาร ลักษณะของภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ความแตกต่างระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร เป็นต้น ซึ่งในที่นี้ขอนำเสนอเฉพาะประเภทของการสื่อสารที่ใช้จำนวนของผู้สื่อสารเป็นเกณฑ์ซึ่งแบ่งได้ 5 ประเภท (ประมะ สดเวทิน, 2546 อ้างถึงใน คณะกรรมการวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ศูนย์วิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, 2554) ดังนี้

1) การสื่อสารภายในบุคคล (Intrapersonal Communication) คือ การสื่อสารของบุคคลคนเดียวโดยทำหน้าที่เป็นทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสาร เช่น การพูดกับตัวเอง การเขียนและอ่านตรวจทานก่อนส่ง เป็นต้น

2) การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) คือ การสื่อสารที่ประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ในลักษณะที่ผู้รับสารและผู้ส่งสารสามารถที่จะแลกเปลี่ยนสารกันได้อย่างตรง เช่น การเขียนจดหมายถึงกัน การสนทนาทางโทรศัพท์การเรียนในชั้นเรียน เป็นต้น

3) การสื่อสารกลุ่มใหญ่ (Large Group Communication) คือ การสื่อสารระหว่างคนจำนวนมากที่อยู่ในที่เดียวกันหรือใกล้เคียงกัน เช่น การอภิปรายในหอประชุม การพูดเพื่อหาเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น ซึ่งการสื่อสารประเภทนี้ผู้ส่งสารและผู้รับสารจะมีโอกาสแลกเปลี่ยนสารโดยตรงน้อยกว่าการสื่อสารระหว่างบุคคล

4) การสื่อสารในองค์กร (Organization Communication) คือ การสื่อสารระหว่างผู้ที่เป็นสมาชิกในองค์กรหรือหน่วยงานเพื่อปฏิบัติการกิจของหน่วยงานให้บรรลุเป้าหมาย เช่น การสื่อสารในบริษัทหรือการสื่อสารในหน่วยงานราชการ เป็นต้น

5) การสื่อสารมวลชน (Mass Communication) คือ การสื่อสารไปสู่มวลชนจำนวนมากในเวลาเดียวกัน โดยที่ผู้รับสารอยู่คนละที่กัน เป็นการสื่อสารที่ใช้ช่องทางที่เข้าถึงคนจำนวนมากในเวลาเดียวกัน เช่น หนังสือพิมพ์วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น

2.6.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการสัมฤทธิ์ผลในการสื่อสาร

เมื่อนุชนมีการสื่อสารกันไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม ย่อมมุ่งหวังให้การสื่อสารนั้นสัมฤทธิ์ผลหรือเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งการสื่อสารจะสัมฤทธิ์ผลนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ (คณะกรรมการวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ศูนย์วิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, 2552) ดังนี้

1) ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ ทักษะในการใช้รหัสสาร ความสามารถในการถ่ายทอดสาร ความรู้เกี่ยวกับสารและการสื่อสาร รวมถึงทัศนคติในการสื่อสาร

2) ปัจจัยด้านคุณลักษณะประชากรศาสตร์ คือ ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้การตีความ และความเข้าใจในการสื่อสาร ได้แก่ เพศ สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ การศึกษา อาชีพ และศาสนา เป็นต้น

3) ปัจจัยด้านบุคลิกลักษณะของแต่ละบุคคล คือ ลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล เป็นสิ่งที่ไม่คงที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้กาลเทศะ เป็นต้น ซึ่งบุคลิกภาพที่เป็นอุปสรรคในการสื่อสารนั้น ได้แก่ ความมีจิตใจคับแคบ ความนับถือตนเอง ความก้าวร้าวและความเป็นศัตรูความกังวลใจ ทักษะคิดแรกเริ่มและเล่ห์เหลี่ยมหลอกลวง

2.6.6 ปัญหาและอุปสรรคในการสื่อสาร

การสื่อสารจะบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของการสื่อสาร ซึ่งอาจเกิดจากองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งหรือหลายองค์ประกอบที่นำมาใช้ร่วมกันเพื่อให้เกิดความพร้อมในการสื่อสาร เพราะหากการสื่อสารนั้นไม่มีความพร้อมในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งแล้ว ย่อมทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคได้ตลอดเวลา ดังนั้น ปัญหาและอุปสรรคจึงขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของการสื่อสาร ดังที่จะกล่าวต่อไปนี้ (คณะกรรมการวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ศูนย์วิชาบูรณาการ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป, 2554)

1) ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากผู้ส่งสาร หมายถึง ผู้ส่งสารขาดคุณสมบัติที่ดีไม่มีความสามารถและความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

(1) ผู้ส่งสารขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารที่ต้องการสื่อหรือมีข้อมูลไม่เพียงพอ ทำให้ผู้รับสารเข้าใจผิดพลาดหรือเกิดความไม่เข้าใจและแสดงอาการไม่สนใจเพราะไม่เชื่อถือผู้ส่งสาร

(2) ผู้ส่งสารขาดความสามารถในการถ่ายทอดซึ่งแม้ว่าจะเป็นผู้มีความรู้ความคิดดีเป็นที่ยอมรับของสังคมเพียงใดก็ตามแต่ขาดกลวิธีถ่ายทอดความรู้ความคิดของตนซึ่งอาจจะเป็นเพราะไม่มีความชำนาญในการถ่ายทอด

(3) ผู้ส่งสารมีบุคลิกภาพไม่เหมาะสมกับการสื่อสารนั้น ๆ ทั้งบุคลิกภาพภายนอกและบุคลิกภาพภายใน

(4) ผู้ส่งสารมีทัศนคติไม่ดีในการสื่อสาร ทัศนคติของผู้ส่งสารมีทั้งต่อตนเอง ต่อสารและต่อผู้รับสาร เช่น การคิดอยู่เสมอว่าตนเองไม่มีความสามารถในการถ่ายทอดสาร หรือการดูถูกผู้รับสาร เป็นต้น

(5) ผู้ส่งสารมีความไม่พร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เช่น เกิดการเจ็บป่วยกะทันหัน หรือมีเหตุการณ์สะเทือนในเกิดขึ้นระหว่างการสื่อสารทำให้ถึงแม้ว่าผู้ส่งสารจะเตรียมตัวมาอย่างดีการสื่อสารก็ไม่อาจบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้

2) ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากสาร หมายถึง สารที่ขาดลักษณะที่ดีที่เหมาะสมบางประการ ดังนี้

(1) สารที่ยากหรือสลับซับซ้อนเกินไป ทำให้ผู้รับสารไม่สามารถเข้าใจได้อาจเกิดจากเหตุผลหลายประการ

(2) สารที่ง่ายเกินไปหรือสารที่ฟังซ้ำซากบ่อยครั้งจนเป็นเรื่องธรรมดาสามัญ ทำให้ผู้รับสารเกิดความเบื่อหน่ายและไม่สนใจ

(3) สารที่ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมเพราะขัดต่อความเชื่อ ค่านิยม และความคิดของผู้รับสาร เช่น สารที่เกี่ยวกับพิธีกรรม ความเชื่อทางไสยศาสตร์ ฯลฯ

(4) สารที่ไม่ผ่านการกลั่นกรองที่ดีทำให้มีข้อบกพร่องบางประการ ผู้รับสารสามารถรับรู้ได้ถึงถึงความไม่สมบูรณ์จึงขาดความเชื่อถือ

3) ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากสื่อ หมายถึง การเลือกสื่อที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ดังนี้

(1) สื่อที่ไม่เหมาะสมกับวัยของผู้รับสาร เช่นการสร้างหนังสือสำหรับเด็กที่มีแต่ตัวหนังสือ ไม่มีภาพ หรือ สื่อโฆษณาที่ไม่ได้พิจารณากลุ่มเป้าหมาย เป็นต้น

(2) สื่อที่ไม่เหมาะสมกับสภาพสังคม เช่น สังคมชนบทห่างไกล ควรใช้สื่อวิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์มากกว่าสื่อสิ่งพิมพ์หรือสามารถใช้เสียงตามสายในโรงเรียนประถมศึกษาหรือมัธยม เพื่อเผยแพร่ข่าวสาร แต่ในระดับอุดมศึกษาควรใช้การสื่อสารด้วยป้ายประกาศหรือเอกสาร เป็นต้น

4) ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากผู้รับสาร หมายถึง ผู้รับสารขาดคุณสมบัติที่ดีในการรับสาร ดังนี้

(1) ผู้รับสารขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสาร เช่น ผู้รับสารไม่มีความรู้หรือความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ แต่หลงผิดคิดว่ารู้เรื่องนั้น ๆ ดีแล้ว

(2) ผู้รับสารขาดความพร้อมบางประการ เช่น ป่วย ว่างนอน วิตกกังวล แต่จำเป็นต้องมาเป็นผู้รับสารตามหน้าที่เท่านั้น

(3) ผู้รับสารขาดสมาธิและไม่มีความตั้งใจจริงในการรับสาร ทำให้การรับสารไม่ดีเท่าที่ควร

(4) ผู้รับสารคาดหวังสูงเกินไป คือคาดหวังเกี่ยวกับผู้ส่งสารและสาร เช่น การคาดหวังว่าผู้ส่งสารจะมีความรู้ความสามารถที่จะนำเสนอสารให้เข้าใจได้อย่างรวดเร็ว แต่เมื่อไม่เป็นไปตามที่คาดหวังจึงทำให้เกิดความผิดหวังและทำให้การสื่อสารล้มเหลวได้

(5) ผู้รับสารมีทัศนคติไม่ดีต่อผู้ส่งสาร ต่อสารและอื่น ๆ แต่จำเป็นต้องมาทำหน้าที่ผู้รับสาร ซึ่งแม้ผู้ส่งสารจะมีความรู้ความสามารถเพียงใดก็ตาม แต่เมื่อมีทัศนคติเป็นลบไปแล้วย่อมทำให้การสื่อสารไม่สัมฤทธิ์ผล

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าทักษะการสื่อสารหมายถึงความสามารถในการใช้คำพูดและภาษาท่าทาง เพื่อแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนอย่าง เหมาะสมกับสภาพวัฒนธรรมและสถานการณ์ต่าง ๆ โดยความสามารถที่จะแสดงความคิดเห็น ความปรารถนา ความต้องการ การขอร้อง การเตือน และการขอความช่วยเหลือ การสื่อสารนั้นสามารถทำได้หลายช่องทาง เช่น การพูดคุยกันต่อหน้า การพูดคุยกันทางโทรศัพท์ การพูดคุยกันทางอินเทอร์เน็ต การส่งจดหมายติดต่อกัน การส่งอีเมล การส่งข้อความทางโทรศัพท์เคลื่อนที่ การมีทักษะในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยให้คนในครอบครัวมีความเข้าใจกัน เป็นการช่วยป้องกันและลดความขัดแย้งในครอบครัวลงได้ การมีทักษะการสื่อสารที่ดี จำเป็นต้องเรียนรู้ทักษะในด้านการเป็นผู้พูดที่ดีและการเป็นผู้ฟังที่ดี

พร้อมนี้ หลังจากที่ได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 นี้แล้วจักนำแนวคิดนี้ไปศึกษาตีความ (Interpretation) วิเคราะห์ (Analyze) สังเคราะห์ (Synthetic) ในประเด็นกระบวนการของการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนากับประชาชน องค์กรของรัฐ ชุมชนและศาสนิกชนแล้วประยุกต์ใช้ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยคือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อเก็บข้อมูลและรายละเอียดของข้อมูลด้านทัศนคติ/มุมมองเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต เป็นต้น กับเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลายต่อไป

2.7 รูปแบบความสำเร็จกลวิธีเผยแพร่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น

2.7.1 วิธีเผยแพร่คำสอนพุทธศาสนาของพระธรรมจาริก

คณะพระธรรมจาริกได้ยึดพระพุทธพจน์ในการตามรอยบาทพระบรมศาสดา เผยแพร่ศาสนากับชาวเขาในถิ่นกันดารมาอย่างต่อเนื่อง จากพระพุทธพจน์ดังกล่าว แสดงถึงบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมดังนี้ แต่ละหน่วยงานหรือแต่ละอาศรมที่ปฏิบัติงานในหมู่บ้านชาวเขานั้น จะประกอบไปด้วยพระธรรมจาริก 2-3 รูป ปัจจุบันมีอาศรมพระธรรมจาริกรวมทั้งสิ้น 220 อาศรม (กุฏิ) พระธรรมจาริก 300 รูป ซึ่งมีหน้าที่และความรับผิดชอบดังต่อไปนี้

- 1) เป็นแหล่งกลางช่วยติดต่อประสานงานที่เกี่ยวข้องกับชาวเขาในเขตรับผิดชอบ
 - 2) เป็นแกนนำในการพัฒนาจิตใจ เพื่อชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องในเรื่องศาสนา ศีลธรรม ความเชื่อถือ ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีไทย
 - 3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวเขาได้เข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อันที่จะเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้านของตนเอง
 - 4) แนะนำและส่งเสริมอีกทั้งการสนับสนุนให้ชาวเขาได้มีการพัฒนาความรู้ด้านทางวิชาการ และการพัฒนาอาชีพต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์และโครงการของทางราชการ
 - 5) หากชาวบ้านมีปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ก็ต้องเข้ามาช่วยแก้ปัญหาเหล่านั้นโดยเฉพาะปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าของชาวเขา อีกทั้งให้การรักษาพยาบาลเบื้องต้นแก่ผู้เจ็บป่วย
 - 6) ช่วยเป็นสื่อกลางและให้ความร่วมมือในการนำบริการต่าง ๆ ที่มีอยู่ของรัฐทั้งนี้โดยประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและโดยเฉพาะกับหน่วยงานที่ได้เข้ามาส่งเสริมหรือพัฒนาในเขตที่รับผิดชอบ
 - 7) การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มชนชาวเขา หน่วยงานราชการ ตลอดจนพระสงฆ์ฆาติการในเขตที่รับผิดชอบ และการสอดส่องดูแลความเคลื่อนไหวต่าง ๆ อันจะเป็นอันตรายต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์
 - 8) การสำรวจและการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ในเขตรับผิดชอบ ทั้งนี้เพื่อนำมาวิเคราะห์ และจะช่วยในการวางแผนพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาต่อไป นอกจากนี้แล้วก็มีการรายงานปฏิบัติงานต่อประธานคณะพระธรรมจาริกและศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาของจังหวัดนั้น ๆ
- นอกจากนี้กิจกรรมหลักขององค์กรที่นำไปสู่การนำธรรมะท่วมดอยได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนได้แก่

- 1) อำนวยความสะดวกแก่พระธรรมจาริก ที่เดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจ ตามหมู่บ้านชาวเขา เพื่อทำหน้าที่อบรมศีลธรรม จริยธรรม ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบรรยายด้วยเสียงตามสายการเทศน์ในวันสำคัญ ค่ายคุณธรรม การสอนจริยธรรมในโรงเรียน การบวชป่า การสืบทอดป่าไม้ การทำบุญสัจจกร การสวดมนต์สัจจกร การส่งเสริมอาชีพ วรรณคดีเรื่องเอตส์ ธรรมจาริกสัจจกร การรณรงค์ลด ละ เลิก และอบายมุข เป็นต้น

- 2) จัดการศึกษาสำหรับชาวเขาที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา เช่น ชั้นเรียนผู้ใหญ่ชาวเขาและชั้นเรียนสามเณรชาวเขาตามพื้นที่ต่าง ๆ โรงเรียนผู้ใหญ่ (ชาวเขา) วัดศรีโสดา ศูนย์พัฒนาศักยภาพเยาวชนสตรี วัดวิเวกวานาราม โรงเรียนสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ โรงเรียนวัดวิเวกวานาราม และการจัด

การศึกษาระดับอุดมศึกษาร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เป็นต้น

3) การให้ความช่วยเหลือ เช่น ด้านอนามัย ได้แก่ การส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร การช่วยเหลือ ปฐมพยาบาลเบื้องต้น การแนะนำด้านสุขภาพ ด้านการส่งเสริมอาชีพ เช่น การจัดตั้งกลุ่มอาชีพในชุมชน การจัดหาพันธุ์พืชไปส่งเสริมให้ชาวเขาปลูกเพื่อเพิ่มผลผลิต เป็นต้น

2.7.2 หลักการวิธีการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในประเทศไทย

สภาคริสตจักรแห่งประเทศไทย (The Church of Christ in Thailand) ได้กำหนดทิศทางการปฏิบัติงานไว้ดังต่อไปนี้ (ใจ บุญชัยมิ่ง, 2555)

- 1) คณะกรรมการสภาคริสตจักรแห่งประเทศไทย กำหนดแผนการปฏิบัติงาน
- 2) ประชุมสหพันธ์พระสังฆราชแห่งเอเชีย
- 3) การเผยแผ่ธรรมในสังคมยุคใหม่ โบสถ์ โรงเรียน ชุมชน
- 4) ประกาศข่าวดีของพระเจ้า แบบบูรณาการ
- 5) ปฏิรูปเอกสารคำสอนให้ทันสมัย
- 6) เสวนาแนวทางปฏิบัติงาน 3 ด้าน คือ เสวนากับคนทั่วไป เสวนาทางวัฒนธรรมกับชุมชน และเสวนากับผู้นำศาสนาต่าง ๆ
- 7) ประกาศคำสอนตามอุดมคติแห่งความรัก
- 8) การสงเคราะห์ชุมชน ฝึกอาชีพให้มีการอยู่ดีกินดี
- 9) สร้างผู้นำทางศาสนา
- 10) การสร้างเครือข่ายภาคีแนวร่วม

และการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในประเทศไทยมีมาตั้งแต่กรุงศรีอยุธยา สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 โดยประเทศโปรตุเกส (Portugal) ได้ส่งทูตเข้ามาและมีคณะมิชชันนารี (Missionary) ติดตามเข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนาได้ใช้วิธีต่าง ๆ ดังที่ เสรี พงษ์พิศ ได้กล่าวไว้ดังนี้ (ใจ บุญชัยมิ่ง, 2555)

1) วิธีคณะทูต การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในประเทศไทยเช่นนี้ เกิดขึ้นในช่วงแรก ๆ ของการเผยแผ่คริสต์ศาสนา โดยคณะทูตที่เผยแผ่ศาสนาจะติดตามมากับคณะทูตทางราชการเข้ามาแล้วออกเผยแผ่คริสต์ศาสนาให้แก่ประชาชนในประเทศไทย

2) วิธีสัมพันธไมตรี วิธีการเผยแผ่คริสต์ศาสนาเช่นนี้ เกิดจากผู้นำสูงสุดของคริสต์ศาสนา ต้องการเผยแผ่คริสต์ศาสนาให้ได้รับศาสนิกชนเป็นจำนวนมาก ๆ จึงใช้วิธีผูกสัมพันธไมตรีกับผู้นำของประเทศไทย เช่น สมัยพระนารายณ์มหาราช มีพระราชสาส์นทางไมตรีของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส ทูลเชิญให้สมเด็จพระนารายณ์มหาราชเข้าคริสต์ศาสนา เป็นต้น

3) วิธีคณะราชทูต เป็นวิธีการที่เผยแผ่คริสต์ศาสนาที่ดูแล้วมีความเป็นทางการมากขึ้น เป็นที่น่าเชื่อถือโดยวิธีการแต่งตั้งมาจากหน่วยงานของประเทศที่ต้องการจะเผยแผ่คริสต์ศาสนาโดยตรงเข้ามาสู่ประเทศไทย เช่น คณะราชทูตของเชอวาลิเออร์ (Chevalier's Diplomatic Mission) ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นต้น

4) วิธีคณะมิชชันนารี วิธีการเผยแผ่ในลักษณะนี้ เป็นการเผยแผ่โดยคณะบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญหลายเรื่องอยู่ในคณะมิชชันนารี เพื่อเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ เช่น ความเชี่ยวชาญเรื่องการแพทย์ของคณะมิชชันนารี เป็นต้น

5) วิธีสังคัมสงเคราะห์ วิธีการเผยแผ่คริสต์ศาสนาเช่นนี้เกิดขึ้นเพราะต้องการเผยแผ่คริสต์ศาสนาให้กับประชาชน ตั้งแต่เริ่มต้นชีวิตและเข้าถึงประชาชนได้หลายระดับตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา เช่น ตั้งโรงเรียนสามเณรคริสเตียนเพื่อผลิตนักบวชพื้นเมือง และจัดตั้งคณะภคินีคณะรักไม้กางเขน เป็นต้น

6) วิธีตั้งองค์การและสมาคม วิธีการเผยแผ่คริสต์ศาสนาเช่นนี้เกิดขึ้นในประเทศไทย เพราะต้องการให้การเผยแผ่ไปอย่างทั่วถึงและรวดเร็ว และปฏิสัมพันธ์กับประชาชน ซึ่งองค์การและสมาคมนี้มีอยู่ในประเทศไทยหลายสมาคม เช่น สมาคมคริสตจักรแห่งประเทศไทย เป็นต้น

7) วิธีแบ่งเขตการเผยแผ่ วิธีการเผยแผ่คริสต์ศาสนาเช่นนี้ เกิดขึ้นมาเพื่อแบ่งเขตรับผิดชอบการเผยแผ่คริสต์ศาสนา ขององค์กรคริสตศาสนา และเพื่อให้การเผยแผ่ได้ผลตามที่ต้องการและมีผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน เช่น เขตเผยแผ่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าศาสนาคริสต์เข้ามาในประเทศไทยยุคเดียวกับการล่าอาณานิคมของลัทธิจักรวรรดินิยมโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศโปรตุเกส สเปน และเนเธอร์แลนด์ที่กำลังบุกเบิกเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งนอกจากกลุ่มที่มีจุดประสงค์ทางการเมืองและเศรษฐกิจแล้วยังมีบางกลุ่มที่มีจุดประสงค์ เพื่อเผยแผ่ศาสนาคริสต์ โดยเฉพาะนิกายโรมันคาทอลิกเข้ามาเผยแผ่ บางประเทศบางสมัยปิดกั้นการเผยแผ่บางประเทศบางสมัยเปิดเสรีแต่ผู้คนยังไม่นิยมเข้ารับ ขณะที่บางประเทศผู้คนส่วนใหญ่ยอมรับนับถือศาสนาคริสต์พร้อมกับการครอบงำทางการเมืองและเศรษฐกิจแล้ว เช่น ฟิลิปปินส์ มาเก๊า ฯลฯ ต่อมา ฝรั่งเศส เข้ามาได้เมืองขึ้นในอินโดจีน เช่น เวียดนาม กัมพูชา ลาว โดยลักษณะเดียวกับโปรตุเกสและสเปนคือล่าเมืองขึ้นและเผยแผ่ศาสนาพร้อมกัน แต่ไม่ประสบผลสำเร็จนัก ทำให้อิทธิพลของศาสนาคริสต์ในกลุ่มประเทศนี้มีน้อย อาจเพราะการมุ่งผลทางการเมืองและเศรษฐกิจของผู้ปกครองจักรวรรดินิยมทั้งก่อนหน้าและขณะนั้นทำให้จุดมุ่งหมายที่ดั่งงามทางศาสนาถูกผู้คนในประเทศพื้นเมืองตั้งทัศนคติว่ามีเจตนาแอบแฝงเสียส่วนใหญ่ ไม่ว่ามิชชันนารีจะมีเจตนาแอบแฝงจริงหรือไม่ก็ตาม ขณะที่ประเทศไทยรอดพ้นจากการเป็นเมืองขึ้น ส่วนหนึ่งอาจเพราะการเปิดเสรีในการเผยแผ่ศาสนาทำให้ลดความรุนแรงทางการเมืองลง ศาสนาคริสต์ที่เผยแผ่ในไทยเป็นครั้งแรกตรงกับสมัยกรุงศรีอยุธยา ตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา ประมาณ พ.ศ. 2127 (1584) โดยนิกายแรกที่เข้ามาเผยแผ่คือนิกายโรมันคาทอลิก (Roman Catholic) ซึ่งมีทั้งคณะของดอมินิกัน (Dominican) คณะฟรันซิสกัน (Franciscan) และคณะเยสุอิต (Jesuit) บาทหลวงส่วนมากมาจากโปรตุเกส ระยะเวลาที่ยังถูกปิดกั้นทางศาสนา มิชชันนารี (Missionary) จึงเน้นการดูแลกลุ่มคนชาติเดียวกัน กระทั่งรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ประเทศไทยได้มีสัมพันธภาพอันดีกับฝรั่งเศส ตรงกับรัชสมัย 14 ทำให้มีจำนวนบาทหลวงเข้ามาเผยแผ่ศาสนามากขึ้น และการแสดงบทบาททางสังคมมากขึ้น บ้างก็อยู่จนแก่หรือตลอดชีวิตก็มี ด้านสังคัมสงเคราะห์มีการจัดตั้งโรงพยาบาล ด้านศาสนา มีการตั้งโรงเรียนสำหรับสามเณรคริสเตียนเพื่อผลิตนักบวชพื้นเมือง และมีการโปรดศีลบวชให้นักบวชไทยรุ่นแรกและได้จัดตั้งคณะรักไม้กางเขนขึ้น

2.7.3 การเผยแผ่ศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลาม (Islam) เป็นศาสนาเอกเทวนิยมและศาสนาอับราฮัม บัญญัติไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน คัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ของอิสลามซึ่งสาวกถือว่าเป็นพระวจนะคำต่อคำของพระเป็นเจ้า (อัลลอฮ์) และสำหรับสาวกส่วนใหญ่ เป็นคำสอนและตัวอย่างเชิงบรรทัดฐาน (เรียกว่า สุนัตและประกอบด้วยหะดีษ) ของมุฮัมมัด (ประมาณ 570–8 มิถุนายน 632) เป็นศาสดา (นบี) องค์สุดท้ายของพระเป็นเจ้า สาวกของศาสนาอิสลามเรียกว่า “มุสลิม” และชาวมุสลิมเชื่อว่าพระเจ้าเป็นหนึ่งและหาที่เปรียบไม่ได้และจุดประสงค์ของการดำรงอยู่คือเพื่อรักและรับใช้พระเป็นเจ้า มุสลิมยังเชื่อว่าศาสนาอิสลามเป็นบรรพศรัทธาฉบับสมบูรณ์และเป็นสากลที่สุดซึ่งได้ประจักษ์มาหลายครั้งก่อนหน้านั้น ผ่านศาสดาซึ่งรวมอาดัม โนอาห์ อับราฮัม โมเสสและพระเยซู พวกเขาเชื่อมั่นว่าสารและวิวรณ์ (Revelation) ถูกแปลผิดหรือเปลี่ยนแปลงบางส่วนตามกาล แต่มองว่าอัลกุรอาน (Koran) ภาษาอาหรับเป็นทั้งวิวรณ์สุดท้ายและไม่เปลี่ยนแปลงของพระเป็นเจ้า มโนทัศน์และหลักศาสนามีเสาหลักทั้งห้าของอิสลาม ซึ่งเป็นมโนทัศน์พื้นฐานและการปฏิบัติตนมีสการที่ต้องปฏิบัติตามและกฎหมายอิสลามที่ตามมาซึ่งครอบคลุมแทบทุกมุมของชีวิตและสังคม โดยกำหนดแนวทางในหัวเรื่องหลายหลากตั้งแต่การธนาคารไปจนถึงสวัสดิการ ชีวิตครอบครัวและสิ่งแวดล้อม มุสลิมส่วนใหญ่เป็นนิกายซุนนีย์ คิดเป็น 75–90% ของมุสลิมทั้งหมด นิกายใหญ่ที่สุดอันดับสอง คือ ชีอะฮ์ คิดเป็น 10–20% ประเทศมุสลิมใหญ่ที่สุดคือประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งมีชาวมุสลิม 12.7% ของโลก ตามมาด้วยปากีสถาน (11.0%) อินเดีย (10.9%) และบังกลาเทศ (9.2%) นอกจากนี้ยังพบชุมชนขนาดใหญ่ในจีน รัสเซียและยุโรปบางส่วนด้วยสาวกกว่า 1,500 ล้านคน หรือ 22% ของประชากรโลก อิสลามจึงเป็นศาสนาใหญ่ที่สุดอันดับสองและศาสนาหลักที่เติบโตเร็วที่สุดในโลกศาสนาหนึ่ง (ศาสนาอิสลาม, 2565, ออนไลน์) และได้มีวิวัฒนาการของอิสลามในประเทศไทย ศาสนาอิสลามมีจุดเริ่มต้นการเผยแผ่จากคาบสมุทรอาหรับและได้ขยายเข้าสู่ดินแดนต่าง ๆ ของโลก รวมทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย รวมถึงตอนใต้ของประเทศไทย โดยพ่อค้าชาวอาหรับที่เดินทางเข้ามาค้าขาย พร้อมนำหลักปฏิบัติของอิสลามที่งดงามเข้ามาเผยแผ่จนได้รับการยอมรับจากประชาชนในดินแดนเหล่านั้น ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ อิสลามได้ขยายเข้าสู่ภาคกลางและภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย โดยการอพยพและย้ายถิ่นฐานของมุสลิม นอกจากนี้ยังมีมุสลิมชาวต่างชาติที่ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในดินแดนของไทยด้วย (ศาสนาอิสลาม, ม.ป.ป.)

พร้อมนี้ หลังจากที่ได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับรูปแบบความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น ๆ นี้แล้วจึงนำแนวคิดนี้ไปศึกษาตีความ (Interpretation) วิเคราะห์ (Analyze) สังเคราะห์ (Synthetic) แล้วประยุกต์ใช้ (Apply) ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยคือแบบสอบถาม (Questionnaire) ในประเด็นด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและรายละเอียดของข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติ/มุมมองเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต เป็นต้น กับความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น ๆ ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลายต่อไป

2.8 พื้นที่ที่ศึกษา

จังหวัดสุราษฎร์ธานี (Surat Thani Province) เป็นที่ตั้งของเมืองเก่าเป็นศูนย์กลางของเมืองศรีวิชัย (Srivichai) มีหลักฐานแสดงถึงการตั้งรกรากและเส้นทางสายไหม (Silk Road) ในอดีต พื้นที่อำเภอไชยา เจริญขึ้นจนเป็นอาณาจักรศรีวิชัยในช่วงหลังพุทธศตวรรษที่ 13 โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นเครื่องยืนยันความรุ่งเรืองในอดีต ภายหลังจากมีความเชื่อว่าเมื่ออาณาจักรตามพรลิงก์ (Tambalinggam) หรือเมืองนครศรีธรรมราช มีความรุ่งเรืองมากขึ้นนั้น เมืองไชยา (Chaiya) ก็เป็นหนึ่งในเมืองสิบสองนักษัตรของเมืองนครศรีธรรมราชด้วย ชื่อว่า “เมืองบันไทยสมอ” นอกจากนี้ในยุคใกล้เคียงกันนั้นยังพบความเจริญของเมืองที่เกิดขึ้นในบริเวณลุ่มแม่น้ำตาปี ได้แก่ เมืองเวียงสระ เมืองคีรีรัฐนิคมและเมืองท่าทอง โดยเชื่อว่า “พระเจ้าศรีธรรมโศกราช” ผู้ครองเมืองนครศรีธรรมราชนั้นอพยพย้ายเมืองมาจากเมืองเวียงสระเนื่องจากเป็นเมืองที่ไม่มีทางออกสู่ทะเล รวมทั้งเกิดโรคภัยระบาดและเมื่อเมืองนครศรีธรรมราชเจริญรุ่งเรืองนั้น ได้ยกเมืองไชยา และเมืองท่าทอง เป็นเมืองสิบสองนักษัตรของตนด้วย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ก่อตั้งอุรือพระที่นั่งและเรือรบเพื่อใช้ในราชการที่อ่าวบ้านดอน ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงให้ย้ายที่ตั้งเมืองท่าทองมายังอ่าวบ้านดอน พร้อมทั้งยกฐานะให้เป็นเมืองจัตวา ขึ้นตรงต่อกรุงเทพมหานคร และพระราชทานชื่อว่า “เมืองกาญจนดิษฐ์” โดยแต่งตั้งให้ “พระยากาญจนดิษฐ์บดี” เป็นเจ้าเมืองดูแลการปกครอง (จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2565, ออนไลน์)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้เมืองกาญจนดิษฐ์, เมืองคีรีรัฐนิคม และเมืองไชยา รวมตัวเป็น “จังหวัดไชยา” ขึ้นตรงต่อ “มณฑลชุมพร” เมื่อเมืองขยายใหญ่ขึ้นจึงมีการปรับเปลี่ยนการปกครองและขยายเมืองออกไป มีการแยกเมืองกาญจนดิษฐ์เป็น “อำเภอกาญจนดิษฐ์” และ “อำเภอบ้านดอน” กระทั่งสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการย้ายอำเภอเมืองมาที่อำเภอบ้านดอนและโอนชื่อมาเป็นชื่อ “อำเภอไชยา” และให้ชื่อเมืองเก่าว่า “อำเภอพุมเรียง” ทว่าประชาชนยังติดเรียกชื่อเมืองเก่าว่า “อำเภอไชยา” ทั้งตัวพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่โปรดปรานชื่อ “บ้านดอน” จึงพระราชทานนามอำเภอบ้านดอนว่า “สุราษฎร์ธานี” และยังคงชื่อ “อำเภอพุมเรียง” ว่า “อำเภอไชยา” เช่นเดิม รวมถึงเปลี่ยนชื่อจังหวัดเป็นจังหวัดสุราษฎร์ธานี และพระราชทานนาม “แม่น้ำตาปี” ให้ในคราวเดียวกันนั่นเอง ซึ่งเป็นการตั้งชื่อตามแบบเมืองและแม่น้ำในประเทศอินเดียที่มี “แม่น้ำตาปตี” ไหลลงสู่ทะเลออกผ่านปากอ่าวพื้นที่ “เมืองสุรัต” จังหวัดสุราษฎร์ธานีตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของภาคใต้ โดยมีพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับ 6 ของประเทศและอันดับ 1 ของภาคใต้ โดยมีจังหวัดที่มีอาณาเขตติดกัน ดังนี้ (1) ด้านเหนือ ติดกับจังหวัดระนอง จังหวัดชุมพร และอ่าวไทย (2) ด้านใต้ ติดกับจังหวัดกระบี่และจังหวัดนครศรีธรรมราช (3) ด้านตะวันออก ติดกับจังหวัดนครศรีธรรมราชและอ่าวไทย และ (4) ด้านตะวันตก ติดกับจังหวัดพังงา โดยทะเลฝั่งอ่าวไทยนั้นมีชายฝั่งยาวประมาณ 156 กิโลเมตร โดยมีเกาะที่อยู่ภายใต้เขตการปกครองของจังหวัด ได้แก่ เกาะสมุย เกาะพะงัน เกาะเต่า และหมู่เกาะอ่างทอง ซึ่งมีเกาะน้อยใหญ่อีกมากมาย จึงได้ชื่อว่าเมืองร้อยเกาะ เช่น เกาะนางยวน เกาะวัวตาหลับ เกาะแม่เกาะ

จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีพื้นที่กว้างใหญ่และมีสภาพภูมิประเทศที่หลากหลาย ได้แก่ ภูมิประเทศแบบที่ราบชายฝั่งทะเลที่ราบสูง รวมทั้งภูมิประเทศแบบภูเขาซึ่งกินพื้นที่ของจังหวัดถึงร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั้งหมด โดยมีทิวเขาภูเก็ตทอดตัวในแนวเหนือ-ใต้ของจังหวัด และมีลุ่มน้ำที่สำคัญคือ ลุ่มน้ำตาปี ไช

ยา ท่าทอง เป็นต้น ด้านตะวันออกเป็นฝั่งทะเลอ่าวไทย และมีเกาะน้อยใหญ่ที่มีประชากรอาศัย ส่วนด้านตะวันตกมีลักษณะเป็นภูเขาสูง มีแม่น้ำสายสำคัญคือ แม่น้ำตาปี แม่น้ำคีรีรัฐหรือแม่น้ำพุมดวง เนื่องจากทำเลที่ตั้งรวมถึงภูมิประเทศ จังหวัดสุราษฎร์ธานีจึงได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดมาจากมหาสมุทรอินเดีย รวมทั้งมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดผ่านอ่าวไทย ดังนั้น จึงทำให้จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีช่วงฤดูฝนยาวนานมาก โดยกินระยะเวลาตั้งแต่เดือนพฤษภาคมจนถึงเดือนมกราคม โดยจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 21.16 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 34.51 องศาเซลเซียส และปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 129.59 มิลลิเมตร เมืองสุราษฎร์ธานี (ชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานีเรียกว่า บ้านดอน) เป็นอำเภอศูนย์กลางระบอบราชการ การคมนาคมขนส่ง การศึกษาและเศรษฐกิจของจังหวัดสุราษฎร์ธานี อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานีมีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้ (จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2565, ออนไลน์) (1) ทิศเหนือ ติดต่อกับ อ่าวไทย (2) ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอกาญจนดิษฐ์ (3) ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอบ้านนาสาร และอำเภอบ้านนาเดิม และ (4) ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอพุนพิน “อำเภอบ้านดอน” ซึ่งเป็นอีกชื่อหนึ่งของอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี เป็นชื่อท้องถิ่นที่เรียกกันมาแต่โบราณ ตามสภาพของบริเวณนั้น ซึ่งเป็นที่ดอน น้ำท่วมไม่ถึงบริเวณบ้านดอน ในสมัยโบราณเป็นอยู่ต่อเรือขนาดใหญ่ของเมืองไชยา ตรงบริเวณปากน้ำแม่น้ำตาปี ต่อมาด้วยความเจริญมากขึ้นตามลำดับ จนเมืองสมัยรัชกาลที่ 6 พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้ทำการย้ายเมืองไชยาเดิมมาตั้งที่ “เมืองบ้านดอน” และต่อมาในปี พ.ศ. 2459 มีรับสั่งให้เปลี่ยนชื่อเมืองไชยาที่บ้านดอนเป็น “เมืองสุราษฎร์ธานี” มาตราฉบับปัจจุบันนี้ และอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 ตำบล 59 หมู่บ้าน ได้แก่

(1) ตำบลตลาด	(Talat)	
(2) ตำบลมะขามเตี้ย	(Makham Tia)	มี 8 หมู่บ้าน
(3) ตำบลวัดประดู่	(Wat Pradu)	มี 10 หมู่บ้าน
(4) ตำบลขุนทะเล	(Khun Thale)	มี 10 หมู่บ้าน
(5) ตำบลบางไผ่	(Bang Bai Mai)	มี 5 หมู่บ้าน
(6) ตำบลบางชนะ	(Bang Chana)	มี 6 หมู่บ้าน
(7) ตำบลคลองน้อย	(Khlong Noi)	มี 9 หมู่บ้าน
(8) ตำบลบางไทร	(Bang Sai)	มี 4 หมู่บ้าน
(9) ตำบลบางโพธิ์	(Bang Pho)	มี 5 หมู่บ้าน
(10) ตำบลบางกุ้ง	(Bang Kung)	มี 5 หมู่บ้าน
(11) ตำบลคลองฉนาก	(Khlong Chanak)	มี 8 หมู่บ้าน

ท้องที่อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานีประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 10 แห่ง ได้แก่

- 1) เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ครอบคลุมพื้นที่ตำบลตลาดและตำบลบางกุ้งทั้งตำบล รวมทั้งบางส่วนของตำบลมะขามเตี้ย ตำบลบางไผ่ ตำบลบางชนะ และตำบลคลองฉนาก
- 2) เทศบาลตำบลวัดประดู่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลวัดประดู่ทั้งตำบล
- 3) เทศบาลตำบลขุนทะเล ครอบคลุมพื้นที่ตำบลขุนทะเลทั้งตำบล
- 4) องค์การบริหารส่วนตำบลมะขามเตี้ย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลมะขามเตี้ย (เฉพาะนอกเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี)

- 5) องค์การบริหารส่วนตำบลบางไผ่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางไผ่ (เฉพาะนอกเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี)
- 6) องค์การบริหารส่วนตำบลบางชนะ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางชนะ (เฉพาะนอกเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี)
- 7) องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคลองน้อยทั้งตำบล
- 8) องค์การบริหารส่วนตำบลบางไทร ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางไทรทั้งตำบล
- 9) องค์การบริหารส่วนตำบลบางโพธิ์ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางโพธิ์ทั้งตำบล
- 10) องค์การบริหารส่วนตำบลคลองฉนาก ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคลองฉนาก (เฉพาะนอกเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี)

2.9 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระณปวร โทฆาท (2560) ศึกษาเรื่อง “ต้นแบบการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาวิจัยและเก็บข้อมูลจากศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดซึ่งเป็นสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดที่มีการบริหารจัดการที่ดีและมีผลงานดีเด่น ซึ่งประเมินโดยคณะกรรมการที่แต่งตั้งโดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยเฉพาะศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทยภูมิภาคละ 1 ศูนย์ ได้แก่ ภาคเหนือ ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดเชียงใหม่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดนครราชสีมา ภาคกลาง ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดนนทบุรี ภาคใต้ ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดนครศรีธรรมราช การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิเคราะห์รวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์รายบุคคล การสังเกตการณ์และการสนทนากลุ่มแบบเจาะจง จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้ง 4 ระดับ อันประกอบไปด้วย (1) ระดับผู้อำนวยการกลุ่มงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2) ระดับผู้บริหารศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด (3) ระดับผู้ปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (4) กลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ นักวิชาการที่เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยและนักวิชาการศาสนา รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 23 คนโดยมีปัญหาการวิจัยคือต้นแบบการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย มีลักษณะเป็นอย่างไร และมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือเพื่อศึกษาลักษณะการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย ปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย เพื่อเสนอต้นแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย

ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้คือศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทยมีโครงสร้างองค์กรและการปฏิบัติงานตามแผน มีการพัฒนาทักษะบุคลากรให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงานและการสร้างค่านิยมร่วมภายในองค์กรให้มีความสามัคคีกัน ข้อจำกัดที่พบคือระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและฐานข้อมูลที่มีอยู่ยังขาดประสิทธิภาพ การสร้างทัศนคติของบุคลากรที่มีต่อองค์กรยังไม่ประสบความสำเร็จการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่

พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด ประกอบด้วย (1) การปรับทัศนคติ แนวคิด ค่านิยม แหมาะ รวมถึงวิธีการปฏิบัติงาน (2) การสร้างความเข้าใจให้บุคลากรทุกระดับเพื่อให้เกิดการยอมรับและมีส่วนร่วม (3) มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาสนับสนุนด้านฐานข้อมูล การสร้างบุคลากรในองค์กรให้มีความสามารถในการบริหารจัดการ (4) มีการตรวจสอบ ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอรวมทั้งปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหารงานสมัยใหม่เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายขึ้น โดยให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

พระอุดมบัณฑิต (สมศักดิ์ สุทธิญาณเมธี) (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พระธรรมจาริก : กระบวนการ และรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง อาศรมพระธรรมจาริกบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์” มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษากระบวนการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูงของพระธรรมจาริก อาศรมพระธรรมจาริกบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ (2) เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูงของพระธรรมจาริก อาศรมพระธรรมจาริกบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ (3) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูงของพระธรรมจาริก อาศรมพระธรรมจาริกบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 28 ท่าน คือ พระผู้บริหารระดับสูงของโครงการพระธรรมจาริก จำนวน 7 รูป พระธรรมจาริก 10 รูป เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ 6 คน ราษฎรบนพื้นที่สูง/แกนนำชาวพุทธในพื้นที่ 5 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า

1) กระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูงของพระธรรมจาริก อาศรมอาศัย (กุฎิ) พระธรรมจาริกบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ มีกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ (1) กระบวนการวางแผนการดำเนินงาน ตามวัตถุประสงค์ของโครงการพระธรรมจาริก และนโยบายของประธานคณะพระธรรมจาริก (2) กระบวนการปฏิบัติงาน พระธรรมจาริกที่ได้รับมอบหมายตามแผนปฏิบัติงาน ลงพื้นที่ดำเนินการตามแผนซึ่งส่งเคราะห์เข้ากับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 8 ด้าน ร่วมกับองค์กรภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน เข้ามาหนุนเสริมและร่วมในการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยมีกิจกรรมเป็นตัวขับเคลื่อน (3) กระบวนการตรวจสอบ คือ พระธรรมจาริกหัวหน้าศูนย์อบรมศีลธรรมและส่งเสริมพระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง หรือคณะผู้บริหารส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จะลงพื้นที่เพื่อเยี่ยมให้กำลังใจ ประเมินงาน ติดตามผลงาน ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น และ (4) ขบวนการสรุปองค์ความรู้ ในแต่ละเดือนหัวหน้าศูนย์อบรม และพระธรรมจาริกจะต้องสรุปผลการดำเนินงานเพื่อเสนอต่อที่ประชุมคณะผู้บริหารเพื่อสรุปผลงานทางสถิติ ปัญหาอุปสรรค แนวทางแก้ไขเพื่อใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

2) การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูงของอาศรมพระธรรมจาริกบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า พระธรรมจาริกจะเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง ไม่เหมือนกับการเผยแผ่โดยทั่วไป จะต้องบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้าร่วมกับกิจกรรมการพัฒนาอื่น ๆ เพื่อเข้าถึงพื้นที่เพื่อพัฒนารัฐบาลบนพื้นที่สูงทั้งด้านกายและใจหลักธรรมที่พบนำมาบูรณาการมากที่สุดคือ หลักสังคหวัตถุเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจหรือสร้างมิตรไมตรีให้เกิดขึ้นก่อน เป็นการนำเข้าถึงพื้นที่ได้มากที่สุด ร่วมกับหลักพุทธธรรมอื่น เมื่อเข้าถึงจึงได้ใช้หลักการพัฒนาทั้งด้านกายภาพ จิตใจ จิตภาวนา และปัญญาภาวนาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายคือประโยชน์ทั้งแก่ตนในฐานะ

เป็นหน่วยหนึ่งของสังฆะประโยชน์ผู้อื่นคือราษฎรบนพื้นที่สูงในพื้นที่ต่าง ๆ และประโยชน์ สาธารณะ คือองค์กรพระธรรมจาริก ประเทศชาติและพระพุทธศาสนา

3) รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูงของพระธรรมจาริก อาศรมพระธรรมจาริกบ้าน เข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า พระธรรมจาริกใช้หลักสังคัมสังเคราะห์ (หลักสังคหวัตถุ, พรหม วิหารธรรม) นำเข้าไปสู่พื้นที่ราษฎรบนพื้นที่สูงผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ไม่เน้นรูปแบบที่ตายตัวเหมือนกัน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั่วไปโดยอาศัยหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก มากกว่าเชิงรับ เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมชนเผ่า โดยมีการสร้างเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน และภาคี เครือข่ายผ่านเครือข่ายออนไลน์ (Online) หนุนเสริมช่วยเหลือทั้งส่วนของการบริจาคเงิน และเครื่อง อุปโภคบริโภคและจิตอาสา (Volunteer) ในกิจกรรมของพระธรรมจาริกเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตาม วัตถุประสงค์และนโยบายขององค์กร

พระมหาศิวกร ปณฺญาวชิโร และคณะ (2563) ได้ศึกษา เรื่อง “บทบาทและหน้าที่ของพระธรรม ทูตจากอดีตสู่ปัจจุบัน” พบว่าพระธรรมทูตมีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการเผยแผ่หลักธรรม เป็น ผู้นำในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งเป็นผู้ส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างความสามัคคีให้แก่ชุมชน ด้วยการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็นแกนกลางในการพัฒนา มีบทบาทและหน้าที่ใน ฐานะเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าในการทำงานด้านพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมทั้งในประเทศและ ต่างประเทศ ดังนั้นหน้าที่การเผยแผ่งานด้านพระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตจึงต้องยึดหลักปฏิบัติ ตามแนวทางของพระธรรมทูตต้นแบบ ตั้งแต่ครั้งสมัยพุทธกาลและหลังพุทธกาลที่จำแนกเป็น 9 สายในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช กระทั่งพัฒนาเป็นแม่กองงานพระธรรมทูต 9 สาย ที่เน้นการทำงาน ใน 6 ด้าน ที่เรียกว่า “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย” นอกจากนี้ ยังต้องประยุกต์เทคโนโลยีอัน ทันสมัยในปัจจุบันมาใช้ในการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวและเป็นประโยชน์แก่อุภพและ ความสุขแก่ชาวโลกตามกำลังความสามารถ โดยไม่ทิ้งหลักการ คือ พระธรรมวินัย องค์ความรู้ใหม่ คือ (1) การยึดหลักการดั้งเดิมในสมัยพุทธกาลและสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช (2) การพัฒนารูปแบบ องค์กรการทำงานที่เรียกว่า “แม่กองงานพระธรรมทูต” ที่สอดคล้องกับสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช (3) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ซึ่งเป็นกรอบกระบวนการทำงานของพระธรรมทูตภายใต้แนวคิด พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และองค์ความรู้ใหม่ (New Finding) พบว่า

ประการแรก การยึดหลักการดั้งเดิม คือ วิธีการในสมัยพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าทรงส่งพระอริยสงฆ์ ไปประกาศพระศาสนาสายละ 1 รูป และหลังพุทธกาลโดยเฉพาะหลังการทำสังคายนาครั้งที่ 3 ที่พระ เจ้าอโศกมหาราชทรงส่งพระสมณทูตไปประกาศศาสนา 9 สาย ซึ่งถือว่าเป็นต้นแบบของการส่งพระ ธรรมทูตไปประกาศศาสนธรรมทั่วโลกในปัจจุบัน เพราะเป็นลักษณะการจาริกไปเป็นหมู่คณะและต่าง ถิ่นอันไกลโพ้น

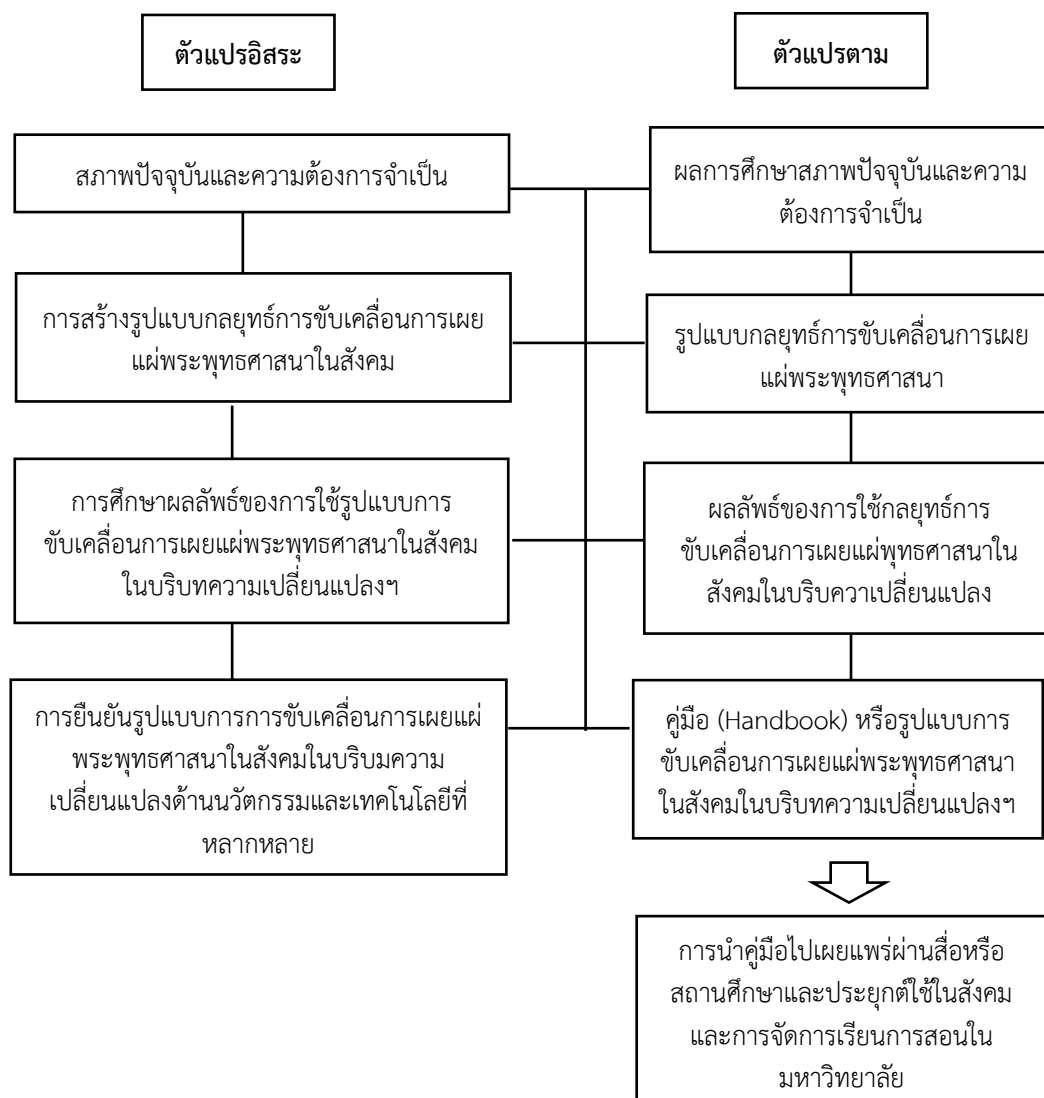
ประการที่สอง การพัฒนารูปแบบองค์กรการทำงานที่เรียกว่า แม่กองงานพระธรรมทูต โดยมีรอง แม่กองงาน 2 รูป คือ ฝ่ายมหานิกาย 1 รูป และฝ่ายธรรมยุติ 1 รูป นอกจากนั้น ยังแบ่งเป็น 2 ประเภท/สาย คือ พระธรรมทูตในประเทศและพระธรรมทูตในต่างประเทศ สายในประเทศแยกเป็น 9 สาย ซึ่งสอดคล้องกับสมณทูตสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช 9 สาย

ประการที่สาม การบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ที่ถือว่า เป็นกรอบการทำงานของพระธรรมทูต ซึ่งมีความร่วมสมัยกับสังคมปัจจุบันแม้ว่าการบริหารทั้ง 6 จะปรากฏมาตั้งแต่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ในหมวด 3 ว่าด้วยคณะสังฆมนตรี มาตรา 33 ความว่า “ให้จัดระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลางเป็นองค์การต่าง ๆ คือ (1) องค์การปกครอง (2) องค์การศึกษา (3) องค์การเผยแผ่ (4) องค์การสาธารณูปการ” (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484, 2484) และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ในหมวด 2 ว่าด้วยมหาเถรสมาคมมาตรา 15 ตรี ความว่า “มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (1) ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม (2) ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร (3) ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์” (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535) จากพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับ จะเห็นว่าได้กำหนด

กรอบการทำงานของพระธรรมทูตไว้ชัดเจน อย่างไรก็ตามวิธีการแสดงบทบาทและทำหน้าที่ของพระธรรมทูตก็จำเป็นต้องศึกษาและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นสังคมยุคโลกาภิวัตน์ให้ได้รับ “ประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์” ดังพุทธนโยบายอย่างแท้จริง

พระครูสิริธรรมบัณฑิต (ภาณุวัฒน์ แสนคำ) (2564) ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบ พัฒนาการ บริบท สภาพปัจจุบันและวิเคราะห์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 รูปแบบการวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 รูป/คน เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วนำมาประมวลผลเพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์หาลักษณะร่วม และข้อสรุปร่วม ผลการวิจัยพบว่า (1) รูปแบบและพัฒนากิจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในอดีตเน้นการเทศน์ การประกอบพิธีกรรมเป็นหลัก และพัฒนามาใช้งานด้านการพัฒนาสังคมมาเป็นฐานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ได้ช่วยรวมชาติหรือสร้างชาติทั้งในส่วนของการหลอมรวมทางด้านจิตวิญญาณของคนไทย (2) บริบทและสภาพปัจจุบันของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พบว่าการเรียนรู้มีบริบทในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตอย่างสมดุล มีทักษะจำเป็นและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น (3) วิเคราะห์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พบว่าผู้ให้การสนับสนุนสามารถปรับรูปแบบเพื่อช่วยเหลือให้การสนับสนุนพระที่เป็นนักเผยแผ่ นักพัฒนา ให้ทำงานได้สะดวก ผ่านการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ถูกต้องและทันสมัย

2.10 สรุปกรอบแนวความคิด

ตารางภาพที่ 2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) และมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย
- 3.2 ตัวแปร
- 3.3 ประเภทของข้อมูล
- 3.4 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย
- 3.5 วิธีการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย
- 3.6 การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล
- 3.7 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.8 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และได้ดำเนินการใน 4 ระยะ โดยมีประชากร (Population) กลุ่มตัวอย่าง (Sample) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ดังต่อไปนี้

3.1.1 ประชากร (Population) และกลุ่มตัวอย่าง (Sample)

สำหรับการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสภาพปัญหาในปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (Need Assessment) ในการสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายในเขตพื้นที่วิจัยของจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 11 ตำบล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีประชากรที่ใช้ในการวิจัย (Population) รวมทั้งสิ้น จำนวน 1,500 รูป/คน และใช้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลระยะที่ 1 เป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัย (Sample) จำนวน 306 รูป/คน ตามตารางการคำนวณของ Krejcie & Morgan (เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธ์, 2550, หน้า 110) เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) ผ่านแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 306 ชุด ที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ความเชื่อมั่น (Reliability) ความเป็นปรนัย (Objectivity) และค่าอำนาจจำแนก (r) แล้ว ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการศึกษาและการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยและคณะได้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากการศึกษาเอกสาร (Literature Review) การสำรวจสถานการณ์ทางสังคมในปัจจุบัน การลงพื้นที่สำรวจแบบสังเกตการณ์วิถีชีวิตสังคมทั่วไป รวมถึงการสัมภาษณ์ประชาชนในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี ก่อนที่จะทำการศึกษาวิจัยจริงแล้วนำประเด็นปัญหาที่ได้มาศึกษา พิจารณา ตีความ (Interpretation) วิเคราะห์ (Analyze) และสังเคราะห์ (Synthetic) เป็นข้อคำถามปลายเปิดด้วยการวิเคราะห์บริบทของเนื้อหา (Content Analysis) หลังจากนั้นทำการสร้างเครื่องมือการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ให้ผู้เชี่ยวชาญ (Specialist) ตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และรายละเอียดด้านเนื้อหาแล้วเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งเขียนรายงานการวิจัยแบบเชิงพรรณนา (Descriptive) ดังนั้น กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย (Target Group) ของข้อมูลเชิงคุณภาพที่เป็นตัวแทนของประชากรการวิจัยโดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจงในรูปของโควตา (Quota) ในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จาก 11 ตำบล ๆ ละ 5 รูป/คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 55 รูป/คน ซึ่งแบ่งออกเป็นตัวแทนฝ่ายคฤหัสถ์ จำนวน 25 คน และแบ่งเป็นตัวแทนฝ่ายคณะสงฆ์ จำนวน 30 รูปโดยใช้วิธีการการคัดเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์การคัดเลือก (Inclusion Criteria) และเกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria) ตามระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Social Science Research) และตามเกณฑ์จริยธรรมการวิจัยในคนของสถาบันญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ธีรวิทย์ เอกะกุล, 2543)

2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 13 คน พร้อมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินรูปแบบ จำนวน 5 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกชุดเดียวกันกับที่ใช้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบสามเส้าของข้อมูล (Triangulation) ด้านตรงเชิงเนื้อหา ความตรงเชิงโครงสร้าง และความตรงเชิงสัมพันธ์ของข้อมูล ความตรงภายนอกและความตรงภายในโดยวิธีการพิจารณาจากการตัดสินใจคัดเลือกเอาจากลักษณะของกลุ่มที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยซึ่งอาศัยความรู้ ความชำนาญการและประสบการณ์เชิงประจักษ์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2543) และสามารถแสดงประชากร (Population) กลุ่มตัวอย่าง (Sample) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) และข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ดังตารางที่ 3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

ประเภทข้อมูล	ขั้นตอนที่	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	กลุ่มเป้าหมาย	เกณฑ์คัดเข้า	เกณฑ์คัดออก
1. เชิงปริมาณ	Research 1	1,500	306 รูป/คน	-	1. มีคุณสมบัติตามระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์	-
2. เชิงคุณภาพ	Research 1	-	-	55 รูป/คน	1. มีคุณสมบัติตามระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ 2. กำหนดตามโควตา 11 ตำบลๆ ละ 5 รูป/คน	1. ลาออกจากการเป็นผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก 2. มรณภาพ/ตาย 3. เกิดเหตุสุดวิสัย เช่น ตัดการกิจสำคัญ
3. เชิงคุณภาพ	Development 1	-	-	1. สนทนา กลุ่ม จำนวน 13 คน 2. สัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน	1. มีคุณสมบัติตามระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ 2. นักวิชาการในมหาวิทยาลัยหรือพระเถระผู้ปกครองคณะสงฆ์	1. ลาออกจากการเป็นผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก 2. มรณภาพ/ตาย 3. เกิดเหตุสุดวิสัย เช่น ตัดการกิจสำคัญ
4. เชิงปริมาณ	Research 2	-	306 รูป/คน	-	1. คัดเลือกแบบเจาะจงและมีคุณสมบัติตามการวิจัยเชิงปริมาณ	-
<p>ระยะที่ 5 การสร้างคู่มือรูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี</p>						
<p>ระยะที่ 6 การนำคู่มือ/รูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรม (Innovation) และเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไปประยุกต์ใช้ในภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยและเผยแพร่ทางวิชาการต่อไป</p>						

สรุปประเด็น

- 1) ประชากรที่ใช้การวิจัย จำนวน 1,500 รูปคน
- 2) กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณที่ใช้สำรวจความต้องการจำเป็น (Need Assessment) ครั้งที่ 1 จำนวน 306 รูป/คน
- 3) กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณที่ใช้ในการประเมินเพื่อยืนยันรูปแบบฯ จำนวน 306 รูป/คน
- 4) กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านกระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 55 รูป/คน (เลือกตามระบบโควตา)
- 5) สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน เพื่อวิเคราะห์และตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความตรงเชิงโครงสร้าง และความตรงเชิงสัมพันธ์

3.2 ตัวแปร

กรอบแนวคิดในการกำหนดตัวแปร (Variable) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จะประกอบด้วยตัวแปรอิสระ (Independent Variable) และตัวแปรตาม (Independent Variable) ซึ่งตัวแปรดังกล่าวผู้วิจัยได้มาจากการศึกษา ค้นคว้าเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ สังเคราะห์แล้วกำหนดเป็นตัวแปรในการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.2.1 ตัวแปรอิสระ

ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ประกอบด้วย

- 1) ด้านสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- 2) ด้านการเผยแผ่ศาสนา
- 3) ด้านหลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต
- 4) ด้านบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระธรรมจาริก
- 5) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
- 6) ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21
- 7) ด้านรูปแบบความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น

3.2.2 ตัวแปรตาม

ผู้วิจัยได้กำหนดคุณลักษณะของตัวแปร (Dependent Variables) ตามที่เกิดจากผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน (Current Condition) และความต้องการจำเป็น (Needs) และผลจากการวิจัยระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ

- 1) รูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.2.3 นวัตกรรม/ผลที่เกิดจากการวิจัย

- 1) คู่มือ/รูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรม (Innovation) และเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.3 ประเภทของข้อมูล

ประเภทของข้อมูล (Data) ที่ใช้ในกระบวนการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ การจัดทำข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลความ และการสรุปผล ประกอบด้วย ดังนี้

3.3.1 ข้อมูลด้านปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษา สํารวจข้อมูลก่อนการทำวิจัย การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลแล้วสร้างเป็นข้อมูลเชิงวิชาการตามระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยอาศัยเครื่องมือที่เหมาะสมในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งการวิจัยในครั้งนี้จะใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) กับกลุ่มตัวอย่าง (Sample) จำนวน 306 รูป/คน เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) และใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 55 รูปคน การสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 13 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมิน จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์และเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) กับการศึกษาในครั้งนี้ เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data)

3.3.2 ข้อมูลด้านทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลสารสนเทศที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมมาจากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือและสามารถอ้างอิงได้ในเชิงวิชาการซึ่งประกอบด้วย ดังนี้

- 1) ตำรา หนังสือ เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Literature)
- 2) เอกสาร บทความวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้
- 3) วารสารและสิ่งพิมพ์ทางวิชาการทั้งที่ใช้ระบบเอกสาร (Document) และสื่อในระบบออนไลน์ (Internet)

3.4 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล (ควบคุมกัน) จากตัวอย่าง (Sample) และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

3.4.1 การทบทวนวรรณกรรม

ศึกษาและสืบค้นข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำราและงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย รวมทั้งการสืบค้นข้อมูลจากสื่อในระบบออนไลน์ (Internet) แปลความหมาย (Interpretation) วิเคราะห์ (Analyze) สังเคราะห์ (Synthetic) แล้วกำหนดขอบเขตประเด็นเพื่อสร้างแบบสอบถามการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

3.4.2 การสร้างแบบสอบถาม

กระบวนการออกแบบ (Design) และกระบวนการสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire Creation Process) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีข้อคำถามที่ครอบคลุมในประเด็นต่อไปนี้ คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในปัจจุบัน จำนวน 7 ด้าน คือ ด้านสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะ

สงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านการเผยแพร่ศาสนา ด้านหลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต ด้านบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระธรรมจาริกด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ด้านรูปแบบความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น และ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

3.4.3 การสร้างเครื่องมือการวิจัย

การศึกษาข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Data) เป็นการศึกษาสภาพปัญหาปัจจุบันและความต้องการจำเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ในพื้นที่วิจัยคือ 13 ตำบล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากประชากร (Population) รวมทั้งสิ้น จำนวน 1,500 รูป/คน ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 306 รูป/คน โดยใช้วิธีการสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม จำนวน 306 ชุด เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็น (Need Assessment) และผู้วิจัยได้ข้อมูลเบื้องต้นจากการศึกษาเอกสาร (Literature Review) การสำรวจสถานการณ์ปัจจุบัน การลงพื้นที่สำรวจแบบสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ประชาชนในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานีแล้วนำปรากฏการณ์ที่ได้รับมาตีความ (Interpretation) วิเคราะห์ (Analyze) และสังเคราะห์ (Synthetic) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) หรือข้อมูลเชิงลึก (In-depth Interview) จนได้ข้อมูลที่อิมตัวแล้วสร้างรูปแบบจำลองกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี หลังจากนั้นผู้วิจัยการร่างคู่มือรูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์ด้วยการสังเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้วสร้างเครื่องมือการวิจัยในรูปของแบบสอบถาม (Questionnaire) นำไปศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์ นำไปทดลองใช้ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ขั้นสุดท้ายเป็นการนำคู่มือหรือรูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไปประยุกต์ใช้ในภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยและเผยแพร่ทางวิชาการต่อไป

3.4.4 การตรวจสอบเครื่องมือ

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมแล้วนำมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือวิจัยโดยการนำแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สร้างขึ้นแล้วนำไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ (Specialist) เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมด้านเนื้อหา ความเชื่อมั่น (Reliability) และความเที่ยงตรง (Validity) ของเครื่องมือการวิจัยทั้งข้อคำถามเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และข้อคำถามเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และได้มีผู้เชี่ยวชาญ (Specialist) ในด้านการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยครั้งนี้จำนวน 5 ท่าน ดังรายนามต่อไปนี้

1) พระมหาจิรายุทธ ปโยโค, ผศ.	ผู้เชี่ยวชาญด้านความถูกต้อง
และความเหมาะสมด้านเนื้อหา
2) พระครูสุธีวรสาร, ดร.	ผู้เชี่ยวชาญด้านความเชื่อมั่น
และความเที่ยงตรง
3) ผศ.ดร.สำราญ ศรีคำมูล	ผู้เชี่ยวชาญด้านความถูกต้อง
และความเหมาะสมด้านเนื้อหา
4) ผศ.ดร.เฉลิมเกียรติ ภาระเวช	ผู้เชี่ยวชาญด้านความถูกต้อง
และความเหมาะสมด้านเนื้อหา
5) ผศ.ดร.วรเชษฐ์ ไทอิน	ผู้เชี่ยวชาญด้านความเชื่อมั่น
และความเที่ยงตรง

ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน ได้พิจารณาตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้น ซึ่งเป็นการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหา ความครอบคลุมและสอดคล้องตามนิยามศัพท์เฉพาะ ตลอดจนการใช้ภาษาไทยในการเขียนข้อคำถาม โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: index of item objective congruence) อยู่ระหว่าง 0.02-1.00 และการคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.05 ขึ้นไป ได้จำนวน 35 ข้อ โดยข้อคำถามครอบคลุมนิยาม (Define) ที่กำหนดไว้ ส่วนข้อมูลรายละเอียดเพิ่มของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน ที่ได้ทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมด้านเนื้อหา ความเชื่อมั่น (Reliability) และตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเครื่องมือการวิจัยและหนังสือบันทึกข้อความเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ หนังสือบันทึกข้อความขอเข้าพื้นที่เก็บข้อมูล เป็นต้น ผู้วิจัยจะขอเข้าไปปรากฏในภาคผนวก

3.4.5 การสร้างความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือวิจัยแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมด้านเนื้อหา ความเชื่อมั่น (Reliability) และความเที่ยงตรง (Validity) จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 รูป/คน แล้วนำมาปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติม

3.4.6 การปรับปรุงและการทดสอบเครื่องมือ

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแบบสอบถามการวิจัย (Questionnaire) ที่มีความสมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับชุมชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ในการวิจัย คือประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 30 ชุด ทั้งนี้ เพราะพื้นที่ดังกล่าว มีบริบทและ สถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งให้มีความสมบูรณ์มากที่สุด ทั้งนี้ เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) และความเที่ยงตรง (Validity) ทางสถิติของเครื่องมือการวิจัย (แบบสอบถาม) อีกครั้งหนึ่งก่อนลงพื้นที่จริง

3.4.7 การทดสอบผลของเครื่องมือ

นำแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 30 ชุด มาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) และความเที่ยงตรง (Validity) ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป (Package Software) ผลการทดสอบมีค่าอำนาจจำแนก (Item-Total Correlation) อยู่ระหว่าง .799-.877 และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนก (Item-Total Correlation) ตั้งแต่ 0.02 ขึ้นไป ได้จำนวน

35 ข้อ โดยข้อคำถามครอบคลุมนิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องที่กำหนดไว้ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ (Reliability) เท่ากับ .799 แล้วไปนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาอนุมัติก่อนแจกแบบสอบถามจริง

3.4.8 การใช้แบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผ่านการอนุมัติจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว และผ่านคณะกรรมการวิจัยในคน สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ไปลงพื้นที่เพื่อสอบถามกลุ่มตัวอย่าง (Sample) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ตามระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

3.4.9 วิธีการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

สำหรับวิธีการสร้างและการทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัยนั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสร้างขึ้นโดยคณะผู้วิจัยทั้งแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ภายใต้กรอบแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย สมมติฐานเพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบบสอบถามการวิจัยจะใช้คำถาม 2 ลักษณะ คือ ข้อคำถามแบบปลายปิดและข้อเสนอแนะ (Closed-ended Questions) ส่วนแบบข้อคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นแบบปลายเปิด (Open-ended) เมื่อสร้างแบบสอบถามเสร็จแล้วก็ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหา พร้อมประเมินค่า IOC โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ส่วนการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ (Specialist) เป็นการนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญให้พิจารณาและทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและภาษาโดยพิจารณาถึงความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และนิยามศัพท์โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence หรือ IOC) ซึ่งคณะผู้เชี่ยวชาญจะใช้ดุลยพินิจพิจารณา (Discretion) ความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีเกณฑ์ในการให้ค่าคะแนน ดังนี้

คะแนน -1 หมายถึง เมื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อคำถามแล้วเห็นว่าข้อคำถามนั้นไม่ได้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

คะแนน 0 หมายถึง เมื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้ว ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

คะแนน +1 หมายถึง เมื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

พร้อมนี้ การตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้นำเสนอแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ (Specialist) จำนวน 5 รูป/คน เพื่อตรวจสอบความครบถ้วนและความสอดคล้องของเนื้อหาของแบบสอบถามที่ตรงกับเรื่องที่จะศึกษา การตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้พิจารณาความถูกต้อง (Correctness) ความสมบูรณ์ (Perfection) และจากค่าสัมประสิทธิ์ของครอนบัก อัลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) ดังนี้

ส่วนของคำถาม	ค่าอัลฟาแสดงความเชื่อมั่น
1) ด้านความต้องการจำเป็นฯ	.805
2) ด้านการเผยแพร่ศาสนา	.722
3) ด้านวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริก	.816
4) ด้านบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของพระธรรมจาริก	.718
5) ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ	.730
6) ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21	.822
7) ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแพร่คำสอนของพระธรรมจาริก และศาสนาอื่น ๆ	.779
รวม	.770

ผลการตรวจสอบความเชื่อมั่นได้ค่าความเชื่อมั่นของคำถามแต่ละประเด็น และได้ค่าแห่งความเชื่อมั่นรวมอยู่ระหว่าง .799–.877 นอกจากนี้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นยังได้ผ่านการตรวจสอบเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน รวมค่าของ IOC คือ .799 เรียบร้อยแล้ว จึงได้สรุปว่าแบบสอบถามที่ได้สามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลได้

3.4.10 องค์ประกอบของแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำข้อสรุปที่ได้จากการสังเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎีมาสรุปเป็นปัจจัย และสร้างข้อคำถามของแบบสอบถาม เพื่อนำไปสอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่าง (Sample) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ผู้วิจัยและคณะได้สร้างขึ้น จำนวน 1 ฉบับแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List Form) เพื่อสอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ และสถานภาพ

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์การสอนของนักศึกษา มีลักษณะเป็นคำถามปลายปิดโดยคำถามแบ่งเป็น 5 ระดับ ตั้งแต่ต่ำที่สุด ถึง มากที่สุด ใน 7 ด้าน คือ

1) ด้านสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2) ด้านการเผยแพร่ศาสนา

3) ด้านหลักการวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต

4) ด้านบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของพระธรรมจาริก

5) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

6) ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21

7) ด้านรูปแบบความสำเร็จกลวิธีเผยแพร่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม

ในบริบทของการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบสอบถามเชิงคุณภาพ (Qualitative Questionnaire) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 55 รูป/คน ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ซึ่งผู้วิจัยได้มาโดยวิธีการเจาะจง (Specific Method) ซึ่งประกอบด้วย 5 ประเด็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

ประเด็นที่ 1 มุมมองเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (Need Assessment) ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ประเด็นที่ 2 มุมมองเกี่ยวกับการเผยแพร่ศาสนาของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลายของสังคม

ประเด็นที่ 3 มุมมองเกี่ยวกับการเผยแพร่ศาสนาของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลายของสังคม

ประเด็นที่ 4 มุมมองเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต เป็นต้น ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลายทางสังคม

ประเด็นที่ 5 มุมมองเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต เป็นต้น กับเทคโนโลยีสารสนเทศการเผยแพร่ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลาย

ประเด็นที่ 6 มุมมองเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต เป็นต้น กับเทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลาย

ประเด็นที่ 7 มุมมองเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต เป็นต้น กับความสำเร็จกลวิธีเผยแพร่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น ๆ ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลาย

3.5 วิธีการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

3.5.1 วิธีการสร้างและตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

สำหรับวิธีการสร้างและการทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัยนั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสร้างขึ้นโดยคณะผู้วิจัยเอง ทั้งแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ภายใต้กรอบแนวคิด (Concept) ทฤษฎี (Theory) และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนั้นเพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยแบบสอบถามการวิจัยจะใช้รูปแบบคำถาม 2 ลักษณะ คือ ข้อคำถามแบบปลายปิดและข้อเสนอแนะ (Closed-ended Questions) ส่วนแบบข้อคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นแบบปลายเปิด (Open-ended) เมื่อสร้างแบบสอบถามเสร็จแล้วก็ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหา พร้อมประเมินค่า IOC. โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ส่วนการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ (Specialist) เป็นการนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญให้พิจารณาและทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและภาษาโดยพิจารณาถึงความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และนิยามศัพท์โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence หรือ IOC) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญจะใช้ดุลยพินิจพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีเกณฑ์ในการให้ค่าคะแนน ดังนี้

คะแนน -1 หมายถึง เมื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อคำถามแล้วเห็นว่าข้อคำถามนั้นไม่ได้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

คะแนน 0 หมายถึง เมื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้ว ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

คะแนน +1 หมายถึง เมื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

พร้อมนี้ การตรวจความถูกต้องด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้นำเสนอแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ (Specialist) จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความครบถ้วนและความสอดคล้องของเนื้อหาของแบบสอบถามที่ตรงกับเรื่องที่จะศึกษา การตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้พิจารณาความถูกต้อง ความสมบูรณ์ และจากค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาค อัลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) ดังนี้

ส่วนของคำถาม	ค่าอัลฟาแสดงความเชื่อมั่น
1) ด้านความต้องการจำเป็นฯ	.805
2) ด้านการเผยแพร่ศาสนา	.722
3) ด้านวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริก	.816
4) ด้านบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของพระธรรมจาริก	.718
5) ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ	.730
6) ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21	.822
7) ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแพร่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น ๆ	.779
รวม	.770

ผลการตรวจสอบความเชื่อมั่นได้ค่าความเชื่อมั่นของคำถามแต่ละประเด็น และได้ค่าแห่งความเชื่อมั่นรวมอยู่ระหว่าง .718 – .822 นอกจากนี้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นยังได้ผ่านการตรวจสอบเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 5 รูป/คน รวมค่าของ IOC คือ .770 เรียบร้อยแล้ว จึงได้สรุปว่าแบบสอบถามที่ได้สามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลได้

3.5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย (Research Data Collection) ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ในพื้นที่วิจัยคือ 13 ตำบล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากประชากร (Population) รวมทั้งสิ้น จำนวน 1,500 รูป/คน ซึ่งผู้วิจัยจะนำมาใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 4 ระยะ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น จำนวน 986 รูป/คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลระยะที่ 1 ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 306 รูป/คน โดยใช้วิธีการสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม จำนวน 306 ชุด ตามตารางสูตรการคำนวณของ Krejcie & Morgan (เทพศักดิ์ บุญรัตพันธ์, 2550) และการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 55 รูป/คน และโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Specific) โดยกำหนดเป็นร้อยละของประชากร (Population) ในการพิจารณาว่าถ้าขนาดประชากร (Sample) เป็นหลักพัน ควรใช้กลุ่มตัวอย่าง (Sample) อย่างน้อย 10% (ธีรวิทย์ เอกะกุล, 2543)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบท (Context) ความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มเป้าหมาย ใช้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 13 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินรูปแบบ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบสามเส้าของข้อมูลโดยการพิจารณาจากการตัดสินใจจากลักษณะของกลุ่มที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยซึ่งอาศัยความรอบรู้ความชำนาญและประสบการณ์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2543)

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาผลลัพธ์การใช้รูปแบบรูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบท (Context) ความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Target Group) ประกอบด้วยการศึกษาผลการใช้รูปแบบและความพึงพอใจของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล และการประเมินความพึงพอใจจะใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Specific) จำนวน 306 รูป/คน โดยพิจารณาจากการตัดสินใจจากลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยอาศัยความรอบรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2543)

ขั้นตอนที่ 4 การยืนยันรูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบท ความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ขั้นตอนที่ 5 การสร้างคู่มือรูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบท ความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ขั้นตอนที่ 6 การนำคู่มือยืนยันรูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไปประยุกต์ใช้ในภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยและเผยแพร่ทางวิชาการต่อไป

3.6 การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้มาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของประเด็นข้อคำถามเป็นรายข้อ ถ้าในกรณีที่แบบสอบถามขาดความสมบูรณ์จำนวนเท่าใด ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลใหม่มาเพิ่มเติมจนเกิดความสมบูรณ์และดำเนินการตามขั้นตอนการใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) ข้อมูลส่วนที่ 1 เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ และสถานภาพ วิเคราะห์ โดยการหาค่าร้อยละ (Percentage)

2) ข้อมูลส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์การสอนของนักศึกษา มีลักษณะเป็นคำถามปลายปิดโดยคำถามแบ่งเป็น 5 ระดับ ตั้งแต่น้อยที่สุด ถึง มากที่สุด ใน 7 ด้านได้ใช้สถิติต่าง ๆ เช่น โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สำหรับการแปลผลของข้อมูล ผู้ทำวิจัยได้กำหนดค่าอันตรภาคชั้น สำหรับการแปลผลข้อมูลโดย คำนวณค่าอันตรภาคชั้น (Interval Scale) เพื่อกำหนดช่วงชั้น ด้วยการใช้สูตรคำนวณและค่าอธิบาย สำหรับแต่ละช่วงชั้น ดังนี้ (กัลยา วาณิชย์บัญชา, 2550)

$$\begin{aligned} \text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{ค่าสูงสุด} - \text{ค่าต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} = 0.80 \end{aligned}$$

การให้คะแนนคำตอบในแบบสอบถามใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ระดับ 5	หมายถึง	มากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	มาก
ระดับ 3	หมายถึง	ปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	น้อย
ระดับ 1	หมายถึง	น้อยที่สุด

นำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ยแล้วแปรความหมายคะแนน (บุญเรียง ขจรศิลป์, 2545) ซึ่งมีค่า คะแนน ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.21 - 5.00	หมายถึง	อยู่ในระดับ มากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.41 - 4.20	หมายถึง	อยู่ในระดับ มาก
คะแนนเฉลี่ย 2.61 - 3.40	หมายถึง	ปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.81 - 2.60	หมายถึง	น้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.80	หมายถึง	น้อยที่สุด

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ (Integrity) ของประเด็นคำถาม ต่าง ๆ ในกรณีที่จำนวนแบบสอบถามขาดความสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่เก็บไว้เกินจำนวน 44 ชุด มาทดแทนและเพิ่มเติมจำนวนเท่าที่ขาดไป ทั้งนี้เพราะกลุ่มตัวอย่างการวิจัยใช้ จำนวน 306 รูป/คน แต่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลมา จำนวน 350 ชุด ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติจะใช้แบบสอบถามที่ สมบูรณ์ จำนวน 306 ชุด เท่านั้น และดำเนินการตามขั้นตอนการใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) ข้อมูลส่วนที่ 1 เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ และสถานะ แปลค่าของข้อมูลทาง สถิติโดยการหาค่าร้อยละ (Percentage)

2) ข้อมูลส่วนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการ เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 7 ด้าน สถิติที่ใช้คือการ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความตรง (Validity) ความ เชื่อมั่น (Reliability) และค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การประมวลผลข้อมูลเชิงปริมาณจากโปรแกรม

คอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการตีความ (Interpretation) วิเคราะห์ (Analyze) สังเคราะห์ (Synthetic) แล้วอธิบายเชิงพรรณนา (Descriptive Description)

3) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การตรวจสอบแหล่งของข้อมูล โดยแหล่งที่จะพิจารณาในการตรวจสอบของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

ก. การตรวจสอบสามเส้าด้านแหล่งเวลา หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ โดยผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลโดยเว้นระยะเวลา 3 เดือน แล้วซักถามในประเด็นเดิมและตรวจสอบเทียบเคียงว่ากาลเวลาต่างกัน ข้อมูลที่ได้รับจะแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

ข. การตรวจสอบสามเส้าด้านแหล่งสถานที่ หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ โดยผู้วิจัยได้เปรียบเทียบข้อมูลที่เก็บจากพื้นที่ในมหาวิทยาลัยที่มีพระนักศึกษากำลังศึกษาอยู่กับพื้นที่ที่เก็บข้อมูลอื่น เช่น พื้นที่วัด/ศาสนสถาน เป็นพื้นที่ส่วนบุคคล มีบรรยากาศที่เป็นอิสระและมีความส่วนตัวสูง หรือสถานที่ตามนัดหมายที่ผู้ให้ข้อมูลสะดวก เป็นต้น

ค. การตรวจสอบสามเส้าด้านแหล่งบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลหรือผู้บันทึกข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ โดยผู้วิจัยได้นำบทบันทึกการสัมภาษณ์ของผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยมาเปรียบเทียบกัน รวมทั้งการให้ผู้ให้ข้อมูลได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อความด้วยการอ่านให้ฟังและให้ตรวจสอบความถูกต้องซ้ำ

4) การวิเคราะห์ประมวลผลข้อมูลในเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) การสรุปและประมวลผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้มาจากวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Methods) ซึ่งผู้วิจัยจะใช้วิธีการตีความ (Interpretation) การวิเคราะห์ (Analysis) การสังเคราะห์ (Synthetic) และอธิบายเชิงพรรณนา

3.8 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดค่าสถิติสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลไว้ดังนี้

3.8.1 สถิติเชิงพรรณนา

สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ผู้วิจัยได้ใช้สถิติเชิงพรรณนาสำหรับการอธิบายผลการศึกษานี้ในเรื่องต่อไปนี้

1) ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม เนื่องจากไม่สามารถวัดเป็นมูลค่าได้และผู้วิจัยต้องการบรรยายเพื่อให้ทราบถึงจำนวนตัวอย่างจำแนกตามคุณสมบัติเท่านั้น ดังนั้น สถิติที่เหมาะสม คือ ค่าร้อยละ (Percentage)

2) ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ด้านระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นข้อมูลที่ใช้มาตราวัดอันตรภาค (Interval Scale) เนื่องจากผู้วิจัยได้กำหนดค่าคะแนนของแต่ละระดับความคิดเห็นของตัวอย่าง สถิติที่ใช้จึงได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3.8.2 สถิติเชิงอ้างอิง

- 1) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร
- 2) ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความเหมาะสมของสมการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression) โดยรวมของสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- 3) การตรวจสอบปัจจัยแต่ละข้อที่สามารถทำนายการสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- 4) ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยส่งผลต่อการสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีในสถานการณ์ปัจจุบัน
- 5) การแปลผลการประเมินคู่มือ/รูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้วยค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
- 6) การแปลผลการประเมินคู่มือ/รูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้วยการแปลผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน และอธิบายเชิงพรรณนา (Descriptive Explanation)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) ใช้ระเบียบวิธีวิทยาแบบผสมผสาน (Mixed Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษาข้อมูลความต้องการจำเป็นสนับสนุนข้อมูลและการประเมิน (Evaluation) เพื่อสร้างแนวทางหรือวิธีการศึกษากลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบท (Context) ความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรม (Innovation) และเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันและมีความชัดเจนในการแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการแปลผล ดังนี้

df	แทน	องศาความเป็นอิสระ (degree of freedom)
N	แทน	จำนวนประชากรทั้งหมด
n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
P	แทน	ค่า p (ค่า significance ที่ปรากฏในผลการวิเคราะห์ค่าสถิติ)
R	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)
\bar{x}	แทน	ค่าเฉลี่ยเลขคณิต
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
Z	แทน	ค่ามาตรฐานหรือคะแนนมาตรฐาน
χ^2	แทน	ค่าไคสแควร์ (Chi-Square)
R^2	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การอธิบาย

4.2 ลำดับการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้เสนอการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

ระยะที่ 1 ขอบเขตการวิจัยขั้นที่ 1 (Research 1)

4.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นประเด็นข้อคำถามเกี่ยวกับแบบสอบถามความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในปัจจุบันมีลักษณะเป็นคำถามปลายปิด (Closed-ended questions) โดยคำถามแบ่งเป็น 5 ระดับ ตั้งแต่น้อยที่สุด ถึง มากที่สุด ในจำนวน 7 ด้าน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยและเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) ในครั้งนี้ ประกอบด้วย 9 กลุ่ม ดังนี้ (1) ผู้บริหารคณะสงฆ์ (ระดับเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล) (2) พระภิกษุ พระธรรมจาริก พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนหรือพระนักศึกษ (มมร.ศศ.) (3) ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศูนย์การศึกษาสุราษฎร์ธานี (4) ผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี (5) บุคลากร/เจ้าหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี (6) ไวยาวัจกรวัดต่าง ๆ (7) พนักงาน/เจ้าหน้าที่ในส่วนงานราชการอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี (8) พนักงาน/เจ้าหน้าที่ในสถานศึกษาที่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนไปปฏิบัติการสอน และ (9) ประชาชนทั่วไปในพื้นที่การวิจัย ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ผู้วิจัยใช้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ที่มีคุณสมบัติหรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 13 รูป/คน เพื่อเป็นการเปรียบเทียบหรือเสริมข้อมูลเชิงปริมาณ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ (n = 306)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1) เพศบรรพชิต	59	19.00
2) เพศชาย	149	48.00
3) เพศหญิง	98	33.00
รวม	306	100

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย จำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 48.00 เพศหญิง จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 33.00 และเป็นเพศบรรพชิต จำนวน 59 รูป คิดเป็นร้อยละ 19.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ (n = 306)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
2. อายุ		
1) อายุระหว่าง 20-25 ปี	25	8.16
2) อายุระหว่าง 26-30 ปี	58	19.00
3) อายุระหว่าง 31-35 ปี	33	10.78
4) อายุระหว่าง 36-40 ปี	50	16.33
5) อายุระหว่าง 41-45 ปี	57	18.62
6) อายุระหว่าง 46-50 ปี	40	13.07
7) อายุระหว่าง 51-55 ปี	21	6.86
8) อายุระหว่าง 56-60 ปี	12	3.92
9) อายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป	10	3.26
รวม	306	100

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวนทั้งหมด 306 รูป/คน อายุระหว่าง 20-25 ปี จำนวน 25 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 8.16 อายุระหว่าง 26-30 ปี จำนวน 58 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 19.00 อายุระหว่าง 31-35 ปี จำนวน 33 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 10.78 อายุระหว่าง 36-40 ปี จำนวน 50 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 16.33 อายุระหว่าง 41-45 ปี จำนวน 57 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 18.62 อายุระหว่าง 46-50 ปี จำนวน 40 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 13.70 อายุระหว่าง 51-55 ปี จำนวน 21 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 6.86 อายุระหว่าง 56-60 ปี จำนวน 12 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 3.92 และอายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 10 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 3.26 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานะ (n = 306)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
3. ระดับสถานะ		
1) ผู้บริหารคณะสงฆ์ (ระดับเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล)	13	4.24
2) พระภิกษุ พระธรรมจาริก พระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนหรือพระนักศึกษา (มจร.ศศ.)	110	35.94
3) ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศูนย์ การศึกษาสุราษฎร์ธานี	1	0.32
4) ผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัด สุราษฎร์ธานี	1	0.32
5) บุคลากร/เจ้าหน้าที่ (Officer) ของสำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	20	6.53
6) ไวยาวัจกรวัดต่าง ๆ	50	16.33
7) พนักงาน/เจ้าหน้าที่ในส่วนงานราชการ อำเภอเมือง สุราษฎร์ธานี	20	6.53
8) พนักงาน/เจ้าหน้าที่ในสถานศึกษาที่พระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนไปปฏิบัติการสอน	3	0.98
9) ประชาชนทั่วไป	88	28.75
10) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....		
รวม	306	100

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวนทั้งหมด 306 รูป/คน จำแนกตามสถานะ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คือ มีสถานะเป็นพระภิกษุ พระธรรมจาริก พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนหรือพระนักศึกษา (มจร.ศศ.) มากที่สุด จำนวน 110 รูป คิดเป็นร้อยละ 35.94 รองลงมา มีสถานะเป็นประชาชนทั่วไป จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 28.75 และรองลงมา มีสถานะเป็นไวยาวัจกรวัดต่าง ๆ จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 16.33 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ 7 ด้าน

2.1 ข้อมูลการสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative data)

ข้อมูลการสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative data) เป็นข้อคำถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น (Problems and Needs Assessment) ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งประกอบด้วย (1) ด้านสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ (2) ด้านการเผยแพร่ศาสนา (3) ด้านหลักการวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต (4) ด้านบทบาท หน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต (5) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (6) ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 และ (7) ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแพร่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น และผู้วิจัยได้แปลผลข้อมูลด้วยสถิติ คือ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.) เกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ด้านสภาพปัจจุบัน และความต้องการจำเป็นในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทของความเปลี่ยนแปลง ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ (n = 306)

ข้อที่	ด้านสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่	(\bar{X})	(s.d.)	แปลผล
1	การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่มีความสำคัญและมีความจำเป็นต้องในการปรับตัวในระดับใด	4.39	.84	มากที่สุด
2	การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงมีความทันสมัยระดับใด	3.50	.77	มาก
3	การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ส่งผลกระทบต่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาในระดับใด	4.40	.86	มากที่สุด
4	การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ส่งผลกระทบต่อและมีอิทธิพลต่อการปกครองคณะสงฆ์และศาสนกิจด้านการเผยแพร่หลักธรรมระดับใด	4.50	.84	มากที่สุด
5	การเผยแพร่หลักธรรม คำสอนทางพระพุทธศาสนามีความเหมาะสมและร่วมสมัยกับบริบทของสังคมที่หลากหลายในระดับใด	2.70	.98	ปานกลาง
รวม		3.67	0.85	มาก

จากตารางที่ 4.4 พบว่า สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น (Problems and Need Assessment) ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน โดยภาพรวมมีอยู่ในระดับมาก (\bar{X} 3.67) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับของค่าเฉลี่ย (\bar{X}) จากมากไปหาน้อย พบว่า การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ส่งผลกระทบต่อและมีอิทธิพลต่อการปกครองคณะสงฆ์และศาสนกิจด้านการเผยแผ่หลักธรรม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (\bar{X} 4.50) รองลงมา คือ การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ส่งผลกระทบต่อ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} 4.40) และรองลงมา คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่มีความสำคัญและมีความจำเป็นต้องการปรับตัว มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} 4.39) ตามลำดับ ส่วนประเด็นการเผยแผ่หลักธรรม คำสอนทางพระพุทธศาสนามีความเหมาะสมและร่วมสมัยกับบริบทของสังคมที่หลากหลาย มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ (\bar{X} 2.70)

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.) เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ด้านการเผยแผ่ศาสนา (n = 306)

ข้อที่	ด้านการเผยแผ่ศาสนา	(\bar{X})	(s.d.)	แปลผล
1	การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีความสอดคล้องกับบริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ระดับใด	2.60	.80	น้อย
2	การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการพัฒนาและปรับปรุงวิธีการให้มีความเป็นปัจจุบันและสามารถตอบโจทย์ของความหลากหลายในสังคมได้ในระดับใด	3.00	.72	ปานกลาง
3	การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความสอดคล้องกับบริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ระดับใด	3.20	.86	ปานกลาง
4	การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีความทันสมัยและตอบสนองความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ในระดับใด	3.25	.80	ปานกลาง
5	การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีกระบวนการ รูปแบบและวิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันระดับใด	2.68	.92	น้อย
รวม		2.94	0.32	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.5 พบว่า สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น (Problems and Need Assessment) ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะ

สงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน ด้านสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทของความเปลี่ยนแปลง ด้านการเผยแผ่ศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} 2.94) และเมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับของค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์และสำนักงานพระพุทธศาสนา ประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความทันสมัยและสามารถตอบสนองความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง (\bar{X} 3.25) รองลงมา คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความสอดคล้องกับบริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ (\bar{X} 3.20) และรองลงมา คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการพัฒนาและปรับปรุงวิธีการให้มีความเป็นปัจจุบันและสามารถตอบโจทย์ของความหลากหลาย มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด (\bar{X} 3.00) ส่วนประเด็นด้านการเผยแผ่ศาสนา มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด (\bar{X} 2.60)

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.) เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ด้านหลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต (n = 306)

ข้อที่	ด้านหลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต	(\bar{X})	(s.d.)	แปลผล
1	หลักการหรือวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูตมีความทันสมัย หรือสร้างศรัทธาประสาทะกับสังคมปัจจุบันระดับใด	2.90	.80	ปานกลาง
2	หลักการหรือวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูตมีความสะดวก คล่องตัว และเข้าถึงง่ายในระดับใด	3.00	.72	ปานกลาง
3	หลักการหรือวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูตสามารถตอบสนองความต้องการขององค์กร หน่วยงานภาครัฐ และท้องถิ่นหรือชุมชนในระดับใด	3.05	.80	ปานกลาง
4	คณะสงฆ์ พระสงฆ์ พระนักเผยแผ่ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและสำนักงานพุทธศาสนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีเครือข่ายการทำงาน มีการประสานงานภายในและภายนอกในระดับใด	4.10	.86	มาก
5	การจัดกิจกรรม ศาสนพิธี งานบุญหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่สนับสนุนและส่งเสริมการเผยแผ่ศาสนากับประชาชน ชุมชน หน่วยงาน และศาสนาอื่น ๆ ในระดับใด	4.15	.93	มาก
รวม		3.44	0.38	มาก

จากตารางที่ 4.6 พบว่า สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น (Problems and Need Assessment) ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน ด้านหลักการวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต โดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} 3.44) และเมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับของค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า การจัดกิจกรรม ศาสนพิธีงานบุญหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่สนับสนุนและส่งเสริมการเผยแพร่ศาสนากับประชาชน ชุมชน หน่วยงาน และศาสนาอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก (\bar{X} 4.15) รองลงมา คือ คณะสงฆ์ พระสงฆ์ พระนักเผยแพร่ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและสำนักงานพุทธศาสนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีเครือข่ายการทำงาน มีการประสานงานภายในและภายนอก มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก (\bar{X} 4.10) และรองลงมา คือ หลักการหรือวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูตสามารถตอบสนองความต้องการขององค์กร หน่วยงานภาครัฐ และท้องถิ่นหรือชุมชนในระดับใด มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง (\bar{X} 3.05) ส่วนประเด็นหลักการหรือวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูตมีความทันสมัยหรือสร้างศรัทธาประสาทยุคปัจจุบัน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (\bar{X} 2.90)

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.) เกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ด้านบทบาท หน้าที่ และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต (n = 306)

ข้อที่	ด้านบทบาท หน้าที่ และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต	(\bar{X})	(s.d.)	แปลผล
1	บทบาท หน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของคณะสงฆ์ พระธรรมจาริก พระธรรมทูต และพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความเป็นเอกเทศและความทันสมัยในระดับใด	3.40	.93	ปานกลาง
2	บทบาท หน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของคณะสงฆ์ พระธรรมจาริก พระธรรมทูต และพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการนำหลักธรรมคำสอน วิธีการสอนของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับปัจจุบันได้ในระดับใด	3.29	.88	ปานกลาง
3	การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือด้านการเผยแพร่ศาสนาในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้ทันสมัยมีความต่อเนื่องในระดับใด	3.27	1.00	ปานกลาง
4	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และคณะสงฆ์ ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเผยแพร่พุทธศาสนาที่ตอบสนองความต้องการที่หลากหลายในสังคมได้ในระดับใด	3.45	1.01	มาก

5	บทบาท หน้าที่ และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของคณะสงฆ์ พระสงฆ์ พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต มีความ ยึดหยุ่นและสอดคล้องกับสถานการณ์ระดับใด	2.60	1.86	น้อย
รวม		3.20	1.42	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.7 พบว่า สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น (Problems and Need Assessment) ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน ด้านบทบาท หน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} 3.20) และเมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับของค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และคณะสงฆ์ ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่ตอบสนองความต้องการที่หลากหลายในสังคม มีค่าเฉลี่ยระดับมาก (\bar{X} 3.45) รองลงมา คือ บทบาท หน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของของคณะสงฆ์ พระธรรมจาริก พระธรรมทูต และพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความเป็นเอกเทศและความทันสมัย มีค่าเฉลี่ยระดับมาก (\bar{X} 3.40) และรองลงมา คือ บทบาท หน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของของคณะสงฆ์ พระธรรมจาริก พระธรรมทูต และพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการนำหลักธรรมคำสอน วิธีการสอนของพระพุทธเจ้ามาปรับใช้ให้เหมาะสมกับปัจจุบัน มีค่าเฉลี่ยระดับมาก (\bar{X} 3.27) ตามลำดับ ส่วนประเด็น บทบาท หน้าที่ และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของคณะสงฆ์ พระสงฆ์ พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต มีความยึดหยุ่นและสอดคล้องกับสถานการณ์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (\bar{X} 2.60)

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.) เกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ในบริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (n = 306)

ข้อที่	ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	(\bar{X})	(s.d.)	แปลผล
1	คณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูตมีองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ในระดับใด	3.25	.98	ปานกลาง
2	คณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูตสามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ไปประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในระดับใด	3.00	.83	ปานกลาง
3	ความเพียงพอและความทันสมัยของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์อยู่ในระดับใด	2.60	1.00	น้อย
4	เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในปัจจุบันมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการเผยแพร่ศาสนาในจังหวัดสุราษฎร์ในระดับใด	4.10	1.02	มากที่สุด

5	เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในปัจจุบันสามารถเป็นเครื่องมือในการทำงานด้านการปกครองคณะสงฆ์และด้านการเผยแพร่ศาสนาในระดับใด	4.00	1.01	มาก
รวม		3.39	0.25	มาก

จากตารางที่ 4.8 พบว่า สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น (Problems and Need Assessment) ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (\bar{X} 3.39) และเมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับของค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในปัจจุบันมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการเผยแพร่ศาสนาในจังหวัดสุราษฎร์ มีค่าเฉลี่ยระดับมาก (\bar{X} 4.10) รองลงมา คือ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในปัจจุบันสามารถเป็นเครื่องมือในการทำงานด้านการปกครองคณะสงฆ์และด้านการเผยแพร่ศาสนา มีค่าเฉลี่ยระดับมาก (\bar{X} 4.00) และรองลงมา คือ คณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูตมีองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง (\bar{X} 3.25) ตามลำดับ ส่วนประเด็น ความเพียงพอและความทันสมัยของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (\bar{X} 2.60)

ตารางที่ 4.9 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.) เกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ($n = 306$)

ข้อที่	ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21	(\bar{X})	(s.d.)	แปลผล
1	กระบวนการของการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนากับประชาชน องค์กรของรัฐ ชุมชนและศาสนิกชนในระดับใด	4.00	1.02	มาก
2	การสื่อสารและการปฏิรูปวิธีการเผยแพร่ศาสนาในศตวรรษที่ 21 มีความทันสมัยกับความหลากหลายของชุมชนในระดับใด	3.25	1.05	ปานกลาง
3	คณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูตในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีการปรับตัวด้านการเผยแพร่หลักธรรมให้สอดคล้องกับการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ในระดับใด	3.00	.98	ปานกลาง

ข้อที่	ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21	(\bar{X})	(s.d.)	แปลผล
4	ความรู้ ความสามารถและความพร้อมในการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสงฆ์ โดยสามารถประยุกต์หลักการเผยแพร่ศาสนาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่หลากหลายในระดับใด	3.20	1.03	ปานกลาง
5	ศาสนกิจของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสงฆ์ ไวยาวัจกร และสำนักงานพระพุทธศาสนามีความทันสมัยและ สอดคล้องกับการสื่อสารในศตวรรษที่ 21	2.24	1.03	น้อย
รวม		3.13	0.41	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.9 พบว่า สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น (Problems and Need Assessment) ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} 3.13) และเมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับของค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า กระบวนการของการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชน องค์กรของรัฐ ชุมชนและศาสนิกชน มีค่าเฉลี่ยระดับมาก (\bar{X} 4.00) รองลงมา คือ การสื่อสารและการปฏิรูปวิธีการเผยแผ่ศาสนาในศตวรรษที่ 21 มีความทันสมัยกับความหลากหลายของชุมชน มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง (\bar{X} 3.25) และรองลงมา คือ คณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูตในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีการปรับตัวด้านการเผยแผ่หลักธรรมให้สอดคล้องกับการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง (\bar{X} 3.00) ตามลำดับ ส่วนประเด็นศาสนกิจของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสงฆ์ ไวยาวัจกร และสำนักงานพระพุทธศาสนามีความทันสมัยและ สอดคล้องกับการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด (\bar{X} 2.24)

ตารางที่ 4.10 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.) เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น (n = 306)

ข้อที่	ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น	(\bar{X})	(s.d.)	แปลผล
1	ความสำเร็จและกลวิธีเผยแผ่คำสอนของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระธรรมจาริกและพระธรรมทูตมีกลวิธีเผยแผ่คำสอนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีระดับใด	3.15	1.00	ปานกลาง
2	ความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระธรรมจาริกและพระธรรมทูตมีความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ในระดับใด	3.25	.98	ปานกลาง

ข้อที่	ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น	(\bar{X})	(s.d.)	แปลผล
3	กิจกรรมทางศาสนา การสร้างความร่วมมือและการสร้างสันติสุขร่วมกันระหว่างพุทธศาสนากับศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลามในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เช่น การสัมมนา เสนอทางศาสนาหรือการลดความขัดแย้งในสังคม เป็นต้น ในระดับใด	4.20	.88	มาก
4	กิจกรรมทางศาสนาต่างกล่าว สามารถสร้างความร่วมมือและสร้างความสุขให้กับความต้องการของบริบททางสังคมที่หลากหลาย เป็นต้นได้ในระดับใด	4.00	1.25	มาก
5	ความพร้อมและความร่วมสมัยของการเผยแผ่ศาสนาต่าง ๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมในศตวรรษที่ 21 ในระดับใด	3.20	1.00	ปานกลาง
รวม		3.56	0.66	มาก

จากตารางที่ 4.10 พบว่า สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น (Problems and Need Assessment) ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (\bar{X} 3.56) และเมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับของค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า กิจกรรมทางศาสนา การสร้างความร่วมมือและการสร้างสันติสุขร่วมกันระหว่างพุทธศาสนากับศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลามในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เช่น การสัมมนา เสนอทางศาสนาหรือการลดความขัดแย้งในสังคม เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (\bar{X} 4.20) รองลงมา คือ กิจกรรมทางศาสนาต่างกล่าว สามารถสร้างความร่วมมือและสร้างความสุขให้กับความต้องการของบริบททางสังคมที่หลากหลาย มีค่าเฉลี่ยระดับมาก (\bar{X} 4.00) และรองลงมา คือ กิจกรรมทางศาสนา การสร้างความร่วมมือและการสร้างสันติสุขร่วมกันระหว่างพุทธศาสนากับศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลามในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เช่น การสัมมนา เสนอทางศาสนาหรือการลดความขัดแย้งในสังคม มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง (\bar{X} 3.20) ส่วนประเด็นความสำเร็จและกลวิธีเผยแผ่คำสอนของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระธรรมจาริกและพระธรรมทูตมีกลวิธีเผยแผ่คำสอนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง (\bar{X} 3.15)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม

จากการสรุป (Summarize) ประมวลผล (Processing) วิเคราะห์ (Analysis) และสังเคราะห์ (Synthesis) ประเด็นข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมที่มีความหมายในกลุ่มเดียวกันแล้วสรุปเชิงพรรณนาได้ในประเด็นต่อไปนี้

ประเด็นที่หนึ่ง คณะสงฆ์ควรมีวิธีที่จะใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างมากหมายและควรขานาญในการสอนแบบเก่าที่หลากหลายอยู่แล้วด้วย

ประเด็นที่สอง คณะสงฆ์ควรสร้างสื่อและขยายการเผยแผ่ในเชิงรุก เพราะปัจจุบันเราตั้งรับกันมาก ไม่ใช่เครื่องมือเทคโนโลยีการสื่อสารมาปฏิบัติการในการเผยแผ่เชิงรุกเทคโนโลยีมีน้อย ควรที่สนับสนุนให้มากกว่านี้

ประเด็นที่สาม ในสถานการณ์ปัจจุบันตำราเรียนเกี่ยวกับศาสนาของนักเรียน นักศึกษา ในสถานการศึกษาแทบจะไม่มีอ่านเลย ผู้มีหน้าที่ในการเผยแผ่ศาสนา ไม่ค่อยมีความรู้ความสามารถเท่าที่ควร

ประเด็นที่สี่ สื่อการสอน การนำเสนอ ควรปรับให้ทันสมัย และมีความเข้าใจง่ายควรมีการสอนศาสนาคู่กับการเรียน

ประเด็นที่ห้า คณะสงฆ์ที่มีความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยีและสามารถนำไปใช้ได้ดีกับเยาวชน แต่พุทธศาสนิกชนที่เข้าวัดแล้วแต่มีอายุมาก จึงต้องใช้แบบเดิม ๆ อยากรู้อีกต่อไป การหาวิธีการหรือการประยุกต์การเผยแผ่ให้เหมาะสมกับบริบทโดยยึดหลักธรรมคำสอนในแต่ละกิจกรรมอย่างชัดเจน ต้นแบบทางการนำเทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างแพร่หลาย

ประเด็นที่หก ปัจจุบันการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ชุมชนน้อยมากสมควรออกไปเผยแผ่หลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาในชุมชนให้มากขึ้นให้รับแรงดำเนินการด่วน

4.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative data)

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล นั้น เพื่อเป็นการปกป้องสิทธิ์ (Right) ข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Information) และการปฏิบัติตามจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เป็นสำคัญ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดรหัส (Coding) ที่ขึ้นต้นพยัญชนะภาษาอังกฤษด้วยอักษร A (เอใหญ่) ตามด้วยตัวเลข แทนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีสถานภาพเป็นบรรพชิต และกำหนดรหัส (Coding) ที่ขึ้นต้นพยัญชนะภาษาอังกฤษด้วยอักษร B (บีใหญ่) ตามด้วยตัวเลข แทนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีสถานภาพเป็นคฤหัสถ์ ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 ทศคติ/มุมมองเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (Need Assessment) ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การประเมินความต้องการและพิจารณาด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสามารถปรับให้เข้ากับภูมิทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงไปของนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยทำให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A02, A07, A11, A14, A15, B03, B08, B13, และ B16 ที่สะท้อนว่า “การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ (Website) โซเชียลมีเดีย (Social Media) และแอปพลิเคชัน (Application) บนมือถือ สามารถช่วยเผยแผ่คำสอนทางพุทธศาสนา และเชื่อมต่อกับผู้ชมที่หลากหลาย แพลตฟอร์มเหล่านี้สามารถให้ข้อมูล การสอน และประสบการณ์เชิงโต้ตอบที่เหมาะสมกับกลุ่มประชากรที่แตกต่างกัน”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 1-5 สิงหาคม 2566

มีความเชื่อมโยงกับผู้ให้ข้อมูลรหัส A01, A06, A13, A19, A20, B07, B11, B16, และ B19 ที่มีความเห็นว่า “ชุมชนออนไลน์ (Social Media) กับการสร้างและดูแลชุมชนออนไลน์ที่มีศูนย์กลางอยู่ที่พุทธศาสนาสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมและเป็นพื้นที่สำหรับผู้คนในการเชื่อมต่อ แบ่งปันประสบการณ์ และขอคำแนะนำ ชุมชนเหล่านี้สามารถครอบคลุมและตอบสนองความสนใจและความต้องการที่แตกต่างกันภายในพุทธศาสนาได้”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 1-5 สิงหาคม 2566

มีความสอดคล้องกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A04, A09, A12, A16, A18, B03, B6, B10, และ B14 ที่มีความเห็นว่า “แหล่งข้อมูลหลายภาษากับการจัดการหาคำสอนและสื่อพุทธศาสนาในหลายภาษาสามารถช่วยให้เข้าถึงผู้ฟังได้กว้างขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อาจไม่สามารถเข้าถึงคำสอนในภาษาแม่ของตนได้ การแปล คำบรรยายและเว็บไซต์ (Website) หลายภาษาสามารถอำนวยความสะดวกในการเผยแพร่พุทธศาสนาที่ครอบคลุมมากขึ้น”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 1-5 สิงหาคม 2566

มีความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A05, A13, A25, A26, A10, B13, B16, B20, และ B24 ที่เห็นว่า “การเรียนรู้แบบโต้ตอบ: การผสมผสานองค์ประกอบแบบโต้ตอบ เช่น แบบทดสอบ วิดีโอ พอดแคสต์ และหลักสูตรออนไลน์สามารถปรับปรุงประสบการณ์การเรียนรู้และรองรับรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน แนวทางนี้สามารถดึงดูดกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย และทำให้คำสอนทางพุทธศาสนาเข้าถึงและเข้าถึงได้มากขึ้น”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 1-5 สิงหาคม 2566

และมีความเชื่อมโยงกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A05, A13, A25, A26, A10, B13, B16, B20, และ B24 ที่อธิบายว่า “การทำงานร่วมกันและความร่วมมือ: การทำงานร่วมกับองค์กร ผู้มีอิทธิพล และผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ สามารถช่วยสร้างการทำงานร่วมกันและเข้าถึงผู้ชมใหม่ ๆ ความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา องค์กรวัฒนธรรมและผู้มีอิทธิพลทางสังคมสามารถส่งเสริม สนับสนุน พระพุทธศาสนาและคำสอนในลักษณะที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 1-5 สิงหาคม 2566

ประเด็นที่ 2 มุมมองเกี่ยวกับการเผยแพร่ศาสนาของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระธรรมจาริก หรือพระธรรมทูตในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลายของสังคม พบว่า ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลายของสังคม ความคิดเห็นของคณะสงฆ์เกี่ยวกับการเผยแผ่ศาสนาอาจแตกต่างกันไปและได้พบมุมมองทั่วไป 5 ประการ ที่กลั่นกรองจากการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A12, A17, A21, A24, A25, B13, B18, B23, และ B24 ที่สะท้อนว่า “มุมมองแบบอนุรักษ์นิยม กล่าวว่สมาชิกคณะสงฆ์บางกลุ่มอาจมีมุมมองแบบอนุรักษ์นิยม โดยเน้นการอนุรักษ์คำสอนและการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาภายในชุมชนที่มีอยู่ พวกเขาอาจเชื่อว่าการเผยแผ่ศาสนาควรมุ่งเน้นไปที่การสนับสนุนและให้ความรู้แก่ชุมชนชาวพุทธในท้องถิ่นเป็นหลัก แทนที่จะแสวงหาผู้เปลี่ยนใจเลื่อมใสรายใหม่อย่างแข็งขัน”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 8-12 สิงหาคม 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A13, A14, A22, A29, A30, B11, B14, B8, และ B22 ที่สะท้อนว่า “มุมมองที่ไม่แบ่งแยก: คนอื่น ๆ อาจรับมุมมองที่ไม่แบ่งแยก โดยเน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับบุคคลจากภูมิหลังทางศาสนาที่แตกต่างกัน พวกเขาอาจเชื่อว่าการเผยแพร่ศาสนาควรเกี่ยวข้องกับการเสวนาความเข้าใจ และส่งเสริมความสามัคคีระหว่างศาสนาแทนที่จะแสวงหาผู้เปลี่ยนใจเลื่อมใส”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 8-12 สิงหาคม 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A08, A10, A26, A27, A28, B10, B11, B18, และ B20 ที่กล่าวว่า “มุมมองเชิงรุก: สมาชิกคณะสงฆ์บางกลุ่มอาจใช้แนวทางเชิงรุกในการเผยแพร่ศาสนา พวกเขาอาจเชื่อในการเข้าถึงบุคคลที่อาจสนใจพระพุทธศาสนา การจัดการแสวงบุญธรรมหรือสนับสนุนกิจกรรมมิชชันนารีเพื่อเผยแพร่คำสอนทางพุทธศาสนาไปยังพื้นที่หรือชุมชนใหม่ ๆ”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 8-12 สิงหาคม 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A05, A15, A23, A26, A27, B14, B15, B23, และ B29 ที่มีมุมมองว่า “มุมมองตามบริบท: เมื่อพิจารณาถึงบริบทที่หลากหลายของสังคม บางคนอาจสนับสนุนให้มีแนวทางตามบริบทในการเผยแพร่ศาสนา พวกเขาอาจแย้งว่าวิธีการและกลยุทธ์ที่ใช้ควรปรับให้เข้ากับความต้องการและลักษณะเฉพาะของกลุ่มเป้าหมาย โดยคำนึงถึงวัฒนธรรม สังคม และศาสนา”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 8-12 สิงหาคม 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A09, A14, A19, A22, A30, B16, B19, B26, และ B28 ที่กล่าวว่า “ทัศนคติแบบปัจเจกชน: สุดท้ายนี้อาจมีพระสงฆ์ที่มีทัศนคติแบบปัจเจกนิยมเกี่ยวกับการเผยแพร่ศาสนา พวกเขาอาจเชื่อว่าความรับผิดชอบในการเผยแพร่คำสอนทางพุทธศาสนานั้นขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติแต่ละคน และตัวอย่างส่วนตัวและการดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นนับถือศาสนาพุทธ”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 8-12 สิงหาคม 2566

ประเด็นที่ 3 ทัศนคติ/มุมมองเกี่ยวกับการเผยแพร่ศาสนาของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูตในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลายของสังคม พบว่า ในบริบทของการเผยแพร่ศาสนา ทัศนคติ และมุมมองของคณะสงฆ์อาจแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับปัจจัยที่ต่างกัน เช่น บริบททางวัฒนธรรม สังคม และประวัติศาสตร์ ดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A10, A12, A14, A25, A27, B10, B11, B16, และ B19 ที่กล่าวว่า “การเคารพในความหลากหลาย: ในสังคมที่หลากหลายในปัจจุบัน คณะสงฆ์มักจะส่งเสริมทัศนคติในการเคารพต่อความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาที่แตกต่างกัน พวกเขาตระหนักถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกันและการสนทนาอย่างสันติระหว่างศาสนาที่ต่างกัน”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 15-19 สิงหาคม 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A03, A06, A09, A15, A24, B03, B16, B19, และ B22 ที่สะท้อนว่า “การไม่บังคับ: โดยทั่วไปคณะสงฆ์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยสมัครใจในกิจกรรมทางศาสนา และหลีกเลี่ยงการบังคับหรือเปลี่ยนใจเลื่อมใสทุกรูปแบบ พวกเขาเชื่อว่าแต่ละบุคคลควรมีอิสระในการเลือกเส้นทางจิตวิญญาณของตนเอง”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 15-19 สิงหาคม 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A07, A09, A19, A25, A28, B13, B26, B29, และ B24 ที่อธิบายว่า “การศึกษาและการแนะนำ: คณะสงฆ์มักเน้นการให้การศึกษาและการแนะนำแก่ผู้ที่สนใจเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาหรือคำสอนทางศาสนาของตนโดยเฉพาะ พวกเขาอาจจัดเสวนาธรรมะ นั่งสมาธิ หรือโปรแกรมการศึกษาอื่น ๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้และเสริมสร้างความเข้าใจ”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 15-19 สิงหาคม 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A14, A20, A21, A23, A29, B12, B23, B24, และ B25 ที่มีมุมมองว่า “การแสวงบุญธรรม: พระสงฆ์อาจดำเนินการแสวงบุญเพื่อเยี่ยมชมสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และเผยแพร่คำสอนของพระพุทธศาสนา การแสวงบุญเหล่านี้เป็นวิธีสร้างแรงบันดาลใจและเพิ่มศรัทธาของผู้ติดตามตลอดจนแบ่งปันภูมิปัญญาและหลักธรรมของพุทธศาสนากับผู้อื่น”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 15-19 สิงหาคม 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A15, A21, A22, A24, A28, B11, B20, B22, และ B24 ที่มีมุมมองว่า “การสนทนาระหว่างศาสนา: เพื่อส่งเสริมความสามัคคีและความเข้าใจระหว่างชุมชนศาสนาต่าง ๆ คณะสงฆ์อาจเข้าร่วมการสนทนาระหว่างศาสนา ซึ่งทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความเคารพซึ่งกันและกัน และสร้างสะพานเชื่อมระหว่างประเพณีความเชื่อที่แตกต่างกัน”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 15-19 สิงหาคม 2566

ประเด็นที่ 4 ทศคติ/มุมมองเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต เป็นต้น ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลายทางสังคม พบว่า ในบริบททางสังคมที่หลากหลายในปัจจุบัน มีหลายประเด็นที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับทัศนคติ มุมมอง บทบาท และกลยุทธ์ในการเผยแพร่ธรรมะของคณะสงฆ์ปัญหาเหล่านี้

A11, A14, A15, A20, A26, B10, B12, B15, และ B18 ที่กล่าวว่า “การไม่แบ่งแยก: เป็นสิ่งสำคัญสำหรับคณะสงฆ์ที่จะนำทัศนคติที่ครอบคลุมต่อการเผยแพร่ธรรมะ นี้หมายถึงการเข้าถึงผู้คนจากทุกภูมิหลังและความเชื่อ เพื่อให้มั่นใจว่าคำสอนสามารถเข้าถึงได้และเกี่ยวข้องกับทุกคน ด้วยการเปิดรับความหลากหลาย พระสงฆ์จึงสามารถเผยแพร่พระธรรมไปสู่ผู้ฟังในวงกว้างได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 22-26 สิงหาคม 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A14, A20, A22, A23, A29, B14, B21, B23, และ B24 ที่มีมุมมองว่า “ความสามารถในการปรับตัว: ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป พระสงฆ์ควรใช้มุมมองที่ไม่หยุดนิ่งและเปิดรับการปรับเปลี่ยนบทบาทและหน้าที่ของตน ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับการสำรวจวิธีการสอนใหม่ๆ การใช้เทคโนโลยี หรือการมีส่วนร่วมกับแพลตฟอร์มต่าง ๆ เพื่อเข้าถึงผู้ชมในวงกว้าง การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันทำให้พระธรรมยังคงมีความเกี่ยวข้องและสอดคล้องกับชีวิตของผู้คน”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 22-26 สิงหาคม 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A08, A09, A15, A24, A26, B14, B20, B28, และ B25 ที่อธิบายว่า “ความร่วมมือ: การเผยแพร่พระธรรมอย่างมีประสิทธิภาพความร่วมมือกับสถาบันและองค์กรอื่นจะเป็นประโยชน์ ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับการร่วมมือกับโรงเรียนในการสอนเรื่องศีลธรรม ร่วมมือกับกลุ่มศาสนาอื่น ๆ เพื่อเสวนาระหว่างศาสนา หรือการทำงานร่วมกับชุมชนท้องถิ่นในโครงการสวัสดิการสังคม ด้วยความนึกกำลัง พระสงฆ์สามารถมีผลกระทบต่อสังคมได้มากขึ้น”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 22-26 สิงหาคม 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A14, A21, A23, A26, A28, B12, B21, B24, และ B25 ที่มีมุมมองว่า “การประชาสัมพันธ์: คณะสงฆ์สามารถพิจารณากลยุทธ์ต่าง ๆ ในการขยายงาน เช่น การจัดงานแสวงบุญธรรม หรือการส่งพระธรรมทูตไปยังภูมิภาคต่าง ๆ โครงการริเริ่มเหล่านี้สามารถช่วยเผยแพร่คำสอนไปยังด้านที่พวกเขาอาจไม่เคยเข้าถึงมาก่อน สิ่งสำคัญคือต้องแน่ใจว่าความพยายามดังกล่าวได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพและสอดคล้องกับประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 22-26 สิงหาคม 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A01, A05, A13, A16, A28, B11, B19, B20, และ B22 ที่มีมุมมองว่า “การศึกษา: การเน้นย้ำถึงความสำคัญของการศึกษาภายในคณะสงฆ์เป็นสิ่งสำคัญ พระภิกษุควรได้รับการส่งเสริมให้เข้าใจธรรมะและพัฒนาทักษะการสอนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การให้โอกาสแก่ฆราวาสได้เรียนรู้เกี่ยวกับพระธรรมผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนา และแหล่งข้อมูลออนไลน์ก็สามารถมีส่วนร่วมในการเผยแพร่พระธรรมได้”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 22-26 สิงหาคม 2566

ประเด็นที่ 5 ทศคติ/มุมมองเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต เป็นต้น กับเทคโนโลยีสารสนเทศการเผยแพร่ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลาย พบว่า ทศนคติและมุมมองต่อบทบาทหน้าที่ตลอดจนกลยุทธ์ในการเผยแพร่ธรรมะของคณะสงฆ์จะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลและชุมชน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A08, A09, A15, A24, A26, B14, B20, B28, และ B25 ที่อธิบายว่า “บทบาทและหน้าที่คณะสงฆ์ประกอบด้วยพระภิกษุที่บวชแล้วมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ธรรมหน้าที่ได้แก่ ศึกษา ปฏิบัติ และรักษาพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ตลอดจนถึงนำฆราวาสในการเดินทางทางจิตวิญญาณ พระภิกษุได้รับการคาดหวังให้รักษาศีลธรรม ให้คำแนะนำทางจิตวิญญาณ และทำหน้าที่เป็นแบบอย่างของคำสอน”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 1-5 กันยายน 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A06, A07, A12, A23, A26, B12, B23, B20, และ B24 ที่อธิบายว่า “การ
สอนคุณธรรมในโรงเรียน: การบูรณาการคำสอนทางศีลธรรมและจริยธรรมเข้ากับหลักสูตรสามารถ
ช่วยปลูกฝังคุณค่าและส่งเสริมความเข้าใจในธรรมะในหมู่คนรุ่นใหม่”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 1-5 กันยายน 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A15, A20, A22, A26, A29, B14, B22, B23, และ B25 ที่มีมุมมองว่า “งาน
แสวงบุญหรืองานเผยแผ่ศาสนา: การจัดแสวงบุญไปยังสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนาหรือการส่งผู้สอน
ศาสนาไปยังภูมิภาคต่าง ๆ สามารถเพิ่มความตระหนักรู้และความเข้าใจในพระธรรมได้”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 1-5 กันยายน 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A10, A20, A21, A26, A28, B12, B15, B20, และ B22 ที่กล่าวว่า “การใช้
เทคโนโลยีสารสนเทศ: การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี เช่น เว็บไซต์ แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย และ
แอปพลิเคชันบนมือถือ สามารถอำนวยความสะดวกในการเผยแพร่พระธรรมไปยังผู้ฟังในวงกว้างขึ้น”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 1-5 กันยายน 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A01, A05, A13, A16, A28, B11, B19, B20, และ B22 ที่มีมุมมองว่า “การ
ร่วมมือกับชุมชน: การทำงานอย่างใกล้ชิดกับชุมชนท้องถิ่น โดยให้การสนับสนุนและคำแนะนำ
สามารถช่วยสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการเผยแผ่ธรรมะได้”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 1-5 กันยายน 2566

ประเด็นที่ 6 ทศคติ/มุมมองเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของคณะสงฆ์
ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต เป็นต้น กับ
เทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลาย
พบว่า ในศตวรรษที่ 21 บทบาท หน้าที่ และกลยุทธ์ในการเผยแผ่ธรรมะของพระภิกษุได้พัฒนาให้
เหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ต่อไปนี้เป็นประเด็นหลักห้าประเด็นที่ควรพิจารณาและนำไป
ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A03, A05, A10, A12, A20, B10, B14, B18, และ B19 ที่กล่าวว่า “การนำ
เทคโนโลยีมาใช้: พระภิกษุสามารถนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาเผยแผ่ธรรมแก่ผู้ฟังในวงกว้างได้ พวกเขา
สามารถใช้แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย (Social Media Platforms) เว็บไซต์ และสตรีมมิงออนไลน์
เพื่อแบ่งปันคำสอน จัดเซสชันการทำสมาธิเสมือนจริง และมีส่วนร่วมกับผู้ติดตามทั่วโลก”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 9-13 กันยายน 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A02, A06, A11, A17, A20, B11, B16, B19, และ B23 ที่อธิบายว่า “การมี
ส่วนร่วมกับเยาวชน: พระภิกษุสามารถมุ่งเน้นไปที่การเชื่อมโยงกับคนรุ่นใหม่โดยจัดกิจกรรมและงาน
ที่เกี่ยวข้องกับธรรมะตามความต้องการและความสนใจของพวกเขา ซึ่งอาจรวมถึงค่ายเยาวชน
กิจกรรมเยาวชนเวิร์กช็อป (Workshop) และการสนทนาเชิงโต้ตอบเพื่อให้คำสอนเข้าถึงและเข้าถึง
ได้มากขึ้น”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 9-13 กันยายน 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A10, A20, A21, A26, A28, B12, B15, B20, และ B22 ที่สะท้อนว่า “การปรับตัวให้เข้ากับสังคมพหุวัฒนธรรม: ด้วยความหลากหลายของชุมชนที่เพิ่มขึ้น พระภิกษุควรเปิดใจรับความเข้าใจและเปิดรับวัฒนธรรมและภาษาที่แตกต่างกัน ด้วยการเปิดกว้างและอำนวยความสะดวก พวกเขาสามารถสื่อสารธรรมะกับบุคคลจากภูมิหลังที่หลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเสริมสร้างความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกัน”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 9-13 กันยายน 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A15, A20, A22, A26, A29, B10, B12, B13, และ B15 ที่มีมุมมองว่า “การดูแลสิ่งแวดล้อม: พระภิกษุสามารถมีบทบาทอย่างแข็งขันในการส่งเสริมจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน ด้วยการเน้นย้ำถึงความเชื่อมโยงถึงกันของสรรพชีวิตและความสำคัญของการกระทำที่มีความเห็นอกเห็นใจ สิ่งเหล่านี้สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นนำแนวทางปฏิบัติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมาใช้และมีส่วนช่วยให้โลกมีความสามัคคีมากขึ้น”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 9-13 กันยายน 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A14, A19, A20, A23, A29, B14, B22, B23, และ B24 ที่มีมุมมองว่า “การทำงานร่วมกันและการเสวนาระหว่างศาสนา: ในโลกปัจจุบัน การส่งเสริมความสามัคคีและความเข้าใจระหว่างชุมชนศาสนาต่าง ๆ เป็นสิ่งสำคัญ พระภิกษุสามารถมีส่วนร่วมในการเสวนาระหว่างศาสนา โครงการความร่วมมือ และโครงการริเริ่มร่วมกันเพื่อส่งเสริมสันติภาพ ความเคารพ และการเรียนรู้ร่วมกันในหมู่ผู้คนจากหลากหลายศาสนา”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 9-13 กันยายน 2566

ประเด็นที่ 7 ทศคติ/มุมมองเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต เป็นต้น กับความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น ๆ ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลาย พบว่า บทบาทและกลยุทธ์ของคณะสงฆ์ในการเผยแผ่ธรรมเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้ธรรมะประสบความสำเร็จในศตวรรษที่ 21 และขอเสนอความคิดเห็นบางส่วนเกี่ยวกับเรื่องนี้ดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A02, A06, A11, A17, A20, B11, B16, B19, และ B23 ที่อธิบายว่า “การยอมรับเทคโนโลยี: พระสงฆ์สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อเข้าถึงผู้ฟังในวงกว้างและเผยแพร่งานคำสอนของธรรมะ การใช้โซเชียลมีเดีย (Social Media) แพลตฟอร์มออนไลน์ (Online Platform) และทรัพยากรดิจิทัล (Digital Resources) สามารถช่วยเผยแพร่งานคำสอน เชื่อมต่อกับผู้คนทั่วโลก และสร้างชุมชนเสมือนจริงสำหรับการเรียนรู้และการสนับสนุน”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 17-21 กันยายน 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A10, A20, A21, A26, A28, B12, B15, B20, และ B22 ที่สะท้อนว่า “การปรับตัวให้เข้ากับสังคมยุคใหม่ พระสงฆ์สามารถมีบทบาทอย่างแข็งขันในการจัดการกับความท้าทายและความต้องการของสังคมยุคใหม่ ด้วยการให้คำแนะนำในประเด็นต่าง ๆ เช่น สุขภาพจิต การจัดการความเครียด และประเด็นขัดแย้งด้านจริยธรรม คณะสงฆ์สามารถให้แนวทางแก้ไขที่ปฏิบัติได้จริงตามหลักพุทธศาสนา”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 17-21 กันยายน 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A01, A05, A13, A16, A28, B11, B19, B20, และ B22 ที่มีมุมมองว่า “การมีส่วนร่วมของเยาวชน: คณะสงฆ์สามารถมุ่งเน้นไปที่การมีส่วนร่วมและสร้างแรงบันดาลใจให้กับคนรุ่นใหม่ ด้วยการจัดโปรแกรม การฝึกปฏิบัติ และเวิร์กช็อปที่เน้นเยาวชน (Youth-focused Workshops) พระสงฆ์สามารถสร้างพื้นที่ที่เยาวชนสามารถสำรวจและทำความเข้าใจธรรมะให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นในแบบที่สอดคล้องกับชีวิตและประสบการณ์ของพวกเขา”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 17-21 กันยายน 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A15, A20, A22, A26, A29, B14, B22, B23, และ B25 ที่มีมุมมองว่า “ความร่วมมือและการเสวนาระหว่างศาสนา: การร่วมมือกับองค์กรทางศาสนาอื่น ๆ และมีส่วนร่วมในการสนทนาระหว่างศาสนาสามารถส่งเสริมความเข้าใจ (Promote Understanding) ความปรองดอง (harmoniousness) และความเคารพซึ่งกันและกัน (Mutual Respect) ซึ่งสามารถช่วยคลายอุปสรรคและส่งเสริมสังคมที่ครอบคลุมและมีความเห็นอกเห็นใจมากขึ้น”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 17-21 กันยายน 2566

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรหัส A10, A20, A21, A26, A28, B12, B15, B20, และ B22 ที่สะท้อนว่า “การดูแลสิ่งแวดล้อม: คณะสงฆ์สามารถเน้นย้ำถึงความสำคัญของความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมและการดำเนินชีวิตอย่างเห็นอกเห็นใจ ด้วยการส่งเสริมแนวทางปฏิบัติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ และสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างกันของสรรพชีวิต คณะสงฆ์สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้แต่ละบุคคลใช้ชีวิตร่วมกับธรรมชาติได้”

สัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 17-21 กันยายน 2566

จากการประมวลผล (Processing) โมเดลเชิงกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทของการเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ มุ่งเน้นไปที่การใช้ความก้าวหน้าเหล่านี้เพื่อเผยแพร่คำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำประเด็นเหล่านี้ไปปฏิบัติ การพัฒนากลยุทธ์ดิจิทัลที่ครอบคลุม สร้างเนื้อหาที่น่าสนใจที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมายเป็นสิ่งสำคัญ ตรวจสอบให้แน่ใจว่ามีการอัปเดตและการโต้ตอบบนแพลตฟอร์มออนไลน์เป็นประจำ และสร้างความร่วมมือกับองค์กรและบุคคลที่มีเป้าหมายคล้ายกัน ด้วยการนำกลยุทธ์เหล่านี้ไปใช้ พุทธศาสนาจะสามารถเข้าถึงผู้ฟังได้กว้างขึ้นและเจริญรุ่งเรืองในยุคดิจิทัล ผู้วิจัยสรุปประเด็นสาระสำคัญดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง การเปิดรับนวัตกรรม: (Embracing Innovation) นับว่าเป็นโมเดลเชิงกลยุทธ์ (Strategic Model) ที่ส่งเสริมการเปิดรับนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้สามารถเข้าถึงผู้ชม/ผู้สนใจ/ศาสนิกชนในวงกว้าง ซึ่งรวมถึงการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล (Digital Platform) โซเชียลมีเดีย (Social Media) แอปพลิเคชัน (Application) บนอุปกรณ์เคลื่อนที่ และเครื่องมือทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่น ๆ เพื่อเผยแพร่คำสอนทางพุทธศาสนา

ประเด็นที่สอง สถานะออนไลน์: (Online Status) การสร้างสถานะออนไลน์ที่แข็งแกร่งเป็นสิ่งสำคัญ การสร้างเว็บไซต์ (Website) บล็อก (Blog) และโปรไฟล์โซเชียลมีเดีย (Social Media Profiles) ที่ให้ข้อมูลและน่าสนใจซึ่งอุทิศให้กับพุทธศาสนาโดยเฉพาะจะช่วยเชื่อมต่อกับผู้คนที่แสวงหาความรู้ (Ontology) และการชี้นำทางจิตวิญญาณ (Spiritual Guidance)

ประเด็นที่สาม แพลตฟอร์มแบบโต้ตอบ: (Interactive Platform) โมเดลนี้เน้นการใช้แพลตฟอร์มแบบโต้ตอบเพื่ออำนวยความสะดวกในการอภิปรายและดึงดูดผู้ชม ฟอรัมออนไลน์ (Online Forum) ห้องสนทนา (Chat) และชุมชนเสมือนจริง (Metaverse) สามารถใช้เพื่อส่งเสริมการสนทนาและให้การสนับสนุนบุคคลที่สนใจในพระพุทธศาสนา

ประเด็นที่สี่ เนื้อหามัลติมีเดีย: (Multimedia Content) การใช้เนื้อหามัลติมีเดีย เช่น วิดีโอ พอดแคสต์ (Podcast) และการสัมมนาผ่านเว็บช่วยให้คำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้าถึงและมีส่วนร่วมได้มากขึ้น ซึ่งช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้และเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับความชอบของตนเอง

ประเด็นที่ห้า การปรับให้เข้ากับท้องถิ่นและการปรับเปลี่ยนในแบบขององค์กร: (Localization and Personalization) ตระหนักถึงความหลากหลายของบุคคลและวัฒนธรรม โมเดลนี้จึงสนับสนุนการปรับเนื้อหาให้เหมาะกับท้องถิ่นและปรับให้เหมาะกับแต่ละบุคคล ซึ่งรวมถึงการแปลคำสอนเป็นภาษาต่าง ๆ การปรับแนวปฏิบัติให้เข้ากับประเพณีท้องถิ่น และการปรับแต่งข้อความให้โดนใจผู้ชมเฉพาะกลุ่ม

ประเด็นที่หก ความร่วมมือและการเป็นหุ้นส่วน: (Cooperation and Partnership) การร่วมมือกับองค์กร สถาบัน และบุคคลที่มีแนวคิดเหมือนกันถือเป็นสิ่งสำคัญ การทำงานร่วมกันจะทำให้สามารถแบ่งปันทรัพยากรและความเชี่ยวชาญ (Resources and Expertise) ซึ่งนำไปสู่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ระยะที่ 2 (Development 1) การสร้าง/การร่างรูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่

ระยะที่ 2 (Development 1) การสร้าง/การร่างรูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 13 คน พร้อมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินรูปแบบ จำนวน 5 คน ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบสามเส้าของข้อมูล (Triangulation) ด้านตรงเชิงเนื้อหา ความตรงเชิงโครงสร้าง ความตรงเชิงสัมพันธ์ (Relation) ของข้อมูล ความตรงภายนอกและความตรงภายใน โดยวิธีการพิจารณาจากการตัดสินใจจากลักษณะของกลุ่มที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยซึ่งอาศัยความรู้ความชำนาญและประสบการณ์เชิงประจักษ์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2543) ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) ศึกษา วิเคราะห์ (Analyze) ตีความ (Interpretation) แล้วใช้วิธีการสร้างหรือร่างรูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 13 รูป/คน รวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) รายบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิ (Specialist) ในการประเมินรูปแบบ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบสามเส้าของข้อมูลโดยการพิจารณาจากการตัดสินใจจากลักษณะของกลุ่มที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยซึ่งอาศัยความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2543) สรุปประเด็นสาระสำคัญ

ของข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) แบบกึ่งโครงสร้าง จำนวน 13 รูป/คน และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (Specialist) ที่ความ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลแล้วพบว่า ประเด็นสาระสำคัญที่สอดคล้องกันคือการศึกษากลยุทธ์ในการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทของการเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ถือเป็นสิ่งสำคัญในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์ ต่อไปนี้เป็นประเด็นสำคัญ 5 ประการที่เน้นถึงเหตุผลและความต้องการที่จำเป็นสำหรับการศึกษาดังกล่าว 5 ประเด็น คือ

ประเด็นที่หนึ่ง การปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป: (Adapting to the Changing Times) ด้วยความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของนวัตกรรมและเทคโนโลยี วิธีที่ผู้คนใช้ข้อมูลและเชื่อมต่อกันเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากด้วยการศึกษากลยุทธ์ พระสงฆ์สามารถปรับตัวและใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังบุคคลที่หลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเด็นที่สอง การเข้าถึงที่เพิ่มขึ้น: (Convenience and flexibility) นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ทำให้การเข้าถึงและเผยแผ่ความรู้ง่ายกว่าที่เคยด้วยการศึกษากลยุทธ์ พระสงฆ์สามารถใช้เครื่องมือเหล่านี้เพื่อให้ผู้ฟังในวงกว้างสามารถเข้าถึงคำสอนทางพุทธศาสนาได้มากขึ้นโดยไม่คำนึงถึงที่ตั้งทางภูมิศาสตร์หรืออุปสรรคด้านภาษา

ประเด็นที่สาม การมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่: (The Participation of the New Generation) คนรุ่นใหม่มักจะเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีมากกว่าและอาศัยแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับข้อมูลและการสื่อสารเป็นอย่างมาก ด้วยการศึกษากลยุทธ์ พระสงฆ์สามารถพัฒนาวิธีการใหม่ๆ ในการมีส่วนร่วมและดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้หันมานับถือศาสนาพุทธ ซึ่งจะช่วยรักษาความต่อเนื่องของประเพณี

ประเด็นที่สี่ การส่งข้อความและการเผยแผ่ประชาสัมพันธ์แบบกำหนดเป้าหมาย: (Targeted Messaging and Outreach) ด้วยการศึกษากลยุทธ์ คณะสงฆ์สามารถรับข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับเทคนิคการส่งข้อความที่มีประสิทธิภาพและวิธีการเผยแผ่ประชาสัมพันธ์แบบกำหนดเป้าหมาย วิธีนี้สามารถช่วยสร้างเนื้อหาที่ได้รับการปรับแต่งซึ่งตรงใจกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ทำให้พุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องและดึงดูดผู้ชมที่หลากหลายมากขึ้น

ประเด็นที่ห้า การสร้างชุมชนและการทำงานร่วมกัน: (Community Building and Collaboration) นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่มอบโอกาสในการสร้างชุมชนเสมือนจริงและส่งเสริมการทำงานร่วมกัน ด้วยการศึกษากลยุทธ์ พระสงฆ์สามารถสำรวจวิธีสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์และเครือข่ายที่อำนวยความสะดวกในการโต้ตอบ การสนับสนุน และการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้ปฏิบัติที่หลากหลาย

โดยสรุปเมื่อผู้วิจัยได้รับข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) และข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย 7 ตัวแปร (หรือองค์ประกอบ จำนวน 7 ด้าน) คือ (1) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ (2) ด้านการเผยแผ่ศาสนา (3) ด้านหลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต (4) ด้านบทบาท หน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระจาริกหรือพระธรรมทูตธรรม (5) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (6) ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 และ (7) ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น

4.3 การสร้างและการประเมินกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ระยะที่ 3 (Research 2) การศึกษาผลลัพธ์การใช้รูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

เมื่อผู้วิจัยได้รับข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล พบว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อการสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัด สุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย 7 ตัวแปร หรือ 7 ด้าน คือ (1) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ (2) ด้านการเผยแพร่ศาสนา (3) ด้านหลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต (4) ด้านบทบาท หน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระจาริกหรือพระธรรมทูตธรรม (5) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (6) ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 และ (7) ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น และได้ศึกษาผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรดังนี้

ตารางที่ 4.11 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ตัวแปร	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	Y
X ₁	1							
X ₂	.598**	1						
X ₃	.751**	.518**	1					
X ₄	.784**	.592**	.787**	1				
X ₅	.724**	.529**	.881**	.837**	1			
X ₆	.793**	.544**	.086**	.771**	.841**	1		
X ₇	.748**	.529**	.766**	.764**	.787**	.762**	1	
Y	.528**	.402**	.450**	.465**	.448**	.467**	.455**	1

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในตัวแปรที่นำมาศึกษาและสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน มีค่าอยู่ระหว่าง .402 ถึง .528 โดยตัวแปรทั้ง 7 มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ระยะที่ 4 (Development 2) ขั้นการประเมินและการยืนยันรูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

4.1 ขั้นการประเมินคู่มือ/รูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยได้นำคู่มือ/รูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรม (Innovation) และเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไปประยุกต์ใช้ในภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยและเผยแพร่ทางวิชาการ รวมทั้งประเมินความพึงพอใจต่อคู่มือ/รูปแบบฯ จำนวน 306 รูป/คน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยและเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) ในครั้งนี้ ประกอบด้วย 9 กลุ่ม ดังนี้ (1) ผู้บริหารคณะสงฆ์ (ระดับเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล) (2) พระภิกษุ พระธรรมจาริก พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนหรือพระนักศึกษา (มมร.ศศ.) (3) ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศูนย์การศึกษาสุราษฎร์ธานี (4) ผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี (5) บุคลากร/เจ้าหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี (6) ไวยาวัจกรวัดต่าง ๆ (7) พนักงาน/เจ้าหน้าที่ในสำนักงานราชการอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี (8) พนักงาน/เจ้าหน้าที่ในสถานศึกษาที่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนไปปฏิบัติการสอน และ (9) ประชาชนทั่วไปในพื้นที่การวิจัย ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ผู้วิจัยใช้กลุ่มเป้าหมาย (Target Group) ที่มีคุณสมบัติหรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 13 รูป/คน เพื่อเป็นการเปรียบเทียบหรือเสริมข้อมูลเชิงปริมาณ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.12 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ (n = 306)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1) เพศบรรพชิต	80	26.14
2) เพศชาย	149	48.69
3) เพศหญิง	77	25.16
รวม	306	100

จากตารางที่ 4.12 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย จำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 48.00 เป็นเพศบรรพชิต จำนวน 80 รูป คิดเป็นร้อยละ 26.14 และเพศหญิง จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 25.16 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.13 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ (n = 306)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
2. อายุ		
1) อายุระหว่าง 20-25 ปี	20	6.53
2) อายุระหว่าง 26-30 ปี	63	20.58
3) อายุระหว่าง 31-35 ปี	43	14.15
4) อายุระหว่าง 36-40 ปี	40	10.07
5) อายุระหว่าง 41-45 ปี	52	16.99
6) อายุระหว่าง 46-50 ปี	45	14.70
7) อายุระหว่าง 51-55 ปี	21	6.86
8) อายุระหว่าง 56-60 ปี	12	3.92
9) อายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป	10	3.26
รวม	306	100

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวนทั้งหมด 306 รูป/คน อายุระหว่าง 20-25 ปี จำนวน 20 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 6.53 อายุระหว่าง 26-30 ปี จำนวน 63 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 20.58 อายุระหว่าง 31-35 ปี จำนวน 43 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 14.15 อายุระหว่าง 36-40 ปี จำนวน 40 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 10.07 อายุระหว่าง 41-45 ปี จำนวน 52 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 16.99 อายุระหว่าง 46-50 ปี จำนวน 45 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 14.70 อายุระหว่าง 51-55 ปี จำนวน 21 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 6.86 อายุระหว่าง 56-60 ปี จำนวน 12 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 3.92 และอายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 10 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 3.26 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.14 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานะ (n = 306)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
3. ระดับสถานะ		
1) ผู้บริหารคณะสงฆ์ (ระดับเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล)	13	4.24
2) พระภิกษุ พระธรรมจาริก พระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนหรือพระนักศึกษา (มมร.ศศ.)	150	49.01
3) ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศูนย์ การศึกษาสุราษฎร์ธานี	1	0.32
4) ผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัด สุราษฎร์ธานี	1	0.32
5) บุคลากร/เจ้าหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	20	6.53
6) ไวยาวัจกรวัดต่าง ๆ	30	9.80

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
7) พนักงาน/เจ้าหน้าที่ในส่วนงานราชการ อำเภอเมือง สุราษฎร์ธานี	20	6.53
8) พนักงาน/เจ้าหน้าที่ในสถานศึกษาที่พระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนไปปฏิบัติการสอน	3	0.98
9) ประชาชนทั่วไป	68	22.22
10) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....		
รวม	306	100

จากตารางที่ 4.14 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวนทั้งหมด 306 รูป/คน จำแนกตามสถานะ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คือ มีสถานะเป็นพระภิกษุ พระธรรมจาริก พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนหรือพระนักศึกษา (มจร.ศศ.) มากที่สุด จำนวน 150 รูป คิดเป็นร้อยละ 49.01 รองลงมามีสถานะเป็นประชาชนทั่วไป จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 22.22 และรองลงมามีสถานะเป็นไวยาวัจกรวัดต่าง ๆ จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 9.80 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.15 ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือ/รูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรม (Innovation) และเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านการออกแบบรูปเล่ม (n = 306)

ด้านที่ 1	ด้านการออกแบบรูปเล่ม	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
1	ขนาดเล่มของคู่มือมีความเหมาะสม กะทัดรัด	3.41	.81	มาก
2	สีสันทันและการออกแบบของปกคู่มือมีความน่าสนใจ	3.61	.71	มาก
3	รูปแบบตัวอักษรอ่านง่ายและสวยงาม	3.45	.80	มาก
รวม		3.49	.868	มาก

จากตารางที่ 4.15 อธิบายได้ว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือ/รูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรม (Innovation) และเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านการออกแบบรูปเล่ม โดยภาพรวมมีอยู่ในระดับมาก (\bar{X} 3.49) เรียงจากมากไปน้อยดังนี้ สีสันทันและการออกแบบของปกคู่มือมีความน่าสนใจ มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} 3.61) รองลงมาคือ รูปแบบตัวอักษรอ่านง่ายและสวยงาม มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} 3.45) และรองลงมาคือ ขนาดเล่มของคู่มือมีความเหมาะสม กะทัดรัด มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} 3.41)

ตารางที่ 4.16 ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือ/รูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรม (Innovation) และเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านเนื้อหาในคู่มือ (n = 306)

ด้านที่ 2	ด้านเนื้อหาในคู่มือ	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
1	เนื้อหาของคู่มืออ่านแล้วเข้าใจง่าย	3.46	.70	มาก
2	เนื้อหาของคู่มือมีความทันสมัยต่อเหตุการณ์	3.48	.70	มาก
3	เนื้อหาของคู่มือตรงต่อความต้องการ	3.42	.68	มาก
4	การจัดเนื้อหาเป็นหมวดหมู่ เข้าใจง่าย	3.40	.66	มาก
5	การจัดเนื้อหาเป็นลำดับขั้นตอน สอดคล้องและเชื่อมโยงกันดี	3.39	.72	มาก
6	เนื้อหาของคู่มือมีความร่วมสมัยและเข้าถึงได้	3.59	.77	มาก
7	เนื้อหาของคู่มือมีความเหมาะสมสามารถนำไปประยุกต์ใช้งานได้	4.46	.82	มาก
	รวม	3.60	.897	มาก

จากตารางที่ 4.16 อธิบายได้ว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือ/รูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรม (Innovation) และเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านเนื้อหาในคู่มือ โดยภาพรวมมีอยู่ในระดับมาก (\bar{X} 3.60) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ เนื้อหาของคู่มือมีความเหมาะสมสามารถนำไปประยุกต์ใช้งานได้ มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก (\bar{X} 4.46) รองลงมาคือ เนื้อหาของคู่มือมีความทันสมัยต่อเหตุการณ์ มีค่าเฉลี่ยระดับมาก (\bar{X} 3.46) รองลงมาคือ เนื้อหาของคู่มืออ่านแล้วเข้าใจง่าย มีค่าเฉลี่ยระดับมาก (\bar{X} 3.46) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.17 ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือ/รูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรม (Innovation) และเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านการนำคู่มือไปใช้ประโยชน์ (n = 306)

ด้านที่ 2	ด้านการนำคู่มือไปใช้ประโยชน์	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
1	ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการเผยแผ่ศาสนาได้	3.40	.70	มาก
2	ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาศาสนทายาทได้	3.42	.71	มาก
3	ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาพัฒนาผู้เรียนได้	3.45	.69	มาก
4	ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการถ่ายทอดต่อผู้อื่นได้	3.47	.67	มาก

ด้านที่ 2	ด้านการนำคู่มือไปใช้ประโยชน์	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
5	ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการต่อยอดทางวิชาการได้	3.39	.73	มาก
รวม		3.42	.899	มาก

จากตารางที่ 4.17 อธิบายได้ว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือ/รูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรม (Innovation) และเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านการนำคู่มือไปใช้ประโยชน์ โดยภาพรวมมีอยู่ในระดับมาก (\bar{X} 3.42) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการถ่ายทอดต่อผู้อื่นได้ มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก (\bar{X} 4.47) รองลงมาคือ ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาพัฒนาผู้เรียนได้ มีค่าเฉลี่ยระดับมาก (\bar{X} 3.45) รองลงมาคือ ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาศาสนทายาทได้ มีค่าเฉลี่ยระดับมาก (\bar{X} 3.42) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.18 ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความเหมาะสมของสมการถดถอยเชิงพหุคูณโดยรวมของสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน

Model	R	R Square	Adjusted R	Std. Error of the Estimate
1	.589 ^a	.358	.349	.504

a. Predictors: (Constant), m5, m3, m4, m2

จากตารางที่ 4.18 พบว่า ตัวแปรอิสระ 7 ตัว มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง คือ .598 ตัวแปรทั้ง 7 ตัวสามารถอธิบายความผันแปรของระดับผลของสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน ได้ร้อยละ 35.8 ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .349

ตารางที่ 4.19 การตรวจสอบปัจจัยแต่ละข้อที่สามารถทำนายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน

Model	Sum of Squares	df	Mean Squares	F	P
1	41.686	4	10.422	41.068	.000*
Regression	74.827	295	.254		
Residual					
total	116.513	299			

a. Predictors: (Constant), X₅, X₃, X₁, X₂, X₆, X₇

b. Dependent Variable: การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน
จากตารางที่ 4.19 อธิบายได้ว่า มีตัวแปรที่ศึกษาอย่างน้อย 1 ตัว ที่ส่งผลต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4.20 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยส่งผลการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	p
	B	Std. Error	Beta		
1. (Constant)	1.526	.234		6.531	.000
ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ (X ₁)	6.420	1.631	.231	3.936	.000*
ด้านการเผยแพร่ศาสนา (X ₂)	.228	.066	.245	3.476	.001*
ด้านหลักการวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต(X ₃)	.127	.063	.152	2.002	.044*
ด้านบทบาท หน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของพระจาริกหรือพระธรรมทูตธรรม (X ₄)	.169	.045	.220	3.733	.000*
ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (X ₅)	.106	.062	.105	1.716	.001*
ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 (X ₆)	.250	.047	.283	5.307	.000*
ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น (X ₇)	6.624	1.887	.238	3.511	.001*

a. Dependent Variable: การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีในสถานการณ์ปัจจุบัน

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.20 สามารถเขียนสมการพยากรณ์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลง ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีในสถานการณ์ปัจจุบัน ดังนี้

สมการในรูปคะแนนดิบ

$$Y = 1.526 + 6.420X_1 + 0.228X_2 + 0.127X_3 + 0.169X_4 + 0.106X_5 + 0.250X_6 + 6.624X_7$$

สมการในรูปคะแนนมาตรฐาน

ค่า b ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแพร่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น เท่ากับ 6.624 หมายความว่า ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแพร่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น เพิ่มขึ้น 1 หน่วย ความสำเร็จกลวิธีเผยแพร่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น จะเพิ่มขึ้น 6.624 แสดงว่า ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแพร่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น อิทธิพลต่อมีอิทธิพลต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลง ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานีในสถานการณ์ปัจจุบัน

สามารถสรุปได้ว่าตัวแปรอิสระ 7 ตัว ที่ร่วมทำนายตัวแปรตาม สามารถอธิบายตัวแปรต้นได้สูงมาก เมื่อพิจารณาเฉพาะตัวแปร พบว่า ตัวแปรอิสระที่สามารถอธิบายตัวแปรตามได้ดีที่สุดและมีนัยสำคัญ 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแพร่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ และด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) พร้อมทั้งการใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในการสำรวจความต้องการจำเป็น ดังต่อไปนี้

- 5.1 สรุปผลการวิจัย
- 5.2 อภิปรายผลการวิจัย
- 5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายจังหวัดสุราษฎร์ธานี” ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative Research) วิธีการสืบค้นข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยและคณะได้เลือกใช้วิธีการสืบค้นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น เอกสาร ตำรา หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบออนไลน์ (internet online) และการลงพื้นที่สำรวจ (survey) ความคิดเห็น ความต้องการของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) เพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานและการสำรวจความต้องการหรือการยินยอมให้ศึกษาวิจัยในเบื้องต้นก่อนการทำวิจัย และในช่วงเวลาของการวิจัยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (questionnaire) ที่สร้างขึ้นมาจากกระบวนการของระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน ผ่านเครื่องมือการวิจัยคือแบบสอบถาม จำนวน 306 ชุด เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็น ค้นพบปัจจัยตัวแปรใน 7 ด้าน ดังนี้

ที่	ปัจจัยตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
1	ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่	3.67	มาก
2	ด้านการเผยแพร่ศาสนา	2.94	ปานกลาง
3	ด้านหลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต	3.44	มาก
4	ด้านบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต	3.20	ปานกลาง
5	ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	3.39	มาก
6	ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21	3.13	ปานกลาง
7	ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่นและศาสนาอื่น	3.56	มาก

จากการสรุป ประมวลผล วิเคราะห์และสังเคราะห์ประเด็นข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมที่มีความหมายในกลุ่มเดียวกันแล้วสรุปเชิงพรรณนาได้ในประเด็นต่อไปนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ควรมีวิธีที่จะใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างมากหมายและควรชำนาญในการสอนแบบเก่าที่ลากหลายอยู่แล้วด้วย

ประเด็นที่สอง ควรสร้างสื่อและขยายการเผยแพร่ในเชิงรุก เพราะปัจจุบันเราตั้งรับกันมาก ไม่ใช่เครื่องมือเทคโนโลยีการสื่อสารมาปฏิบัติการในการเผยแพร่เชิงรุกเทคโนโลยีมีน้อย ควรที่สนับสนุนให้มากกว่านี้

ประเด็นที่สาม ปัจจุบันตำราเรียนเกี่ยวกับศาสนาของนักเรียน นักศึกษา ในสถานการศึกษาแทบจะไม่มีอ่านเลย ผู้มีหน้าที่ในการเผยแพร่ศาสนา ไม่ค่อยมีความรู้ความสามารถเท่าที่ควร

ประเด็นที่ 4 สื่อการสอน การนำเสนอ ควรปรับให้ทันสมัย และมีความเข้าใจง่ายควรมีการสอนศาสนาคู่กับการเรียน

ประเด็นที่ห้า คณะสงฆ์ที่มีความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยีและสามารถนำไปใช้ได้กับเยาวชน แต่พุทธศาสนิกชนที่เข้าวัดแล้วแต่มีอายุมาก จึงต้องใช้แบบเดิม ๆ อยากรให้มีต่อไป การหาวิธีการหรือการประยุกต์การเผยแพร่ให้เหมาะสมกับบริบทโดยยึดหลักธรรมคำสอนในแต่ละกิจกรรมอย่างชัดเจน ต้นแบบทางการนำเทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างแพร่หลาย

ประเด็นที่หก ปัจจุบันการเผยแพร่พระพุทธศาสนาสู่ชุมชนน้อยมากสมควรออกไปเผยแพร่หลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาในชุมชนให้มากขึ้นให้รับเร่งดำเนินการด่วน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2 (Development 1) การสร้าง/การร่างรูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 13 คน พร้อมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินรูปแบบ จำนวน 5 คน ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบสามเส้าของข้อมูล (Triangulation) ด้านตรงเชิงเนื้อหา ความตรงเชิงโครงสร้าง และความตรงเชิงสัมพันธ์ของข้อมูล โดยวิธีการพิจารณาจากการตัดสินใจจากลักษณะของกลุ่มที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยซึ่งอาศัยความรอบรู้ความชำนาญและประสบการณ์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2543) ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ศึกษา วิเคราะห์ ตีความแล้วใช้การสร้างหรือร่างรูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มเป้าหมาย ใช้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 13 รูป/คน และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินรูปแบบ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบสามเส้าของข้อมูลโดยการพิจารณาจากการตัดสินใจจากลักษณะของกลุ่มที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยซึ่งอาศัยความรอบรู้ความชำนาญและประสบการณ์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย,

2543) สรุปประเด็นสาระสำคัญของข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 13 รูป/คน พบประเด็นดังนี้

การศึกษากลยุทธ์ในการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทของการเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ถือเป็นสิ่งสำคัญในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์ ต่อไปนี้เป็นประเด็นสำคัญ 5 ประการที่เน้นถึงเหตุผลและความต้องการที่จำเป็นสำหรับการศึกษาดังกล่าว 5 ประเด็น คือ

ประเด็นที่หนึ่ง การปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป: ด้วยความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของนวัตกรรมและเทคโนโลยี วิธีที่ผู้คนใช้ข้อมูลและเชื่อมต่อกันเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ด้วยการศึกษากลยุทธ์ พระสงฆ์สามารถปรับตัวและใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังบุคคลที่หลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเด็นที่สอง การเข้าถึงที่เพิ่มขึ้น: นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ทำให้การเข้าถึงและเผยแผ่ความรู้ง่ายกว่าที่เคย ด้วยการศึกษากลยุทธ์ พระสงฆ์สามารถใช้เครื่องมือเหล่านี้เพื่อให้ผู้ฟังในวงกว้างสามารถเข้าถึงคำสอนทางพุทธศาสนาได้มากขึ้น โดยไม่คำนึงถึงที่ตั้งทางภูมิศาสตร์หรืออุปสรรคด้านภาษา

ประเด็นที่สาม การมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่: คนรุ่นใหม่มักจะเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีมากกว่าและอาศัยแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับข้อมูลและการสื่อสารเป็นอย่างมาก ด้วยการศึกษากลยุทธ์ พระสงฆ์สามารถพัฒนาวิธีการใหม่ๆ ในการมีส่วนร่วมและดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้หันมานับถือศาสนาพุทธ ซึ่งจะช่วยรักษาความต่อเนื่องของประเพณี

ประเด็นที่สี่ การส่งข้อความและการเผยแผ่ประชาสัมพันธ์แบบกำหนดเป้าหมาย: ด้วยการศึกษากลยุทธ์ คณะสงฆ์สามารถรับข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับเทคนิคการส่งข้อความที่มีประสิทธิภาพและวิธีการเผยแผ่ประชาสัมพันธ์แบบกำหนดเป้าหมาย วิธีนี้สามารถช่วยสร้างเนื้อหาที่ได้รับการปรับแต่งซึ่งตรงใจกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ทำให้พุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องและดึงดูดผู้ชมที่หลากหลายมากขึ้น

ประเด็นที่ห้า การสร้างชุมชนและการทำงานร่วมกัน: นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เปิดโอกาสในการสร้างชุมชนเสมือนจริงและส่งเสริมการทำงานร่วมกัน ด้วยการศึกษากลยุทธ์ พระสงฆ์สามารถสำรวจวิธีสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์และเครือข่ายที่อำนวยความสะดวกในการโต้ตอบ การสนับสนุน และการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้ปฏิบัติที่หลากหลาย

เมื่อผู้วิจัยได้รับข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย 7 ตัวแปร หรือ 7 ด้าน คือ (1) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ (2) ด้านการเผยแผ่ศาสนา (3) ด้านหลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต (4) ด้านบทบาท หน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระจาริกหรือพระธรรมทูตธรรม (5) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (6) ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 และ (7) ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในตัวแปรที่นำมาศึกษาและสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์

จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน มีค่าอยู่ระหว่าง .402 ถึง .528 โดยตัวแปรทั้ง 7 มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และตัวแปรอิสระ 7 ตัว มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง คือ .598 ตัวแปรทั้ง 7 ตัวสามารถอธิบายความผันแปรของระดับผลของสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน ได้ร้อยละ 35.8 ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .349 และสามารถสรุปได้ว่าตัวแปรอิสระ 7 ตัว ที่ร่วมทำนายตัวแปรตาม สามารถอธิบายตัวแปรต้นได้สูงมาก เมื่อพิจารณาเฉพาะตัวแปร พบว่า ตัวแปรอิสระที่สามารถอธิบายตัวแปรตามได้ดีที่สุดและมีนัยสำคัญ 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่นด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ และด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เพื่อเพื่อถ่ายทอดกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี คณะผู้วิจัยได้กำหนดกิจกรรมการเพื่อถ่ายทอดกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี กับการกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย () พระสอนศีลธรรม และบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนผ่านในหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง จำนวน 7 ด้าน คือ (1) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ (2) ด้านการเผยแผ่ศาสนา (3) ด้านหลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต (4) ด้านบทบาท หน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต (5) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (6) ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 และ (7) ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย 7 ตัวแปร หรือ 7 ด้าน คือ (1) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ (2) ด้านการเผยแผ่ศาสนา (3) ด้านหลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต (4) ด้านบทบาท หน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระจาริกหรือพระธรรมทูต (5) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (6) ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 และ (7) ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในตัวแปรที่นำมาศึกษาและสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน มีค่าอยู่ระหว่าง .402 ถึง .528 โดยตัวแปรทั้ง 7 มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และตัวแปร

อิสระ 7 ตัว มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง คือ .598 ตัวแปรทั้ง 7 ตัวสามารถอธิบายความผันแปรของระดับผลของสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน ได้ร้อยละ 35.8 ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .349 และสามารถสรุปได้ว่าตัวแปรอิสระ 7 ตัว ที่ร่วมทำนายตัวแปรตาม สามารถอธิบายตัวแปรต้นได้สูงมาก เมื่อพิจารณาเฉพาะตัวแปร พบว่า ตัวแปรอิสระที่สามารถอธิบายตัวแปรตามได้ดีที่สุดและมีนัยสำคัญ 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านความสำเร็จ กลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่นด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ และด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ได้สอดคล้องกับ **พระอุดมบัณฑิต (สมศักดิ์ สุทธิญาณเมธี) (2561)** ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “พระธรรมจาริก : กระบวนการ และรูปแบบ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง อาศรมพระธรรมจาริกบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์” มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษากระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง ของพระธรรมจาริก อาศรมพระธรรมจาริกบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ (2) เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูงของพระธรรมจาริก อาศรมพระธรรมจาริกบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ (3) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง ของพระธรรมจาริก อาศรมพระธรรมจาริกบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 28 ท่าน คือ พระผู้บริหารระดับสูงของโครงการพระธรรมจาริก จำนวน 7 รูป พระธรรมจาริก 10 รูป เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ 6 คน ราษฎรบนพื้นที่สูง/แกนนำชาวพุทธในพื้นที่ 5 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า

1) กระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูงของพระธรรมจาริก อาศรมอาศัย (กุฎิ) พระธรรมจาริกบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ มีกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ (1) กระบวนการวางแผนการดำเนินงาน ตามวัตถุประสงค์ของโครงการพระธรรมจาริก และนโยบายของประธานคณะพระธรรมจาริก (2) กระบวนการปฏิบัติงาน พระธรรมจาริกที่ได้รับมอบหมายตามแผนปฏิบัติงาน ลงพื้นที่ดำเนินการตามแผนซึ่งส่งเคราะห์เข้ากับองค์ประกอบหน่วยย่อยประชาชนทั้ง 8 ด้าน ร่วมกับองค์กรภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน เข้ามาหนุนเสริมและร่วมในการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยมีกิจกรรมเป็นตัวขับเคลื่อน (3) กระบวนการตรวจสอบ คือ พระธรรมจาริกหัวหน้าศูนย์อบรมศีลธรรมและส่งเสริมพระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง หรือคณะผู้บริหารส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จะลงพื้นที่เพื่อเยี่ยมให้กำลังใจ ประเมินงาน ติดตามผลงาน ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น และ (4) ขบวนการสรุปองค์ความรู้ ในแต่ละเดือนหัวหน้าศูนย์อบรม และพระธรรมจาริกจะต้องสรุปผลการดำเนินงานเพื่อเสนอต่อที่ประชุมคณะผู้บริหารเพื่อสรุปผลงานทางสถิติ ปัญหาอุปสรรค แนวทางแก้ไขเพื่อใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

2) การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูงของอาศรมพระธรรมจาริกบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า พระธรรมจาริกจะเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง ไม่เหมือนกับการเผยแผ่โดยทั่วไป จะต้องบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้าร่วมกับกิจกรรมการพัฒนาอื่น ๆ เพื่อเข้าถึงพื้นที่เพื่อพัฒนาราชกรบนพื้นที่สูงทั้งด้านกายและใจหลักธรรมที่พบนำมาบูรณาการมากที่สุดคือ หลักสังคหวัตถุเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจหรือสร้างมิตรไมตรีให้เกิดขึ้นก่อน เป็นการนำเข้าถึงพื้นที่ได้มากที่สุด ร่วมกับหลักพุทธธรรมอื่น เมื่อเข้าถึงจึงได้ใช้หลักการพัฒนาทั้งด้านกาย

ภาวนา ศิลภาวนา จิตภาวนาและปัญญาภาวนาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายคือประโยชน์ทั้งแก่ตนในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังฆะประโยชน์ผู้อื่นคือราษฎรบนพื้นที่สูงในพื้นที่ต่าง ๆ และประโยชน์ สาธารณะคือองค์กรพระธรรมจาริก ประเทศชาติและพระพุทธศาสนา

3) รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูงของพระธรรมจาริก อาศรมพระธรรมจาริกบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า พระธรรมจาริกใช้หลักสังคัมสงเคราะห์ (หลักสังคหัตถุ, พรหมวิหารธรรม) นำเข้าไปสู่พื้นที่ราษฎรบนพื้นที่สูงผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ไม่เน้นรูปแบบที่ตายตัวเหมือนกัน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั่วไปโดยอาศัยหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก มากกว่าเชิงรับ เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมชนเผ่า โดยมีการสร้างเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน และภาคีเครือข่ายผ่านเครือข่ายออนไลน์ (Online) หนุนเสริมช่วยเหลือทั้งส่วนของการบริจาคเงิน และเครื่องอุปโภคบริโภคและจิตอาสา (Volunteer) ในกิจกรรมของพระธรรมจาริกเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์และนโยบายขององค์กร

และสอดคล้องกับ พระมหาศิวกร ปญญาวิโร และคณะ (2563) ได้ศึกษา เรื่อง “บทบาทและหน้าที่ของพระธรรมทูตจากอดีตสู่ปัจจุบัน” พบว่าพระธรรมทูตมีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการเผยแผ่หลักธรรม เป็นผู้นำในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งเป็นผู้ส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างความสามัคคีให้แก่ชุมชนด้วยการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็นแกนกลางในการพัฒนา มีบทบาทและหน้าที่ในฐานะเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าในการทำงานด้านพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังนั้นหน้าที่การเผยแผ่งานด้านพระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตจึงต้องยึดหลักปฏิบัติตามแนวทางของพระธรรมทูตต้นแบบ ตั้งแต่ครั้งสมัยพุทธกาลและหลังพุทธกาลที่จำแนกเป็น 9 สายในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช กระทั่งพัฒนาเป็นแม่กองงานพระธรรมทูต 9 สาย ที่เน้นการทำงานใน 6 ด้าน ที่เรียกว่า “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย” นอกจากนี้ ยังต้องประยุกต์เทคโนโลยีอันทันสมัยในปัจจุบันมาใช้เพื่อการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวและเป็นประโยชน์แก่กุลและความสุขแก่ชาวโลกตามกำลังความสามารถ โดยไม่ทิ้งหลักการ คือ พระธรรมวินัย องค์ความรู้ใหม่ คือ (1) การยึดหลักการดั้งเดิมในสมัยพุทธกาลและสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช (2) การพัฒนารูปแบบองค์กรการทำงานที่เรียกว่า “แม่กองงานพระธรรมทูต” ที่สอดคล้องกับสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช (3) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ซึ่งเป็นกรอบกระบวนการทำงานของพระธรรมทูตภายใต้แนวคิดพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และองค์ความรู้ใหม่ (New Finding) พบว่า

ประการแรก การยึดหลักการดั้งเดิม คือ วิธีการในสมัยพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าทรงส่งพระอรหันต์ไปประกาศพระศาสนาสายละ 1 รูป และหลังพุทธกาลโดยเฉพาะหลังการทำสังคายนาครั้งที่ 3 ที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงส่งพระสมณทูตไปประกาศศาสนา 9 สาย ซึ่งถือว่าเป็นต้นแบบของการส่งพระธรรมทูตไปประกาศศาสนธรรมทั่วโลกในปัจจุบัน เพราะเป็นลักษณะการจาริกไปเป็นหมู่คณะและต่างถิ่นอันไกลโพ้น

ประการที่สอง การพัฒนารูปแบบองค์กรการทำงานที่เรียกว่า แม่กองงานพระธรรมทูต โดยมีรองแม่กองงาน 2 รูป คือ ฝ่ายมหานิกาย 1 รูป และฝ่ายธรรมยุติ 1 รูป นอกจากนั้น ยังแบ่งเป็น 2 ประเภท/สาย คือ พระธรรมทูตในประเทศและพระธรรมทูตในต่างประเทศ สายในประเทศแยกเป็น 9 สาย ซึ่งสอดคล้องกับสมณทูตสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช 9 สาย

ประการที่สาม การบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ที่ถือว่า เป็นกรอบการทำงานของพระธรรมทูต ซึ่งมีความร่วมสมัยกับสังคมปัจจุบันแม้ว่าการบริหารทั้ง 6 จะปรากฏมาตั้งแต่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ในหมวด 3 ว่าด้วยคณะสังฆมนตรี มาตรา 33 ความว่า “ให้จัดระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลางเป็นองค์การต่าง ๆ คือ (1) องค์การปกครอง (2) องค์การศึกษา (3) องค์การเผยแผ่ (4) องค์การสาธารณูปการ” (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484, 2484) และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ในหมวด 2 ว่าด้วยมหาเถรสมาคมมาตรา 15 ตรี ความว่า “มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (1) ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม (2) ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร (3) ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์” (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535) จากพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับ จะเห็นว่าได้กำหนด

กรอบการทำงานของพระธรรมทูตไว้ชัดเจน อย่างไรก็ตามวิธีการแสดงบทบาทและทำหน้าที่ของพระธรรมทูตก็จำเป็นต้องศึกษาและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นสังคมยุคโลกาภิวัตน์ที่ได้รับ “ประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์” ดังพุทธนโยบายอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัด สุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย 7 ตัวแปร หรือ 7 ด้าน คือ (1) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ (2) ด้านการเผยแผ่ศาสนา (3) ด้านหลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต (4) ด้านบทบาท หน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระจาริกหรือพระธรรมทูตธรรม (5) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (6) ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 และ (7) ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในตัวแปรที่นำมาศึกษาและสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน มีค่าอยู่ระหว่าง .402 ถึง .528 โดยตัวแปรทั้ง 7 มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สามารถสรุปได้ว่าตัวแปรอิสระ 7 ตัว ที่ร่วมทำนายตัวแปรตาม สามารถอธิบายตัวแปรต้นได้สูงมาก เมื่อพิจารณาเฉพาะตัวแปร พบว่า ตัวแปรอิสระที่สามารถอธิบายตัวแปรตามได้ดีที่สุดและมีนัยสำคัญ 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่นด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ และด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับ พระณปวร โทวาท (2560) ศึกษา เรื่อง “ต้นแบบการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาวิจัยและเก็บข้อมูลจากศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดซึ่งเป็นสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดที่มีการบริหารจัดการที่ดีและมีผลงานดีเด่น ซึ่งประเมินโดยคณะกรรมการที่แต่งตั้งโดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยเฉพาะศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทยภูมิภาคละ 1 ศูนย์ ได้แก่ ภาคเหนือ ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดเชียงใหม่

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดนครราชสีมา ภาคกลาง ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดนนทบุรี ภาคใต้ ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดนครศรีธรรมราช การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิเคราะห์รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์รายบุคคล การสังเกตการณ์และการสนทนากลุ่มแบบเจาะจง จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้ง 4 ระดับ อันประกอบไปด้วย (1) ระดับผู้อำนวยการกลุ่มงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2) ระดับผู้บริหารศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด (3) ระดับผู้ปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (4) กลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ นักวิชาการที่เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยและนักวิชาการศาสนา รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 23 คนโดยมีปัญหาการวิจัยคือต้นแบบการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย มีลักษณะเป็นอย่างไร และมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือเพื่อศึกษาลักษณะการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย ปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย เพื่อเสนอต้นแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย

ผลการศึกษารูปได้ดังนี้คือศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทยมีโครงสร้างองค์กรและการปฏิบัติงานตามแผน มีการพัฒนาทักษะบุคลากรให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงานและการสร้างค่านิยมร่วมภายในองค์กรให้มีความสามัคคีกัน ข้อจำกัดที่พบคือระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและฐานข้อมูลที่มีอยู่ยังขาดประสิทธิภาพ การสร้างทัศนคติของบุคลากรที่มีต่อองค์กรยังไม่ประสบความสำเร็จการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด ประกอบด้วย (1) การปรับทัศนคติ แนวคิด ค่านิยม และหมายรวมถึงวิธีการปฏิบัติงาน (2) การสร้างความเข้าใจให้บุคลากรทุกระดับเพื่อให้เกิดการยอมรับและมีส่วนร่วม (3) มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาสนับสนุนด้านฐานข้อมูล การสร้างบุคลากรในองค์กรให้มีความสามารถในการบริหารจัดการ (4) มีการตรวจสอบ ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอทั้งปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหารงานสมัยใหม่เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายขึ้น โดยให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

และข้อค้นพบจากการวิจัย (New Finding) จากการสรุป ประมวลผล วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลประมวลผลการวิจัย พบว่า

ประเด็นที่หนึ่ง การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล (Digital Platform) และแอปพลิเคชัน (Application) บนมือถือเพื่อเผยแพร่คำสอนทางพุทธศาสนาและเชื่อมโยงกับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย พัฒนาการนำเสนอออนไลน์ที่น่าดึงดูดและเป็นมิตรต่อผู้ใช้ โดยให้สามารถเข้าถึงตำรา หลักธรรมคำสอน คู่มือการทำสมาธิ และข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนชาวพุทธในท้องถิ่น สิ่งนี้จะช่วยให้ผู้คนจากภูมิหลังที่แตกต่างกันสามารถสำรวจพุทธศาสนาได้ตามสะดวกและเชื่อมต่อกับผู้ที่มีความคิดเหมือนกันผ่านระบบออนไลน์หรือกลุ่มสนทนาเพื่อส่งเสริมการสนทนาและการสนับสนุนสำหรับผู้ที่มีสนใจในพุทธศาสนา

ประเด็นที่สอง สร้างเนื้อหาที่มีเดียที่น่าดึงดูดเพื่อทำให้คำสอนทางพุทธศาสนาเข้าถึงได้มากขึ้น และมีส่วนร่วมกับผู้ชมในวงกว้าง พัฒนาวิดีโอ พอดแคสต์ (Podcast) และเนื้อหาเชิงโต้ตอบที่ทำให้แนวคิดที่ซับซ้อนง่ายขึ้น แนะนำเทคนิคการทำสมาธิ และแบ่งปันเรื่องราวของการเปลี่ยนแปลงส่วน

บุคคลผ่านพุทธศาสนา ร่วมมือกับนักวิชาการ ผู้ปฏิบัติธรรมและศิลปินชาวพุทธเพื่อสร้างเนื้อหาคุณภาพสูงที่โดนใจผู้คนทุกวัยและภูมิภาคหลังทางวัฒนธรรม การแบ่งปันแหล่งข้อมูลมีเดียเหล่านี้ผ่านช่องทางต่าง ๆ

ประเด็นที่สาม ปลูกฝังชุมชนท้องถิ่นจัดตั้งและสนับสนุนชุมชนชาวพุทธในท้องถิ่นที่ตอบสนองความต้องการและความสนใจของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มศึกษา แวดวงการทำสมาธิ และการรวมตัวทางสังคมที่เปิดโอกาสให้แต่ละบุคคลได้เชื่อมต่อกับผู้อื่นที่มีความสนใจเหมือนกันและสำรวจพุทธศาสนาาร่วมกัน จัดเวิร์คช็อป (Workshop) การพักผ่อน และการสัมมนาที่เกี่ยวข้องกับความท้าทายร่วมสมัยและนำแนวทางใหม่ ๆ มาใช้กับคำสอนทางพุทธศาสนา ด้วยการส่งเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีพื้นที่สำหรับการเติบโตส่วนบุคคล ชุมชนท้องถิ่นเหล่านี้สามารถทำหน้าที่เป็นตัวเร่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่ประชากรที่หลากหลาย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม

1) ควรศึกษาเรื่องจริยธรรมการใช้สื่อโซเชียล (The Ethics and Using Social Media) และทักษะการใช้ชีวิตในยุคสังคมดิจิทัล (Life Skills in the Digital Society Era) เพิ่มเติม

2) ควรศึกษาประเด็นความรุนแรงบนโลกโซเชียล (Cyberbullying) และความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) เพิ่มเติม

บรรณานุกรม

1. ตำรา หนังสือ เอกสาร

- กรมการศาสนา. (2540). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสารเพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ 2554-2556*. กรุงเทพฯ: สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- กัลยา วาณิชย์บัญชา. (2550). *การวิเคราะห์สถิติ สถิติสำหรับบริหารและวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 10), กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2548). *เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- กิติมา สุรสนธิ. 2541. *ความรู้ทางการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กุลวิตรา กังคานนท์ และสุชาดา ไชยรัตน์. (2545). *รายงานสำรวจสถานภาพและความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- คณะพระธรรมจาริกว่าด้วยการบริหารโครงการพระธรรมจาริก, ระเบียบ. (2539) *พระธรรมจาริกว่าด้วยการบริหารโครงการพระธรรมจาริก*. (เอกสารอัดสำเนา).
- โครงการพระธรรมจาริก. (2555). *รายงานผลการปฏิบัติงานส่วนภูมิภาค*. เชียงใหม่. เอกสารรายงานเฉลิมชัย เสียงใหญ่, พลตรี. (2555). *ธรรมโมวาท*. กรุงเทพฯ : เอกสารอัดสำเนา.
- ชาลินี บุญยาศัพท์. (2556). *ความพร้อมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการบริหารงานของบุคลากรในเทศบาลนทบุรี จังหวัดนนทบุรี*. การศึกษาค้นคว้าอิสระ. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เดือน คำดี. (2545). ศาสตราจารย์. (พิมพ์ครั้งที่ 2), กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์. (2550). *เอกสารการเรียนรู้การทำวิจัยด้วยตนเอง*. (พิมพ์ครั้งที่ 2), นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539).
- ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2543). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2543). *พรมแดนความรู้ด้านการวิจัยและสถิติ*. ชลบุรี: วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา
- นงเยาว์ ชาญนรงค์. (2539). *ศาสนากับสังคม*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปิ่น มุทุกันต์. (2533). *มุมสว่าง*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มีเดียโพกัส.
- พระเมธีธรรมาภรณ์. (ประยูร ฐมมจิตโต). (2538). *อุดมการณ์และบทบาทของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์, ในอนุสรณ์พระธรรมทูตสายต่างประเทศ (รุ่นที่ 1)*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). *พจนานุกรมเพื่อศึกษาพุทธศาสตร์ ชุดคำวัด*.
กรุงเทพฯ: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). *การเผยแผ่เชิงรุก*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). *พุทธวิธีในการสอน*. กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *งานพระธรรมทูตในพระธรรมทูตในต่างประเทศ*.
(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิสิฐ เจริญสุข. (2543). *คู่มือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วินัยปิฎก เล่ม 4 ข้อที่ 32* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต เล่มที่ 22 ข้อที่ 159*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก เล่มที่ 13*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สลลลภขันธ์วรรค เล่มที่ 9 ข้อที่ 237*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัษฎกวรรค เล่มที่ 3 ข้อที่ 16*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค เล่มที่ 11 ข้อที่ 331*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัลยา ช่างขวัญยืน. (2540). *ภาษากับการสื่อสาร*. นครปฐม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. (2545). *ทัศน์ไอที*. (พิมพ์ครั้งที่ 2),
กรุงเทพฯ: เอกสารอัดสำเนา.
- สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า. (ช่วง วรปุณฺโย). (2540). *การเผยแผ่พระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- สมภาร พรหมทา. (2546). *มนุษย์กับศาสนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- สุขุม เฉลยทรัพย์ และคณะ. (2547). *เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อชีวิต*. (ฉบับปรับปรุงใหม่).
(พิมพ์ครั้งที่ 4), กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

บรรณานุกรม (ต่อ)

อนุช อาภาภิรม. (2545). *การสื่อสาร การแสวงหาสื่อเพื่อสาธารณะในโลกยุคไร้พรมแดน*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา.

อนิรุทธิ์ รัชตะวราห์. (2554). *คู่มือช่างคอม ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โปรวิชั่น

2. งานวิจัย/วิทยานิพนธ์/บทความวิชาการ/บทความวิจัย/วารสาร

กนกวรรณ กาญจนธานี, ณิชฐิตา สุวรรณโณ และอนุ เจริญวงศ์ระยับ. (2558). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาความตั้งใจการตลาดอิเล็กทรอนิกส์สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย. *วารสารวิทยาการจัดการ*, 32 (2).

ใจ บุญชัยมิ่ง. (2555). *เปรียบเทียบกลวิธีการเผยแพร่คำสอนของพระพุทธศาสนากับศาสนาคริสต์ในเขตภาคเหนือ*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ฉัฐมณฑน์ ตั้งกิจถาวร. (2557). *การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในการเปิดรับข้อมูลที่ถูกแชร์ (Shared) ผ่านเฟสบุ๊ก*. การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ชลธิชา จันทร์แก้ว. (2549). *การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWLH - Plus*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร.

ธานินทร์ อินทรวิเศษ. (2562). เทคโนโลยีและนวัตกรรมกับการจัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัล. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*. 12(6), 478-494.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต). (2547). มาฆบูชา. *วารสารพุทธจักร*. 48(3), 18-29.

พระอุดมบัณฑิต (สมศักดิ์ สุทธิญาณเมธี). (2561). *พระธรรมจาริก: กระบวนการและรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง อาศรมพระธรรมจาริกบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์*. ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพัฒนาสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาศิวกโร ปญญาวิโร และคณะ. (2563). บทบาทและหน้าที่ของพระธรรมทูตจากอดีตสู่ปัจจุบัน. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 6(1), 116-131.

พระณปวร โทวาท. (2560). *ต้นแบบการบริหารจัดการเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย*. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการบัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยสยาม.

พระครูสิริธรรมบัณฑิต (ภาณุวัฒน์ แสนคำ). (2564). รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 10(2), 160-170.

ภานุพงศ์ เสกทวีลาภ. (2557). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจด้านพฤติกรรมการใช้ Cloud Storage ในระดับ Software-as-a-Service (SaaS) ของพนักงานองค์กรเอกชนในเขตพื้นที่เศรษฐกิจของกรุงเทพมหานคร*. การค้นคว้าอิสระ, บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- วัชรพล คงเจริญ. (2557). ปัจจัยการยอมรับนวัตกรรมที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการธนาคารผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ในเขตกรุงเทพมหานคร. การศึกษาค้นคว้าอิสระ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สงวนศักดิ์ แก้วมุงคุณ. (2554). การยอมรับเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาชุมชนในภูมิภาค:กรณีศึกษาเว็บไซต์หมู่บ้าน. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรทัย เลื่อนวัน. (2555). ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศ กรณีศึกษากิจกรรมพัฒนาชุมชนศูนย์ราชการแจ้งวัฒนะ. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

3. เอกสารต่างประเทศ

- Rogers, E. M. (1995). *Diffusion of innovations*. New York: Free Press.
- Rogers, C.R. (1959). *Towards a Theory of Creativity in P.E. Vernon, ed. Creativity*. Hasmonds Worth, Penguin Book.
- Rogers, E.M. and Shoemaker, F.F. (1971). *Communication of Innovation*. New York : The Free Press.
- Rosenberg, R.J. and Hovland, C.I. (1960). *Attitude Organization and Change:And Analysis of Consistency Among Attitude Components*. Wesport : Greenwood

4. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- ถาปกรณ์ กำเนิดศิริ (2565). การเผยแผ่พระพุทธศาสนา. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2565.
จาก: <https://www.truelookpanya.com/learning/detail/34837>.
- ธรรมะไทย. (2565). การเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2565.
จาก: <http://www.dhammadham.org/thailand/missionary/>
- ประมะ สตะเวทิน. (2546). การสื่อสารมวลชนกระบวนการและทฤษฎี. กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเมศวร์ กุมารบุญ. (2550). อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย พ.ศ. 2550. ผู้จัดการออนไลน์.สืบค้นเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2565.จาก:
<http://www.manager.co.th/Telecom/ViewNews.aspx?NewsID=9500000067518>.
- ประสิทธิ์ พุกษาจารศิริ. (2560). พระพุทธศาสนากับโลกดิจิทัล. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2565.
จาก: https://www.matichon.co.th/columnists/news_426555
- พจนารถ สุพรรณกุล. (2557). การเผยแผ่พระพุทธศาสนากับเทคโนโลยีสารสนเทศ.สืบค้นเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2565. จาก :
<https://phd.mbu.ac.th/index.php/2014-08-28-08-57-4/106-2014-09-20-08-27-56>

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พุทธรักษ์ ปราบนอก, (2558). *ศาสนาโลกภายใต้การกำเนิดศาสนา*. สืบค้นเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2565 จาก : <http://www.Users/MSI/Downloads/51718-Article%20Text-119827-1-10-20160314.pdf>.
- ภัทราวดี วงศ์สุเมธ. (2556). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับและการใช้งานระบบการเรียนผ่านเว็บ. *Executive Journal*. 33(3), 1-10.
- ยีน ภู่วรรณ (2562) เทคโนโลยีดิจิทัลกับการพัฒนาคลังทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้: รูปแบบ ต้นแบบ. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2565. จาก : <http://ithesis-ir.su.ac.th > dspace > bitstream>.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2565). *ศาสนาอิสลาม*. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2565. จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki>
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2565). *จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2565. จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki>
- สิงหะ ฉวีสุข และสุนันทา วงศ์จตุรภัทร. (2555). *ทฤษฎีการยอมรับการใช้เทคโนโลยี*. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2565. จาก: <http://journal.it.kmitl.ac.th>.
- สุภาพรรณ กลิ่นนาค. (2557). *การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับผลกระทบด้านพุทธศาสนา*. สืบค้นเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2565. จาก : <https://phd.mbu.ac.th/index.php/2014-08-28-08-57-4/99-2014-09-19-23-56-30>
- เสฐียร พันธรังสี. (2546). *ศาสนาเปรียบเทียบ*. (พิมพ์ครั้งที่ 8), กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- อารีผิน ยามา. (2563). *ยุทธศาสตร์การต่างประเทศของไทยต่อตะวันออกกลางและโลกมุสลิม*. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2565. จาก : <http://www.ias.chula.ac.th/tag/muslim-studies-center/?navmenu=asiatrend&post=8>

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามการวิจัยชุดที่ 1 ข้อมูลเชิงปริมาณ

แบบสอบถามการวิจัย ชุดที่ 1
กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลง
ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย
ที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้เป็นแบบสอบถามเชิงสำรวจสภาพปัญหาปัจจุบันและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน

2. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในปัจจุบัน จำนวน 7 ด้าน คือ

1) ด้านสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2) ด้านการเผยแผ่ศาสนา

3) ด้านหลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต

4) ด้านบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระธรรมจาริก

5) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

6) ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21

7) ด้านรูปแบบความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

3. แบบสอบถามแต่ละตอนจะมีคำชี้แจงของตอนนั้นๆ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้ทราบรายละเอียดในการตอบแบบสอบถามให้เป็นไปอย่างถูกต้องสมบูรณ์ (โปรดได้อ่านคำชี้แจงก่อนตอบแบบสอบถาม)

4. คำตอบของท่านจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อตัวท่านและผู้อื่น เนื่องจากข้อมูลที่ได้รับจากท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษา วิจัยและการสร้างความรู้ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีในสถานการณ์ปัจจุบันของมหาวิทาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช ศูนย์การศึกษา

สุราษฎร์ธานี ดังนั้น ผู้วิจัยและคณะจึงขอความกรุณาท่านได้โปรดให้ข้อมูลแบบสอบถามตามสภาพความเป็นจริง

ผู้วิจัยขอเจริญพรขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้

ผศ.ดร.ปิ่นนพวงศ์ วงศ์นาศรี

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านเพียงข้อเดียว และโปรดกรอกข้อความในช่องว่าง

1. เพศ 1. บรรพชิต 2. คฤหัสถ์ชาย 3. คฤหัสถ์หญิง
2. อายุ 20-25 ปี 26-30 ปี 31-35 ปี
 36-40 ปี 41-45 ปี 46-50 ปี
 51-55 ปี 56-60 ปี 61 ปี ขึ้นไป
3. สถานภาพ ผู้บริหารคณะสงฆ์ (ระดับเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล)
 พระภิกษุ พระธรรมจาริก พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน หรือพระนักศึกษ (มจร.ศศ.)
 ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศูนย์การศึกษาสุราษฎร์ธานี
 ผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
 บุคลากร/เจ้าหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
 ไวยาวัจกรวัดต่าง ๆ
 พนักงาน/เจ้าหน้าที่ในส่วนงานราชการ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี
 พนักงาน/เจ้าหน้าที่ในสถานศึกษาที่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนไปปฏิบัติการสอน
 ประชาชนทั่วไป
 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทของ
ความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ 7 ด้าน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดในแต่ละ
คำถาม โดยที่ระดับความคิดเห็น แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ (5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปาน
กลาง, 2 = น้อย, 1 = น้อยที่สุด)

ที่	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1. ด้านสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน บริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่						
1.	การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้าน เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่มีความสำคัญและมีความจำเป็นต้อง ในการปรับตัวในระดับใด					
2.	การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงมีความ ทันสมัยระดับใด					
3.	การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ส่งผลกระทบต่อ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับใด					
4.	การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ส่งผลกระทบต่อ และมีอิทธิพลต่อการปกครองคณะสงฆ์และศาสนกิจด้านการ เผยแผ่หลักธรรมระดับใด					
5.	การเผยแผ่หลักธรรม คำสอนทางพระพุทธศาสนามีความ เหมาะสมและร่วมสมัยกับบริบทของสังคมที่หลากหลายในระดับใด					
2. ด้านการเผยแผ่ศาสนา						
1.	การเผยแผ่พุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมี ความสอดคล้องกับบริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี สารสนเทศสมัยใหม่ระดับใด					
2.	การเผยแผ่พุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการ พัฒนาและปรับปรุงวิธีการให้มีความเป็นปัจจุบันและสามารถตอบ โจทย์ของความหลากหลายในสังคมได้ในระดับใด					
3.	การเผยแผ่พุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความ สอดคล้องกับบริบทของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี สารสนเทศสมัยใหม่ระดับใด					
4.	การเผยแผ่พุทธศาสนาของคณะสงฆ์ และสำนักงาน พระพุทธศาสนาจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีความทันสมัยและตอบสนอง ความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ในระดับใด					

ที่	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
5.	การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดสุราษฎร์ มีกระบวนการรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันระดับใด					
3. ด้านหลักการวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต						
1.	หลักการหรือวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูตมีความทันสมัย หรือสร้างศรัทธาประสาทยกับสังคมปัจจุบันระดับใด					
2.	หลักการหรือวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูตมีความสะดวก คล่องตัวและเข้าถึงง่ายในระดับใด					
3.	หลักการหรือวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูตสามารถตอบสนองความต้องการขององค์กรหน่วยงานภาครัฐ และท้องถิ่นหรือชุมชนในระดับใด					
4.	คณะสงฆ์ พระสงฆ์ พระนักเผยแพร่ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และสำนักงานพุทธศาสนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีเครือข่ายการทำงาน มีการประสานงานภายในและภายนอกในระดับใด					
5.	การจัดกิจกรรม ศาสนพิธี งานบุญหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่สนับสนุนและส่งเสริมการเผยแพร่ศาสนากับประชาชน ชุมชน หน่วยงาน และศาสนาอื่น ๆ ในระดับใด					
4. ด้านบทบาท หน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของพระจาริกหรือพระธรรมทูตธรรม						
1.	บทบาท หน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของของคณะสงฆ์ พระธรรมจาริก พระธรรมทูต และพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความเป็นเอกเทศและความทันสมัยในระดับใด					
2.	บทบาท หน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของของคณะสงฆ์ พระธรรมจาริก พระธรรมทูต และพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการนำหลักธรรมคำสอน วิธีการสอนของพระพุทธเจ้ามาประใช้ให้เหมาะสมกับปัจจุบันได้ในระดับใด					
3.	การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือด้านการเผยแพร่ศาสนาในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้ทันสมัยมีความต่อเนื่องในระดับใด					
4.	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และคณะสงฆ์ ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเผยแพร่พุทธศาสนาที่ตอบสนองความต้องการที่หลากหลายในสังคมได้ในระดับใด					

ที่	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
5.	บทบาท หน้าที่ และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของคณะสงฆ์ พระสงฆ์ พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับสถานการณ์ระดับใด					
5. ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ						
1.	คณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูตมีองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ในระดับใด					
2.	คณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูตสามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ไปประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในระดับใด					
3.	ความเพียงพอและความทันสมัยของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีอยู่ในระดับใด					
4.	เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในปัจจุบันมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการเผยแพร่ศาสนาในจังหวัดสุราษฎร์ธานีในระดับใด					
5.	เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในปัจจุบันสามารถเป็นเครื่องมือในการทำงานด้านการปกครองคณะสงฆ์และด้านการเผยแพร่ศาสนาในระดับใด					
6. ด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21						
1.	กระบวนการของการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนากับประชาชน องค์กรของรัฐ ชุมชนและศาสนิกชนในระดับใด					
2.	การสื่อสารและการปฏิรูปวิธีการเผยแพร่ศาสนาในศตวรรษที่ 21 มีความทันสมัยกับความหลากหลายของชุมชนในระดับใด					
3.	คณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูตในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีการปรับตัวด้านการเผยแพร่หลักธรรมให้สอดคล้องกับการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ในระดับใด					
4.	ความรู้ ความสามารถและความพร้อมในการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสงฆ์ โดยสามารถประยุกต์หลักการเผยแพร่ศาสนาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่หลากหลายในระดับใด					

ที่	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
5.	ศาสนกิจของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสงฆ์ ไวยาวัจกร และสำนักงานพระพุทธศาสนามีความทันสมัยและ สอดคล้องกับการสื่อสารในศตวรรษที่ 21					
7. ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแพร่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น						
1.	ความสำเร็จและกลวิธีเผยแพร่คำสอนของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระธรรมจาริกและพระธรรมทูตมีกลวิธีเผยแพร่คำสอนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีระดับใด					
2.	ความสำเร็จกลวิธีเผยแพร่คำสอนของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระธรรมจาริกและพระธรรมทูตมีความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ในระดับใด					
3.	กิจกรรมทางศาสนา การสร้างความร่วมมือและการสร้างสันติสุขร่วมกันระหว่างพุทธศาสนากับศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลามในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เช่น การสัมมนา เสนวนาทางศาสนาหรือการลดความขัดแย้งในสังคม เป็นต้น ในระดับใด					
4.	กิจกรรมทางศาสนาดังกล่าว สามารถสร้างความร่วมมือและสร้างความสุขให้กับความต้องการของบริบททางสังคมที่หลากหลาย เป็นต้นได้ในระดับใด					
5.	ความพร้อมและความร่วมสมัยของการเผยแพร่ศาสนาต่าง ๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมในศตวรรษที่ 21 ในระดับใด					

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามการวิจัยชุดที่ 2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ

แบบสอบถามการวิจัย ชุดที่ 2

กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย
ที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

คำชี้แจง

ผู้วิจัยขอความกรุณาจากท่าน ในฐานะที่เป็นผู้แทนของผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งข้อมูลที่ได้จะปกปิดเป็นความลับและไม่ส่งผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูล และผู้วิจัยจะนำมารวบรวม วิเคราะห์และสังเคราะห์เชิงวิชาการในภาพรวม เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร ต่อไป

1. ทักษะ/มุมมองเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (Need Assessment) ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายในจังหวัดสุราษฎร์ธานีอย่างไรบ้าง ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านมีมุมมองเกี่ยวกับการเผยแพร่ศาสนาของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูตในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลายของสังคมในประเด็นใดบ้าง ? อย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ท่านมีทัศนคติ/มุมมองเกี่ยวกับการเผยแพร่ศาสนาของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลายของสังคมในประเด็นใดบ้าง ? อย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านมีทัศนคติ/มุมมองเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต เป็นต้น ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลายทางสังคมในประเด็นใดบ้าง ? อย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ท่านมีทัศนคติ/มุมมองเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต เป็นต้น กับเทคโนโลยีสารสนเทศการเผยแพร่ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลายในประเด็นใดบ้าง ? อย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. ท่านมีทัศนคติ/มุมมองเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของคณะสงฆ์ ผู้ปกครอง คณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต เป็นต้น กับเทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลายในประเด็นใดบ้าง ? อย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. ท่านมีทัศนคติ/มุมมองเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของคณะสงฆ์ ผู้ปกครอง คณะสงฆ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมจาริกหรือพระธรรมทูต เป็นต้น กับการเข้าถึงกลวิธีเผยแพร่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่น ๆ ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีบริบทที่หลากหลายในประเด็นใดบ้าง ? อย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. รูปแบบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน ควรมีองค์ประกอบและคุณลักษณะอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ (ถ้ามี)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ผู้ให้การสัมภาษณ์ ลำดับที่.....

ผู้สัมภาษณ์.....

ผู้บันทึกข้อมูล.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เวลา.....

สถานที่.....

ผู้ตรวจสอบข้อมูล.....

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ค
แบบสอบถามการวิจัยชุดที่ 3 แบบประเมินคู่มือ

แบบสอบถามการวิจัยชุดที่ 3 แบบประเมินคู่มือ
เรื่อง กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลง
ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย
ที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

คำชี้แจง

1. แบบประเมินฉบับนี้ เป็นแบบสอบถามถึงระดับความพึงพอใจและความเหมาะสมต่อโมเดล (Model) กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อพัฒนาและขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจและความเหมาะสมต่อโมเดล (Model) กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 3 ด้าน คือ

- 1) ด้านการออกแบบรูปเล่มของคู่มือ
- 2) ด้านเนื้อหาในคู่มือ
- 3) ด้านการนำคู่มือไปใช้ประโยชน์

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

3. แบบสอบถามแต่ละตอนจะมีคำชี้แจงของตอนนั้น ๆ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้ทราบรายละเอียดในการตอบแบบสอบถามให้เป็นไปอย่างถูกต้องสมบูรณ์ (โปรดได้อ่านคำชี้แจงก่อนตอบแบบสอบถาม) และคำตอบของท่านจะไม่มีผลกระทบต่อตัวท่านและผู้อื่น เนื่องจากข้อมูลที่ได้รับจากท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษา วิจัยและการสร้างความรู้ในด้านการพัฒนาพัฒนาและขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ดังนั้น ผู้วิจัยและคณะจึงขอความกรุณาท่านได้โปรดให้ข้อมูลแบบสอบถามตามสภาพความเป็นจริง

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้

ผศ.ดร.ปณิตพงษ์ วงศ์ณาศรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านเพียงข้อเดียว และโปรดกรอกข้อความในช่องว่าง

1. เพศ 1. บรพชิต 2. คฤหัสถ์ชาย 3. คฤหัสถ์หญิง
2. อายุ 20-25 ปี 26-30 ปี 31-35 ปี
 36-40 ปี 41-45 ปี 46-50 ปี
 51-55 ปี 56-60 ปี 61 ปี ขึ้นไป
3. สถานะ ผู้บริหารคณะสงฆ์ (ระดับเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล)
 พระภิกษุ พระธรรมจาริก พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน หรือพระนักศึกษา (มจร.ศศ.)
 ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศูนย์การศึกษาสุราษฎร์ธานี
 ผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
 บุคลากร/เจ้าหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
 ไวยาวัจกรวัดต่าง ๆ
 พนักงาน/เจ้าหน้าที่ในส่วนงานราชการ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี
 พนักงาน/เจ้าหน้าที่ในสถานศึกษาที่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนไปปฏิบัติการสอน
 ประชาชนทั่วไป
 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดในแต่ละคำถาม โดยที่ระดับความคิดเห็น แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ (5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = น้อยที่สุด)

ที่	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1. ด้านการออกแบบรูปเล่ม						
1.	ขนาดเล่มของคู่มือมีความเหมาะสม กระทัดรัด					
2.	สีสันทันและการออกแบบของปกคู่มือมีความน่าสนใจ					
3.	รูปแบบตัวอักษรอ่านง่ายและสวยงาม					
2. ด้านเนื้อหาในคู่มือ						
1.	เนื้อหาของคู่มืออ่านแล้วเข้าใจง่าย					
2.	เนื้อหาของคู่มือมีความทันสมัยต่อเหตุการณ์					
3.	เนื้อหาของคู่มือตรงต่อความต้องการ					
4.	การจัดเนื้อหาเป็นหมวดหมู่ เข้าใจง่าย					
5.	การจัดเนื้อหาเป็นลำดับขั้นตอน สอดคล้องและเชื่อมโยงกันดี					
6.	เนื้อหาของคู่มือมีความร่วมสมัยและเข้าถึงได้					
7.	เนื้อหาของคู่มือมีความเหมาะสมสามารถนำไปประยุกต์ใช้งานได้					
3. ด้านการนำคู่มือไปใช้ประโยชน์						
1.	ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการเผยแผ่ศาสนาได้					
2.	ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาศานนทายาทได้					
3.	ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาพัฒนาผู้เรียนได้					
4.	ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการถ่ายทอดต่อผู้อื่นได้					
5.	ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการต่อยอดทางวิชาการได้					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบประเมิน

ภาคผนวก ง
เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน

ที่ จว. ๓๒๔/๒๕๖๖

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง : กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

TITLE : STRATEGIES FOR DRIVING BUDDHISM PROPAGATION IN THE CHANGING CONTEXT OF INNOVATION AND MODERN INFORMATION TECHNOLOGY FOR REACHING DIVERSE TARGET GROUPS SURAT THANI PROVINCE

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

ปณณพงค์ วงศ์ณาศรี

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน

คณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๖๖ วันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ มติที่ ๔๖๖/๒๕๖๖ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการทำวิจัยในคน โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรี ในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดภัยอันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรองผลการพิจารณาการทำวิจัยในคนฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

ออกให้ ณ วันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

ลงนาม

(พระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก จ
หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์
หมู่ที่ ๕ ตำบลนาปรัง อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร ๐๘-๖๒๘๐-๖๖๔๔, ๐๘-๖๒๗๗-๓๓๗๗

ที่ อว ๗๙๑๖/ ๖๐๐๖๕

๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรเชษฐ โทอิน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ตามที่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณณพงศ์ วงศ์ณาศรี อาจารย์ประจำ หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์ ได้รับทุนอุดหนุนโครงการวิจัย จากสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ เพื่อดำเนินโครงการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี”

ในการนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเรื่องดังกล่าว ดังรายละเอียดที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการต่อไป ขอเจริญพรมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์

ผู้ประสานงาน ผศ.ดร.ปณณพงศ์ วงศ์ณาศรี

โทร ๐๘๑-๕๙๗๖๘๖๖

ที่ อว ๗๙๑๖/ว๐๐๖๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสัย
หมู่ที่ ๕ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐๘-๒๒๔๐-๒๒๔๔, ๐๘-๒๒๗๕-๓๓๕๕

๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมเกียรติ ภาระเวช

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ตามที่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณณพงค์ วงศ์ณาศรี อาจารย์ประจำ หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสัย ได้รับทุนอุดหนุนโครงการวิจัยจากสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ เพื่อดำเนินโครงการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี”

ในการนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเรื่องดังกล่าว ดังรายละเอียดที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการต่อไป ขอเจริญพรมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมภาณี, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช
หมู่ที่ ๕ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร ๐๘-๒๒๘๐-๒๒๘๔, ๐๘-๒๒๗๙-๓๓๙๙

ที่ อว ๗๙๑๖/ ๖๐๐๖๕

๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สำราญ ศรีคำมูล

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ตามที่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นณพงศ์ วงศ์ณาศรี อาจารย์ประจำ หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช ได้รับทุนอุดหนุนโครงการวิจัย จากสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ เพื่อดำเนินโครงการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี”

ในการนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเรื่องดังกล่าว ดังรายละเอียดที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการต่อไป ขอเจริญพรมมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูศรีธรรมมารัต, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช

ที่ อว ๗๙๑๖/ ๖๐๐๖๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
หมู่ที่ ๕ ตำบลนาทร อำเภอยะพริต
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร ๐๘-๖๒๘๐-๖๖๔๔, ๐๘-๖๒๗๙-๓๓๙๙

๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน พระมหาจิรายุทธ ปโยโค,ผศ.

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ตามที่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณณพงศ์ วงศ์ณาศรี อาจารย์ประจำ หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช ได้รับทุนอุดหนุนโครงการวิจัย จากสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ เพื่อดำเนินโครงการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี”

ในการนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเรื่องดังกล่าว ดังรายละเอียดที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูสิริธรรมาภีรัต,ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

ผู้ประสานงาน ผศ.ดร.ปณณพงศ์ วงศ์ณาศรี

โทร ๐๘๑-๕๙๗๖๘๖๖

ที่ อว ๗๙๑๖/ ๖๐๐๖๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสัย
หมู่ที่ ๕ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร ๐๘-๖๒๘๐-๖๖๔๔, ๐๘-๖๒๗๗-๓๓๗๗

๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน พระครูสุธีรสาร, ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ตามที่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณณพงศ์ วงศ์ณาศรี อาจารย์ประจำ หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสัย ได้รับทุนอุดหนุนโครงการวิจัย จากสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ เพื่อดำเนินโครงการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี”

ในการนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเรื่องดังกล่าว ดังรายละเอียดที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูสุธีรธรรมาภิต, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสัย

ผู้ประสานงาน ผศ.ดร.ปณณพงศ์ วงศ์ณาศรี

โทร ๐๘๑-๕๙๗๖๘๖๖

ภาคผนวก ฉ
หนังสือขออนุญาตลงพื้นที่เก็บข้อมูลการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖/ว.๐๐๙๔

๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์เชิงลึก

เจริญพร/เรียน

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด
๒. แบบตอบรับการเข้าสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ตามที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช ได้รับเงินอุดหนุนโครงการวิจัย จากสถาบันวิจัยญาณสังวร ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ เรื่อง “กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี” โดยมี ผศ.ดร.ปณิตพงษ์ วงศ์ณาศรี เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย

ในการนี้เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ทางมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้เป็นอย่างดี และเพื่อให้การจัดทำโครงการวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้ ผศ.ดร.ปณิตพงษ์ วงศ์ณาศรี หัวหน้าโครงการวิจัย เข้าสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับวันเวลาที่ท่านจะเข้าสัมภาษณ์ขอให้กำหนดให้ตามที่สะดวก และได้โปรดกรุณาส่งแบบตอบรับ หรือโทรแจ้งผู้ประสานงาน ผศ.ดร.ปณิตพงษ์ วงศ์ณาศรี โทร ๐๘๑-๕๙๗๖๘๖๖

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็น อย่างดียิ่ง ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิต, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖/ว.๐๐๙๕

๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

เจริญพร/เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ

๒. แบบตอบรับการเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

ตามที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช ได้รับเงินอุดหนุนโครงการวิจัย จากสถาบันวิจัยญาณสังวร ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ เรื่อง “กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี” โดยมี ผศ.ดร.ปิ่นณพงค์ วงศ์ณาศรี เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย

ในการนี้เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ทางมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้เป็นอย่างดี และเพื่อให้การจัดทำโครงการวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงขอเชิญท่านเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ในวันที่ ..เวลา.....ณ.....

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็น อย่างดียิ่ง ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรต,ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

ผู้ประสานงาน ผศ.ดร.ปิ่นณพงค์ วงศ์ณาศรี โทร. ๐๘๑-๕๙๗๖๘๖๖

ภาคผนวก ช
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๒๘-๕ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖/ว.๐๐๙๒

๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย (Try out)

เจริญพร/เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓๐ ชุด

ตามที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช ได้รับเงินอุดหนุนโครงการวิจัย จากสถาบันวิจัยญาณสังวร ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ เรื่อง “กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี” โดยมี ผศ.ดร.ปณณพงค์ วงศ์ณาศรี เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย

ในการนี้เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ทางมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ ผศ.ดร.ปณณพงค์ วงศ์ณาศรี ได้เก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับ Try out ประชาชนในพื้นที่ของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการดำเนินงานวิจัยต่อไป

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดียิ่ง ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรต,ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพู อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๔๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖/ว.๐๐๙๓

๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร/เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ตามที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช ได้รับเงินอุดหนุนโครงการวิจัย จากสถาบันวิจัยญาณสังวร ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ เรื่อง “กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี” โดยมี ผศ.ดร.ปณณพงค์ วงศ์ณาศรี เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย

ในการนี้เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ทางมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ ผศ.ดร.ปณณพงค์ วงศ์ณาศรี ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการดำเนินงานวิจัยต่อไป

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็น อย่างดียิ่ง ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

คู่มือ

กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลง
ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย
ที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
ศูนย์การศึกษาสุราษฎร์ธานี วัดธรรมบูชา เลขที่ 143/1
ถนนชนเกษม ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84000

คำนำ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลงได้เพราะได้รับความอนุเคราะห์และการให้ความช่วยเหลือจาก มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และสถาบันวิจัยญาณสังวรที่ได้จัดสรรงบประมาณเพื่อให้ดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนางานประจำ พร้อมทั้งเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามกรอบภาระงานของมหาวิทยาลัย คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัยและพัฒนาการบริการทางวิชาการ การทำนุบำรุงศิลปะ วัฒนธรรม และการพัฒนานักศึกษา

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามเครื่องมือวิจัยที่ได้สละเวลาอันมีค่าให้ความอนุเคราะห์ช่วยตรวจแบบสอบถาม ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาในงานวิจัยเกิดความสมบูรณ์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอคุณ อาจารย์ ดร.วีรนุช พรหมจักร ที่ช่วยเป็นธุระในการศึกษา ค้นคว้า หาข้อมูลที่เกี่ยวข้องและได้ช่วยประสานงานกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้

คุณงามความดีและคุณค่าของงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาต่อคุณพระศรีรัตนตรัย พ่อ แม่ ครูบาอาจารย์ทุกรูป/ท่าน ที่ได้ประสิทธิ ประสาทวิชาความรู้ให้กับข้าพเจ้าด้วยดีเสมอมา อนึ่ง ผู้วิจัยมีความมุ่งมั่นที่จะนำเอาจุดบกพร่องที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการส่งเสริมพระพุทธศาสนาจัดการเรียนการสอนไปพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช ศูนย์การศึกษาสุราษฎร์ธานี นักศึกษา และประชาชนต่อไป

ผศ.ดร.ปณิตพงศ์ วงศ์ณาศรี

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	ประวัติมหาวิทยาลัย	166
	1.1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	166
	1.2 วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช	180
	1.3 บริบทของการศึกษามหาวิทยาลัยสงฆ์	181
2	กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี	193
	2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่ศาสนา	194
	2.2 หลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก	195
	2.3 องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้	195
	2.4 บทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแผ่ธรรมของพระธรรมจาริก	196
	2.5 แนวคิดเกี่ยวกับพระธรรมทูต	196
	2.6 แนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ	197
	2.7 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารในศตวรรษที่ 21	198
	2.8 กลยุทธ์และการประสบความสำเร็จจากวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริก	199
	2.9 การปรับตัวของการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ทางพุทธศาสนา	200
3	บทสรุปกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี	202
	3.1 หลักการและเหตุผล	202
	3.2 ข้อค้นพบจากงานวิจัย	205
	3.3 ข้อค้นพบทางสถิติ	209
	3.4 ข้อเสนอแนะ	209
	อ้างอิง	211

บทที่ 1

ประวัติมหาวิทยาลัย

1.1 ประวัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาพที่ 1.1 สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย
ที่มาภาพ : <https://www.mbu.ac.th/mbu-history/>

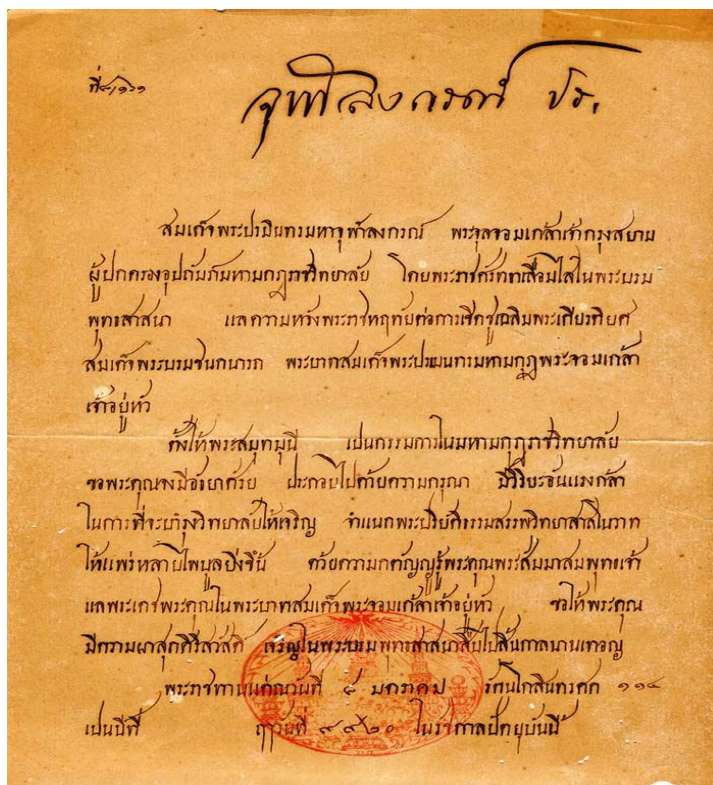
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีพันธกิจด้านการผลิตบัณฑิต งานวิจัย งานบริการ วิชาการ แก่ชุมชน และงานทำนุบำรุงศิลปะ วัฒนธรรมตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พุทธศักราช 2436 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ตั้งวิทยาลัยขึ้นในบริเวณวัดบวรนิเวศวิหาร พระราชทานนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย” โดยมีพระราชประสงค์เพื่อเป็นที่ศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุ-สามเณร ทรงอุทิศพระราชทรัพย์บำรุงประจำปีและก่อสร้างสถานศึกษาวิทยาลัยแห่งนี้ขึ้น ครั้นเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พุทธศักราช 2439 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จมาเปิดมหามกุฏราชวิทยาลัย พระองค์ทรงรับมหามกุฏราชวิทยาลัยอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์และพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์บำรุงประจำปี อาศัยพระราชประสงค์ดังกล่าว สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงทรงตั้งวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินกิจการของมหามกุฏราชวิทยาลัยขึ้น 3 ประการ คือ

- 1) เพื่อเป็นสถานศึกษาของพระภิกษุ-สามเณร
- 2) เพื่อเป็นสถานศึกษาวิทยาการอันเป็นของชาติภูมิและของต่างประเทศ
- 3) เพื่อเป็นสถานที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา

เมื่อกิจการของมหามกุฏราชวิทยาลัย (Mahamakut Buddhist University) ได้เปิดดำเนินการแล้วปรากฏว่าพระวัตถุประสงค์เหล่านั้นได้รับผลเป็นที่น่าพอใจตลอดมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะให้พระ

วัตถุประสงค์เหล่านั้นได้ผลดียิ่งขึ้น ดังนั้น ในวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2488 สมเด็จพระสังฆราช เจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ในฐานะที่ทรงเป็นนายกรัฐมนตรี มหามกุฏราชวิทยาลัยพร้อมด้วยพระเถระนุเถระ จึงได้ทรงประกาศตั้งสถาบันการศึกษาชั้นสูงในรูปมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาขึ้นเป็นครั้งแรก โดยอาศัยนามว่า “สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย” โดยมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

- 1) เพื่อให้เป็นสถานศึกษาพระปริยัติธรรม
 - 2) เพื่อให้เป็นสถานศึกษาวิทยาการอันเป็นของชาติภูมิและต่างประเทศ
 - 3) เพื่อให้เป็นสถานเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและนอกประเทศ
 - 4) เพื่อให้ภิกษุ-สามเณร มีความรู้และความสามารถในการบำเพ็ญประโยชน์แก่ประชาชน
 - 5) เพื่อให้ภิกษุ-สามเณร มีความรู้ และความสามารถในการค้นคว้า โต้ตอบ หรืออภิปรายธรรมได้อย่างกว้างขวางแก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ
 - 6) เพื่อให้ภิกษุ-สามเณร ได้เป็นกำลังสำคัญในการจรรโลงพระพุทธศาสนา และเป็นศาสนทายาทที่เหมาะสมแก่กาลสมัย
 - 7) เพื่อความเจริญก้าวหน้าและคงอยู่ตลอดกาลนานของพระพุทธศาสนา ทั้งนี้
- ภายใต้การบริหารของคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า กรรมการสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย สถาบันการศึกษาแห่งนี้ ได้เริ่มเปิดให้การอบรมศึกษาแก่ภิกษุสามเณร ตั้งแต่วันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2489 จนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 1.2 หนังสือลงพระปรมาภิไธย รัชกาลที่ 5 ที่ 8/161
พระดร.อนิลมาน ธมมสากิโย มอบให้เมื่อ 25 ก.ย. 50
ที่มาภาพ : <https://www.mbu.ac.th/mbu-history/>

เหตุผลที่ทำให้สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ทรงพระดำริจัดตั้งมหามกุฏราชวิทยาลัยฯ นั้น ปรากฏในรายงานประจำปีของมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า พระเถรานุเถระทั้งหลายมีความประสงค์ในการจัดตั้งวิทยาลัยเป็นที่ฝึกสอนพระปริยัติธรรมแลอักษรสมัยของภิกษุ-สามเณร และศิษย์วัดนั้น ด้วยเห็นว่าธรรมเนียมในประเทศนี้ วัดทั้งหลายเป็นโรงเรียนที่ศึกษาวิชาความรู้ของราษฎรพลเมือง ตั้งแต่นแต่เรียนอักษรฝึกกิริยามารยาทตลอดจนถึงเรียนพระปริยัติธรรม บรรดาราชกรมีบุตรหลานก็นำเข้ามาฝากเป็นศิษย์วัดให้เรียนวิชาความรู้จนถึงเติบโตใหญ่อุปสมบทเป็นภิกษุ บางพวกก็ได้เข้าไปจนเป็นคณาจารย์ปกครองกันต่อ ๆ ไป บางพวกอยู่สมควรแก่ศรัทธาแล้วก็ลาสิกขาบทสัไปประกอบการทำงานเลี้ยงชีพของตนในทางฆราวาสมีธรรมเนียมเป็นพื้นเมืองมาดังนี้

วิธีการปกครองของวัดนั้น ไม่ได้จัดเป็นชั้นตามสถานที่ว่าสถานที่นั้นสอนชั้นสูง สถานที่นั้นสอนชั้นต่ำ ดูท่าที่เหมือนในวัดหนึ่งจะมีทั้งชั้นสูงชั้นต่ำคือราษฎรนำบุตรหลานเข้ามาฝากภิกษุสามเณรให้เรียนอักษรแลฝึกกิริยามารยาท เป็นต้น การฝึกสอนชั้นนี้จัดว่าเป็นชั้นต่ำ การฝึกสอนภิกษุสามเณรให้เล่าเรียนมคธภาษาก็ดี ให้เล่าเรียนพระปริยัติธรรมก็ดี การศึกษาชั้นนี้จัดว่าเป็นชั้นสูง แต่การหาดำเนินไปโดยเรียบร้อยดังวิธีที่จัดไม่ เพราะข้อขัดขวางดังต่อไปนี้

ราษฎรผู้จะนำบุตรหลานมาฝากต่อภิกษุสามเณรในวัดนั้น ๆ ก็ฝากในสำนักที่ตนรู้จักคุ้นเคย ภิกษุสามเณรผู้เป็นอาจารย์นั้น บางรูปก็มีความรู้มาก บางรูปก็มีความรู้น้อย ทั้งไม่มีหลักสูตรแห่งการเล่าเรียนว่าถึงไหนจัดเป็นใช้ได้ ความรู้ของศิษย์จึงไม่เสมอกัน ตั้งแต่กรมศึกษาธิการจัดหลักสูตรสำหรับสอนความรู้ขึ้นแล้ว การเล่าเรียนจึงมีกำหนด แต่เพราะความรู้ของภิกษุสามเณรผู้เป็นอาจารย์ไม่เสมอกัน ทั้งความนิยมของเด็กผู้เล่าเรียนก็ดี ของผู้ใหญ่ของเด็กก็ดี เป็นแต่เพียงอ่านได้เขียนได้เท่านั้นก็พอประสงค์ ความรู้ของนักเรียนที่ออกจากวัดจึงยังจัดว่าถึงกำหนดแท้ไม่ได้

ส่วนการเล่าเรียนมคธภาษานั้นแต่เดิมไม่บังคับ แล้วแต่ใครสมัครจะเรียน ในทุกวันนี้ความนิยมในการเล่าเรียนมคธภาษาน้อยลง ด้วยผู้ที่มาบวชเป็นภิกษุสามเณรจะหาผู้ที่มีศรัทธาแท้เป็นอันยาก ทั้งพื้นเดิมก็เป็นคนขัดสน ต้องการแต่ความรู้ที่จะให้ผลเป็นเครื่องเลี้ยงชีพได้โดยประจักษ์ตา ไม่ต้องการความรู้ที่เป็นอารมณ์ของบุรุษ หรือความรู้ที่เป็นเครื่องเจริญผล โดยเพิ่มสติปัญญาสามารถ แลวิธีฝึกสอนเด็กก็เป็นการเน้นซ้ำ หากจะมีผู้อุตสาหะเรียนบ้าง จะหาอาจารย์ผู้บอกให้รู้จริงเห็นจริงก็ได้ยาก ทั้งผู้เรียนจะชำนาญในภาษาของตนมาก่อนก็ได้โดยยาก หลักสูตรก็มากขึ้น แลการสอบความรู้ก็ห่าง ต่อล่วงหลายปีจึงสอบครั้งหนึ่ง ด้วยอาศัยเหตุเหล่านี้ จึงมีอาจารย์สอนให้รู้จริงเห็นจริงได้น้อยตัวเรียนไม่ทันรู้ละทิ้งไปเสียก็มี บางที่เรียนรู้พอจะสอบความรู้ได้ อยู่ไม่ถึงกาลสอบก็มี เข้าสอบจนเป็นบาเรียนแล้วก็มี แต่จะหาผู้สอบได้จนจบหลักสูตรได้น้อยถึงนับตัวถ้วน เพราะหลักสูตรที่ตั้งไว้มากเกินเมื่อความเล่าเรียนเสื่อมทรามไป ผู้เป็นบาเรียนเพียง 4 ประโยค 5 ประโยค ก็กว้างขวางมีผู้นับหน้าถือตาแสวงหาลาภผลเลี้ยงตัว พอตั้งตัวได้แล้ว ก็ไม่คิดที่จะเป็นนักเรียนต่อไป บางรูปก็รับตำแหน่งพระราชาคณะปกครองหมู่คณะเสีย ในระหว่างยังไม่ทันได้แปลจบหลักสูตร อาศัยเหตุนี้ การเรียนมคธภาษาจึงไม่เจริญทันเวลาที่เป็นอย่างนี้

ส่วนการเรียนพระปริยัติธรรมนั้นเป็น 2 ชั้น คือ ชั้นต่ำ 1 ชั้นสูง 1 การให้โอวาทสั่งสอน แลให้ศึกษาในตำรับภาษาไทยจัดเป็นชั้นต่ำ สำหรับภิกษุสามเณรวัยใหม่ ตลอดไปจนถึงผู้ไม่ได้เรียนมคธภาษา การอ่านการทรงภาษาบาลีไตรปิฎกจัดเป็นชั้นสูง สำหรับผู้รู้ภาษามคธ การฝึกสอนชั้นต่ำไม่เจริญได้ เพราะผู้ที่เข้ามาบวชไม่ชำนาญในภาษาของตนทั่วทุกคน ฟังคำสอนก็จำไม่ได้ อ่านหนังสือก็

ไม่ค่อยเข้าใจ แลการฝึกสอนชั้นสูงไม่เจริญได้ โดยเหตุที่หลักสูตรสำหรับมคธภาษาเป็นอย่างหนึ่ง พระปริยัติธรรมที่จำเป็นจะต้องรู้เป็นอย่างหนึ่ง ผู้เล่าเรียน ๆ มคธภาษาสอบความรู้ได้แล้ว ยังต้องวกมาดูบาลีไตรปิฎกอีกเป็นสองซ้ำอยู่ จะหาผู้สมัครเรียนแต่ภาษามคธก็ได้โดยยากแล้ว จะหาผู้รู้ภาษามคธแล้วศึกษาพระปริยัติธรรมต่อไป ก็ต้องได้โดยยากเป็นธรรมดา

ถ้าจะคิดบำรุงวิทยาความรู้ให้สมควรกับประเพณีที่เป็นมาแต่เดิมแลให้เจริญทันเวลา จำเป็นที่จะต้องคิดจัดการแก้ไขตามสมควรแก่เวลา ในการศึกษาของศิษย์วัด จะต้องจัดให้เด็กมีที่เรียนได้ตลอดหลักสูตรของกรมศึกษาธิการทั่วทุกคน แลจะต้องฝึกฝนให้ประพฤติกริยามารยาทให้เรียบร้อย การเรียนมคธภาษาจะต้องจัดหลักสูตรให้น้อยชั้นลง แต่ย่นความรู้ให้ลงในชั้นนั้น ๆ ให้เป็นคลองเดียวกันกับการเรียนพระปริยัติธรรมชั้นสูงด้วย ต้องบังคับบรรดาภิกษุสามเณรที่มีอายุควรแก่การเล่าเรียน ให้เล่าเรียนถ้วนทั่วทุกรูป คิดแก้ไขวิธีสอนให้เรียนง่ายขึ้นให้รู้ได้จริง ให้จบหลักสูตรได้ก่อนที่นักเรียนจะเป็นคนกว้างขวางจนตั้งตัวได้ จะต้องจัดการสอบความรู้ทุกปี เปลี่ยนแปลงวิธีสอบให้เป็นไปโดยสะดวก มีใช้เขียนแทนแปลด้วยปากเป็นต้น

การฝึกสอนพระปริยัติธรรมทั้งสองชั้น เมื่อการฝึกสอนภาษาไทยแลมคธภาษาเจริญแล้ว ก็คงเจริญตามกัน เมื่อสมเด็จพระบรมปิตรพระราชสมภารเจ้า ทรงพระราชศรัทธาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งมหามกุฏราชวิทยาลัยขึ้นไว้เป็นที่เล่าเรียนของพระสงฆ์ในคณะธรรมยุติกนิกาย พระเถรานุเถระทั้งหลายได้ช่องอันดี จึงได้จัดการเปลี่ยนแปลงวิธีเล่าเรียนในคณะตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม ร.ศ. 112 จนถึงบัดนี้ เหตุผลที่ทำให้สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ทรงพระดำริจัดตั้งมหามกุฏราชวิทยาลัยฯ นั้น ปรากฏในรายงานประจำปีของมหามกุฏราชวิทยาลัยว่าพระเถรานุเถระทั้งหลายมีความประสงค์ในการจัดตั้งวิทยาลัยเป็นที่ฝึกสอนพระปริยัติธรรมและอักษรสมัยของภิกษุสามเณรแลศิษย์วัดนั้น ด้วยเห็นว่าธรรมเนียมในประเทศนี้ วัดทั้งหลายเป็นโรงเรียนที่ศึกษาวิชาความรู้ของราษฎรพลเมือง ตั้งต้นแต่เรียนอักษรฝึกกริยามารยาทตลอดจนถึงเรียนพระปริยัติธรรม บรรดาราษฎรมีบุตรหลานก็นำเข้ามาฝากเป็นศิษย์วัด ให้เรียนวิชาความรู้ จนถึงเติบโตใหญ่อุปสมบทเป็นภิกษุ บางพวกก็ได้อยู่ไปจนเป็นคณาจารย์ปกครองกันต่อ ๆ ไป บางพวกอยู่สมควรแก่ศรัทธาแล้วก็ลาสิกขาบวชไปประกอบอาชีพเลี้ยงชีพของตนในทางฆราวาส มีธรรมเนียมเป็นพื้นเมืองมาดังนี้

วิธีการปกครองของวัดนั้น ไม่ได้จัดเป็นชั้นตามสถานที่ว่าสถานที่นั้นสอนชั้นสูง สถานที่นั้นสอนชั้นต่ำ ดูท่วงทีเหมือนในวัดหนึ่งจะมีทั้งชั้นสูงชั้นต่ำ คือราษฎรนำบุตรหลานเข้ามาฝากภิกษุสามเณร ให้เรียนอักษรแลฝึกกริยามารยาทเป็นต้น การฝึกสอนชั้นนี้จัดว่าเป็นชั้นต่ำ การฝึกสอนภิกษุสามเณรให้เล่าเรียนมคธภาษาก็ดี ให้เล่าเรียนพระปริยัติธรรมก็ดี การศึกษาชั้นนี้จัดว่าเป็นชั้นสูง แต่การหาดำเนินไปโดยเรียบร้อยดังวิธีที่จัดไม่ เพราะข้อขัดขวางดังต่อไปนี้

ราษฎรผู้จะนำบุตรหลานมาฝากต่อภิกษุสามเณร ในวัดนั้น ๆ ก็ฝากในสำนักที่ตนรู้จักคุ้นเคย ภิกษุสามเณรผู้เป็นอาจารย์นั้น บางรูปก็มีความรู้มาก บางรูปก็มีความรู้น้อย ทั้งไม่มีหลักสูตรแห่งการเล่าเรียนว่าถึงไหนจัดเป็นใช้ได้ ความรู้ของศิษย์จึงไม่เสมอกัน ตั้งแต่กรมศึกษาธิการจัดหลักสูตรสำหรับสอนความรู้ขึ้นแล้ว การเล่าเรียนจึงมีกำหนด แต่เพราะความรู้ของภิกษุสามเณรผู้เป็นอาจารย์ไม่เสมอกัน ทั้งความนิยมของเด็กผู้เล่าเรียนก็ดี ของผู้ใหญ่ของเด็กก็ดี เป็นแต่เพียงอ่านได้เขียนได้เท่านั้นก็พอประสงค์ ความรู้ของนักเรียนที่ออกจากวัดจึงยังจัดว่าถึงกำหนดแต่ไม่ได้ส่วนการเล่าเรียนมคธภาษานั้นแต่เดิมไม่บังคับ แล้วแต่ใครสมัครจะเรียน ในทุกวันนี้ความนิยมในการเล่าเรียนมคธ

ภาษาน้อยลง ด้วยผู้ที่มาบวชเป็นภิกษุสามเณรจะหาผู้ที่มีศรัทธาแท้เป็นอันยาก ทั้งพื้นเดิมก็เป็นคนซัดสน ต้องการแต่ความรู้ที่จะให้ผลเป็นเครื่องเลี้ยงชีพได้โดยประจักษ์ตา ไม่ต้องการความรู้ที่เป็นอารมณ์ของบุรุษ หรือความรู้ที่เป็นเครื่องเจริญผล โดยเพิ่มสติปัญญาสามารถ แลวิธีฝึกสอนเด็กก็เป็นการเน้นซ้ำ หากจะมีผู้อุตสาหะเรียนบ้าง จะหาอาจารย์ผู้บอกให้รู้จริงเห็นจริงก็ไต่ยาก ทั้งผู้เรียนจะชำนาญในภาษาของตนมาก่อนก็ได้โดยยาก หลักสูตรก็มากขึ้น แลการสอบความรู้ก็ห่าง ต่อล่วงหลายปีจึงสอบครั้งหนึ่ง ด้วยอาศัยเหตุเหล่านี้ จึงมีอาจารย์สอนให้รู้จริงเห็นจริงได้น้อยตัว เรียนไม่ทันรู้ละทิ้งไปเสียก็มี บางทีเรียนรู้พอจะสอบความรู้ได้ อยู่ไม่ถึงกาลสอบก็มี เข้าสอบจนเป็นบาเรียนแล้วก็มี แต่จะหาผู้สอบได้จนจบหลักสูตรได้น้อยถึงนับตัวถ้วน เพราะหลักสูตรที่ตั้งไว้มากเกิน เมื่อความเล่าเรียนเสื่อมทรามไป ผู้เป็นบาเรียนเพียง 4 ประโยค 5 ประโยค ก็กว้างขวางมีผู้นับหน้าถือตาแสวงหาลาภผลเลี้ยงตัว พอตั้งตัวได้แล้ว ก็ไม่คิดที่จะเป็นนักเรียนต่อไป บางรูปก็รับตำแหน่งพระราชาคณะปกครองหมู่คณะเสีย ในระหว่างยังไม่ทันได้แปลจบหลักสูตร อาศัยเหตุนี้ การเรียนมคธภาษาจึงไม่เจริญทันเวลาที่ เป็นอยู่บัดนี้ ในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยอันสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ได้ทรงวางวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ คือ

- 1) เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย
- 2) เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาวิชา ซึ่งเป็นของชาติภูมิและต่างประเทศแห่งกุลบุตร
- 3) เพื่อเป็นสถานที่จัดการสั่งสอนพระพุทธศาสนา

และพระองค์ได้ทรงอธิบายขยายความของวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ประการ ไว้ดังนี้

1) การเล่าเรียนของภิกษุสามเณรนั้นประเพณีเดิมเคยเรียนมูลปกรณ์ก่อน แล้วจึงเรียนอรรถกถาธรรมบท มงคลัตถทีปนี สารัตถสังคหเป็นต้น ถึงกำหนด 3 ปี มีการสอบปริยัติธรรม ครั้งหนึ่ง บางคราวถ้าขัดข้องก็เลื่อนออกไป ถึง 6 ปีครั้งหนึ่ง หนังสือสำหรับสอบนั้นมี 2 อย่าง สำหรับฝ่ายไทยอย่าง 1 สำหรับฝ่ายรามัญอย่าง 1 สำหรับฝ่ายไทยนั้นจัดเป็น 9 ชั้น อรรถกถาธรรมบทแบ่งเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นที่ 1 ชั้นที่ 2 ชั้นที่ 3 มงคลัตถทีปนีบันด้นชั้นที่ 4 สารัตถสังคหชั้นที่ 5 สารัตถทีปนีฎีกาพระวินัยชั้นที่ 9 ภิกษุสามเณรผู้จะสอบความรู้ จบประโยคแล้ว รับหนังสือตามประโยคมาดูเสร็จแล้ว เข้าไปแปลในที่ประชุมพระราชาคณะด้วยปาก ตามเวลาที่กำหนดให้ ถ้าแปลได้ตลอดประโยคในเวลาที่กำหนดไว้ นั้น จัดเป็นได้ ถ้าครบกำหนดเวลาแล้วยังแปลไม่ตลอดประโยค จัดเป็นตก ผู้ที่สอบได้ตั้งแต่ชั้นที่ 3 ขึ้นไป จึงนับว่าเป็นเปรียญ แม้สอบชั้นที่ 1 ชั้นที่ 2 ได้แล้ว ถ้าตกชั้นที่ 3 ก็นับว่าตก ถึงคราวหน้าจะเข้าแปลใหม่ต้องแปลตั้งแต่ชั้นที่ 1 ขึ้นไปอีก ฝ่ายรามัญนั้นจัดเป็น 4 ชั้น บาลิมหาวิงค์ คืออาทิกณฑ์ หรือปาจิตตีย์อย่างใดอย่างหนึ่งตามแต่จะเลือก เป็นชั้นที่ 1 บาลิมหาวิงค์หรือจุลลวคค์ อย่างใดอย่างหนึ่งตามแต่จะเลือก เป็นชั้นที่ 2 บาลิมุตตกวินัยวินิจฉัยเป็นชั้นที่ 3 ปฐมสมันตปาสาทิกาอรรถกถาพระวินัย เป็นชั้นที่ 4 แปลเป็นภาษารามัญ แต่ต้องบอกสัมพันธ์ด้วย ถ้าแปลได้ตั้งแต่ชั้นที่ 2 ขึ้นไป จึงนับว่าเป็นเปรียญ เปรียญเหล่านี้ถ้ายังไม่ได้แปลถึงชั้นที่สุด หรือยังไม่ได้รับตำแหน่งยศเป็นพระราชาคณะ แม้ถึงจะมีพรรษาอายุมากก็ยังนับว่ามีหน้าที่จะต้องแปลชั้นสูงขึ้นไปอีก ต่อเมื่อใดแปลถึงชั้นที่สุดแล้วก็ดี ได้รับตำแหน่งยศเป็นพระราชาคณะ ในระหว่างนั้นก็ดี จึงนับว่าสิ้นเขตที่จะแปลหนังสืออีก ภิกษุสามเณรผู้เริ่มเรียน กว่าเรียนจบมูลปกรณ์ก็ช้านาน มักเป็นที่ระอาเบื่อหน่ายแล้วละทิ้งเสีย แม้ถึงเรียนตลอดบ้างก็ไม่เข้าใจตลอดไปได้ เพราะธรรมดาคณเรียนใหม่ ไม่อาจเข้าใจฉบับเรียนที่พิสดารให้ตลอดไปได้ จะกำหนดจำได้แต่เพียงพอแก้สติปัญญา เหมือนเด็กน้อยที่ผู้ใหญ่ป้อนอาหารคำ

โตกว่าปากขึ้นไปปรับบริโภคได้พอประมาณ ปากของตนฉะนั้น ท่านผู้ชำนาญในวิธีสอนบางท่านจึงได้คิด แต่งวิธีสอนผู้เริ่มเรียนใหม่ เรียกชื่อว่าบทมาลา ย่อบ้าง พิสดารบ้าง ตามความประสงค์ของท่าน สำหรับสอนแทนมูลปกรณ์ เพื่อให้เวลาเรียนเร็วขึ้น ส่วนการเรียนนั้น สถานที่หนึ่งก็มีครูคนหนึ่ง สอนนักเรียนทุกชั้นไม่ได้ปันเป็นแผนก จึงหาครูที่มีความรู้พอจะสอนได้ตลอดเป็นอันยาก ทั้งเป็นที่ ลำบากของครูผู้สอนจะสอนนั้นด้วย ส่วนกำหนดเวลาสอบความรู้ 3 ปีครั้งหนึ่ง หรือ 6 ปีครั้งหนึ่งนั้น เป็นการนาน ผู้ที่เรียนมีความรู้พอจะสอบได้ แต่ยังไม่ถึงสมัยที่จะสอบ หรือผู้ที่สอบตกแล้ว มักสิ้นหวัง ที่จะรอคอยคราวสอบครั้งหน้า และนักเรียนคนหนึ่งสอบคราวหนึ่งก็ได้ไม่ก็ขึ้นนัก จึงไม่มีใครจะมีเปรียญ ประโยคสูง จะหาครูที่สอนหนังสือชั้นสูง ๆ ได้ก็ยากเข้าทุกที ถึงจะมีผู้สอบชั้นสูงได้บ้าง ก็คงต้องรับ ตำแหน่งยศพระราชอาณาเขตเสียในระหว่างยังไม่ทันสอบชั้นสูงด้วยเหตุจำเป็น มิจะต้องเป็นเจ้าอาวาส เป็นต้น เมื่อเป็นฉะนี้ก็ไม่ค่อยมีนักเรียนที่สอบได้ถึงชั้นที่สุตามแบบที่ตั้งไว้ ส่วนการแปลด้วยปากนั้น สอบวันหนึ่งไม่ได้ก็รูป กว่าจะจบการสอบคราวหนึ่งถึง 3 เดือน เมื่อเป็นเช่นนี้ จะกำหนดการสอบให้ เร็วเข้ามาก็ไม่ได้โดยง่าย แลเปรียญที่สอบความรู้ได้ถึงชั้นนั้น ๆ แล้ว ก็มีความรู้พออ่านหนังสือเข้าใจได้ เท่านั้น ผู้สอบยังทราบไม่ได้ว่าเป็นผู้ทรงธรรมวินัย สมควรจะปกครองหมู่คณะแล้วหรือไม่ อาศัย เหตุผลที่กล่าวมานี้ การเรียนพระปริยัติธรรมของภิกษุสามเณร จึงนับว่าเจริญดีแล้วอย่างไม่ได้ เพื่อจะคิด แก้ไขให้การเล่าเรียนพระปริยัติธรรมของภิกษุสามเณรเจริญ ดีขึ้นทันเวลาที่เป็นอย่างนี้ วิทยาลัยจึงได้ จัดวิธีสอนแลสอบความรู้ดังนี้ ในเบื้องต้น ให้เรียนบาลีไวยากรณ์ ซึ่งเป็นหนังสือชนิดเดียวกับบทมาลา แล้วจึงขึ้นคัมภีร์ต่อไป แบบที่สำหรับสอบความรู้ นั้น บาลีไวยากรณ์เป็นชั้นนักเรียนที่ 3 อรรถกถา ธรรมบท ความนิทาน เป็นชั้นนักเรียนที่ 2 แกกถาธรรมบทชั้นปลาย เป็นนักเรียนชั้นที่ 1 แกกถาธรรม บทชั้นต้น เป็นชั้นเปรียญที่ 3 (ต่อไปถ้ามีกำลังจะพิมพ์มั่งคัลลิตที่ป็นได้ จะใช้เป็นแบบสำหรับสอบชั้น เปรียญที่ 3) พระบาลีพระวินัยมหาวคคและจุลลวงคคกับบาลีพระอภิธรรมบางเล่ม เป็นชั้นเปรียญที่ 1 กำหนดสอบไล่ทุกปี วิธีสอบไล่ นั้นใช้เขียน แต่ยอมให้ผิดได้ไม่เกินกำหนด ถ้าได้ชั้นไหนแล้วก็ป็นอันได้ วิทยาลัยได้รับพระบรมราชานุญาตให้สอบไล่ได้โดยวิธีที่จัดนี้ เป็นส่วนพิเศษ

2) การที่ประชุมชนจะเข้าใจในพระพุทธศาสนาได้ชัดเจนมีอยู่ 3 ทาง คือ ด้วยได้ฟังธรรมเทศนา ด้วยได้สนทนาธรรม ด้วยได้อ่านหนังสือที่เป็นคำสั่งสอน การเทศนานั้นมีที่วัดตามกำหนดวันพระบ้าง มีที่โรงธรรมในที่นั้น ๆ บ้าง มีด้วยกิจนิมนต์ในมั่งคลามังคลสมัยบ้าง เทศที่จัดตามกำหนดวันพระนั้น จะได้ฟังก็แค่คนที่เข้าวัดเท่านั้น ส่วนเทศนาในโรงธรรมนั้นตั้งขึ้นที่ไหนก็มีแต่คนในจังหวัดนั้น และมักจะเทศนาแต่เรื่องนิทานนิยายอะไรต่าง ๆ ไม่เป็นทางที่จะให้เข้าใจในพระพุทธศาสนาดีขึ้น การ เทศนาด้วยกิจนิมนต์ในมั่งคลามังคลสมัยนั้นก็ยังมีแบบไว้สำหรับพิธีนั้น ๆ ใครเคยฟังเรื่องใดก็ฟังเรื่อง นั้นซ้ำ ๆ อยู่ นั่น ไม่ค่อยจะได้ฟังเรื่องที่แปลกจากนั้น ส่วนการสนทนาธรรมนั้น เป็นทางที่จะเข้าใจใน พระพุทธศาสนาได้ชัดเจน เพราะผู้ฟังถามข้อที่ตัวไม่เข้าใจหรือสงสัยอยู่ได้ แต่จะหาผู้ที่เข้าใจในการ สนทนานี้ยากยิ่งนัก ส่วนการอ่านหนังสือที่เป็นคำสั่งสอนนั้น เป็นที่เข้าใจในพระพุทธศาสนาได้ดีกว่า ฟังเทศนา เพราะอ่านเองมีเวลาที่จะกำหนดตรึกตรองได้ตามชอบใจ และถ้าจำได้แล้วลืมเสียกลับดูอีก ก็ได้ แต่หนังสือที่สำหรับจะอ่านเช่นนั้นยังไม่มีแพร่หลายพอที่ประชุมชนจะแสวงหา ไว้อ่านได้ หนังสือ ที่มีอยู่แล้วก็ยังไม่แสดงคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาให้สิ้นเชิง เป็นแต่แสดงบางข้อความตามประสงค์ ของผู้แต่งหนังสือ นั้น ๆ ความยินดีในธรรมของคนก็ต่างกัน บางคนยินดีในธรรมที่ลึกซึ้ง บางคนยินดีใน ธรรมที่ไม่ลึกซึ้ง ถ้าถูกอภัยอาศัยก็พอใจอ่าน ถ้าไม่ถูกอภัยอาศัยก็ไม่พอใจอ่าน หนังสือสำหรับสั่งสอน

ประชุมชนควรจะมีหลายอย่างตามอัธยาศัยของคนต่าง ๆ กัน ในการที่จะแนะนำให้ประชุมชนเข้าใจ ในพระพุทธศาสนาชัดเจนขึ้น เป็นกิจที่วิทยาลัยควรจัด 2 อย่าง คือ มีธรรมเทศนาที่วัดตามกำหนด วันพระอย่างหนึ่ง จัดพิมพ์หนังสือแสดงคำสั่งสอนอย่างหนึ่ง ส่วนการมีเทศนาตามกำหนดวันพระนั้น ได้เคยมีเป็นประเพณีของวัดมาแล้ว ส่วนการพิมพ์หนังสือแสดงคำสั่งสอนนั้นวิทยาลัยจะจัดขึ้นตามกำลัง ที่จะจัดได้

3) การฝึกสอนเด็กชาวเมืองนั้น วิทยาลัยจะจัดให้มีโรงเรียนสำหรับสอนหนังสือไทยและเลขแล ฝึกกิริยาเด็กให้เรียบร้อย สอนให้รู้จักดีชั่วตามสมควร ใน 3 ข้อที่กล่าวแล้วนี้ การเล่าเรียนของภิกษุ- สามเณร วิทยาลัยได้จัดแล้ว ส่วนอีก 2 ข้อนั้นอาจจัดได้เมื่อใด ก็จะจัดเมื่อนั้นตามลำดับ จากพระ อธิบายข้างต้นนี้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ได้ทรงชี้ให้เห็นว่า การศึกษาของพระสงฆ์เท่าที่ผ่านมาไม่ เจริญก้าวหน้าเพราะสาเหตุหลายประการ กล่าวคือ

(1) ตำราเรียนบางส่วนไม่เหมาะสม ทำให้ผู้เรียนต้องใช้เวลายาวนานเกินจำเป็น จนผู้เรียนเกิด ความเบื่อหน่ายเรียนไปไม่ค่อยตลอด

(2) เนื่องจากตำราเรียนยากเกินความจำเป็น แม้ผู้ที่เรียนผ่านไปได้ก็มักจะไม่มีความรู้ความ เข้าใจอย่างชัดเจน

(3) การเรียนไม่มีการจัดเป็นชั้นอย่างเป็นระบบ ครูคนเดียวสอนหมดทุกอย่าง เป็นเหตุให้หาครู ที่สอนได้อย่างสมบูรณ์ตามหลักสูตรยาก

(4) การสอบไม่มีกำหนดที่แน่นอนและทั้งระยะเวลานานเกินไป คือ 3 ปีครั้งบ้าง 6 ปีครั้งบ้าง

(5) วิธีการสอบยังล้าหลัง คือสอบด้วยวิธีแปลด้วยปาก ซึ่งการสอบแต่ละครั้งต้องใช้เวลามาก แต่สอบนักเรียนได้จำนวนน้อยคน

เนื่องจากสาเหตุต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นั้นเอง ที่ทำให้ผู้ที่ผ่านการสอบได้แล้วก็ไม่มั่นใจไม่แน่ใจว่าเป็นผู้รู้พระ ธรรมวินัยดี เพราะส่วนใหญ่ไม่ค่อยเข้าใจในสิ่งที่ตนเรียน และเรื่องที่เรียนในชั้นนั้น ๆ บางทีก็ไม่ใช่ เรื่องที่จำเป็นจะต้องรู้ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ หากกล่าวโดยสรุปก็คือ เป็นปัญหาเกี่ยวกับวิธีสอนและวิธี สอบนั่นเอง วิธีที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ทรงพระดำริขึ้นเพื่อแก้ไขการศึกษาของภิกษุ สามเณรให้ เจริญทันกาลสมัย ดังที่ได้จัดขึ้นในมหาหมกุฏราชวิทยาลัย ก็คือในด้านการสอนนั้นจัดหลักสูตรให้มีน้อย ชั้น สามารถเรียนให้จบได้ในเวลาอันสั้น เรียนได้ง่ายขึ้น แต่ได้ความรู้พอเพียงแก่ความต้องการ ส่วน การสอบนั้น ให้มีการสอบทุกปีและสอบด้วยวิธีเขียน กล่าวโดยสรุปก็คือจัดหลักสูตรให้เหมาะสม ใช้ เวลาเรียนสั้น เรียนง่ายได้ความรู้มากและวัดผลได้แม่นยำ

ประวัติและวิวัฒนาการมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	
พ.ศ. 2436	พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้พระราชทานพระ ราชทรัพย์ให้สร้างวิทยาลัยขึ้น โดยพระราชทานนามว่า “มหามกุฏราช วิทยาลัย” เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ผู้เป็นที่มาแห่งนาม “มหามกุฏราชวิทยาลัย”
พ.ศ. 2488	เรียกนามมหามกุฏราชวิทยาลัยว่า “สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยใน พระบรมราชูปถัมภ์”

ประวัติและวิวัฒนาการมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	
พ.ศ. 2489	สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ นายกรรมการ มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ทรงประกาศใช้ระเบียบและหลักสูตรของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย และเปิดการอบรมการศึกษาแก่ภิกษุสามเณร โดยจัดเป็นหลักสูตรปริญญาศาสนศาสตรบัณฑิตไว้ 4 ปี และเปิดเรียนในปีนี้เป็นรุ่นแรก
พ.ศ. 2490	เปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ คือกำหนดไว้ว่าผู้ศึกษาจะต้องผ่านการศึกษาระดับเตรียมศาสนศาสตร์ ปีที่ 1 - 2 ก่อนแล้วจึงเข้าศึกษาในชั้นปริญญาศาสนศาสตรบัณฑิต ปีที่ 1 ได้
พ.ศ. 2493	เปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ คือ กำหนดไว้ว่าผู้ศึกษาจะต้องผ่านชั้นบุรพศึกษา (สมัยนั้นเรียกว่าชั้นมูล) 1 ปี ก่อน จากนั้นก็เข้าศึกษาชั้นเตรียมศาสนศาสตร์ 2 ปี แล้วจึงเข้าศึกษาในชั้นปริญญาศาสนศาสตรบัณฑิต ปีที่ 1 ใช้เวลาศึกษาภาควิชาการรวม 7 ปี ก็จะต้องรับการอบรมพิเศษและศึกษาค้นคว้าอีก 1 ปี รวมทั้งสิ้น 8 ปี จึงจะมีสิทธิรับปริญญาศาสนศาสตรบัณฑิต (ศ.บ.)
พ.ศ. 2498	สมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์ เสด็จทรงวางศิลาฤกษ์ อาคารเรียนสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งใช้เป็นอาคารเรียนในปัจจุบัน
พ.ศ. 2501	ย้ายสำนักงานบริหารสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ จากตึกหอสมุดมหามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร มาที่อาคารเรียนตึกสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยในปัจจุบัน
พ.ศ. 2504	ปรับปรุงโครงสร้างสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยและโครงสร้างหลักสูตรใหม่เพื่อให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบัน
พ.ศ. 2505	เปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ แบ่งชั้นเรียนออกเป็น 7 ชั้น คือ บุรพศึกษา 1 ชั้น เตรียมศาสนศาสตร์ 2 ชั้น ปริญญาศาสนศาสตรบัณฑิต 4 ชั้น ตั้งแต่ปีที่ 1-5 เรียนเต็มทุกวิชา ในชั้นปีที่ 6-7 แยกเรียนเป็น 2 สาขา คือ สาขาปรัชญา และวิชาจิตวิทยา เพื่อปรับสภาพให้เข้ากับมาตรฐานของมหาวิทยาลัยทั่วไป
พ.ศ. 2506	เปลี่ยนแปลงหลักสูตรอีกในชั้นปีที่ 6-7 แยกออกเป็น 3 สาขา คือ สาขาปรัชญา สาขาจิตวิทยา และสาขาสังคมศาสตร์
พ.ศ. 2507	ได้เปลี่ยนแปลงหลักสูตรอีก คือ ในชั้นปีที่ 6-7 แยกเรียนเป็น 7 สาขา คือ (1) สาขาปรัชญา (2) สาขาจิตวิทยา (3) สาขาสังคมศาสตร์ (4) สาขาบาลี-สันสกฤต (5) สาขาโบราณคดี (6) สาขาภาษาศาสตร์ และ (7) สาขาวิชาการศึกษา แต่สามารถเปิดสอนได้เพียง 3 สาขา คือ สาขาปรัชญา สาขาจิตวิทยา และสาขาสังคมศาสตร์
พ.ศ. 2511	ได้เปลี่ยนแปลงหลักสูตรปริญญาศาสนศาสตรบัณฑิต 4 ปี เป็นระบบหน่วยกิต รวมเป็น 240 หน่วยกิต เป็นครั้งแรก
พ.ศ. 2512	มีคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง การศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ให้เป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย

ประวัติและวิวัฒนาการมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	
พ.ศ. 2513	ได้เปิดการศึกษาครบ 4 คณะ คือ คณะศาสนาและปรัชญา คณะสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์
พ.ศ. 2517	ได้เปลี่ยนแปลงหลักสูตรปริญญาศาสนศาสตรบัณฑิต 4 ปี ตามระบบหน่วยกิต ลดลงเหลือเพียง 200 หน่วยกิต
พ.ศ. 2518	ได้เปลี่ยนแปลงหลักสูตรปริญญาศาสนศาสตรบัณฑิต 4 ปี ตามระบบหน่วยกิต คือ ต้องศึกษาให้ได้หน่วยกิตรวมอย่างน้อย 144 หน่วยกิต เพื่อปรับหลักสูตรให้เข้ากับมาตรฐานการศึกษาชั้นปริญญาตรี ของทบวงมหาวิทยาลัย (ในขณะนั้น) เพื่อเสนอหลักสูตรให้สภาผู้แทนราษฎรใช้ประกอบการพิจารณาตาม พระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ พ.ศ. 2512
พ.ศ. 2525	ได้เปลี่ยนชื่อคณะศิลปศาสตร์ เป็น คณะมนุษยศาสตร์
พ.ศ. 2526	ได้เปลี่ยนแปลงหลักสูตรปริญญาศาสนศาสตรบัณฑิต 4 ปี เฉพาะบางรายวิชา ให้เหมาะสมและมีโครงสร้างของหลักสูตรทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 144 หน่วยกิต แบ่งออกเป็น 4 คณะ คือ คณะศาสนาและปรัชญา คณะสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์ ส่วนชั้นบูรพศึกษา ใช้เวลาเรียน 1 ปี ชั้นเตรียมศาสนศาสตร์ ใช้เวลาเรียน 2 ปี ชั้นปริญญาศาสนศาสตรบัณฑิต ใช้เวลาเรียน 4 ปี รวมการศึกษาภาควิชาการเป็น 7 ปี และต้องปฏิบัติศาสนกิจตามที่สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยมอบหมายอีก 1 ปี รวมเป็น 8 ปี
พ.ศ. 2527	สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (National Legislative Assembly) ได้ตราพระราชบัญญัติกำหนดวิถียุทธฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2527 ให้ผู้สำเร็จวิชาการทางพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรปริญญา ศาสนศาสตรบัณฑิต จากสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีวิทยฐานะชั้นปริญญาตรี เรียกว่า “ศาสนศาสตรบัณฑิต” ใช้อักษรย่อว่า ศน.บ. พระราชบัญญัตินี้มีผลบังคับใช้สำหรับผู้สำเร็จก่อนวันที่ประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ด้วย
พ.ศ. 2530	เปิดการศึกษาชั้นปริญญาโท เรียกว่า บัณฑิตวิทยาลัย ขึ้นเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2530 มี 2 คณะ คือ คณะพุทธศาสนาและปรัชญา และคณะพุทธศาสนนิเทศ ได้เปิดทำการสอน ในวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ.2531 ผู้สำเร็จการศึกษามีสิทธิรับปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ใช้อักษรย่อว่า ศน.ม. (สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา), (สาขาพุทธศาสนนิเทศ)
พ.ศ. 2534	ได้ปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรใหม่และมีสาขาวิชาเอกในแต่ละคณะเพิ่มขึ้นอีก ดังนี้ 1. คณะศาสนาและปรัชญา วิชาเอก พุทธศาสตร์, ปรัชญา, ศาสนาเปรียบเทียบ, และศาสนาและปรัชญา

ประวัติและวิวัฒนาการมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	
	<p>2. คณะมนุษยศาสตร์ วิชาเอก ภาษาไทย, ภาษาบาลีและสันสกฤต, ภาษาบาลี, ภาษาอังกฤษ, ภาษาฝรั่งเศส, ภาษาศาสตร์วรรณคดีอังกฤษ, และหลักสูตรภาษาบาลีพิเศษ</p> <p>3. คณะสังคมศาสตร์ วิชาเอก สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, จิตวิทยา, ประวัติศาสตร์, และโบราณคดี</p> <p>4. คณะศึกษาศาสตร์ วิชาเอก การศึกษา, การบริหารการศึกษา, การให้คำปรึกษาและการแนะแนว, การศึกษานอกกระบบ, สังคมศึกษา, ภาษาอังกฤษ, และภาษาไทย</p>
พ.ศ. 2535	สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ประธานคณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์ว่าด้วยการจัดการศึกษาของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2535 และสภามหาวิทยาลัย อนุมัติให้จัดตั้ง “วิทยาเขตศรีธรรมมาศกราช” จังหวัดนครศรีธรรมราช
พ.ศ. 2536	คณะมนุษยศาสตร์ เปิดสอนภาควิชา ภาษาบาลีและสันสกฤต
พ.ศ. 2537	สภามหาวิทยาลัย อนุมัติให้จัดตั้ง “วิทยาเขตร้อยเอ็ด” จังหวัดร้อยเอ็ด
พ.ศ. 2538	สภามหาวิทยาลัย อนุมัติให้จัดตั้ง “วิทยาเขตศรีล้านช้าง” จังหวัดเลย
พ.ศ. 2539	<ul style="list-style-type: none"> - คณะศาสนาและปรัชญา เปิดสอนภาควิชา พุทธศาสตร์ - สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ - คณะกรรมการของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ได้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงฆ์ และพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการศึกษาพระพุทธศาสนา (ศน.บ.) เข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรและผ่านคณะกรรมการวิสามัญวาระแรก กำลังเสนอเข้าสู่วาระที่สอง
พ.ศ. 2540	<p>รัฐสภา ได้ผ่านร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่คณะกรรมการพิจารณาเสร็จสิ้นแล้ว 3 วาระ – พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยว่าด้วยการจัดตั้งส่วนงาน วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2540</p> <ul style="list-style-type: none"> - สภามหาวิทยาลัยออกข้อกำหนดของมหาวิทยาลัย ว่าด้วยการจัดตั้งส่วนงาน พ.ศ. 2540 - ประกาศมหาวิทยาลัย ว่าด้วยการแบ่งส่วนงาน พ.ศ. 2540 - สภามหาวิทยาลัยออกข้อบังคับ ว่าด้วยการประชุมมหาวิทยาลัย - สภามหาวิทยาลัยออกข้อบังคับ ว่าด้วยการให้ปริญญาเกิตติมศักดิ์ - สภามหาวิทยาลัยออกข้อบังคับ ว่าด้วยกองทุนสวัสดิการบุคลากร พ.ศ. 2540

ประวัติและวิวัฒนาการมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	
พ.ศ. 2541	<p>สภามหาวิทยาลัยออกข้อบังคับระเบียบข้อกำหนด และประกาศมหาวิทยาลัยไว้ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยหลักเกณฑ์การเลือกสรรกรรมการสภาวิชาการ ซึ่งเลือกจากอาจารย์ประจำคณะ พ.ศ. 2541 - ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการดำเนินการแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งบริหารในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2541 - ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการสรรหากรรมการสภามหาวิทยาลัยจากผู้ทรงคุณวุฒิ พ.ศ. 2541 - ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการสรรหากรรมการสภามหาวิทยาลัยจากผู้บริหาร พ.ศ. 2541 - ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการบริหารงานบุคคล พ.ศ. 2541 - ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยเงินประจำตำแหน่ง พ.ศ. 2541 - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการให้สวัสดิการการรักษาพยาบาลแก่บุคลากรและลูกจ้าง พ.ศ. 2541 - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยบัตรประจำตัวบุคลากร พ.ศ. 2541 - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยเครื่องแบบบุคลากรมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2541 - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการเงินและทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2541 - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยรหัสของหน่วยงานตามระบบสารบรรณ พ.ศ. 2541 - ประกาศมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยภารกิจและหน้าที่ของส่วนงานในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2541 - ประกาศมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วย การพัสดุ พ.ศ. 2541 - ประกาศมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วย งานสารบรรณ พ.ศ. 2541 - ข้อกำหนดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยวัน เวลาทำงาน วันหยุด การลา และเกณฑ์การลา พ.ศ. 2541
พ.ศ. 2542	<ul style="list-style-type: none"> - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษา พ.ศ. 2542

ประวัติและวิวัฒนาการมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	
	<ul style="list-style-type: none"> - ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการเบิกจ่ายค่าตอบแทนการบรรยายพิเศษ พ.ศ. 2542
พ.ศ. 2543	<p>สภามหาวิทยาลัยออกข้อบังคับระเบียบข้อกำหนด และประกาศมหาวิทยาลัยไว้ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย แก้ไขเพิ่มเติม ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการดำเนินการแต่งตั้งบุคลากรให้ดำรงตำแหน่งบริหารงานในมหาวิทยาลัย (พ.ศ. 2541) พ.ศ. 2543 - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาภาคฤดูร้อน พ.ศ. 2543 - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการอบรมกรรมฐานภาคปกติ พ.ศ. 2543 - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจสำหรับพระนักศึกษา พ.ศ. 2543 - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการประชุมสภาวิชาการ พ.ศ. 2543 - ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยคณะกรรมการประจำบัณฑิตวิทยาลัย และคณะกรรมการประจำคณะ พ.ศ. 2543 - ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการเบิกจ่ายเบี้ยประชุม พ.ศ. 2540 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการจัดการศึกษาศุนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2543 - คณะสังคมศาสตร์ เปิดสอนภาควิชารัฐศาสตร์การปกครอง
พ.ศ. 2544	<p>สภามหาวิทยาลัยออกข้อบังคับระเบียบข้อกำหนด และประกาศมหาวิทยาลัยไว้ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการพัสดุของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2544 - ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยกองทุนเงินสะสมของบุคลากร พ.ศ. 2544 - ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยเงินบำเหน็จของบุคลากร พ.ศ. 2544 - ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยเครื่องแบบนักศึกษา คฤหัสถ์ พ.ศ. 2544 - ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการศึกษาบุตร พ.ศ. 2544

ประวัติและวิวัฒนาการมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	
	<ul style="list-style-type: none"> - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการรับจ่ายเก็บรักษาเงินและการบัญชี พ.ศ. 2544 - หลักสูตรศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง 2543 จำนวน 14 สาขาวิชา - มติสภามหาวิทยาลัยครั้งที่ 4/2544 เรื่องขอแก้ไขสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยใช้ชื่อเต็มและย่อมหาวิทยาลัยและวิทยาเขตภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พ.ศ. 2544 - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยค่าใช้จ่ายในโครงการฝึกอบรมและการประชุมของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2544 - ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปปฏิบัติงาน พ.ศ. 2544 - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการรับบริจาค พ.ศ. 2544 - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการปฏิบัติงานสำหรับคฤหัสถ์ พ.ศ. 2544 - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการตรวจสอบภายใน พ.ศ. 2544
พ.ศ. 2544	<p>สภามหาวิทยาลัยออกข้อบังคับระเบียบข้อกำหนด และประกาศมหาวิทยาลัยไว้ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการพัสดุของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2544 - ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยกองทุนเงินสะสมของบุคลากร พ.ศ. 2544 - ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยเงินบำเหน็จของบุคลากร พ.ศ. 2544 - ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยเครื่องแบบนักศึกษา คฤหัสถ์ พ.ศ. 2544 - ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการศึกษาบุตร พ.ศ. 2544 - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการรับจ่ายเก็บรักษาเงินและการบัญชี พ.ศ. 2544 - หลักสูตรศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง 2543 จำนวน 14 สาขาวิชา - มติสภามหาวิทยาลัยครั้งที่ 4/2544 เรื่องขอแก้ไขสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์

ประวัติและวิวัฒนาการมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	
	<ul style="list-style-type: none"> - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยใช้ชื่อเต็มและย่อมหาวิทยาลัยและวิทยาเขตภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พ.ศ. 2544 - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยค่าใช้จ่ายในโครงการฝึกอบรมและการประชุมของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2544 - ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปปฏิบัติงาน พ.ศ. 2544 - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการรับบริจาค พ.ศ. 2544 - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการปฏิบัติงานสำหรับคฤหัสถ์ พ.ศ. 2544 - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการตรวจสอบภายใน พ.ศ. 2544
พ.ศ. 2545	<p>สภามหาวิทยาลัยออกข้อบังคับระเบียบข้อกำหนด และประกาศมหาวิทยาลัยไว้ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยเงินบำเหน็จของบุคลากร พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการส่งเสริมการวิจัย พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยคณะกรรมการตรวจสอบ พ.ศ. 2545 - ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการยกเลิกข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยเงินบำเหน็จของบุคลากร พ.ศ. 2544 และข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยเงินบำเหน็จของบุคลากร พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พ.ศ. 2545 - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการส่งเสริมการผลิตตำราและเอกสารทางวิชาการ พ.ศ. 2545 - ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยยานพาหนะ พ.ศ. 2545 - ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการให้ปริญญา กิตติมศักดิ์ พ.ศ. 2545

1.2 ประวัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ก่อตั้งและเปิดดำเนินการจัดการเรียนการสอนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ปัจจุบันมี “พระเทพวินยาภรณ์” (สมปอง ปญญาทีโป) เป็นรองอธิการบดีวิทยาเขต รูปที่ 1 และมี “นายสมพุทธ ธุระเจน” เป็นผู้ช่วยอธิการบดีประจำวิทยาเขต คนที่ 1 มีสถานที่ตั้งอยู่ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งวิทยาเขตแห่งนี้ได้ดำเนินการก่อตั้งโดย “พระธรรมรัตโนภาส” (ประดับ โอภาโส) อดีตเจ้าอาวาสวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อดีตเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) ได้เล็งเห็นว่ามีพระภิกษุ-สามเณรในส่วนภูมิภาคเป็นจำนวนมากที่มีความประสงค์จะศึกษาเล่าเรียนในระดับอุดมศึกษา (Higher Education) แต่ไม่สามารถเข้าไปศึกษาเล่าเรียนในมหาวิทยาลัยสงฆ์ส่วนกลางที่กรุงเทพมหานครได้ เนื่องจากข้อจำกัดคือการที่พระภิกษุสามเณรต่างจังหวัดจะหาวัดที่พักอาศัยในกรุงเทพมหานครได้นั้นค่อนข้างลำบาก จึงได้ขอขยายวิทยาเขตออกมาตั้ง ณ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช อันเป็นเมืองศูนย์กลางของภาคใต้ และได้นำเอาพระนามของ “พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช” องค์ปฐมกษัตริย์ของเมืองนครศรีธรรมราชในอดีต และทรงเป็นผู้สร้างพระบรมธาตุเจดีย์อันเป็นปูชนียสถานสำคัญของจังหวัดนครศรีธรรมราช มาเป็นชื่อของวิทยาเขตเพื่อเป็นมงคลนาม ซึ่งทางมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้อนุมัติให้จัดตั้งเป็นวิทยาเขตเมื่อวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2535 ตามคำสั่งสภามหาวิทยาลัย ที่ 26/2535 ซึ่งทางวิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช ได้ผลิตบัณฑิตทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโทออกไปรับใช้พระพุทธศาสนาและสังคมมาแล้วเป็นจำนวนมาก และตั้งแต่วันที่ 23 พฤษภาคม 2554 ที่ผ่านมามีมหาวิทยาลัยศรีธรรมมาโคกราช ได้ย้ายที่ทำการใหม่ไปอยู่ที่วัดป่าห้วยพระ หมู่ 5 ตำบลนาพุ อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 100 ไร่ นอกจากวิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราชจะได้จัดการศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราชแล้ว ยังได้ขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับคณะสงฆ์และประชาชนในจังหวัดใกล้เคียงอีกด้วยโดยได้ขยายห้องเรียนออกไปในจังหวัดใกล้เคียง 2 แห่ง คือ (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช, 2566, ออนไลน์)

1) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช ศูนย์การศึกษาสงขลา ตั้งอยู่ภายในวัดมัสยิมาวาส อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ปัจจุบันได้รับบริจาคที่ดินจาก ดร.รัตน์ ประธานราษฎร์นิกิจ จำนวน 12 ไร่ 73 ตารางวา ริมถนนลพบุรี-ราเมศวร์ ให้เป็นสถานที่ก่อสร้างศูนย์การศึกษาแห่งใหม่

2) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช ศูนย์การศึกษาศูราษฎร์ธานี ตั้งอยู่ภายในวัดธรรมบูชา ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช ได้ดำเนินการตามภารกิจทั้ง 4 ด้านของสถาบันอุดมศึกษาอย่างครบถ้วน คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และการบริการทางวิชาการแก่ชุมชน ซึ่งได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีคุณภาพตลอดมา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช ขึ้นตรงกับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยส่วนกลางซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่บริหารและจัดการโดยยึดมหาวิทยาลัยเป็นฐาน เป็นมหาวิทยาลัยที่เป็นนิติบุคคล เป็นรูปแบบที่รัฐให้อิสระในการบริหารและการจัดการ เพื่อให้เกิดความคล่องตัว มีประสิทธิภาพสูงในการดำเนินงาน และเป็นแบบการบริหารที่ยึด

หลักการปกครองตนเอง โดยให้การตัดสินใจ วินิจฉัย สั่งการ สิ้นสุดในระดับองค์กรบริหารสูงสุดของมหาวิทยาลัยคือสภามหาวิทยาลัยและให้มีการควบคุมตรวจสอบการบริหารและการจัดการจากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกมีสถานะเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ ประเภทนอกระบบราชการ ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเฉพาะทางมุ่งเน้นวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา

1.3 บริบทการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์

1.3.1 สภาพปัจจุบัน ปัญหา และสาเหตุบางอย่างของปัญหา

ประเด็นที่หนึ่ง ในด้านระบบการศึกษา การศึกษาที่พระภิกษุสามเณรเล่าเรียนกันอยู่ในปัจจุบันมีมากมายหลายอย่าง และส่วนมากไม่สัมพันธ์กัน เหมือนกับว่ามีหลายระบบหรือไม่มีระบบ เลยทำให้เกิดความรู้สึกสับสนและความไม่มั่นใจแก่พระภิกษุสามเณรทั้งหลาย ทั้งที่เป็นผู้เล่าเรียนและผู้เกี่ยวข้องในการให้การศึกษา และเป็นที่มาสำคัญของความไม่เรียบร้อย ความหย่อนประสิทธิภาพ ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับกิจการในวงการพระศาสนาสมัยปัจจุบันโดยสรุป การศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรในปัจจุบัน จัดเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), 2566, ออนไลน์)

สาระที่ 1 การศึกษาที่เป็นระบบของคณะสงฆ์เองโดยเฉพาะ เป็นอิสระต่างหากจากระบบของรัฐ โดยทางการคณะสงฆ์เป็นผู้จัดดำเนินการเอง

- 1) แผนกธรรม ได้แก่ นกธรรมและธรรมศึกษา (มี 3 ชั้นคือ ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก)
- 2) แผนกบาลี ได้แก่ เปรีียญธรรม (มี 9 ชั้น คือประโยค 1-2 ถึงประโยค ป.ธ. 9)

สาระที่ 2 การศึกษาที่อยู่ในระบบของรัฐ หรือจัดให้สอดคล้องกับระบบของรัฐ สามารถแยกออกเป็นดังนี้

ก. การศึกษาทางฝ่ายคณะสงฆ์ที่จัดให้สอดคล้องกับระบบของรัฐ โดยหน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลในพระศาสนาเป็นผู้จัดดำเนินการได้แก่

- 1) การศึกษาที่คณะสงฆ์รับเข้าเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง คือ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสภากาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย
- 2) การศึกษาที่รัฐกำหนดขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ข. การศึกษาในระบบของรัฐ ซึ่งหน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลจัดให้แก่พระภิกษุสามเณร โดยขออนุญาตจากรัฐ ได้แก่ การศึกษาผู้ใหญ่สำหรับพระภิกษุสามเณร

1) การศึกษาที่จัดขึ้นเป็นอิสระต่างหากจากระบบของคณะสงฆ์และระบบของรัฐ ได้แก่ จิตตภาวันวิทยาลัย โรงเรียนอภิธรรม เป็นต้น การศึกษาตามระบบของคณะสงฆ์ในข้อ 1) เป็นการศึกษาที่กำหนดให้ หรือการศึกษาที่กำหนดว่าพระภิกษุสามเณรพึงศึกษา ส่วนการศึกษาในข้ออื่น ๆ เป็นทางเลือกที่พระภิกษุสามเณรผู้ต้องการและมีคุณสมบัติ อาจเลือกศึกษาได้ หรือเป็นไปตามข้อกำหนดของสำนักนั้น ๆ คำว่า “การศึกษาพระปริยัติธรรม” โดยทั่วไป หมายถึงการศึกษาตามระบบของคณะสงฆ์

สาระที่ 3 ในด้านการบริหารและดำเนินงาน มีข้อสังเกตสำคัญ เกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรม 3 อย่างคือ

ก. คณะสงฆ์รับผิดชอบเฉพาะการจัดสอบหรือการวัดผลอย่างเดียว ไม่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา การจัดให้มีการเล่าเรียน การบริหารและการดำเนินงานเป็นเรื่องของวัดหรือท้องถิ่นนั้น ๆ

ข. คณะสงฆ์เน้นการศึกษาแนวตั้ง คือ การสอบผ่านชั้นการศึกษาสู่ระดับสูงตามลำดับและผลการศึกษาตามมาตรฐานของแต่ละชั้น ไม่เน้นการศึกษาแนวราบ คือไม่ฟังความสนใจมาสู่ปัญหาที่ว่า พระภิกษุสามเณรที่บวชเข้ามาแล้วได้รับการศึกษาทั่วถึงหรือไม่

ค. การจัดการศึกษาในท้องถิ่นต่าง ๆ ไม่ใช้วิธีรวมทุนรวมกำลัง และไม่ใช้วิธีกระจายทุนกระจายกำลัง แต่ใช้วิธีที่ว่าวัดไหนมีทุนมีกำลัง (เช่นมีผู้เรียนและมีผู้สอน) ก็จัดการเรียนการสอนขึ้น วัดไหนไม่มีทุนไม่มีกำลัง หรือปีใดหมดทุนหมดกำลังก็ไม่จัด เนื่องจากสาเหตุ 3 ประการนี้โดยตรงหรือไม่ก็ตาม ปัจจุบันนี้ได้เกิดมีปัญหากับการศึกษาพระปริยัติธรรมดังต่อไปนี้

1) การศึกษาพระปริยัติธรรมไม่แพร่หลายทั่วถึง ยิ่งในชนบทซึ่งเป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาด้วยแล้ว วัดจำนวนมากมายหรือส่วนมาก ไม่มีการสอนเลยแม้แต่ชั้นต่ำสุด พึงสังเกตว่า

(1) พระภิกษุสามเณรจำนวนมากเข้าสอบประจำปี ตามบัญชีที่วัดส่งเข้าสอบ โดยไม่ได้เล่าเรียน เป็นกิจจะลักษณะเลย (ยิ่งชั้นสูงขึ้นไป ก็ยิ่งใช้วิธีถึงเวลาก็เข้าสอบมากยิ่งขึ้น)

(2) ตามสถิติแสดงว่าวัดจำนวนมากขาดผู้มีความสมบัติที่จะเป็นเจ้าอาวาส มีแต่ผู้รักษาการเจ้าอาวาส และเจ้าอาวาสกิติ ผู้รักษาการเจ้าอาวาสกิติ จำนวนมากไม่มีวุฒิทางพระปริยัติธรรมเลย ทำให้ชุมชนชนบทขาดผู้นำที่มีคุณภาพ

2) พระภิกษุสามเณรที่ต้องการศึกษาเล่าเรียน หลั่งไหลจากชนบทเข้าในเมืองและในกรุงเทพมหานคร เพื่อแสวงหาสถานที่เล่าเรียนปีละจำนวนมากมาย

(1) ก่อปัญหาแก่วัดต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร ในการที่จะรับพระภิกษุสามเณรและจัดเสนาสนะให้เหมาะสม นอกจากนั้น จำนวนผู้หลั่งไหลเข้ามาที่มีจำนวนมากทำให้ประเพณีความสัมพันธ์ระหว่างอุปชฌาย์อาจารย์กับศิษย์ในการคัดเลือกผู้สามารถแล้วติดต่อส่งเข้าศึกษาในสำนักที่เจริญกว่ากำลังจะหมดสิ้นไป กลายเป็นพระภิกษุสามเณรเดินทางไปหาวัดอยู่กันเอง บางที่ทำให้เกิดปัญหาต่อเนื่องออกไปอีกอย่างหนึ่งคือความรู้สึกขัดแย้งหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อเจ้าสำนักหรือเจ้าวัดที่ไม่รับเข้าหรือรับเข้ายาก

(2) พระพุทธศาสนาชนบทซึ่งอ่อนกำลังอยู่แล้ว ยิ่งอ่อนแอหนักลงซ้ำเติมเข้าไปอีก

(3) พระภิกษุสามเณรที่มีการศึกษามาแออัดกันอยู่ในเมืองและในกรุงเทพมหานครไม่มีโอกาสบำเพ็ญประโยชน์แก่พระศาสนาและชุมชน สังคม หรือประเทศชาติเท่าที่ควร

สาระที่ 4 ในด้านผู้รับการศึกษา มีข้อสังเกตเกี่ยวกับความขัดแย้งต่าง ๆ ดังนี้

ก. เกิดความขัดแย้งในด้านความต้องการเพราะการศึกษาที่คณะสงฆ์จัดให้ไม่สนองความต้องการของพระภิกษุสามเณร พระภิกษุสามเณรไม่สนใจ กลับไปสนใจการศึกษาที่คณะสงฆ์เห็นว่าไม่พึงประสงค์ ยิ่งกว่านั้นในจำนวนนักเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลีเอง จำนวนนักเรียนที่ส่งเข้าสอบ กับจำนวนที่เข้าสอบจริง ยังต่างกันออกไปอีกเป็นอันมาก ผู้เข้าสอบจริงมีน้อย และผู้สอบได้ยิ่งน้อยลงไปอีก

ข. ผู้บวชเข้ามาในพระศาสนาและเริ่มเรียนพระปริยัติธรรม ไม่ว่าจะเป็สามเณรอายุ 12 ขวบ หรือพระภิกษุอายุ 21 ปี หรือบวชเมื่อชราอายุ 60 ปี ไม่ว่าจะวัยจะต่างกันเท่าใด พื้นฐานการศึกษา และ ประสบการณ์จะต่างกันอย่างไรก็ตาม จะบวชอยู่ระยะสั้นหรือนานเท่าใดก็ตาม ก็ต้องเรียนชั้นเดียวกัน เรียนวิชาเดียวกัน เนื้อหาวิชาอย่างเดียวกัน ตามหลักสูตรเดียวกัน จึงยากที่จะให้การศึกษาล่าเรียน ได้ผลดี แม้ว่าจะมีบางสำนักที่จัดหลักสูตรนวกะแยกต่างหากโดยเฉพาะ ก็มีจำนวนน้อยอย่างยิ่งจะนับ เข้าในที่นี้หาได้ไม่

สาระที่ 5 ในด้านคุณภาพและสัมฤทธิ์ผล มีข้อที่ควรกล่าวถึง คือ

ก. การศึกษาพระปริยัติธรรม มีคุณค่า ความหมายและความสำคัญต่อสังคมและชีวิตของคนสมัย ปัจจุบันน้อยลงโดยลำดับ คนสมัยนี้โดยทั่วไปไม่รู้สึกรว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมเกี่ยวข้องหรือจะ อำนวยประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งแก่ชีวิตของเขาหรือแม้แต่จะรู้ว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่ในสังคมแห่งชนชาติ เดียวกับเขาด้วย รัฐและสังคมค่อย ๆ ลดความยอมรับและความสนใจลงทุกที จนถึงขั้นที่แทบจะไม่ รู้จัก แม้จะมีการรื้อฟื้นให้เทียบกับชั้นการศึกษาในระบบของรัฐอีก ก็เป็นไปอย่างฝืน ๆ มิใช่เกิดจาก การมองเห็นความเหมาะสมที่ควรจะต้องเป็นอย่างนั้น ข้อนี้ยังเป็นเหตุให้พระภิกษุสามเณรในวัยเล่า เรียนละเลยการศึกษาพระปริยัติธรรม หันไปดิ้นรนใฝ่หาการศึกษาที่เรียกว่าทางโลกมากยิ่งขึ้น

ข. มีความรู้สึกกันอย่างแพร่หลาย และมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ที่ถูกต้องบ้างไม่ถูกต้องบ้างว่า

1) การศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ไม่เพียงพอที่จะสร้างพระภิกษุสามเณรให้เป็นศาสน ทายาทที่ดี โดยเฉพาะในด้านความสามารถที่จะปฏิบัติศาสนกิจให้ได้ผลในสังคมปัจจุบันเช่น การเผยแผ่ สอนธรรมแก่ผู้ที่ได้รับการศึกษาอย่างสมัยใหม่ เป็นต้น

2) ส่วนการศึกษาอย่างอื่น ๆ สำหรับพระภิกษุสามเณรในแบบสมัยใหม่ หรือที่สอดคล้องกับ ระบบของรัฐ ก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า ผลิตพระภิกษุสามเณรเพื่อให้ลาสิกขาออกไปประกอบอาชีพบ้าง บางระบบไม่มีการศึกษาทางด้านธรรมเลย และทำให้พระภิกษุสามเณรที่กำลังเล่าเรียน มีความ ประพฤติและกิริยามารยาทไม่เหมาะสมกับสมณเพศบ้าง

สาระที่ 6 ในด้านนโยบายและขอบเขตของบริการศาสนศึกษา ในระยะเวลาประมาณ 1 ศตวรรษ นับแต่การศึกษาสำหรับทวยราษฎร์ได้แยกออกไปจากวัดแล้วนั้น กล่าวได้ว่า การศึกษาของคณะสงฆ์ ได้มีนโยบายและขอบเขตของบริการจำกัดแคบลงเป็นอันมากโดยมุ่งให้การศึกษาอบรมแก่บุคคลที่อยู่ใน วงในของพระศาสนาอยู่แล้วอันได้แก่พระภิกษุสามเณร (ยกเว้นธรรมศึกษาสำหรับคฤหัสถ์ ซึ่งก็ นับว่ายังไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ที่จะกล่าวในข้อนี้) และเน้นการศึกษาเพื่อการดำเนินชีวิตภายในวัด หรือชีวิตเกี่ยวกับวัดเป็นสำคัญ บุคคลบางประเภทที่ควรอยู่ในข่าย จึงขาดประโยชน์บางอย่างที่พึงได้ โดยเฉพาะที่ควรกล่าวถึงในที่นี้คือ

1) ในปีหนึ่ง ๆ มีชายหนุ่มบวชชั่วคราวตามประเพณี ประมาณ 70,000 คน ชายหนุ่มเหล่านี้ เป็นพระภิกษุอยู่ในวัด ประมาณ 3 เดือน ก็ลาสิกขากลับไปดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมคฤหัสถ์ตามเดิม แต่ พระภิกษุชั่วคราวเหล่านี้จำนวนมาก ไม่มีโอกาสเรียนรู้พระพุทธศาสนาอย่างเพียงพอ และถึงแม้ได้ เรียนก็ต้องเรียนในชั้นเรียนและวิชาเดียวกันกับผู้ที่บวชอยู่ในระยะยาว ขาดการเรียนรู้ในแง่ที่จะให้ มองเห็นคุณค่า และความหมายที่จะนำไปใช้ดำเนินชีวิตภายในและเพื่อประโยชน์แก่สังคมปัจจุบัน ยิ่งกว่านั้น ปัจจุบันนี้ระบบบวชชั่วคราวนิยมตัดให้สั้นลงอีกเป็น 1 เดือน ครึ่งเดือน หรือแม้แต่สัปดาห์

เดียว ผู้บวชชั่วคราวจำนวนไม่น้อย จึงไม่ได้เล่าเรียนอะไรเลย เพราะไม่มีหลักสูตรพิเศษระยะสั้นไว้ให้ เว้นแต่บางวัดที่ให้ความเอาใจใส่เป็นพิเศษ และมีความสามารถจัดทำ แต่ก็เป็นเรื่องจำเพาะของสำนักนั้น ๆ

2) สมาชิกสำคัญส่วนหนึ่งของวัด คือ “ศิษย์วัด” ซึ่งมีอยู่ทั่วประเทศปัจจุบันมีจำนวนมากมายประมาณ 120,000 คน (ใกล้เคียงกับจำนวนสามเณรทั่วประเทศ) แต่มักถูกมองข้าม เพราะศิษย์วัดหรือเด็กวัดเหล่านี้ เป็นนักศึกษาและนักเรียนในระบบการศึกษาของรัฐ คณะสงฆ์จึงเห็นว่าอยู่นอกวงความรับผิดชอบในทางการศึกษา และไม่ได้วางนโยบาย หลักการ ตลอดจนหลักสูตรเกี่ยวกับการศึกษาของศิษย์วัดไว้ (บางวัดมีการฝึกอบรมพิเศษบ้าง แต่ก็เป็นเรื่องจำเพาะสำนักอีกเช่นกัน) ทำให้คนวัดส่วนนี้จำนวนมาก พลัดโอกาสที่จะได้เรียนรู้พระพุทธศาสนา ไม่ได้ประโยชน์จากวัด และไม่เป็นประโยชน์แก่วัดเท่าที่ควร วัดกลายเป็นเพียงที่อยู่อาศัย หรือหอพักนักเรียนนักศึกษา เป็นการสูญเสียประโยชน์ที่พึงได้ทั้งแก่บุคคล แก่พระศาสนา และแก่สังคม

สาระที่ 7 ในด้านที่เกี่ยวข้องกับรัฐ

ก. ในระยะเวลาที่ผ่านมาตั้งแต่รัฐแยกการศึกษาสำหรับทวยราษฎร์ หรือการศึกษาสำหรับมวลชน ออกจากวัดไปจัดตามแบบแผนอย่างสมัยใหม่แล้ว จนบัดนี้รัฐยังไม่สามารถจัดการศึกษาให้ทั่วถึงตามเป้าหมาย และไม่สามารถแก้ปัญหาความไม่เสมอภาคทางการศึกษาให้สำเร็จได้ ตลอดระยะเวลาทั้งนี้ การศึกษาของคณะสงฆ์ก็ได้แปรบทบาทมาเป็นช่องทางสำหรับชาวชนบทผู้ยากจนที่จะมีโอกาสได้รับการศึกษา เป็นเหตุให้พระภิกษุสามเณรส่วนมากในปัจจุบัน แม้แต่ในกรุงเทพมหานคร เป็นชาวชนบท (ในกรุงเทพมหานคร พระภิกษุสามเณรที่อยู่ประจำวัดต่าง ๆ ที่มีใช้ผู้บวชอย่างรวกภิกษุ เกินร้อยละ 90 เป็นผู้มาจากตระกูลชาวนาในชนบท) สภาพนี้ก่อให้เกิดผลทั้งทางดีและทางเสีย คือ

1) อำนาจประโยชน์แก่รัฐ ช่วยผ่อนคลายนปัญหาสังคมเกี่ยวกับความไม่เสมอภาคทางการศึกษา และเป็นเครื่องประสานชาวชนบทไว้ให้ผูกพันกับสังคมไทยส่วนรวมด้วยการเสริมสร้างความหวังเกี่ยวกับอนาคตของบุตรหลานและความเจริญก้าวหน้าในสังคม

2) บันทอนกำลังของคณะสงฆ์ให้อ่อนแอลงไป ในเมื่อการศึกษาของคณะสงฆ์กลายเป็นเพียงทางผ่าน และกำลังคนทีคณะสงฆ์ผลิตขึ้น ออกไปเป็นกำลังของรัฐเสียเป็นส่วนใหญ่

ข. เมื่อรัฐรับเอาระบบการศึกษาแบบตะวันตกเข้ามา และแยกเอาการศึกษาสำหรับทวยราษฎร์ ออกจากวัดไปจัดเองแล้ว ความเห็นห่างจากกันระหว่างรัฐกับคณะสงฆ์ในด้านการศึกษาก็เกิดมีมากขึ้นตามลำดับ ทำให้ขาดความใส่ใจและขาดความเข้าใจในปัญหาของกันและกัน ไม่ช่วยกันดำเนินการเท่าที่ควรในอันที่จะทำให้กิจการของทั้งสองฝ่ายเกื้อกูลแก่กัน บางครั้งถึงกับทำให้เกิดผลติดตามที่ไม่พึงปรารถนา เช่น

1) เกิดมีทัศนคติว่าการศึกษาของรัฐและการศึกษาของคณะสงฆ์หรือการศึกษาของวัดกับการศึกษาของบ้านเมืองของฝ่ายไหนก็ของฝ่ายนั้น ควรจะต่างคนต่างทำ

2) เกิดปัญหาเกี่ยวกับความยอมรับของรัฐ กล่าวคือบางบุคคล บางหน่วยราชการและในกาลบางคราว เห็นว่าการศึกษาของพระสงฆ์เป็นเรื่องของคณะสงฆ์ที่จะดำเนินกันเอง ไม่เกี่ยวข้องกับรัฐ บางบุคคล บางหน่วยราชการและในกาลอีกบางคราว เห็นว่า การศึกษาของพระสงฆ์ก็เป็นกิจการส่วนหนึ่งในรัฐที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวจะต้องได้รับรองจากรัฐ การศึกษาของพระสงฆ์ แบบนั้นแบบนี้เถื่อน ไม่

ถูกต้องตามกฎหมาย จากนี้ก็เกิดความลึกลับ การศึกษาบางอย่างของคณะสงฆ์รัฐรับรอง บางอย่างดำเนินอยู่ได้โดยรัฐไม่ได้รับรองหรือแม้แต่รับรู้

สาระที่ 8 ในด้านความสัมพันธ์กับประชาชน

ความสัมพันธ์กับประชาชนคณะสงฆ์เป็นสถาบันสังคมที่เกี่ยวข้องกับประชาชนมากที่สุดสถาบันหนึ่ง และดำรงอยู่ได้ด้วยอาศัยความอุปถัมภ์ที่เกิดจากศรัทธาของประชาชน แต่ในปัจจุบันสภาพความสัมพันธ์ระหว่างพระศาสนากับประชาชน หันเหไปในทางที่ไม่สู้จะเกื้อกูลแก่ศาสนกิจด้านการศึกษา เพราะสังคมส่วนใหญ่มักสนใจและแสดงความต้องการต่อพระศาสนาเพียงชั้นศาสนวัตถุและศาสนพิธี ไม่สู้สนใจหรือนึกถึงศาสนศึกษา และพระสงฆ์ส่วนใหญ่ก็ดูจะโน้มไปในแนวทางเดียวกัน เช่นนั้น จนเป็นเหตุให้ความเข้าใจในความหมายของการดำรงศาสนาและรักษาวัดจำกัดแคบลง โดยมีมุมมองกันเพียงแค่การดำรงรักษาเสนาสนะ บูรณปฏิสังขรณ์สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เมื่อความเข้าใจและความสนใจหันเหออกไปแล้ว การแสวงหาทุนและการใช้ทุนก็หันเหออกไปด้วย ทุนส่วนใหญ่ของวัดจึงถูกใช้ไปในทางงานก่อสร้างบูรณปฏิสังขรณ์ ไม่เป็นไปเพื่อส่งเสริมสนับสนุนศาสนศึกษา

1.3.2 หลักการสำคัญและข้อควรคำนึงพิเศษในการวางแผนการศึกษาของคณะสงฆ์

หลักการสำคัญและข้อควรคำนึงพิเศษในการวางแผนการศึกษาของคณะสงฆ์ มีประเด็นดังนี้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2566, ออนไลน์)

1) จัดระบบการศึกษาสายต่าง ๆ ของวัดและของคณะสงฆ์ สำหรับพระภิกษุสามเณรก็ดี สำหรับคฤหัสถ์ก็ดี เท่าที่มีอยู่ให้ประสานสอดคล้องรวมเข้าเป็นระบบใหญ่อันเดียวกัน

(1) ให้มีการศึกษาสายต่าง ๆ เหล่านี้ ต่อเนื่องหรือเกี่ยวข้องสัมพันธ์ มีจุดเชื่อมโยงถึงกัน

(2) ให้ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ ประสานสอดคล้อง หรือมีความสัมพันธ์ในรูปใดรูปหนึ่งที่เป็นการเกื้อกูลแก่กันกับระบบการศึกษาของรัฐ และไม่ก้าวท้าวล่วงล้ำกันอย่างเป็นอยู่บางส่วนขณะนี้

2) จะต้องให้มีการศึกษาพื้นฐานขึ้นระดับหนึ่ง (อาจกำหนดเวลา 1 ปี) เป็นการศึกษาภาคบังคับสำหรับพระภิกษุสามเณรทุกรูป เพื่อให้รัฐธรรมนูญพorkษาตัวได้ รู้จักคุณค่าของพระพุทธศาสนาพอเป็นรากฐานของศรัทธาและปัญญา และเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อขั้นสูงขึ้นไปในศาสนศึกษาสายต่าง ๆ

(1) จะได้เป็นข้อผูกพันให้คณะสงฆ์ต้องรับผิดชอบต่อการศึกษาอย่างน้อยขั้นหนึ่งนี้อย่างจริงจัง โดยจะต้องระดมกำลังจัดดำเนินการให้มีขึ้นอย่างทั่วถึง และให้ได้ผลจริงจังให้จงได้ เป็นการแก้ปัญหาข้อสำคัญยิ่งยวดในปัจจุบัน ที่ผู้บวชเข้ามาในพระศาสนาแล้วจำนวนมากไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาทางพระศาสนาเลยแม้เพียงขั้นต้น ๆ

(2) จะได้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ที่จะกล่าวถึงต่อไป คือการขาดกำลังคน ในเมื่อยังไม่สามารถจัดการศึกษาได้ทั่วถึงทุกระดับ ก็สามารถดำเนินการได้จริงจังระดับหนึ่ง

3) จะต้องยอมรับและคำนึงอยู่เสมอซึ่งความจริงอย่างหนึ่ง เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันในวงการศึกษาของคณะสงฆ์ คือ การขาดกำลังคน ซึ่งหมายถึงความขาดแคลนพระภิกษุสามเณรที่จะเป็นครูอาจารย์ให้การศึกษาในท้องถิ่นต่าง ๆ ความจริงข้อนี้มีความสำคัญหลายด้าน เช่น

(1) หากจะวางรูปจัดชั้นจัดระดับในระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ขึ้นอย่างใดอย่างหนึ่งจะมีทางที่จะดำเนินการให้มีผลในทางปฏิบัติขึ้นได้แค่ไหนเพียงไรและอย่างไร

(2) เมื่อไม่สามารถจัดดำเนินการได้ทั่วถึงทุกระดับจะด้ระดมกำลังจัดให้ได้ผลจริงจัง ในชั้นพื้นฐานสักระดับหนึ่ง ที่เรียกว่าเป็นการศึกษาภาคบังคับดังกล่าวในข้อที่แล้ว

(3) อาจทำให้คิดหาทางกระจายกำลังพระสงฆ์ผู้มีวุฒิทางศาสนศึกษาซึ่งมาค้ำคั่งอยู่ในเมือง และในกรุงเทพมหานครให้ออกไปเสริมกำลังแก่ชนบท ด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง

(4) ในเมื่อไม่มีกำลังเพียงพอที่จะจัดให้มีการเรียนการสอนได้ครบถ้วนทุกระดับชั้น และต้องระดมกำลังมาจัดดำเนินการจำเพาะการศึกษาชั้นพื้นฐานภาคบังคับแล้ว ก็จะได้คิดหาวิธีการที่เป็นทางออกหรือทางเลือกสำหรับการให้การศึกษาในระดับที่สูงกว่านั้น โดยอาจจะทำในรูปใดรูปหนึ่ง เช่น เปิดโอกาสให้ใครอื่นมาช่วยรับภาระในการจัดการศึกษา หรือหันไปเน้นการศึกษาแบบนอกโรงเรียน การใช้วิธีสมัครสอบอย่างเป็นกิจจะลักษณะ เป็นต้น

4) ความจริงเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันอีกอย่างหนึ่งที่จะต้องยอมรับ ได้แก่การลาสิกขาของพระภิกษุสามเณร กล่าวคือ ประเพณีบวชเรียนอันสืบมานานในประเทศไทย ที่เปิดโอกาสให้มีการบวชและสึกตามสมัครใจ ได้ทำให้ผู้บวชแล้วส่วนใหญ่จะดำรงเพศภิกษุสามเณรอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่งสั้นบ้างยาวบ้าง แล้วก็ลาสิกขาออกมาดำเนินชีวิตในสังคมคฤหัสถ์ตามเดิม อย่างไรก็ตาม ถ้าจำนวนหมุนเวียนของผู้บวชและผู้สึกอยู่ในอัตราที่เหมาะสม คือ มีผู้บวชชระยะยาวได้ส่วนกับผู้บวชชระยะสั้น และมีผู้บวชตลอดชีวิตเหลืออยู่บ้าง (ประมาณว่าสักร้อยละ 3 ถึง 5) ก็นับว่าพอสมควรที่จะดำรงพระศาสนาพร้อมไปกับอำนวยประโยชน์แก่สังคมได้ด้วย แต่ในปัจจุบัน เมื่อการศึกษาในวัดได้กลายเป็นช่องทางผ่านสำหรับการศึกษาของชาวชนบทไปแล้ว อัตราส่วนของผู้ลาสิกขาและผู้บวชชระยะสั้นก็ได้มีแนวโน้มในทางเพิ่มขึ้น ในสภาพเช่นนี้ มีข้อควรคำนึง คือ

1) จะต้องปรับความเข้าใจ ปรับทัศนคติเกี่ยวกับการสึกของพระภิกษุสามเณรให้ถูกต้อง จึงจะวางแผนและจัดการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรได้อย่างเหมาะสม เช่น

(1) ในเมื่อรัฐยังไม่สามารถกระจายการศึกษาสู่ชนบทได้ทั่วถึงควรหาทางประสานประโยชน์ทำให้การศึกษาในวัดเกื้อกูลทั้งแก่พระศาสนา แก่รัฐ และแก่สังคม

(2) การศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร ในระดับก่อนขั้นฝึกฝนเพื่อความชำนาญพิเศษ ควรจัดหลักสูตรและเนื้อหาชนิดที่จะทำให้ได้พระเถระดี ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ สามารถปฏิบัติศาสนกิจได้ผลดีและทั้งเป็นผู้ที่จะเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพพึ่งตนได้เป็นสมาชิกที่มีประโยชน์ของสังคม

(3) ปรับปรุงคุณภาพศาสนศึกษา และหาวิธีการอื่น ๆ ที่จะชักจูงใจให้มีผู้บวชตลอดไปมากขึ้นอีกเล็กน้อย เพื่อให้ได้อัตราส่วนหมุนเวียนที่พอเหมาะพอดี

2) ต่อแต่นี้ไป ผู้ที่มาบวชจะเป็นผู้สอบได้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วเป็นอย่างต่ำ มิใช่ประถมปีที่ 4 เหมือนแต่ก่อน จึงจะต้องจัดระดับการศึกษาและหลักสูตร เป็นต้น ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงข้อนี้ด้วย

อย่างไรก็ตาม ความข้อนี้ยังไม่เป็นปัญหาหนักเท่ากับข้อที่ว่า เมื่อรัฐขยายการศึกษาไปสู่ท้องถิ่นต่าง ๆ ให้ทั่วถึงหรือแพร่หลายแล้ว จำนวนผู้บวชแต่เด็ก (ซึ่งเป็นแกนกำลังของพระศาสนาตลอดเวลาที่ผ่านมา) จะลดน้อยลงเองอย่างฮวบฮาบชัดเจน จนถึงขั้นที่กลายเป็นปัญหาใหม่สำหรับศาสนศึกษา และสถาบันสงฆ์โดยรวม ดังที่ได้เริ่มเป็นปัญหาขึ้นแล้ว ในจังหวัดภาคกลางบางจังหวัด และจะเป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงและความสำคัญมากขึ้นโดยลำดับ สรุปปัญหาในเรื่องนี้ว่า

- 1) ปัญหาการสึก ไม่ใช่นำวิเทศมากนักและสัมพันธ์กับการขยายการศึกษาของรัฐ
- 2) เมื่อมีการศึกษาของรัฐแพร่หลายแล้ว และความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น ปัญหาร้ายแรงที่คณะสงฆ์จะต้องประสบ ไม่ใช่ปัญหาการสึก แต่จะเป็นปัญหาในข้อที่ว่าไม่มีผู้ที่จะบวช
- 3) แนวโน้มที่สวนทางกับข้างต้น คือ เวลานี้ผู้บวชเมื่ออายุสูงขึ้น หลังจากได้รับการศึกษาดีแล้ว บ้าง เจนชีวิตแล้วบ้าง หรือแพ้ชีวิตแล้วบ้าง เปื่อน่ายโลก และศรัทธาในพระศาสนา บวชด้วยความตั้งใจจริงมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น แม้ว่าโดยการเปรียบเทียบ จะเป็นจำนวนที่ยังเล็ก แต่ก็ก็เป็นจำนวนที่มีความหมายและเป็นความเปลี่ยนแปลงที่ควรเริ่มให้ความสนใจ ทั้งในแง่ดีและแง่เสีย
- 4) ในระยะเวลา 3-4 ทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งการศึกษาในวัดได้นำไปสู่อุบัติของความเป็นทางผ่านมากยิ่งขึ้นนั้น ได้มีความพยายามกันมากใน 2 ด้าน คือ ความพยายามฟื้นฟูสภาพฝ่ายหนึ่ง กับความพยายามประสานประโยชน์ฝ่ายหนึ่ง สำหรับฝ่ายหลังนั้นได้พยายามในแง่ที่ว่า ยอมให้วัดและคณะสงฆ์เป็นทางผ่าน แต่ให้เป็นทางผ่านชนิดที่ผู้ผ่านทางได้มีส่วนร่วมในการบำรุงทาง และสร้างความเจริญงอกงามแก่เส้นทางนั้นด้วย ในที่สุด ไม่ว่าผู้ใช้ทางจะแยกออกหรือผ่านเลยจากทางออกไปก็ตาม จะอยู่ช่วยบนเส้นทางนั้นตลอดไปก็ตาม ประโยชน์ก็เกิดขึ้นแก่ทั้ง 2 ฝ่าย แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าในระยะใกล้ๆ นี้ ได้มีกิจการทางการศึกษา สำหรับพระภิกษุสามเณรอย่างใหม่ๆ เกิดขึ้น ชนิดที่เป็นการใช้ทางอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงทางผ่านเลย ทำให้ทางผ่านมีแต่ทรุดโทรมลง และผู้เดินทางก็ไม่่นาคู อาจคิดกันต่อไปถึงปัญหาที่ว่าควรจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ชนิดที่เตรียมรับสภากาการณ์นี้หรือไม่ เช่น หลักสูตรสำหรับผู้มีพื้นการศึกษาเดิมสูง เข้ามาบวชในวัยที่สูงขึ้น ด้วยความตั้งใจแบบถาวร ไม่ใช่แบบตามประเพณี ควรเป็นอย่างไร? หรือจะจัดการศึกษาและหลักสูตรอย่างไร ที่จะช่วยให้ยังมีเด็กเข้ามาบวช จำนวนพอควรที่จะรักษาสถาบันพระศาสนาไว้ให้มั่นคงได้ และหากการศึกษาของวัดยังจะต้องมีสภาพเป็นทางผ่าน ก็ให้เป็นทางผ่านชนิดที่ทั้งผู้ผ่านทางและทางผ่านพลอยเจริญงอกงามไปด้วยกัน ไม่ใช่ทางผ่านที่ถูกละทิ้งไปข้างเดียวและถาวร
- 5) เท่าที่เป็นมาในสังคมไทย พระสงฆ์มีฐานะเป็นผู้นำประเภทหนึ่ง แม้ในปัจจุบันในชนบทซึ่งเป็นส่วนใหญ่ของประเทศ พระสงฆ์ก็ยังมีฐานะนี้อยู่คือ เป็นผู้นำของชุมชน และเป็นผู้นำชนิดประจำถิ่นทีเดียว แต่เป็นที่น่าวิตกว่า ขณะนี้ชนบทกำลังมีผู้นำประจำถิ่นที่หย่อนการศึกษาด้วยคุณภาพลงไปเรื่อย ๆ ดังปัญหาเกี่ยวกับเจ้าอาวาสที่กล่าวแล้วข้างต้น ฉะนั้น ในการวางแผนหรือปรับปรุงการศึกษาของคณะสงฆ์ต่อไปนี้ คงจะต้องคำนึงถึงศาสนศึกษา ในฐานะที่เป็นเครื่องมือเสริมสร้างความเป็นผู้นำในชนบทด้วย
- 6) จะต้องจัดให้ผู้ที่เข้ามาบวชชั่วคราวตามประเพณี จะเป็นระยะสั้นหรือระยะยาวก็ตามซึ่งปีหนึ่ง ๆ มีจำนวนมากมาย ได้รับการศึกษาอบรมอย่างเหมาะสม เช่น ด้วยวิธีจัดสร้างหลักสูตรระยะสั้นขึ้น เป็นต้น และหากเป็นไปได้ ควรจัดการศึกษาหลักสูตรพิเศษอีกอย่างหนึ่งให้แก่ศิษย์วัดด้วย

1.3.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแผนการศึกษาของคณะสงฆ์

การเรียบเรียงข้อความและหัวข้ออื่น ๆ ซึ่งควรกำหนดไว้โดยเหตุผลทั่วไป เห็นว่าคงจะเป็นเรื่องที่ยังทำเพิ่มเติมให้เรียบร้อยในภายหลัง ในที่นี้จะเขียนไว้เฉพาะข้อเสนอแนะที่เห็นว่าสำคัญควรพิจารณาวินิจฉัย เป็นหลักการใหญ่หรือสิ่งที่ขาดไม่ได้เท่านั้น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), 2566, ออนไลน์)

ก. หมวดที่ 1 ความมุ่งหมาย

1) การศึกษาของคณะสงฆ์ควรเน้นการศึกษาเพื่อความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ และควรมีประสิทธิภาพในการที่จะช่วยเสริมสร้างชีวิตที่ดีงามสงบสุขของมนุษยชาติ และความอยู่รอดปลอดภัย ความมั่นคง และความผาสุกร่วมกันในสังคมไทย

2) ให้เป็นบุคคลผู้สมบูรณ์ทั้งในด้านอัตตหิตสมบัติ และปรหิตสมบัติ คือในฝ่ายตนก็เจริญงอกงามด้วยปัญญาและคุณธรรม ฟังตัวได้ ในฝ่ายผู้อื่นหรือสังคมก็เจริญงอกงามด้วยกรุณา ดำเนินชีวิตและบำเพ็ญกิจให้เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่พหุชน ช่วยคนอื่นได้

3) ให้เป็นผู้พร้อมด้วยวิชาและจรณะ คือสมบูรณ์ด้วยความรู้และความประพฤติ ด้วยความเจริญก้าวหน้าทั้งในปริยัติและปฏิบัติ

4) ให้สามารถเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นสื่อ นำให้ประชาชนเลื่อมใสมั่นใจในคุณค่าแห่งธรรม ทั้งในด้านความดีงามและความสงบสุข เป็นหลักยึดเหนี่ยวทางศีลธรรมและเป็นที่ยึดทางจิตใจ

5) ให้มีบุคลิกภาพที่พร้อมจะเป็นผู้นำที่ดีของชุมชน

6) ความมุ่งหมายข้ออื่น ๆ ที่เหมาะสมในแผนการศึกษาของรัฐอาจจะบรู้อบรมต่าง ๆ ที่เป็นคุณสมบัติ หรือเป็นจุดมุ่งหมายลงไปด้วยก็ได้ เช่น สัปปุริสธรรม 7 สังฆคุณ 9 อรรถะ 3 (ทิวฐัมมิกัตถะ, สัมปรายิกัตถะ, ปรมัตถะ หรืออัตตัตถะ, ปรัตถะ, อุภยัตถะ)

ข. หมวดที่ 2 แนวนโยบายการศึกษาของคณะสงฆ์

1) คณะสงฆ์พึงส่งเสริมและบำรุงการศาสนศึกษา ทั้งในส่วนปริยัติและปฏิบัติ โดยถือว่ามีความสำคัญในอันดับสูงสุดแห่งกิจการของคณะสงฆ์

2) คณะสงฆ์พึงจัดหรือส่งเสริมให้มีกิจกรรมการศึกษา ทั้งในส่วนปริยัติและปฏิบัติให้ได้สัดส่วนสมดุลกัน

3) คณะสงฆ์จะจัดการศาสนศึกษาและส่งเสริมการศึกษาอื่น ให้เกื้อกูลแก่แนวนโยบายของรัฐโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย

4) คณะสงฆ์พึงจัดศาสนศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึงบริบูรณ์

5) คณะสงฆ์จะให้ความสำคัญแก่การศึกษานอกโรงเรียน โดยจะส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียน ทั้งศาสนศึกษาและการศึกษาอื่นที่เป็นไปตามแนวนโยบายของรัฐ เท่าที่เหมาะสมและไม่ขัดหรือแย้งต่อพระธรรมวินัย

6) คณะสงฆ์พึงเน้นการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ให้ได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวาง

7) คณะสงฆ์พึงถือเป็นความรับผิดชอบอันสำคัญที่จะจัดให้สำนักศาสนศึกษาต่าง ๆ มีครูอาจารย์ผู้สามารถให้การศึกษา สมความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาของคณะสงฆ์อย่างทั่วถึง

8) คณะสงฆ์พึงจัดให้มีเอกภาพในนโยบายการบริหารการศึกษาและยึดหลักการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา

9) คณะสงฆ์พึงสนับสนุนให้การอุปถัมภ์บำรุงพระศาสนาของประชาชน เป็นไปเพื่อประโยชน์ทางด้านการศึกษา ทั้งฝ่ายปริยัติและปฏิบัติให้มากที่สุด

10) คณะสงฆ์พึงจัดและสนับสนุนให้มีการผลิตและเผยแพร่พระคัมภีร์ ตำรา บทเรียน และเอกสารทางพระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวาง

11) คณะสงฆ์พึงจัดและสนับสนุน ให้ศาสนศึกษาสัมพันธ์และเกื้อกูลแก่งานเผยแผ่พระพุทธศาสนา

12) คณะสงฆ์พึงดำเนินการในทุกวิถีทางเพื่อให้วัดมีบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบในการฝึกอบรมพระภิกษุสามเณร ศิษย์ และคนวัด ให้ได้ผลสมบูรณ์ สมความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาของคณะสงฆ์ และสนับสนุนให้วัดมีบทบาททางการศึกษาต่อชุมชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะในระดับเด็กและเยาวชน ตามแนวนโยบายทั้งของรัฐและของคณะสงฆ์

ค. หมวดที่ 3 ระบบการศึกษา

การศึกษาของคณะสงฆ์แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ (1) ศาสนศึกษา ได้แก่การศึกษาที่คณะสงฆ์หรือวัด จัดให้แก่พระภิกษุสามเณรและแก่คฤหัสถ์ ตามระบบการศึกษาที่คณะสงฆ์จัดวางขึ้น และ (2) สามัญศึกษา ได้แก่การศึกษาที่คณะสงฆ์หรือวัดจัดขึ้นเพื่อเกื้อกูลแก่ประชาชน ตามระบบการศึกษาของรัฐ

1) ศาสนศึกษา แบ่งเป็น 3 ระดับคือ ระดับบุรพศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา (หรือ ระดับบุพพศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา)

1) ระดับบุรพศึกษา เป็นการศึกษาภาคบังคับสำหรับผู้เข้ามาบวชหรืออยู่ประจำในวัด แยกเป็นนวกภูมิสำหรับพระภิกษุ สามเณรภูมิสำหรับสามเณร และธรรมศึกษาสำหรับศิษย์วัด โดยกำหนดเอาธรรมศึกษาเป็นพื้นฐาน เดิมวิชาเฉพาะสำหรับสามเณรเป็นสามเณรภูมิ เดิมวิชาเฉพาะสำหรับพระภิกษุใหม่เป็นนวกภูมิ ระยะเวลาศึกษาประมาณ 1 ปี

2) ระดับมัธยมศึกษา มีความสัมพันธ์ด้านเนื้อหากับระดับมัธยมศึกษาในระบบของรัฐให้มากที่สุด

3) ระดับอุดมศึกษา แยกเป็นสายเปรียญตรี เปรียญโท เปรียญเอก และสายปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก

4) การฝึกหัดครูปริยัติธรรม

5) การศึกษาหลักสูตรพิเศษ เช่น หลักสูตรนวกภูมิสั้น 1 เดือน ครึ่งเดือน และ 1 สัปดาห์สำหรับผู้บวชตามประเพณีระยะสั้น หลักสูตรธรรมศึกษาสำหรับประชาชนผู้สนใจ (มุ่งการสมัครสอบ) หลักสูตรอภิศรศึกษา หลักสูตรนวกกรรม หลักสูตรเลขานุการ เป็นต้น สามัญศึกษา ให้เป็นไปตามแผนการศึกษาของรัฐ (รวมถึงการศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาสงเคราะห์ที่จัดตามระบบของรัฐด้วย)

ง. หมวดที่ 4 การบริหารการศึกษา

1) คณะสงฆ์อาจวางระเบียบข้อบังคับ (โดยความเห็นชอบ หรือรับทราบของรัฐ) เพื่อควบคุมการศึกษาที่วัดจัด และที่มีผู้จัดสำหรับพระภิกษุสามเณรทั้งหมด ให้เป็นไปสมความมุ่งหมายตามแผนการศึกษา

2) การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ พึงประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบการศึกษาของรัฐ เพื่อให้สอดคล้องเกื้อกูลกันตามนโยบาย แผนงาน และโครงการต่าง ๆ ของรัฐ (ข้อนี้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ข้อ 41)

3) พึงให้เจ้าคณะและเจ้าอาวาสทั้งหลาย ร่วมกันรับผิดชอบบริหารศาสนศึกษาในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ โดยรับการแต่งตั้งหรือกำหนดโดยตำแหน่งให้เป็นกรรมการในองค์คณะบุคคล เพื่ออำนวยความสะดวกดูแลการบริหารการศึกษาในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา ทั้งนี้เป็นการรวมกำลัง ไม่ให้กระจัด

กระจายต่างจัดต่างทำ จนทุรพลอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน นอกจากนั้น การศึกษาที่วัดจัดให้แก่กุลหัตถ์ ก็อาจเชิญบุคคลที่สมควรในท้องถิ่นเข้าร่วมเป็นกรรมการ โดยเฉพาะในด้านการอุปถัมภ์บำรุงด้วย

จ. หมวดที่ 5 มาตรฐานการศึกษา

1) คณะสงฆ์รับผิดชอบในการควบคุมรักษามาตรฐานศาสนศึกษาและดำเนินการวัดผลเอง โดยตรงบ้าง ให้ท้องถิ่นร่วมรับผิดชอบบ้าง ตามความเหมาะสมและความจำเป็นแห่งสภาวการณ์ (สำหรับการศึกษาพระปริยัติธรรม คณะสงฆ์ก็ได้วางหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้ไว้บ้างแล้ว)

2) คณะสงฆ์พึงจัดสรรอุปกรณ์การศึกษา และหาทางให้มีการอุดหนุนในเรื่องนี้

3) คณะสงฆ์พึงส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและเรียบเรียงตำรา ทั้งแก่หน่วยงานและบุคคลในวงการศึกษาคณะสงฆ์เอง และช่วยเกื้อกูลแก่บุคคลภายนอกที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในทางที่จะได้ข้อมูลที่ถูกต้อง

4) คณะสงฆ์พึงส่งเสริมให้วัดและสถานศึกษาของคณะสงฆ์ จัดบริการศาสนศึกษาให้แก่สังคม

ฉ. หมวดที่ 6 ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรม สภาพแวดล้อม และกิจกรรมเยาวชน

1) คณะสงฆ์พึงจัดการศึกษา เพื่อเสริมสร้างค่านิยมในคุณค่าและความสามารถที่จะดำรงส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม จริยธรรม ศาสนา ตลอดจนขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงาม รวมทั้งสถานที่และวัตถุอันมีค่าทางประวัติศาสตร์

2) คณะสงฆ์พึงจัดการศึกษา เพื่อเสริมสร้างค่านิยมในคุณค่า และการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ตลอดจนเข้าใจในเรื่องประชากรศึกษา

3) คณะสงฆ์พึงสนับสนุนให้วัดมีบทบาทอย่างจริงจัง ในการส่งเสริมเด็กและเยาวชนในด้าน วัฒนธรรมและจริยธรรม

ช. หมวดที่ 7 การรวมกำลังและแสวงความร่วมมือเพื่อการศึกษา

1) คณะสงฆ์เป็นกำลังส่วนหนึ่งที่จะร่วมรับภาระทางการศึกษา ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ข้อ 54 และพึงให้รัฐตลอดถึงประชาชนช่วยรับภาระบางอย่างทางด้านศาสนศึกษาด้วย

2) พึงสนับสนุนวัดและท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

3) พึงระดมทุนอุปถัมภ์พระศาสนา ให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาให้มาก และใช้ทรัพยากรทางการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมุ่งลดความสูญเปล่าทางการศึกษา

4) พึงจัดทุน บัณฑิต และวิธีการอื่น ๆ ช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้อยู่ถิ่นห่างไกล และผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ให้ได้รับการศึกษาตามสมควรแก่ความสามารถและสติปัญญา

ข้อบทสรุปข้อเสนอแนะการพัฒนาการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยสามารถรวมได้ดังนี้:

กลยุทธ์ที่หนึ่ง การเพิ่มคุณธรรมและจรรยาบรรณ:

1) ส่งเสริมการศึกษาทางศาสนาและจรรยาบรรณในรายการการเรียนรู้

2) สร้างวัฒนธรรมที่ทุ่มเทในการพัฒนาคุณธรรมและจรรยาบรรณทางวิชาการและทางชีวิตประจำวัน.

กลยุทธ์ที่สอง การเพิ่มคุณภาพการสอนและการเรียน:

1) ปรับปรุงกรรมวิธีการสอนและใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้

2) สนับสนุนการพัฒนาทักษะทางการเรียนรู้ของนักศึกษา

3) สร้างโอกาสในการทดลองและปฏิบัติที่เสริมสร้างความเข้าใจทางปฏิบัติ

กลยุทธ์ที่สาม การสร้างองค์กรที่มีประสิทธิภาพ:

- 1) พัฒนาการบริหารจัดการที่เป็นประสิทธิภาพและมีวิสัยทัศน์
- 2) สนับสนุนการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา
- 3) สร้างระบบการประเมินผลและติดตามการพัฒนาการศึกษา

กลยุทธ์ที่สี่ การสร้างความร่วมมือและชุมชน:

- 1) สร้างพื้นที่ที่สนับสนุนการแลกเปลี่ยนและร่วมมือในการศึกษา
- 2) ส่งเสริมการเชื่อมโยงกับชุมชนและภาคส่วนท้องถิ่น
- 3) สร้างโครงสร้างการทำงานร่วมกับภาคอุตสาหกรรม.

กลยุทธ์ที่ห้า การเน้นวิจัยและนวัตกรรม:

- 1) สนับสนุนการวิจัยที่มีคุณค่าและสร้างนวัตกรรม
- 2) สร้างสภาพที่กระตุ้นนักศึกษาและบุคลากรให้มีแรงจูงใจในการทำวิจัย
- 3) สร้างพื้นที่สนับสนุนการนวัตกรรมและการใช้เทคโนโลยีใหม่.

กลยุทธ์ที่หก การสร้างนวัตกรรมในการทำหน้าที่สังคม:

- 1) ส่งเสริมการทำหน้าที่สังคมและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อสังคม
- 2) สนับสนุนโครงการสังคมที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาในสังคม
- 3) สร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการประกอบอาชีพที่มีจริยธรรมและทำให้ผู้เรียนเตรียมความพร้อมสู่สังคม.

การพัฒนามหาวิทยาลัยสงฆ์ให้มีความทันสมัยมีความสำคัญทั้งในด้านการศึกษาและการบริหารจัดการ เพื่อให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาที่ทันสมัยและตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ดังนี้:

ประเด็นที่หนึ่ง การปรับปรุงแผนการเรียนการสอน:

การพัฒนาวิทยาลัยต้องเน้นที่การปรับปรุงแผนการเรียนการสอนให้ตรงต่อความต้องการของตลาดและสังคมในปัจจุบัน โดยการพัฒนาลัทธิสูตรที่ทันสมัยและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของวงการทำงาน โครงสร้างหลักสูตรควรเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในอุตสาหกรรมและธุรกิจที่กำลังเจริญ

ประเด็นที่สอง การนำเทคโนโลยีเข้าสอน:

การให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีมาใช้ในกระบวนการเรียนรู้เป็นส่วนสำคัญของการทำให้มหาวิทยาลัยทันสมัย มหาวิทยาลัยควรมีการให้ทักษะการใช้เทคโนโลยีให้กับนักศึกษาและอาจารย์ พร้อมทั้งสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำวิจัยและการเรียนรู้

ประเด็นที่สาม การสนับสนุนนวัตกรรมและการวิจัย:

การสนับสนุนการนวัตกรรมและการวิจัยที่มีความสำคัญต่อสังคมและอุตสาหกรรม เมื่อมหาวิทยาลัยมีการให้การสนับสนุนทางการเงินและที่ดินสำหรับโครงการวิจัยที่มีประโยชน์ต่อสังคม จะทำให้มีผลงานที่มีคุณค่าและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

ประเด็นที่สี่ การสร้างพาร์ทเนอร์กับภาคอุตสาหกรรม:

การสร้างความร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรมมีประโยชน์ทั้งสองทาง โดยมหาวิทยาลัยควรสร้างโครงสร้างที่สามารถทำงานร่วมกับภาคธุรกิจ ปฏิรูปโครงสร้างการบริหารจัดการเพื่อให้มีความยืดหยุ่น และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของภาคอุตสาหกรรมได้

ประเด็นที่หก การพัฒนาทักษะทางธุรกิจและการจัดการ:

การทำให้ นักศึกษามีทักษะทางธุรกิจและการจัดการที่เป็นประโยชน์ในการทำงาน เช่น การเสริมสร้างทักษะการสื่อสาร, การทำงานร่วมกับผู้อื่น, และทักษะการแก้ปัญหา เพื่อให้ นักศึกษามีความพร้อมที่จะเข้าสู่สายงานต่าง ๆ ในอุตสาหกรรม

ประเด็นที่เจ็ด การสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นการเรียนรู้:

การสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นการเรียนรู้และสนับสนุนนักศึกษาในการทดลองและปฏิบัติทักษะที่ได้เรียนรู้ และให้โอกาสในการนำเสนอผลงานทางวิชาการ

ภาพที่ 1.2 AI กับการศึกษาในอนาคต

ที่มาภาพ : https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&sca_esv=594594707

บทที่ 2

กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

โลกเรามีศาสนาอยู่ด้วยกันหลายศาสนา ที่เสื่อมความนิยมและสูญหายไปแล้วก็มียุ่่มากมาย เช่นกัน แต่ที่ยังได้รับการนับถือและศรัทธาอยู่ในโลกปัจจุบัน โดยหลัก ๆ แล้วมีอยู่ประมาณ 8 ศาสนาด้วยกัน คือ คริสต์ มีประชากรผู้นับถืออยู่ประมาณสองพันกว่าล้านคน อิสลาม มีประชากรผู้นับถือประมาณมากกว่าหนึ่งพันหรือล้านคน ฮินดู ประมาณมากกว่าหนึ่งพันล้านคน พุทธ ประมาณเกือบห้าร้อยล้านคน ซิกข์ ประมาณยี่สิบสามล้านคน ยูดาห์หรือยิว ประมาณสิบสี่ล้านคน บแต่สิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ก็คือ จำนวนประชากรผู้นับถือศาสนาต่างๆ อนาคตโลกจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากน้อยเพียงใดจากผลการสำรวจของศูนย์วิจัยพิว (Pew Research Center) ในสหรัฐอเมริกา พบว่า ในปี 2593 หรืออีก 30 ปีข้างหน้า โลกจะมีประชากรประมาณ 9.3 พันล้านคน (หากสถิติการเพิ่มของประชากรของโลกยังอยู่ในอัตราปัจจุบันเมื่อเปรียบเทียบกับสถิติของปี 2553) พบว่า โลกจะมีจำนวนชาวมุสลิมใกล้เคียงกับชาวคริสต์ คือ 2.8 : 2.9 พันล้านคน (30 : 31%) ซึ่งในปี 2553 ศาสนาคริสต์มีผู้นับถือมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง (31%) หรือ 2.2 พันล้านคน ซึ่งคิดเป็นหนึ่งในสามของประชากรโลกที่มีอยู่ 6.9 พันล้านคน ส่วนศาสนาอิสลามมีผู้นับถือเป็นอันดับสอง คือ 1.6 พันล้านคน หรือ 23% พวกที่ไม่นับถือศาสนาใด ๆ เลย ซึ่งอยู่เป็นอันดับสามรองจากศาสนาคริสต์และอิสลาม แม้อัตราส่วนโดยรวมจะลดลงจาก 16% เป็น 13% แต่ในสหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศส พบว่ามีจำนวนเพิ่มขึ้นจากเดิม 1.1 พันล้านคนเป็น 1.2 พันล้านคน สำหรับจำนวนของผู้ที่นับถือศาสนาพุทธจะคงที่เท่ากับเมื่อปี 2553 เนื่องจากประเทศที่มีชาวพุทธส่วนใหญ่จะอยู่ในสังคมคนสูงวัย (aging population) และอัตราเกิดต่ำ (Low Fertility Rates) เช่น จีน ไทยและญี่ปุ่น เป็นต้น แต่ในขณะเดียวกันผู้ที่นับถือศาสนาฮินดู (Hindu) กับชาวยิว (Jewish) กลับมีจำนวนมากขึ้นกว่าปัจจุบัน ในอินเดียผู้ที่นับถือศาสนาฮินดูยังคงเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ แต่ในขณะเดียวกันประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามในอินเดียจะมีจำนวนมากที่สุดในโลกแซงอินโดนีเซียในปัจจุบัน ในภาพรวม ทั้งโลกผู้นับถือศาสนาฮินดูจะเพิ่มขึ้น 34% จากจำนวนเกินหนึ่งพันล้านคนนิดหน่อยไปเป็นเกือบ 1.4 พันล้านคน

ในสหรัฐอเมริกาชาวคริสต์จะมีจำนวนลดลงจากเดิมที่มีจำนวนสามในสี่ของประชากรในปี 2553 ไปเป็นสองในสามในปี 2593 และจำนวนผู้นับถือศาสนาอิสลามจะแซงจำนวนผู้นับถือศาสนายูดาห์ (Judaism) ในศตวรรษที่ 21 นี้ จำนวนคนที่ไม่นับถือศาสนาทั่วโลกได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากรายงานของศูนย์วิจัยพิว แสดงให้เห็นว่าจำนวนคนที่ไม่มีความเชื่อ (16%) มีมากกว่าจำนวนของคนที่นับถือศาสนาฮินดู (15%) ศาสนาพุทธ (7%) ศาสนาซิกข์ และศาสนายิว จากการสำรวจโดยบริษัทวิน-แกลลอป อินเตอร์เนชันนอล (WIN-Gallup International) ประเทศที่มีสัดส่วนประชาชนที่ไม่นับถือศาสนาสูงที่สุดในโลก ได้แก่ จีน (47%) ญี่ปุ่น (31%) สาธารณรัฐเช็ก ฝรั่งเศส (29%) และเกาหลีใต้ บาไฮ ประมาณหกถึงเจ็ดล้านคน และ เซน มีประชากรผู้นับถือประมาณสี่ล้านคน ส่วนประเทศที่คนเคร่งศาสนามากที่สุด ได้แก่ กานา ไนจีเรีย อาร์เมเนีย ฟิจิ และมาซิโดเนีย กานามีผู้เคร่งศาสนาถึง 96% นับถือศาสนาแต่ไม่เคร่ง 2% และไม่นับถือศาสนาเลย 0% เมื่อมาดูว่าคนที่ไม่นับถือศาสนาเป็นใคร ปรากฏว่า คนที่ไม่นับถือศาสนาใดเป็นผู้ชาย 69% และเป็นผู้หญิง 29% ส่วนอีก 2% ที่เหลือนั้นไม่

ต้องการระบุดผลการศึกษายังพบความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับการไม่มีศาสนาด้วย คนรายได้สูงนั้นมีแนวโน้มที่จะไม่นับถือศาสนามากกว่าคนรายได้ต่ำ และคนที่การศึกษายังสูงก็ยังมีแนวโน้มมากที่จะไม่นับถือศาสนา ในจำนวนประชากรอเมริกัน มีประมาณ 49% ที่จับปริญญตรี โดยมีคนอเมริกันที่ไม่นับถือศาสนาในจำนวนนั้นมากกว่า 72% ที่จับปริญญตรี แม้ว่าคนไม่มีศาสนาจะยังเป็นประชากรส่วนน้อยในโลก แต่ก็กำลังมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในระยะ 7 ปีที่ผ่านมา ผลสำรวจพบว่า มีประชากรผู้ไม่นับถือศาสนาเพิ่มขึ้นทั่วโลก 9% โดยในบางประเทศ เช่น ฝรั่งเศส ไอร์แลนด์ สวิตเซอร์แลนด์ และเวียดนาม ประชากรผู้ที่เคยนับถือศาสนาว่า 20% เปลี่ยนใจเป็นไม่นับถือศาสนา อย่างไรก็ตาม ในโลกแห่งความเป็นจริง คงต้องยอมรับว่า ในขณะที่วิทยาศาสตร์เป็นกระแสหลักของสังคมยุคดิจิทัล แม้กระนั้นก็ตาม ศาสนาก็ยังคงมีบทบาทและความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ที่เกิดอยู่ในโลกใบนี้เหมือนเดิม ขนาดและการคาดประมาณการเติบโตของกลุ่มศาสนาที่สำคัญ (วาทีณี บุญชะลักษ์, 2565, ออนไลน์)

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่ศาสนา

การเผยแผ่ศาสนาในศตวรรษที่ 21 มีหลายแนวคิดและทฤษฎีที่สนับสนุนหรือตั้งคำถามเกี่ยวกับกระบวนการนี้ ภายในหลายประเทศและวัฒนธรรมทั่วโลก นี่คือบางแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญในประเด็นดังต่อไปนี้

1) มุมมองด้านการปกครองและเชิงอุดม บางทฤษฎีเชื่อว่าการเผยแผ่ศาสนาได้รับผลกระทบจากการปกครองและเชิงอุดมในสังคม การที่รัฐบาลมีบทบาทในการส่งเสริมหรือขัดขวางการเผยแผ่ศาสนา มีผลกระทบต่อความอิสระทางศาสนาและสามารถสร้างแรงจูงใจหรือข้อกำหนดทางสังคมต่อการเผยแผ่ศาสนานั้น ๆ

2) มุมมองด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ในยุคที่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว การเผยแผ่ศาสนาได้รับผลกระทบจากสื่อมวลชนสื่อสาร ซึ่งสามารถเป็นที่สนใจในการส่งเสริมหรือซ่อนเร้นเรื่องราวทางศาสนา

3) มุมมองด้านสังคมที่หลากหลายทางศาสนา ในสังคมที่มีการหลายนิกายทางศาสนา การให้ความเคารพและการรับฟังที่เปิดเผยต่อความหลากหลายทางศาสนาจะมีความสำคัญ เพื่อสร้างความเข้าใจและการสร้างสันติภาพระหว่างศาสนา

4) มุมมองด้านการนำเสนอผ่านสื่อมวลชน สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเผยแผ่ศาสนาในปัจจุบัน การใช้สื่อออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ศาสนา โซเชียลมีเดีย และวิดีโอออนไลน์ มีบทบาทในการส่งเสริมศาสนาและสร้างชุมชนศาสนาออนไลน์

5) มุมมองความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาและสังคม มีทฤษฎีที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสังคม การเผยแผ่ศาสนาสามารถมีผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงในสังคม โดยการส่งเสริมค่านิยมหรือมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาทางสังคม

6) มุมมองความมีเหตุผลทางวิจัย การศึกษาทางวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมศาสนาและการเผยแผ่ศาสนาในศตวรรษที่ 21 สามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการเข้าใจแนวโน้มและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการนี้

สรุปประเด็นได้ว่าการเผยแผ่ศาสนาในศตวรรษที่ 21 เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและมีผลกระทบจากหลายปัจจัยที่แตกต่างกัน การทฤษฎีและแนวคิดที่กล่าวถึงข้างต้นเป็นเพียงตัวอย่างของมุมมองที่มีอยู่ในวงการวิจัยทางศาสนาและสังคมวิทยาในปัจจุบัน

2.2 หลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกหมายถึงการกระทำที่เน้นการแสดงออกหรือสร้างความตื่นตาตื่นใจในบุคคลหรือกลุ่มคนในเรื่องของพระพุทธศาสนา โดยทั่วไปแล้วหลักการเผยแผ่เชิงรุกนี้จะมีลักษณะที่เน้นการแนะนำ และสร้างความสัมพันธ์ในรูปแบบที่กระตุ้นให้ผู้ฟังหรือผู้รับข้อมูลสนใจและมีความเข้าใจในเนื้อหาของพระพุทธศาสนามากขึ้น และนี่คือบางหลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกพร้อมตัวอย่าง:

1) การให้ตัวอย่างบางอย่าง (Modeling) การอธิบาย ผู้สอนหรือผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนามักจะเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้ฟังหรือผู้รับข้อมูลได้รับการสอนผ่านการดูและติดตาม

2) การปฏิบัติตาม (Imitation) การแสดงท่าทางและพฤติกรรม การเผยแผ่ผ่านการปฏิบัติตามท่าทาง และพฤติกรรมที่สอดคล้องกับพระพุทธศาสนา เช่น การสอนการทำสมาธิหรือการแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับจรรยาบรรณของพระพุทธศาสนา

3) การสร้างประสบการณ์ (Experience Creation) การจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ การสร้างโอกาสให้ผู้รับข้อมูลได้มีประสบการณ์ในการศึกษาพระพุทธศาสนา ผ่านกิจกรรมเช่น กิจกรรมทำบุญ การท่องเที่ยวที่สถานที่ทางศาสนา หรือการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา

4) การให้ข้อมูลที่สามารเข้าใจได้ (Accessible Information) การใช้ภาษาที่เข้าใจ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาควรใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่ายและไม่ซับซ้อน เพื่อให้ผู้รับข้อมูลทุกคนสามารถเข้าถึงและเข้าใจข้อมูลได้

5) การสร้างความเข้าใจ (Understanding) การอธิบายทฤษฎีและหลักการ การเผยแผ่ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและหลักการของพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้รับข้อมูลเข้าใจถึงหลักธรรมและคำสอนของพระพุทธศาสนา

กล่าวได้ว่าการจัดกิจกรรมทำสมาธิสาธารณะที่สถานที่ท่องเที่ยวทางศาสนา เช่น การนั่งสมาธิที่วัดหรือสถานที่ทำบุญ ซึ่งเป็นโอกาสที่ดีในการสร้างประสบการณ์ทางศาสนาและกระตุ้นให้ผู้รับข้อมูลมีความสนใจในการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

2.3 องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้

ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาจากข้อมูลหลายประการเพื่อนำมาช่วยเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของตนเองและการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ไม่ว่าระดับใดก็ตามขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ คือ (1) ผู้เรียน (2) บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ และ (3) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน ถ้าองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ทั้ง 3 ประการนี้ดำเนินไปได้ด้วยดีจะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้อย่างมาก องค์ประกอบดังกล่าวมีรายละเอียด ดังนี้ (สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน, 2557) ในหลักสูตรเพื่อทำความเข้าใจและ

สามารถนำสิ่งต่าง ๆ ที่บรรจุไว้ในหลักสูตรไปใช้ในสมบูรณ์ตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ไม่เต็มศักยภาพและไม่บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร

2.4 บทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของพระธรรมจาริก

พระธรรมจาริก (Dharma teacher) มีบทบาทที่สำคัญในการเผยแพร่และสอนปรัชญาของพระพุทธศาสนา หน้าที่ของพระธรรมจาริกมักเกี่ยวข้องกับการสอนทางศาสนาและการเคลื่อนที่ในทางที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติธรรม นอกจากนี้ พระธรรมจาริกมักมีบทบาทในการเสนอคำสอนที่สอดคล้องกับสถานการณ์และความต้องการของผู้ฟังในชุมชนศาสนาได้ด้วยและขอยกตัวอย่างบางบทบาทหน้าที่และกลวิธีเผยแพร่ธรรมของพระธรรมจาริก ดังนี้

1) การสอนธรรม การนำเสนอวิธีการปฏิบัติธรรม พระธรรมจาริกมีหน้าที่สอนและอธิบายวิธีการทำสมาธิและปฏิบัติธรรมต่าง ๆ ให้ผู้ฟังเข้าใจ และสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

2) การเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติธรรม การแสดงตัวอย่างทางจิตวิญญาณ พระธรรมจาริกมีหน้าที่เป็นตัวอย่างในการปฏิบัติธรรมโดยตัวอย่างของการมีสมาธิและอาศัยวิธีการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาจิตใจ

3) การแสดงคำสอนในทางที่ทำให้เข้าใจได้ การใช้ภาษาที่เข้าใจ พระธรรมจาริกมีหน้าที่ใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่ายและทำให้ผู้ฟังเข้าถึงความรู้ธรรมโดยไม่ยากลำบาก

4) การเสนอคำสอนที่สอดคล้องกับสถานการณ์ การปรับปรุงเนื้อหาคำสอน พระธรรมจาริกมีหน้าที่ปรับเปลี่ยนเนื้อหาคำสอนให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความต้องการของชุมชนหรือผู้ฟัง

5) การเป็นที่ปรึกษา การให้คำปรึกษาทางศาสนา พระธรรมจาริกมีบทบาทในการให้คำปรึกษาและแนะนำทางศาสนาให้กับผู้ที่มีคำถามหรือปัญหาในด้านทางศาสนา

6) การสนับสนุนในการศึกษาและปฏิบัติธรรม การสร้างพื้นที่เรียนรู้ พระธรรมจาริกมีหน้าที่สนับสนุนและสร้างพื้นที่เพื่อให้ผู้ฟังมีโอกาสในการศึกษาและปฏิบัติธรรม.

7) การเผยแพร่ผ่านสื่อ การใช้สื่อสารมวลชน การเผยแพร่ธรรมของพระพุทธศาสนาผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น การใช้สื่อออนไลน์ วิดีโอ หรือหนังสือธรรมะ บทบาทและหน้าที่ข้างต้นมีผลสัมฤทธิ์ในการเผยแพร่ธรรมและสนับสนุนในการพัฒนาจิตใจของผู้ฟังในชุมชนศาสนา

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับพระธรรมทูต

พระธรรมทูต (Dharma teacher) คือบุคคลที่มีความรู้ความสามารถทางศาสนาและปฏิบัติธรรม ซึ่งมีหน้าที่สอนและแสดงวิธีการในการปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระพุทธศาสนา มีบทบาทที่สำคัญในการสนับสนุนและเผยแพร่ศาสนาให้คนทั่วไปได้รับความเข้าใจและปฏิบัติตาม เช่น พระธรรมทูตในวัดชนะสงคราม (ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร) มีบทบาทในการสอนสมาธิและธรรมะในวันเสาร์และอาทิตย์ และมีการจัดกิจกรรมทางศาสนาเช่น การวางเจดีย์และการจัดกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนชุมชนในการศึกษาและปฏิบัติธรรมทางศาสนา และขอยกตัวอย่างในประเด็นบางแนวคิดเกี่ยวกับพระธรรมทูตดังต่อไปนี้

1) บทบาท (Roles)

(1) ผู้สอน บทบาทหลักของพระธรรมทูตคือการสอนและแนะนำในการปฏิบัติธรรม โดยให้คำสอนทางศาสนาส่งเสริมการศึกษาและเข้าใจความหมายของศาสนา

(2) ตัวอย่างสคูติ การเป็นตัวอย่งที่ดีในการปฏิบัติตามหลักธรรมและสัจญญานให้ผู้ที่มีความสนใจสามารถตามตัวอย่างได้

(3) ที่ปรึกษา บางพระธรรมทูตมีบทบาทในการให้คำปรึกษาในด้านศาสนาและจิตวิญญาณ

2) อำนาจ (Authority)

(1) การมีความรู้และประสบการณ์ พระธรรมทูตมีอำนาจที่มาจากความรู้และประสบการณ์ทางศาสนา ทำให้ได้รับความเคารพและเชื่อถือจากผู้ที่ต้องการเรียนรู้

(2) ความเชื่อถือ มีความเชื่อถือจากชุมชนศาสนาและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับศาสนา

(3) ความรับผิดชอบ มีความรับผิดชอบที่จะส่งเสริมปรัชญาธรรมและปฏิบัติธรรมให้กับชุมชน

3) หน้าที่ (Responsibilities)

(1) การสอนสมาธิและธรรมะ หน้าที่หลักคือการสอนการทำสมาธิ ปฏิบัติธรรมและปรัชญาธรรมของพระพุทธศาสนา

(2) การสร้างความเข้าใจ การทำงานในทิศทางที่ทำให้ผู้ฟังเข้าใจถึงปรัชญาและหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

(3) การสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนา บางครั้งมีหน้าที่ในการจัดกิจกรรมทางศาสนา เช่น พิธีกรรม การศึกษาศาสนาหรือกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับศาสนา

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ

1) ความหมายเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology - IT) หมายถึง การใช้ความรู้ทางคอมพิวเตอร์และการสื่อสารเพื่อจัดการข้อมูล การสร้าง การเก็บ การประมวลผล และการแลกเปลี่ยนข้อมูลในรูปแบบของข้อมูลดิจิทัล การทำงานที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นอาจเน้นทั้งฮาร์ดแวร์ (Hardware) และซอฟต์แวร์ (Software) รวมถึงเครือข่ายที่ทำให้ข้อมูลสามารถถูกส่งผ่านไปมาระหว่างอุปกรณ์ได้

2) ความสำคัญ

(1) การเข้าถึงข้อมูลทันใจ เทคโนโลยีสารสนเทศทำให้สามารถเข้าถึงข้อมูลและข่าวสารได้ทันที ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลธุรกิจ ข้อมูลทางการแพทย์ หรือข้อมูลทั่วไป

(2) การเพิ่มประสิทธิภาพ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการประมวลผลข้อมูล การบริหารจัดการ หรือกระบวนการธุรกิจอื่น ๆ

(3) การสื่อสารและการเชื่อมต่อ เทคโนโลยีสารสนเทศทำให้การสื่อสารระหว่างบุคคล หรือระหว่างองค์กร ได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

(4) การนวัตกรรมและพัฒนาการ เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือสำคัญที่สนับสนุนการนวัตกรรมและการพัฒนาการทางเทคโนโลยีในทุกภาคฐาน

(5) การบันทึกและการจัดเก็บข้อมูล เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยในการจัดเก็บบันทึก และการบริหารจัดการข้อมูลที่มีปริมาณมากได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3) การใช้ประโยชน์

(1) ธุรกิจและการค้า เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยในการบริหารจัดการธุรกิจการทำธุรกิจออนไลน์ และการจัดการฐานลูกค้า

(2) การศึกษา การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสอนและการเรียนมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการการเรียนรู้

(3) สุขภาพ ในด้านการดูแลสุขภาพ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลทางการแพทย์และการจัดการบันทึกการรักษา

(4) การสื่อสาร เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารสังคม, การใช้โซเชียลมีเดีย อีเมล และแพลตฟอร์มการสนทนาออนไลน์

(5) การวิจัยและพัฒนา ในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นที่ยึดใช้ในการดำเนินงานวิจัยและพัฒนา

(6) การให้บริการ ในส่วนของการให้บริการทางราชการ การให้บริการภาคสังคมและประชาชน

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารในศตวรรษที่ 21

การสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ได้รับผลกระทบมากมายจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงในสังคม การนำแนวคิดเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้มีทั้งในด้านธุรกิจ การศึกษา การสร้างเนื้อหา การสื่อสารระหว่างบุคคล และหลายแวดวงอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

1) ดิจิทัลและโซเชียลมีเดีย

(1) การเปลี่ยนแปลงในสื่อ การใช้โซเชียลมีเดียและแพลตฟอร์มออนไลน์ทำให้การสื่อสารเป็นไปอย่างมีการสื่อสารสองทางและรวดเร็วมากขึ้น

(2) การถ่ายทอดข้อมูลได้รวดเร็ว ข้อมูลสามารถถ่ายทอดได้อย่างรวดเร็วผ่านช่องทางดิจิทัล ทำให้สื่อสารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2) การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม

(1) การเชื่อมโยงโลก เทคโนโลยีทำให้เราสามารถสื่อสารกับคนทั่วโลกได้, ลดขีดจำกัดทางทวีภาคภายในของสังคมและวัฒนธรรม

(2) การแบ่งปันประสบการณ์ ผ่านการสื่อสารในโลกออนไลน์ บุคคลสามารถแบ่งปันประสบการณ์และมุมมองของตนเองกับผู้อื่นทั่วไปได้.

3) การสร้างเนื้อหาและการเข้าถึง

(1) การสร้างเนื้อหาสร้างสรรค์ ทุกคนมีโอกาสในการสร้างเนื้อหาสร้างสรรค์และแชร์ได้ตลอดเวลาผ่านพื้นที่ออนไลน์

(2) การเข้าถึงข้อมูลในทุกที่ทุกเวลา ผู้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลและเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาผ่านอินเทอร์เน็ต

4) การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์

(1) การทำงานร่วมกันแบบออนไลน์ ทีมงานสามารถทำงานร่วมกันจากระยะไกลผ่านเทคโนโลยีการสื่อสาร ลดข้อจำกัดทางภูมิภาค

(2) การให้โอกาสแก่ผู้คนที่มีความสร้างสรรค์ เทคโนโลยีทำให้การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์เป็นไปอย่างมีกำหนดเวลา

5) ความปลอดภัยในการสื่อสาร

(1) การป้องกันการแพร่กระจายข้อมูลเท็จ เทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์สามารถช่วยในการตรวจจับและป้องกันการแพร่กระจายข้อมูลปลอมหรือเท็จ

(2) การเข้ารหัสข้อมูล การใช้เทคโนโลยีเข้ารหัสทำให้ข้อมูลที่ส่งผ่านเครือข่ายเป็นไปอย่างปลอดภัย

2.8 กลยุทธ์และการประสบความสำเร็จกลวิธีเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริก

กลยุทธ์และการประสบความสำเร็จในการเผยแผ่คำสอนของพระธรรมจาริกเป็นกระบวนการที่สำคัญในการนำพระธรรมมาสู่ชีวิตประจำวันของผู้ที่สนใจศาสนาพุทธ หลักการและวิธีการที่ถูกนำมาใช้นี้สามารถแบ่งออกเป็นหลายแง่มุมดังนี้

1) การตั้งทิศทางและวัตถุประสงค์

(1) หลักการ การเตรียมตัวทางจิตใจและกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการเผยแผ่คำสอนของพระธรรม

(2) วิธีการ ให้ตั้งเป้าหมายที่บรรจบกับคำสอนพระธรรม, เช่น การพัฒนาสมาธิ, ความเมตตา, หรือการพัฒนาจิตใจที่มีส่วนสำคัญตามศาสนา

2) การศึกษาและเข้าใจคำสอน

(1) หลักการ การศึกษาคำสอนของพระธรรมเพื่อเข้าใจหลักปรัชญาและแนวทางของพระพุทธศาสนา

(2) วิธีการ การอ่านพระไตรปิฎกและคำอธิบาย การศึกษาคำสอนจากท่านที่มีประสบการณ์ และการสนับสนุนจากวัดหรือชุมชนทางศาสนา

3) การสร้างพื้นที่เรียนรู้

(1) หลักการ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นกลางที่เข้ากันได้กับการศึกษาพระธรรม

(2) วิธีการ การสร้างพื้นที่ที่เงียบสงบ การเลือกที่อบอุ่นและผ่อนคลาย และการใช้สื่อเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้

4) การสื่อสารอย่างมีสมาธิ

(1) หลักการ การสื่อสารที่มีความเข้าใจและเต็มใจ พร้อมทั้งจะฟังและตอบสนองอย่างมีสมาธิ

(2) วิธีการ การใช้ภาษาที่เข้าใจได้ การให้คำปรึกษาอย่างมีสมาธิ และการสนับสนุนกลุ่มที่สามารถแลกเปลี่ยนความรู้

5) การใช้สื่อและเทคโนโลยี

(1) หลักการ การใช้สื่อและเทคโนโลยีในการเผยแผ่คำสอนของพระธรรม

(2) วิธีการ การสร้างวิดีโอ การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อเผยแผ่คำสอน และการนำเสนอคำสอนทางอินเทอร์เน็ต

6) การเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติธรรม

(1) หลักการ การเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระธรรม

(2) วิธีการ การใช้ชีวิตประจำวันในแบบที่เป็นไปตามธรรมและสมาธิ และการแสดงความทุ่มเทในการปฏิบัติธรรม

7) การติดตามและปรับปรุง

(1) หลักการ การติดตามความก้าวหน้าและปรับปรุงวิธีการตามผล

(2) วิธีการ การรับฟังคำติชมและข้อเสนอแนะ, การตรวจสอบความก้าวหน้าทางจิตใจ, และการปรับปรุงแผนการเรียนรู้ตามความ

สรุปกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายและกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ในประเด็นดังต่อไปนี้

1) การเปิดโอกาสให้กับการเรียนรู้ทางออนไลน์และแอปพลิเคชัน การเข้าถึงคำสอนของพระพุทธศาสนาได้รับประโยชน์จากนวัตกรรมทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยการสร้างแพลตฟอร์มการเรียนรู้ทางออนไลน์และแอปพลิเคชันที่ช่วยในการนำเสนอความรู้พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง (VR) และ Augmented Reality (AR) สามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่น่าสนใจและส่งเสริมความสัมพันธ์กับคำสอนในรูปแบบที่ทันสมัย

2) การใช้โซเชียลมีเดียและแพลตฟอร์มการสื่อสาร การใช้โซเชียลมีเดียเป็นเครื่องมือในการสื่อสารและเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ชุมชนศาสนาสามารถใช้แพลตฟอร์มที่เป็นที่รู้จักในการแลกเปลี่ยนความรู้ สร้างกลุ่มที่สนใจเดียวกัน และเสริมสร้างความเข้าใจในคำสอน การใช้เทคนิคการสร้างความสัมพันธ์ (Relationship Building) บนโซเชียลมีเดียเป็นที่มียุคสำคัญในการสร้างชุมชนที่มีสัญญาณเชื่อถือและแบ่งปันความเข้าใจในพระพุทธศาสนา

3) การนำเทคโนโลยี Blockchain ในการบันทึกและสร้างความเชื่อถือการนำเทคโนโลยี Blockchain เข้ามาในบันทึกและเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาช่วยในการสร้างความเชื่อถือในข้อมูลที่ถูกบันทึก โดยการให้แนวทางที่แท้จริงและไม่สามารถปลอมแปลงได้ นอกจากนี้การใช้ Smart Contracts สามารถช่วยในการจัดการกิจกรรมทางศาสนาและบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

4) การสร้างความประทับใจผ่านสื่อและเทคโนโลยีต่าง ๆ

การใช้สื่อที่ทันสมัยและเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น วีดีโอ, 3D Animation, และ Multimedia Presentations เพื่อเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาในรูปแบบที่น่าสนใจและโดดเด่น ช่วยสร้างความประทับใจและผลักดันผู้ฟังในการตระหนักถึงคำสอนและนำไปในการปฏิบัติตาม

5) การสร้างชุมชนการเรียนรู้ การสร้างชุมชนการเรียนรู้ที่สนับสนุนและกระตุ้นกัน โดยใช้หลายช่องทางเช่นการสอนแลกเปลี่ยนประสบการณ์, การอภิปราย แลกเปลี่ยน เรียนรู้กันอย่างต่อเนื่อง

2.9 การปรับตัวของการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ทางพุทธศาสนา

การปรับตัวของการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ทางพุทธศาสนา การปรับตัวของการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ทางพุทธศาสนาควรให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการเผยแผ่คำสอน, การสร้างชุมชนที่สนับสนุน, และการสร้างเนื้อหาที่สามารถเข้าถึงได้ดังนี้

- 1) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเผยแพร่พุทธศาสนา เช่น การสร้างเว็บไซต์ แอปพลิเคชันมือถือ หรือพื้นที่ออนไลน์สำหรับการสอนและแลกเปลี่ยนความรู้
- 2) การใช้โซเชียลมีเดีย การใช้แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียเพื่อสร้างชุมชนของผู้ที่สนใจพุทธศาสนา และการแบ่งปันคำสอน ภูมิปัญญา และประสบการณ์ทางธรรมในรูปแบบที่ทันสมัย
- 3) การสร้างเนื้อหาที่เข้าถึงได้ การสร้างเนื้อหาที่สามารถเข้าถึงได้ทางออนไลน์ เช่น วิดีโอ บล็อก หรือพอดคาสต์ เพื่อให้คำสอนสามารถถูกแชร์และเผยแพร่ได้อย่างสะดวก
- 4) การใช้เทคโนโลยี VR และ AR การนำเทคโนโลยี Virtual Reality (VR) และ Augmented Reality (AR) มาใช้ในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่น่าสนใจและจดจำได้
- 5) การสร้างชุมชนการสนับสนุน การสร้างชุมชนที่สนับสนุนการแลกเปลี่ยนความรู้ การสอน และการฝึกปฏิบัติในพุทธศาสนา
- 6) การให้ความสำคัญในการสอนเทคนิคและแนวคิดทางปฏิบัติ การให้ความสำคัญในการสอนเทคนิคและแนวคิดทางปฏิบัติของพุทธศาสนาที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
- 7) การสร้างแพลตฟอร์มการสอนออนไลน์ การสร้างแพลตฟอร์มที่เป็นที่รู้จักและให้ความสะดวกในการเรียนรู้พุทธศาสนาทางออนไลน์
- 8) การให้ความสำคัญในการสร้างความเข้าใจ การให้ความสำคัญในการสร้างความเข้าใจในคำสอน ไม่ว่าจะผ่านการอภิปราย การอภิธรรม หรือบทความที่ให้ความหมายที่ชัดเจน.

ภาพที่ 1.3 พระพุทธศาสนาคู่ดินแดนสุวรรณภูมิ

ที่มาภาพ : https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&sca_esv=594643722&

ภาพที่ 1.4 สถานการณ์ปัจจุบันของพระพุทธศาสนาในทวีปยุโรป

ที่มาภาพ : https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&sca_esv=594643722&

บทที่ 3

บทสรุปกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.1 หลักการและเหตุผล

วิถีชีวิตกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในยุคสมัยปัจจุบัน (Globalization) ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่เกิดความผันผวนอย่างรวดเร็วและรุนแรง (Disruption) โดยมีเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นตัวกลางระหว่างชีวิตความเป็นอยู่ของคนกับดิจิทัลหรือการเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizen) ประเทศไทยในปัจจุบันก้าวเข้าสู่ยุคแห่งเศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) ที่มีการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) หรือการใช้สื่อออนไลน์ (Online) เข้ามาแก้ปัญหาและช่วยอำนวยความสะดวกทางเศรษฐกิจในทุกภาคส่วน ส่งผลโดยตรงกับวิถีชีวิตกับคนในสังคมยุคสมัยใหม่ที่จำเป็นต้องปรับตัวไปพร้อมกับเทคโนโลยีดิจิทัลและความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizen) โดยมีเทคโนโลยีเป็นฐานความรู้คอยอำนวยความสะดวก ความรวดเร็ว และปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตในสิ่งแวดล้อมดิจิทัล (เย็น ภูว วรรณ, 2562) รวมทั้งเทคโนโลยีดิจิทัลส่งผลให้คนในสังคมต้องปรับตัวเข้าสู่สิ่งแวดล้อมดิจิทัลซึ่งสะท้อนถึงวิธีการเรียนรู้ในปัจจุบันที่มีอิทธิพลจากเทคโนโลยีดิจิทัล การเรียนการสอนได้สร้างรอยต่อเชื่อมจากห้องเรียนสู่การเรียนรู้ในบริบทจริง (Real Context) ผ่านช่องทางการสื่อสารผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์และโลกออนไลน์ (Online) และเป็นตัวผลักดันที่สำคัญในการสร้างแรงจูงใจที่สำคัญในการเรียนรู้ ในมุมมองภาคการศึกษาเทคโนโลยีดิจิทัลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างมากโดยตรง สามารถเป็นเครื่องมือในการขยายโอกาสทางการศึกษา การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับคนทุกเพศ ทุกวัย และทุกอาชีพ แต่ถึงกระนั้น แม้ว่าเทคโนโลยีดิจิทัลจะเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการในการเรียนรู้ทำให้งานที่ยุงยากง่ายขึ้น และปรับกระบวนการเรียนรู้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน แต่ก็ยังจะไม่สามารถแทนที่ครูหรืออาจารย์ผู้สอนได้ในอนาคตอันใกล้นี้ ดังนั้น การศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลง (Change) ในลักษณะต่าง ๆ ทั้งในด้านลักษณะของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไปอันเป็นผลมาจากเทคโนโลยีดิจิทัล รวมไปถึงเทคโนโลยีดิจิทัลส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนในยุคสมัยปัจจุบันและในอนาคตนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ได้ทราบถึงแนวทางในการปรับเปลี่ยนวิธีการรูปแบบในการเรียนการสอนและรวมไปถึงการปรับตัวของครูผู้สอนให้เหมาะสมตามรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนและทำความเข้าใจนวัตกรรมใหม่ ๆ ตัวผู้สอนเองจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตระหนักถึงการสอนคุณธรรมจริยธรรมและสร้างเสริมทักษะให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตและการเอาตัวรอดอยู่ในยุคดิจิทัลได้ (ธานินทร์ อินทวิเศษ, 2562) ทั้งนี้เพราะการศึกษาของมหาวิทยาลัย สงฆ์และการเผยแผ่หลักธรรม คำสอนทางพุทธศาสนาจะต้องมีความถูกต้องและเหมาะสมกับการเวลาโดยมีองค์ประกอบสงฆ์และพระสงฆ์เป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนบริบทดังกล่าว

หากเมื่อเราศึกษาถึงการเผยแผ่พุทธธรรมในสมัยพุทธกาลนั้นจะพบว่า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีวิธีดำเนินการในการประสานมนุษยสัมพันธ์ (Dissemination) โดยทรงตระหนักในเหตุ 3 ประการ อยู่เสมอและในทุก ๆ กรณีที่พระพุทธองค์ทรงดำเนินการเป็นปฐมซึ่งประกอบด้วย (1) ทรงค้นหาพื้นเพเดิมของเขา (Finding of Origin) (2) ทรงวินิจฉัยถึงความต้องการของเขา (Diagnose of Need) และ (3) ทรงหยั่งรู้วิธีเข้าถึงจิตใจของเขา (Understanding of People) ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าทำกันหลายรูปแบบ เช่น การแสดงธรรมเทศนา การสนทนาธรรม การเสวนา การแนะนำสั่งสอน การปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใส และการตอบปัญหาข้อข้องใจข้อสงสัยของเหล่าเทวดาและมวลมนุษย เป็นต้น โดยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงประทานแม่แบบหลักในการปฏิบัติ (Principle) การแสดงธรรมให้มีเหตุผลต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจชัดเจนในแต่ละประเด็น แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา มุ่งให้ประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภ (Fortune) สักการะ (Respect) แสดงหลักธรรมคำสอนแบบยกตนข่มท่าน (Arrogant) และไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่นให้เกิดความกระทบกระเทือน (Concussion) ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนมุ่งประโยชน์ต่อมวลมหาชน สอนด้วยเหตุผลเป็นศาสนาที่มีในโลกที่องค์ผู้ประดิษฐานและผู้เผยแผ่ ไม่ได้สอนให้เชื่ออย่างงมงาย พระพุทธเจ้าได้ตรัสอยู่เสมอว่าให้คิดตรึกตรองเสียให้ดีก่อนแล้วจึงเชื่อให้เชื่อภายหลังที่เข้าใจเหตุผล (Argument) ดีไม่ใช่ให้เชื่อเสียก่อนแล้วจึงเข้าใจภายหลังหลักใหญ่ของพระพุทธศาสนานั้นอยู่ที่เหตุผลและผลทุกประการย่อมมาจากเหตุถ้าไม่มีเหตุก็ไม่มีผล ด้วยเหตุดังนี้บทบาทการเผยแผ่มีเหตุผลที่ดีจึงประกาศให้ทราบ มีลักษณะของการมีความอะลุ่มอล่วย (Compromise) แสดงถึงการมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตน อีกทั้งการเผยแผ่พุทธธรรมนับว่าเป็นหัวใจของการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้วัฒนาสถาพร งานเผยแผ่ที่พระสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมี ดังนี้ (ปิ่น มุฑกัณฑ์, 2533) คือ

1) งานพระธรรมทูต (Missionary) เป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรม สามารถนำธรรมะมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างวิธีและถูกต้องรวมทั้งสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม การปกครองและสิ่งแวดล้อมประเทศชาติแนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศนาบรรยายธรรม การบรรยาย การสนทนาธรรมมีกถา การนำฝึกปฏิบัติ การนำเป็นพุทธมามกะ การเยี่ยมเยียนพุทธศาสนิกชน การนำพัฒนาท้องถิ่น การสาธิตและการเป็นผู้นำในกิจกรรมทางศาสนา

2) หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทยตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2518 มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้านโดยให้พระภิกษุในชนบทได้มีบทบาทเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น ๆ

3) งานอบรมจริยธรรมนักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อมุ่งให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมและน้อมนำหลักพุทธธรรมไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

4) การเผยแผ่ทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์ วารสาร (journal) หรือทางนิตยสารการเผยแผ่ธรรมและงานการอบรมเผยแผ่ในต่างประเทศ

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคือการทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไปให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเผยแผ่ออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสและมีศรัทธาในพระรัตนตรัย (Triple Gem/Rattana Tri) การน้อมนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกหัวใจสำคัญของการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกโดยให้เกิดประโยชน์สุขตามที่พระพุทธองค์ตรัสไว้พระภิกษุผู้เป็นเจ้าของอาวาสและเจ้าคณะทุกชั้นมีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องจัดทำอันเป็นภารกิจประจำตลอดเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส (The Abbot) หรือตำแหน่งที่สูงขึ้นไป แยกออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) ศาสนกิจการเป็นฐานะในการจัดการศึกษา การอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และ (2) ศาสนกิจการเป็นฐานะในการอบรมและสั่งสอนธรรมแก่คฤหัสถ์ (กรมการศาสนา, 2540)

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญฺโญ) กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้มีสาระคือกิจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดและคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มีทั้งแบบประเพณี แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันและแบบที่จัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเฉพาะจัดขึ้นมีการดำเนินการดังนี้ (สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญฺโญ), 2540)

1) การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และตามประเพณีไทย ได้แก่ การเทศนาอบรม สั่งสอนประชาชนตามความประสงค์และโอกาสต่าง ๆ ของพุทธศาสนิกชน

2) การเผยแผ่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรมในที่ประชุม ที่วัดหรือที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ หรือโดยทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ บันทึกลงแผ่นเสียงหรือแถบบันทึกเสียงนำไปเผยแผ่ในที่อื่น ในโอกาสต่าง ๆ รวมถึงตลอดถึงการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะออกเผยแผ่ในหนังสือพิมพ์

3) การเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเผยแผ่หรือเป็นสถานศึกษาเป็นการประจำหรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษภายในวัด หรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูตในแดนไกล งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) หน่วยงานสงเคราะห์ (Aid Agency) ชาวพุทธมามกะ (Buddhism) ผู้เยาว์ (Youth) และโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น

4) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านคฤหัสถ์ มีการจัดตั้งเป็นสมาคมเพื่อเผยแผ่ พระพุทธศาสนา เช่น พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย (ในพระบรมราชูปถัมภ์) ยุวพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย (ในพระบรมราชูปถัมภ์) สมาคมส่งเสริมพระพุทธศาสนาต่าง ๆ การบรรยายธรรมในที่ประชุมและทางสื่อมวลชนต่าง ๆ การตั้งชมรมพุทธศาสนิกในมหาวิทยาลัยและโรงเรียนต่าง ๆ ตลอดจนการรักษาพระพุทธศาสนาในสถานรักษาและในที่สาธารณะต่าง ๆ

5) การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ วัดบางวัดได้จัดให้มี ปาฐกถาธรรมเป็นประจำทุกสัปดาห์หรือจัดกิจกรรมหลายประการ เช่น การหล่อเทียนเข้าพรรษา อาจมีการประกวดกัน วันสงกรานต์จัดให้มีพิธีการสงฆ์น้ำพระ การแห่พระธาตุ การแห่พระ การขนทรายเข้าวัด และการก่อเจดีย์ทราย เป็นต้น

สังคมปัจจุบันคือยุคสมัยของโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ทุกประเทศต่างติดต่อสื่อสารด้วยเทคโนโลยีและระบบโทรคมนาคมอันทันสมัย คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตออนไลน์ (Online) จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องรับเอาไว้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สมาร์ทโฟน (Smartphone) และดิจิทัล (Digital) ได้เข้า

ครอบงำชีวิตและจิตใจของผู้คนทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับชาวพุทธที่ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก อันส่งผลสะท้อนต่อความเลื่อมใสศรัทธาที่ชาวพุทธมีต่อพระพุทธศาสนา เป็นเหตุทำให้พุทธศาสนิกชนปฏิบัติธรรมลดน้อยถอยลง และมีแนวโน้มที่น่าสะพรึงกลัวว่าเทคโนโลยีอันทันสมัยเหล่านั้นจะกัดกร่อนและทำลายวิถีชีวิต ตลอดจนวัฒนธรรมอันดีงามของชาวพุทธจนสูญสิ้นไปในที่สุด เพราะเหตุที่ชาวพุทธไม่ได้ยึดองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (Buddha) หรือการยึดถือพระเจ้า (God) องค์หนึ่งองค์ใดเป็นสรณะเหมือนอย่างศาสนาอื่น ชาวพุทธยึดหลักธรรมและการปฏิบัติทางศีลและภาวนาเป็นสำคัญ การที่ศาสนาอื่นมีพระเจ้าเป็นที่ยึดทางจิตใจ พวกเขาจึงไม่รู้สึกทุกข์ร้อนใจต่ออิทธิพลและการครอบงำของเทคโนโลยี ไม่รู้สึกกังวลใจต่อการที่ผู้คนของเขาหลงใหลคลั่งไคล้ (Fanaticism) ในเทคโนโลยี ทั้งนี้เพราะพวกเขาเชื่อมั่นว่าพระเจ้าของพวกเขา มีความยิ่งใหญ่และมีมหิทธานภาพ (Majesty) มากกว่าเทคโนโลยีทั้งหลายทั้งปวง ดังนั้นไม่ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศจะพัฒนาก้าวหน้าไปอย่างไรก็ตาม ผู้คนของเขายังคงเลื่อมใสศรัทธาต่อพระเจ้าของเขาเหมือนเดิมและเชื่อว่าพระเจ้าจะมารับดวงวิญญาณของเขาเมื่อความตายมาถึง แต่ศาสนาพุทธของเราเน้นการปฏิบัติธรรม ไม่ได้ยึดพระเจ้า แต่การปฏิบัติธรรมและการนั่งวิปัสสนากรรมฐานของชาวพุทธไม่ใช่เป็นเรื่องง่ายเหมือนอย่างการยึดในตัวของพระเจ้า (Clinging to God) เพราะต้องอาศัยความเพียรพยายาม (Perseverance) มีความมุมานะและอดทนอย่างมากเพื่อฟันฝ่าความยากลำบากในการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธจนเป็นที่น่าหวั่นเกรงว่าชาวพุทธจะแพ้ยัยจากการครอบงำของโลกดิจิทัลและเทคโนโลยีอันทันสมัยเหล่านั้นจะดูดกลืนวิถีชีวิตและจิตวิญญาณของชาวพุทธให้เสื่อมถอยไปจากศีล สมาธิ ปัญญาและจมหายไปในความมืดมนอนธการ (Darkness) ชาวพุทธที่ปฏิบัติธรรมและเข้าถึงธรรมะในระดับหนึ่งแล้ว ย่อมตระหนักดีว่าการสวดมนต์ไหว้พระจะทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดปีติสุขและความอัมเอิบทางใจ ปีติสุขจากการปฏิบัติธรรมตั้งว่านี้จะช่วยคุ้มครองและขัดเกลาจิตวิญญาณและนำพาตัวเขาให้รอดพ้นไปจากอิทธิพลและการครอบงำของเทคโนโลยีที่หลงใหลเข้ามาในยุคปัจจุบัน ผู้ปฏิบัติธรรมและผู้สวดมนต์ไหว้พระอยู่เสมอจะตระหนักดีว่าปีติสุขจากการสวดมนต์ย่อมดีเลิศประเสริฐกว่าความสุขจากการเล่นเกมหรือแชตไลน์ (Chat Line) ผู้สวดมนต์ไหว้พระจึงไม่ถูกครอบงำและไม่ลุ่มหลงไปในโลกดิจิทัลเหล่านั้น เหมือนดังองค์พระศาสดาและสงฆ์สาวกทั้งหลายที่ได้ละทิ้งความสุขทางโลกีย์ที่ได้จากบริษัท บริวารและภคทรัพย์ทั้งหลายเพื่อเข้าสู่เพศบรรพชิตและเพื่อปฏิบัติธรรม หลังจากนั้นพระองค์ไม่เคยหวนกลับไปใส่ใจหรือยินดีกับโลกียวิสัย (Mundane) ในสิ่งเหล่านั้นอีกเลย นี่เป็นเพราะความสุขสงบทางธรรมย่อมอยู่เหนือความสุขอื่นใดทั้งปวง จึงเป็นที่แน่ใจว่าปีติสุขจากการสวดมนต์ไหว้พระเป็นความสุขที่อยู่เหนือกว่าความสุขที่มาจากเทคโนโลยี (ประสิทธิ์ พุกษาจารย์สิริ, 2560, ออนไลน์)

พระพุทธศาสนา (Buddhism) ได้ดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกมาอย่างยาวนานถึง 2500 กว่าปี จนถึงยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารซึ่งเทคโนโลยีดังกล่าวได้เชื่อมโยง (Connect) ให้โลกมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน (Globalization) มวลมนุษยชาติสามารถเข้าถึงและรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว สำหรับในมิติของพระพุทธศาสนานั้นเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้ส่งผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบต่อพระพุทธศาสนา ตัวอย่างของผลกระทบด้านบวก เช่น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างรวดเร็ว กว้างขวางทั่วโลก ผู้คนสามารถเข้าถึงพระธรรม คำสอนผ่านทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้โดยสะดวกทุกที่และทุกเวลา ใน

ขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบต่อด้านลบ เช่น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การเผยแพร่คำสอนของพระพุทธศาสนาที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสมและการดูหมิ่นพระพุทธศาสนาโดยกลุ่มคนต่างศาสนา รวมทั้งเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่จับต้องได้ แก้ปัญหาในชีวิตให้พวกเขาได้และมีความล่อตาล่อใจมากกว่าจนช่องว่าง (Gap) ระหว่าง “คน” กับ “ศาสนา” ยิ่งอยู่ห่างกันมากขึ้น เนื่องจากเป็นยุคสมัยแห่งการไร้พรมแดนแห่งการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสารสนเทศ มีส่วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับมนุษย์เป็นอย่างมาก ดังนั้น เมื่อนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ย่อมเกิดผลกระทบจากเทคโนโลยีดังกล่าวทั้งในแง่บวกและลบ ซึ่งประโยชน์ของเทคโนโลยีสารสนเทศในด้านอำนวยความสะดวกให้กับชีวิตของมนุษย์นั้นมีมากมาย ทั้งในเรื่องการติดต่อสื่อสารระหว่างกันและเรื่องอื่น ๆ แต่ประเด็นสำคัญคือเรื่องจริยธรรม (Ethics) ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพราะในโลกของการสื่อสารที่ไร้พรมแดน (Borderless Communication) อาจทำให้ข้อมูลสารสนเทศที่แต่ละท่านได้รับอาจมีเนื้อหาทั้งแบบเหมาะสมและไม่เหมาะสม ทั้งนี้จะพบว่าการส่งผ่านข้อมูลระหว่างกันนั้นจะเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล และข้อมูลดังกล่าวอาจทำให้บุคคลที่สามเกิดความเสียหายได้ แม้กระทั่งเนื้อหาสารสนเทศที่ปรากฏอยู่ในเครือข่ายอินเทอร์เน็ตออนไลน์นั้น อันเป็นเรื่องยากเกินจะควบคุมที่มีให้มีเนื้อหาอันไม่เหมาะสม เพราะปัจจุบันกลไกของรัฐ มีความพยายามเข้าไปจัดการปัญหาดังกล่าวแต่ก็มีข้อจำกัดในหลาย ๆ ประการที่ไม่อาจสามารถเข้าไปจัดการได้ทั้งหมด ทางออกของการแก้ไขปัญหาดังกล่าวดูเหมือนหนึ่งว่าจะต้องหันกลับมาให้ความสำคัญกับประเด็นทางจริยธรรมทางด้านศาสนาในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสร้างสรรค์มากกว่าที่จะทำลาย เพราะฉะนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงต้องปลูกฝังจิตสำนึกในเรื่องทางจริยธรรมด้านศาสนา จึงเป็นสิ่งที่ช่วยแก้ไขปัญหามานี้ได้ในระยะยาว และผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศต่อพุทธศาสนาและกระแสจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น มีผลกระทบ (Effect) ทั้งต่อพุทธศาสนาและสังคมโลกโดยรวมอันสืบเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างไม่ระมัดระวัง (Unlawful Use of the Media) ย่อมจะซึ่งเกิดผลดังต่อไปนี้ (สุภาพรณ กลิ่นนาค, 2557, ออนไลน์)

1) ย่อมเกิดผลกระทบด้านศีลธรรม ยุคสมัยการติดต่อสื่อสารแบบรวดเร็วของระบบเครือข่ายมีผลก่อให้เกิดโลกที่ไร้พรมแดน หากเมื่อพิจารณาศีลธรรมของแต่ละประเทศพบว่ามีแตกต่างกันประเทศต่าง ๆ บุคคลผู้อยู่ร่วมกันได้ด้วยจารีตประเพณี (Tradition) โดยมีศีลธรรมความดีงามของแต่ละประเทศนั้น ๆ มีการแพร่ภาพหรือข้อมูลข่าวสารที่ไม่ดีไปยังประเทศต่าง ๆ ย่อมมีผลกระทบต่อความรู้สึกของบุคคลในประเทศนั้น ๆ ที่นับถือศาสนาอันแตกต่างกันออกไป

2) ย่อมเกิดผลกระทบการละเมิดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล เพราะการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลหรือรูปภาพต่อสาธารณะชนอาจเป็นข้อมูลที่ไม่เป็นจริง หรือยังไม่สามารถพิสูจน์ความถูกต้องออกสู่สาธารณะชนได้ ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลโดยไม่สามารถป้องกันตนเองได้ ซึ่งการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลเช่นนี้ จึงได้มีกฎหมายออกมาให้ความคุ้มครองและควบคุมการเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง

3) ย่อมเกิดผลกระทบการมีส่วนร่วมของบุคคลในสังคมลดน้อยลง ในปัจจุบันการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสามารถทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วจากกระบวนการสื่อสารและจากการทำงานในระบบต่าง ๆ ที่สำคัญยังมีอีกด้านหนึ่งกับการมีส่วนร่วมของกิจกรรมทางด้านสังคม ย่อมมีการพบปะ

สังสรรค์กันนั้นโอกาสอาจน้อยลงไปเรื่อย ๆ เพราะบุคคลเหล่านั้นย่อมอยู่แต่ในอินเทอร์เน็ตในโทรศัพท์มือถือ (Phone) Facebook Line เป็นต้น

4) ย่อมเกิดผลการก่ออาชญากรรมบนระบบเครือข่าย (Cyber Threat) จะเห็นได้ว่าความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ย่อมก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมรูปแบบใหม่ เช่น อาชญากรรมทางการขโมยข้อมูลสารสนเทศ การขโมยความลับ การหลอกลวง การกลั่นแกล้งบนสื่อออนไลน์ รวมถึงการบ่อนทำลายข้อมูลจากการใช้โปรแกรมไวรัสหลากหลายรูปแบบ เป็นต้น

5) ย่อมเกิดผลต่อการยอมรับวัฒนธรรม โดยการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของบุคคลในสังคมโลก ย่อมทำให้การแสดงออกทางพฤติกรรม ด้านการแต่งกาย ด้านการบริโภคด้วยการมอมเมาเยาวชนในรูปแบบของการเล่นเกมอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาอารมณด้านจิตใจของเยาวชน ทำให้เกิดการกลั่นวัฒนธรรมวิธีเดิมของแต่ละประเทศซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ของสังคมนั้น ๆ

กล่าวโดยสรุป พระพุทธศาสนาได้ดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกมายาวนานถึง 2500 กว่าปี จนถึงยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแบบไร้พรหมแดนแห่งการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสารสนเทศมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับมนุษย์เป็นอย่างมาก เมื่อนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ ย่อมเกิดผลกระทบจากเทคโนโลยีดังกล่าวทั้งในแง่บวกและแง่ลบ ประเด็นในแง่ลบมีผลกระทบพุทธศาสนาด้ลบลบ คือ (1) ย่อมเกิดผลกระทบด้านศีลธรรม (2) ย่อมเกิดผลกระทบการละเมิดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล (3) ย่อมเกิดผลกระทบการมีส่วนร่วมของบุคคลในสังคมน้อยลง (4) ย่อมเกิดผลการก่ออาชญากรรมบนระบบเครือข่าย และ (5) ย่อมเกิดผลต่อการรับวัฒนธรรม โดยการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของบุคคลในสังคมโลก ส่วนคุณค่าทางพุทธศาสนาควรนำมาปรับใช้ คือ (1) ความพอดีและความสันโดษ คือใช้เทคโนโลยีหรือเสพวัตถุแต่พอดี ทั้งในแง่เวลาและปริมาณ (2) มีสติสติช่วยให้เราไม่หลงเพลินกับการเสพเทคโนโลยี รู้จักหยุดเมื่อถึงเวลา ถ้าไม่มีสติ ก็หลงจนเพลิน จนเสียงานเสียการ (3) ต้องรู้คุณและโทษของทุกสิ่งมีทั้งคุณและโทษ ใช้ให้มันเป็นคุณมากกว่าโทษ และ (4) แยกแยะระหว่างคุณค่าแท้กับคุณค่าเทียม ใช้หรือบริโภคสิ่งต่าง ๆ โดยมุ่งคุณค่าแท้มากกว่าคุณค่าเทียม ย่อมแสดงให้เห็นว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างไม่ถูกต้องแล้วย่อมเกิดผลด้ลบลบไม่ว่าจะเป็นโดยส่วนตัวบุคคล (Personal) หรือโดยส่วนรวม (Public) ในวงกว้างโดยตรงกันข้ามหากบุคคลใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างถูกต้องหรือผิดพลาดน้อยที่สุดย่อมเกิดประโยชน์อย่างมหาศาล ดังนั้นจากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยและคณะมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัย เรื่อง “กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ทั้งนี้เพื่อสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้้านนวัตกรรม (Innovation) และเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเป็นส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความสอดคล้องกับสังคมยุคดิจิทัล (Digital Society) และการนำผลการวิจัยและข้อค้นพบใหม่ (New Finding) ไปประยุกต์ใช้ทางการศึกษาต่อไป

3.2 ข้อค้นพบจากงานวิจัย

1) ข้อค้นพบจากงานวิจัยประเด็นที่หนึ่ง (ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ) จากการสรุป ประมวลผล วิเคราะห์และสังเคราะห์ประเด็นข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมที่มีความหมายในกลุ่มเดียวกัน แล้วสรุปเชิงพรรณนาได้ในประเด็นต่อไปนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ควรมีวิธีที่จะใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างหลากหลาย และควรชำนาญในการสอนแบบเก่าที่หลากหลายอยู่แล้วด้วย

ประเด็นที่สอง ควรสร้างสื่อและขยายการเผยแพร่ในเชิงรุก เพราะปัจจุบันเราตั้งรับกันมาก ไม่ใช่ เครื่องมือเทคโนโลยีการสื่อสารมาปฏิบัติในการเผยแพร่เชิงรุก (Proactive Propagation) เทคโนโลยีมีน้อย ควรที่สนับสนุนให้มากกว่านี้

ประเด็นที่สาม ปัจจุบันตำราเรียนเกี่ยวกับศาสนาของนักเรียน นักศึกษา ในสถานการศึกษาแทบ จะไม่มีอ่านเลย ผู้มีหน้าที่ในการเผยแพร่ศาสนา ไม่ค่อยมีความรู้ความสามารถเท่าที่ควร

ประเด็นที่ 4 สื่อการสอน การนำเสนอ ควรปรับให้ทันสมัย และมีความเข้าใจง่ายควรมีการ สอนศาสนาคู่กับการเรียน

ประเด็นที่ห้า คณะสงฆ์ที่มีความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยีและสามารถนำไปใช้ได้กับเยาวชน แต่พุทธศาสนิกชนที่เข้าวัดแล้วแต่มีอายุมาก จึงต้องใช้แบบเดิม ๆ อยากรให้มันต่อไป การหาวิธีการ หรือการประยุกต์การเผยแพร่ให้เหมาะสมกับบริบทโดยยึดหลักธรรมคำสอนในแต่ละกิจกรรมอย่าง ชัดเจน ต้นแบบทางการนำเทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างแพร่หลาย

ประเด็นที่หก ปัจจุบันการเผยแพร่พระพุทธศาสนาสู่ชุมชนน้อยมากสมควรออกไปเผยแพร่หลักธรรม คำสอนพระพุทธศาสนาในชุมชนให้มากขึ้นให้รับแรงดำเนินการด่วน

2) ข้อค้นพบจากการวิจัยประเด็นที่สอง (ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ) จากการประมวลผล (Processing) โมเดลเชิงกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทของการ เปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ มุ่งเน้นไปที่การใช้ความก้าวหน้าเหล่านี้ เพื่อเผยแพร่คำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำประเด็นเหล่านี้ไปปฏิบัติ การ พัฒนากลยุทธ์ดิจิทัลที่ครอบคลุม การสร้างเนื้อหาที่น่าสนใจที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมายเป็นสิ่งสำคัญ ตรวจสอบให้แน่ใจว่ามีการอัปเดตและการโต้ตอบบนแพลตฟอร์มออนไลน์เป็นประจำ และสร้างความ ร่วมมือกับองค์กรและบุคคลที่มีเป้าหมายคล้ายกัน ด้วยการนำกลยุทธ์เหล่านี้ไปใช้ พุทธศาสนาจะ สามารถเข้าถึงผู้ฟังได้กว้างขึ้นและเจริญรุ่งเรืองในยุคดิจิทัล ผู้วิจัยสรุปประเด็นสาระสำคัญดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง การเปิดรับนวัตกรรม (Embracing Innovation) นับว่าเป็นโมเดลเชิงกลยุทธ์ (Strategic Model) ที่ส่งเสริมการเปิดรับนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ สามารถเข้าถึงผู้ชม/ผู้สนใจ/ศาสนิกชนในวงกว้าง ซึ่งรวมถึงการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล (Digital Platform) โซเชียลมีเดีย (Social Media) แอปพลิเคชัน (Application) บนอุปกรณ์เคลื่อนที่ และ เครื่องมือทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่น ๆ เพื่อเผยแพร่คำสอนทางพุทธศาสนา

ประเด็นที่สอง สถานะออนไลน์ (Online Status) การสร้างสถานะออนไลน์ที่แข็งแกร่งเป็นสิ่ง สำคัญ การสร้างเว็บไซต์ (Website) บล็อก (Blog) และโปรไฟล์โซเชียลมีเดีย (Social Media Profiles) ที่ให้ข้อมูลและน่าสนใจซึ่งอุทิศให้กับพุทธศาสนาโดยเฉพาะจะช่วยเชื่อมต่อกับผู้คนที่ แสวงหาความรู้ (Ontology) และการชี้นำทางจิตวิญญาณ (Spiritual Guidance)

ประเด็นที่สาม แพลตฟอร์มแบบโต้ตอบ (Interactive Platform) โมเดลนี้เน้นการใช้แพลตฟอร์มแบบโต้ตอบเพื่ออำนวยความสะดวกในการอภิปรายและดึงดูดผู้ชม ฟอรัมออนไลน์ (Online Forum) ห้องสนทนา (Chat) และชุมชนเสมือนจริง (Metaverse) สามารถใช้เพื่อส่งเสริมการสนทนาและให้การสนับสนุนบุคคลที่สนใจในพระพุทธศาสนา

ประเด็นที่สี่ เนื้อหามัลติมีเดีย (Multimedia Content) การใช้เนื้อหามัลติมีเดีย เช่น วิดีโอ พอดแคสต์ (Podcast) และการสัมมนาผ่านเว็บช่วยให้คำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้าถึงและมีส่วนร่วมได้มากขึ้น ซึ่งช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้และเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับความชอบของตนเอง

ประเด็นที่ห้า การปรับให้เข้ากับท้องถิ่นและการปรับเปลี่ยนในแบบขององค์กร (Localization and Personalization) ตระหนักถึงความหลากหลายของบุคคลและวัฒนธรรม โมเดลนี้จึงสนับสนุนการปรับเนื้อหาให้เหมาะกับท้องถิ่นและปรับให้เหมาะกับแต่ละบุคคล ซึ่งรวมถึงการแปลคำสอนเป็นภาษาต่าง ๆ การปรับแนวปฏิบัติให้เข้ากับประเพณีท้องถิ่น และการปรับแต่งข้อความให้โดนใจผู้ชมเฉพาะกลุ่ม

ประเด็นที่หก ความร่วมมือและการเป็นหุ้นส่วน (Cooperation and Partnership) การร่วมมือกับองค์กร สถาบัน และบุคคลที่มีแนวคิดเหมือนกันถือเป็นสิ่งสำคัญ การทำงานร่วมกันจะทำให้สามารถแบ่งปันทรัพยากรและความเชี่ยวชาญ (Resources and Expertise) ซึ่งนำไปสู่การเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3.3 ข้อค้นพบจากการวิจัยทางสถิติ

ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความเหมาะสมของสมการถดถอยเชิงพหุคูณโดยรวมของสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน พบว่า ตัวแปรอิสระ 7 ตัว มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง คือ .598 ตัวแปรทั้ง 7 ตัวสามารถอธิบายความผันแปรของระดับผลของสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน ได้ร้อยละ 35.8 ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .349 มีตัวแปรที่ศึกษาอย่างน้อย 1 ตัว ที่ส่งผลต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสถานการณ์ปัจจุบัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสามารถสรุปได้ว่าตัวแปรอิสระ 7 ตัว ที่ร่วมทำนายตัวแปรตาม สามารถอธิบายตัวแปรต้นได้สูงมาก เมื่อพิจารณาเฉพาะตัวแปร พบว่า ตัวแปรอิสระที่สามารถอธิบายตัวแปรตามได้ดีที่สุดและมีนัยสำคัญ 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านความสำเร็จกลวิธีเผยแพร่คำสอนของพระธรรมจาริกและศาสนาอื่นด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ และด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21

3.4 ข้อเสนอแนะ

จากการสรุป ถอดความหมายและประมวลผล (Concluded) วิเคราะห์ (Analyze) และสังเคราะห์ (Synthetic) ประเด็นข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมที่มีความหมายในกลุ่มเดียวกันแล้วสรุปเชิงพรรณนาได้ในประเด็นต่อไปนี้

ประเด็นที่หนึ่ง การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล (Digital Platform) และแอปพลิเคชัน (Application) บนมือถือเพื่อเผยแพร่คำสอนทางพุทธศาสนาและเชื่อมโยงกับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย พัฒนาการนำเสนอออนไลน์ที่น่าดึงดูดและเป็นมิตรต่อผู้ใช้ โดยให้สามารถเข้าถึงตำรา หลักธรรมคำสอน คู่มือการทำสมาธิ และข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนชาวพุทธในท้องถิ่น สิ่งนี้จะช่วยให้ผู้คนจากภูมิหลังที่แตกต่างกันสามารถสำรวจพุทธศาสนาได้ตามสะดวกและเชื่อมต่อกับผู้ที่มีความคิดเหมือนกันผ่านระบบออนไลน์หรือกลุ่มสนทนาเพื่อส่งเสริมการสนทนาและการสนับสนุนสำหรับผู้ที่มีใจในพุทธศาสนา

ประเด็นที่สอง สร้างเนื้อหาที่มีเดียที่น่าดึงดูดเพื่อให้คำสอนทางพุทธศาสนาเข้าถึงได้มากขึ้น และมีส่วนร่วมกับผู้ชมในวงกว้าง พัฒนาวิดีโอ พอดแคสต์ (Podcast) และเนื้อหาเชิงโต้ตอบที่ทำให้แนวคิดที่ซับซ้อนง่ายขึ้น แนะนำเทคนิคการทำสมาธิ และแบ่งปันเรื่องราวของการเปลี่ยนแปลงส่วนบุคคลผ่านพุทธศาสนา ร่วมมือกับนักวิชาการ ผู้ปฏิบัติธรรมและศิลปินชาวพุทธเพื่อสร้างเนื้อหาคุณภาพสูงที่โดนใจผู้คนทุกวัยและภูมิหลังทางวัฒนธรรม การแบ่งปันแหล่งข้อมูลมีเดียเหล่านี้ผ่านช่องทางต่าง ๆ

ประเด็นที่สาม ปลูกฝังชุมชนท้องถิ่นจัดตั้งและสนับสนุนชุมชนชาวพุทธในท้องถิ่นที่ตอบสนองความต้องการและความสนใจของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มศึกษา แวดวงการทำสมาธิ และการรวมตัวทางสังคมที่เปิดโอกาสให้แต่ละบุคคลได้เชื่อมต่อกับผู้อื่นที่มีความสนใจเหมือนกันและสำรวจพุทธศาสนาาร่วมกัน จัดเวิร์คช็อป (Workshop) การพักผ่อน และการสัมมนาที่เกี่ยวข้องกับความท้าทายร่วมสมัยและนำแนวทางใหม่ ๆ มาใช้กับคำสอนทางพุทธศาสนา ด้วยการส่งเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีพื้นที่สำหรับการเติบโตส่วนบุคคล ชุมชนท้องถิ่นเหล่านี้สามารถทำหน้าที่เป็นตัวเร่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่ประชากรที่หลากหลาย

ประเด็นที่สี่ ควบคู่การศึกษาเรื่องจริยธรรมการใช้สื่อโซเชียล (The Ethics and Using Social Media) และทักษะการใช้ชีวิตในยุคสังคมดิจิทัล (Life Skills in the Digital Society Era) เพิ่มเติม

ประเด็นที่ห้า ควบคู่การศึกษาประเด็นความรุนแรงบนโลกโซเชียล (Cyberbullying) และความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) เพิ่มเติม

ภาพที่ 1.4 อนาคตภาพการสืบสานพระพุทธศาสนา

ที่มาภาพ : https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&sca_esv=594643722&

อ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2540). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- ธานินทร์ อินทวิเศษ. (2562). เทคโนโลยีและนวัตกรรมกับการจัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัล. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*. 12(6), 478-494.
- ประสิทธิ์ พงษ์ษาจารย์. (2560). *พระพุทธศาสนากับโลกดิจิทัล*. สืบค้นเมื่อวันที่ สืบค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2566 จาก: https://www.matichon.co.th/columnists/news_426555
- ปิ่น มุกข์นิตย์. (2533). *มมสว่าง*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มีเดียโฟกัส. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2566). *ประวัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช. (2566). *มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2566 จาก : <https://www.lovethailand.org/travel/th/65>
- ยีน ภูววรรณ (2562) *เทคโนโลยีดิจิทัลกับการพัฒนาคลังทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ : รูปแบบ ต้นแบบ*. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2566 จาก : <http://ithesis-ir.su.ac.th > dspace > bitstream>.
- วาทีนิ บุญชะลิกชี. (2565). *ประชากรโลกกับการนับถือศาสนา*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2566 จาก : <https://www.theprachakorn.com/newsDetail.php?id=192>
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2566). *การศึกษาของคณะสงฆ์: ปัญหาที่รอกทางออก*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2566 จาก : <https://www.watnyanaves.net/th/book-reading/38/3>
- สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์. (ช่วง วรปุณฺโญ). (2540). *การเผยแผ่พระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- สุภาพรรณ กลิ่นนาค. (2557). *การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับผลกระทบด้านพุทธศาสนา*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2566 จาก : <https://phd.mbu.ac.th/index.php/201>

ประวัตินักวิจัย (ท่านที่ 1)

ชื่อ ผศ.ดร.ปัทมพงศ์ วงศ์ณาศรี

ตำแหน่ง ผู้ช่วยอธิการบดี วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช /อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต
คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต
ศรีธรรมมาโคกราช /ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทางรัฐศาสตร์การปกครอง

ประวัติการศึกษา

คุณวุฒิ	ปี พ.ศ.ที่จบ	ชื่อสถานศึกษาและประเทศ
Doctor of Philosophy (Political Science)	2557	Magadh University, India
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต(พุทธศาสนาและปรัชญา) Doctor of Philosophy (Buddhism and Philosophy)	2556	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยประเทศไทย
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสาธารณะ) (Master of Public Administration)	2543	มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต ประเทศไทย
ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) Bachelor of Arts (Political Science)	2538	มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย

ประวัติการทำงาน

ตำแหน่ง	หน่วยงาน	ปี พ.ศ. - ปี พ.ศ.
คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรม การศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี	สำนักงานศึกษาธิการ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	2565-2566
คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	โรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี 2 (บ้านดอนเกลี้ยง)	2563-2566
คณะกรรมการภาคีเครือข่ายทางสังคม ขับเคลื่อนจังหวัดคุณธรรม	องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี	2562-2566
กรรมการหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช	2565-2566
ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการปกครอง	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช	2554-2566

ประวัตินักวิจัย (ต่อ)

ตำแหน่ง	หน่วยงาน	ปี พ.ศ. - ปี พ.ศ.
อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการปกครอง	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ศรีธรรมมาโสกราช	2563-2566
อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการปกครอง	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ศรีธรรมมาโสกราช	2559-2563
อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การ ปกครอง	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ศรีธรรมมาโสกราช	2553-2559
อาจารย์ประจำพิเศษ คณะสังคมศาสตร์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ศรีธรรมมาโสกราช	2549-2553
อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน	มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต องค์การบริหารส่วน จังหวัดกระบี่	2544-2549 2543-2544

ผลงานทางวิชาการ จำนวน 12 เรื่อง

- ปริญญพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2566). การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่. วารสารรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 3 (6), 121-138.
- ปริญญพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2565). อำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ. วารสารรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2 (3), 64-90.
- ปริญญพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2565). ระบบอุปถัมภ์กับภาพสะท้อนในสังคมไทย. วารสารรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2 (3), 109-128.
- ปริญญพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2563). การน้อมนำศาสตร์พระราชาด้วยหลักสามัคคีธรรมสู่การพัฒนาศักยภาพชุมชน. วารสารปัญญา วิทยาเขตล้านนา, 27 (2), 139-146.
- ปริญญพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2563). การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขากับการป้องกันความขัดแย้งทางการศึกษาไทยในยุค New Normal. การประชุมวิชาการระดับชาติ เล่ม 2 ครั้งที่ 2 พ.ศ.2563
ปรัชญาสุวรรณภูมิ : กระบวนทัศน์พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาชีวิตในศตวรรษที่ 21 คณะ
ศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 366 – 381.
- ปริญญพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2561). การพัฒนาบริบทการจัดการศึกษาของท้องถิ่นไทยกับการขับเคลื่อนการศึกษาสู่ความเป็นนานาชาติ. วารสารหอสมุดแห่งชาติ, 6 (1), 38-48.

ประวัตินักวิจัย (ต่อ)

- ปีณณพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2560). วิเคราะห์บริบทความท้าทายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารท้องถิ่นเพื่อขับเคลื่อนนวัตกรรมท้องถิ่นในยุคไทยแลนด์ 4.0. วารสารสารอาศรมวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 17 (1), 63-77.
- ปีณณพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2559). บทวิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเปนพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยในโรงเรียนแบบบูรณาการหลักสูตรปฐพีธรรม 7. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, 7 (1), 149-161.
- ปีณณพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2558). HUC MODEL รูปแบบการบูรณาการการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยหลักการบริหารนิยธรรม. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 7 (7), 147-177.
- ปีณณพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2558). การกระจายอำนาจ : โครงสร้างพัฒนาการความสัมพันธ์เชิงอำนาจและความท้าทายบางประการทางการบริหารท้องถิ่นไทย. วารสารสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยทักษิณ, 40-58.
- ปีณณพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2558). ทูทางสังคมกับการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. วารสารสารอาศรมวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 16 (1), 99-114.
- ปีณณพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2558). ความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้ง : บริบทในสังคมไทย. วารสารสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยทักษิณ, 4 (4), 59-81.

ผลงานการวิจัย จำนวน 17 เรื่อง

- ปีณณพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2565). การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาการศึกษาของพระภิกษุ สามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2 (4), 19-39.
- ปีณณพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2565). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริหารจัดการของตำบลทุ่งหลวง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2 (3), 33-47.
- ปีณณพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2565). การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2 (3), 14-32.
- ปีณณพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2565). การใช้หลักการบริหารนิยธรรมในการพัฒนาวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ในตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2 (3), 1-13.
- ปีณณพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2565). การตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกกราช ศูนย์ประสานงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 5 (1), 85-102.

ประวัตินักวิจัย (ต่อ)

- ปิ่นนพงค์ วงศ์ณาศรี. (2565). การส่งเสริมจริยธรรมด้วยหลักไตรสิกขาแกบุคลากรโรงเรียนเมืองสุราษฎร์ธานี. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 5 (1), 104-123.
- ปิ่นนพงค์ วงศ์ณาศรี. (2565). การพัฒนาพระสังฆาธิการตามหลักอปริหานิยธรรมของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 5 (1), 67-83.
- ปิ่นนพงค์ วงศ์ณาศรี. (2565). การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถธรรมในการดำเนินชีวิตของประชาชนตำบลวัดประดู่อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 5 (1), 47-65
- ปิ่นนพงค์ วงศ์ณาศรี. (2565). การน้อมนำศาสตร์พระราชาด้วยหลักสามัคคีธรรมสู่การพัฒนาศักยภาพชุมชน. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 22 (1), 63-77.
- ปิ่นนพงค์ วงศ์ณาศรี. (2564). พินันกับการบูรณาการหลักธรรมเพื่อแก้ปัญหาจากการพนันของชุมชนเกษตรกรยางพาราและปาล์มน้ำมัน ตำบลทุ่งหลวง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 21 (4), 67-79.
- ปิ่นนพงค์ วงศ์ณาศรี. (2563). การประเมินผลสัมฤทธิ์หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง (หลักสูตรปรับปรุง 2559) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยใช้แนวคิด BALANCE SCORECARD (BSC. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการและการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ. มสธ.วิจัยร่วมกับเครือข่ายวิจัยประชาชน, 1046-1279.
- ปิ่นนพงค์ วงศ์ณาศรี. (2562). รูปแบบส่งเสริมการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยแบบบูรณาการหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 12 (2), 280-297.
- ปิ่นนพงค์ วงศ์ณาศรี. (2562). การใช้รูปแบบ COSR Model ในการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักทศธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 6 (10), 4803-4816.
- ปิ่นนพงค์ วงศ์ณาศรี. (2561). รูปแบบการดำเนินการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หมู่บ้านรักษาศีล 5 ของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุราษฎร์ธานี วารสารศึกษาศาสตร์ มมร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 6 (2), 190-203.
- ปิ่นนพงค์ วงศ์ณาศรี. (2561). การบริหารงานโดยใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 และหลักการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (NPM.) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, 9 (1), 49-59.
- ปิ่นนพงค์ วงศ์ณาศรี. (2561). โครงการวิเคราะห์สถานภาพการบริหารหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตรการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมา โศกราช. วารสารศึกษาศาสตร์ มมร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 6 (2), 31-47.

ประวัตินักวิจัย (ต่อ)

ปิ่นพงษ์ วงศ์ณาศรี. (2559). ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดตามหลักทฤษฎีธรรมในการอนุรักษ์ป่าภาคใต้ตอนบน. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 44-53.

สถานที่ทำงานปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช 128 หมู่ 6 ถนนนครศรีฯ-ร้อนพิบูลย์ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

ประวัตินักวิจัย (ท่านที่ 2)

ชื่อ ดร.วีรณัฐ พรหมจักร

ตำแหน่ง อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต และรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ประวัติการศึกษา

คุณวุฒิ	ปี พ.ศ.ที่จบ	ชื่อสถานศึกษาและประเทศ
ร.ด. (รัฐศาสตร์)	2563	มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม ประเทศไทย
ศน.ม (รัฐศาสตร์การปกครอง)	2552	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย ประเทศไทย
ศน.บ (พุทธศาสตร์)	2548	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย ประเทศไทย

ประวัติการทำงาน

ตำแหน่ง	หน่วยงาน	ปี พ.ศ.
นักวิชาการศึกษา	ศูนย์บริการวิชาการมหาวิทยาลัยขอนแก่น	2549-2551
อาจารย์พิเศษ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	2551-2556
อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร รัฐศาสตรบัณฑิต	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	2557-2563
อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต และ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง	2564-ปัจจุบัน

ผลงานทางวิชาการ จำนวน 8 เรื่อง

วีรณัฐ พรหมจักร. (2566). นวัตกรรมการน้อมนำศาสตร์พระราชาด้วยหลักสามัคคีธรรมสู่การพัฒนา
ศักยภาพชุมชน. วารสารมจร วิชาการล้านนา, 12 (1), 104-111. (TCI 2).

วีรณัฐ พรหมจักร. (2566). การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี
สารสนเทศสมัยใหม่. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 3 (6), 121-138.

วีรณัฐ พรหมจักร. (2566). รูปแบบการบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. วารสารสหศาสตร์การพัฒน
สังคม, 1(4), 29-45.

วีรณัฐ พรหมจักร. (2565). หลักสามัคคีธรรมกับการจัดสวัสดิการชุมชน. วารสารปัญญา, 29 (1), 98-108.

ประวัตินักวิจัย (ต่อ)

- วีรนุช พรหมจักร. (2565). บทบาทกลุ่มผู้หญิงกับการปกป้องสิทธิชุมชน. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2 (5), 118-131.
- วีรนุช พรหมจักร. (2565). กลไกป้องปรามการทุจริตของภาคประชาชน ผ่านการสอดส่องและเสนอแนะ. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2 (5), 88-97.
- วีรนุช พรหมจักร. (2565). บทบาทผู้นำสตรีทางการเมืองในภาคอีสาน. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2 (5), 74-87.
- วีรนุช พรหมจักร. (2565). โมเดลเขตเศรษฐกิจการเกษตรพิเศษสู่ชุมชนพึ่งพาตนเอง. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2 (6), 37-47.

ผลงานการวิจัย จำนวน 4 เรื่อง

- วีรนุช พรหมจักร. (2564). การพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนด้วยหลักเบญจศีลและเบญจธรรม ในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย. วารสารธรรมทรรศน์, 21 (3).
- วีรนุช พรหมจักร. (2564). ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ กรณีศึกษา วัดศรีสว่างวาริอำเภอเมือง จังหวัดเลย. วารสารศรีล้านช้างปริทรรศน์, 7 (2), 107-119.
- วีรนุช พรหมจักร. (2563). การประเมินผลสัมฤทธิ์หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาการปกครอง (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2559) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยใช้แนวคิด BALANCE SCORECARD (BSC.). ประชุมวิชาการระดับชาติ รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการและการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มสธ.วิจัย ร่วมกับเครือข่ายวิจัยประชาชน ประจำปี 2, 1091 - 1104.
- วีรนุช พรหมจักร. (2565). การบริหารการจัดเก็บภาษีขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุดรธานี. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 5 (2), 83-97.

สถานที่ทำงานปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง วัดศรีสุทธาวาส เลขที่ 253/7 ถ.วิสุทธิเทพ ต.กุดป่อง อ.เมือง จ. เลย 42000 โทรศัพท์. 042 – 813028, 042 – 830434